

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

زنجبوری

هنری

ماونچرشی

تیسلا

مونتادا
أقرأ الثقافة

www.iqra.ablamontada.com

پهرو و ردهای

مَنْذَالِكُ وَهِيَ زَكَاةُ كَلِمَاتٍ

له برنده گاهی ایستادگی است

در کتب

نسخه

۱۳۷۵ هجری قمری

ئەم كۆنپه

له ئاماده كۆرڻى پىنگه

(مىنىرى) (ئىقرا) (ئىقرا)

WWW.IQRA.AHLAMONTADA.COM

بۇ سەردانى پەجى پىنگه:

[/https://www.facebook.com/iqra.ahlamontada](https://www.facebook.com/iqra.ahlamontada)

بۇ سەردانى پىنگه:

<http://iqra.ahlamontada.com>

مه‌به‌ست له زنجیره‌ی هزری هاوچه‌رخ‌ی ئیسلامی

◆ ده‌ولمه‌ندکردنی کتێبخانه‌ی کوردیه به گرتگرتین و کاریگه‌رتترین ده‌قی له‌و کتێبانه‌ی که مه‌شخه‌لی سه‌ر په‌ی هزری هاوچه‌رخ‌ی ئیسلامین.

◆ ناشناکردنی خوێنه‌رو لای موسلمانان کورده به ده‌قی له‌و کتێبانه‌ی که سه‌رچاوه‌ن بۆ رۆشنیبری ئیسلامی و سازنه‌ری بێداری و رابونی ئیسلامی په‌رۆزن.

◆ شارمه‌زاکردنی راسته‌وخۆی لای کورد به‌م سه‌رچاوانه، ئازادکردنیانه له گشت کۆت و به‌ند و بۆچونی ته‌سکی حزباپه‌تی و تاگه‌وی و ره‌وتگه‌رای.

◆ بناغه‌په‌ک بی بۆ بنیادنانی که‌سایه‌تیه‌کی ئیسلامی به‌هێز بۆ هه‌ر تاکیکی موسلمانان کورد تا توانای نه‌تجمادانی له‌و کۆرتکارانه‌ی هه‌ی که خوای په‌روه‌ردگار په‌ی سه‌پاردوه.

ده‌گه‌ل رهنز و ته‌قدیرمان بۆ بیرورای نوسه‌رانی له‌م زنجیره‌یه، مه‌رجیش نیه ئیمه‌ پابه‌ندی هه‌موو بیروبوچوله‌کانیان بین.

با ده‌ستوریشمان له وه‌رگرتن له‌رمایشته‌که‌ی خوای په‌روه‌ردگار بێت:

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ
هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾

الْقُرْآنِ

پدرو لای
مُنْذَالِكُ وَهِيَ رَزَاكَ كَارَانِ
در بولنگه کیسه ربوعه فی شهر جمادی

نویسنی
محمد رسول اللہ صلا

در کیراف
سند و الحمر عبد

تہذیب

۱۴۲۵ھ و ۲۰۰۴ز

**ماfi له‌چايدانه‌وهي پاريززواوه به
نوسينگه‌ي ته‌فسير**

- ن‌اوي كتيب به عاره‌بي: تربية الأبناء والمراهقين
في منظور الشريعة الإسلامية
ن‌اوي نوسهر: محمد شريف الصواف
ن‌اوي كتيب به كوردي: په‌رومردهي مندال و هم‌زه‌كارين
له‌روانگه‌ي شفرمه‌تي ئيسلام دا
ن‌ساوي وه‌رگه‌نير: نمو محمد سعيد
چاپ و بلوكردنه‌وهي: نوسينگه‌ي ته‌فسير / هم‌ونير
كوميپوتاسهر: نوسينگه‌ي ته‌فسير
تاينلي به‌رگه: نه‌وزلد كوي
ن‌وزه و سالي چاپ: په‌كهم ١٤٢٥ هـ ٢٠٠٤ ز
چاپ‌كردن: چاپخانه‌ي وه‌زاره‌تي په‌رومردهي هم‌ونير
ن‌يرالز: ٧٥٠٠ داله
زماره‌ي سه‌پاردن: ٣٦٢ سالي ٢٠٠٤

التفسير
هم‌ونير - شه‌قلمي دلدگا
ت : ٢٢٢٠٩٠٨ - ٢٢٢١٩٩٥
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

پيشه‌کي

سوياس و ستايش بؤ خوا، که چاکه‌ي له گه‌ل بيه‌نده‌کانی کردوه و به‌خششه ديار و نادياره‌کانی بؤ تمواوکردون و نهم به‌خششانه‌ش به ياسا و سيستمیکي تمواومهند و ورده‌کار کردۆته تاجه گولينه، کموا به‌ختياری دنيا و سه‌رفرازی رۆزی دواييان بؤ مسۆگهر ده‌کات و به‌هۆيموه له هه‌واو و نارِه‌زۆه‌کان و وه‌لانه هه‌مه‌جۆر و لايه‌نه هه‌مه‌ جۆره‌کان ده‌پاريزی.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاتَّمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ وام له‌م پۆوه دینه‌که‌تاهم تمواوکرد و به‌بئ کورتی و که‌مايه‌ي چاکه‌م دهرباره‌ي نئوه کرد، نيسلاميشم بؤ دينی نئوه هه‌لبۆارد ﴿المائدة: ۳﴾.

له عومهری کورپی خه‌تتا به‌وه ﷺ گه‌يرپراوه‌تموه: کموا پياويکی جوله‌که‌ پيی گوتوه: نهي گه‌وره‌ي پرواداران! نايه‌تیک له کتتبه‌که‌تان هه‌يه ده‌په‌وتننه‌وه، گهر به‌سه‌ر نيمه‌ي جوله‌که‌ دابه‌زيبا، نه‌وا نه‌و پۆزه‌مان ده‌کرده جه‌زن. عومهر گوتی: کامه‌ نايه‌ت؟ جوله‌که‌که‌ گوتی: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ...﴾، عومهر گوتی: نيمه‌ ناشناین به‌و رۆزه و نه‌و شوته‌ي، که‌ نه‌و نايه‌ته بؤ سه‌ر پينغه‌مبه‌ر ﷺ دابه‌زی، که‌ پينغه‌مبه‌ر له رۆزی هه‌مينی له عه‌ره‌فه‌ راه‌ستابو^۱ کاتی مسولمانان به‌و ده‌ستوره‌ي که‌ بۆيان دابه‌زيوه و به‌ تمواومه‌نلترين

^۱ اخرجه البخاري برقم (۴۵)، و مسلم برقم (۳۰۱۷).

یاسای خویان پابه‌ند بون، له گشت بواره‌کانی ژییانی سه‌ربازی و کۆمه‌لایه‌تی و زانستی‌دا پیش هاوده‌مه‌کانیان کهوتنه‌وه و کۆشکیکی شارستانی به‌رز و بلندیان بنیات نا، که نه له پیش و نه له دوایان نمونه‌ی ناوا به‌رز و ته‌واومه‌ندیان بنیات نه‌ناوه.

زانا موسلمانان کانیس به‌تایبه‌تی له بواری په‌روه‌ده‌دا چه‌ند توێژینه‌وه و تیوریان پیش‌که‌ش کرده، که له به‌نه‌ره‌تی نایینی نیسلا‌مه‌وه و هر‌گیراوه، دیاریشه له کاتی خۆیدا راپه‌رینیکی زانستی و په‌روه‌ده‌یی گه‌وره‌ی پێک هینتا، تا ئیستاش رێبازی نهم زانا پایه به‌رزانه له بواری په‌روه‌ده و زانستی ره‌فتار (سلوک) دا، به‌رزۆله (مناره‌یه‌ به‌ز گشت توێژه‌ره‌وه‌یه‌کی به‌ویژدان.

له‌و زانا پایه به‌رزانه‌ش: (غه‌زالی) و (ئین سینا) و (ئین خه‌لدون) و (ئین روشد) و (ئین مه‌سکه‌ویه) و (ئین نه‌بی زه‌یدی قه‌یره‌وانی) و (ئین القیم) و زانای تریش.

کاتیکیش موسلمانان له‌رێگای راست و له‌و رینگا پته‌وه‌ی، که خوای کاره‌جی بۆی کردبونه تاکه رینگا، دورکه‌وتنه‌وه، ئینجا درز که‌وته کۆشکی شارستانیه‌ته‌که‌یان و رۆژ به رۆژ زیادی ده‌کرد، تا بونه پاشماوی نه‌مه‌وه و په‌رته‌وازی شارستانیه‌ت.

خوایان له‌بیرکرد و له پیشکه‌وتنی شارستانیه‌تی زۆر دو‌اکه‌وتن، جوله‌که و خاج په‌رست و شیوعی له‌لایه‌نی سه‌ربازی و فیکری و ئابوریه‌وه دابه‌شی کردن و بونه بارگرانی به‌سه‌ر نه‌مه‌وه‌کاندا، بونه مشه‌خۆر له‌سه‌ر خوانی رۆشنه‌ری و ئابوری، به‌ها و چه‌مکه په‌روه‌ده‌یی‌یه‌کانیان ده‌هینتا، هه‌روه‌ک فرۆکه و کهل و په‌له‌ی کاره‌باییان له رۆژه‌لات جارێک ده‌هینتا و جارێکی تر له رۆژناوا.

زاناکانی فیکری رۆژناوا، یان رۆژه‌لاتیش وه‌ک (فرۆید) و (مارکس) و

¹ - زانستی سلوک: بره‌به له پاکه‌ویی کردنی ده‌شت و لاکار، واته به‌نده‌ عه‌زی له لاکاره‌ نا په‌سندکان پاک بکاتوه. (وه‌رگرت).

(هربرت) و (دالتون) و (جۆن دیوی) بونه پیتشموای رۆشنبیران و ریتنیتی کارانی پەرورهدیاران، ناکامی شوهش بریتی بو له هاتنه کایه‌ی کۆمه‌لگه‌یه‌کی زمان عمره‌یی و فیکر و دل و نهریت رۆژنساوایی، که له حالته‌تی مملاتیسی شارستانیتی وا ده‌ژیا، که پیتشر کهسی تر وا نه‌ژیاوه، نه ههستی به حه‌قیقه‌تی نینتمای بیروباوه‌ر و فیکری خۆی ده‌کرد، نه‌شی ده‌توانی له‌یه‌کی له رۆشنبیری و شارستانیته‌کانی تر خۆی وه‌چهرخیتی و خۆی تی بشاخیتی.

گرفتی ههره گهره‌ش نه‌وه‌یه، که سه‌ریه‌رشتیارانی پەرورهدیه و ریتنمای له کۆمه‌لگه‌ی نیسلامیدا، نه‌یان توانیوه له‌ی تی بگن و بیزانن که مانای قول و فراوانی پەرورهدیه بریتی‌یه له دروست کردنی نه‌توهه و ناماده‌سازی نه‌وه (جیل) تیک و بنیاتنانی خستی شارستانیته له کاروانی شارستانیته‌تی مرۆفایه‌تیدا، چونکه ههر نه‌وه‌یه‌ک، که به‌دوای نومه‌ت دادیت! خستیکی شارستانی کاروانی نه‌م نومه‌ته‌یه.

له‌به‌ر نه‌وه چه‌مک و شتواز و نامانجه پەرورهدیه‌یه‌کانی ههر نه‌توهه‌یه‌ک به‌هه‌مو بواره‌کانیان‌ه‌وه، تاییه‌ته‌ندیتی میژووسی و نایینی و سابوری و شارستانیتی نه‌م نومه‌ته هه‌لده‌گرئ، نه‌وه‌ش کهل و په‌لیکی بازرگانی نی‌یه، که له ده‌وله‌تیک هاورئ، یان دوزمن به‌یترئ، یان به‌هاوکاری چه‌ند ده‌وله‌تیک کۆیکرته‌وه!!

رونتر بلتین، بنه‌مای-ههر به‌رنامه و په‌یره‌وتیکی پەرورهدیه‌ی بریتی‌یه له‌و بیروباوه‌ره‌ی، که له میانه‌یه‌وه ده‌ست پیده‌کات و ده‌رده‌چیت، نامانجیسی پته‌وکردن و تۆکه‌بونی ده‌بئ، له‌به‌ر نه‌وه نه‌بونی پەرورهدیه‌ی نیسلامی له به‌رنامه و پرۆگرامی پەرورهدیه و ناراسته و ریتنمای له کۆمه‌لگه‌دا! ده‌ردیکی کوشنده‌یه و سه‌ره‌تای خیرا کۆتا هاتنی نه‌م نومه‌ته‌یه.

له راستیدا نوسه‌ر و توێژه‌ره پەرورهدیاره نیسلامیه‌کان له‌م کاره وریابونه‌وه و له روانگی جۆراوجۆر و جیا‌جیادا، کۆمه‌له‌ توێژینه‌وه و جی‌ناسی پەرورهدیه‌ی

نیسلامیان پیشکش کرد، جا چ به تهواومبندی بویتت، یان به همنده کی
(جزئی)، که پمروتوکخانهی نیسلامی و پمروتوکخانهی پمروهردیی دهوله مهند
کرد.

منیش همزم کرد لهم بوارهدا نهپی خۆم تاوده م، له خوای گموره م داوا به
پارمه تیم بدات و پاداشتم بداته وه.

ههولیشم داوه سود له نویسه کانی بیاریه بهرزه کانی پمروهردیی نا
مسولمانه کان وهربگرم، وپرای سود وهرگرتن له سهراوه نیسلامیه کان، بز
به درختن به چیری نادگاره کانی پمروهردیی نیسلامی پهسمن، نم کتیبهش
تهنها به شداریه کی بچوکه له بواری پمروهردیه و بیگه یاندنی نیسلامی.

له کۆتاییدا، زۆر پزیز و سوپاس بز نمو که سانهی بهم کتیبه پیداهونموه و
سهرنج و تبیینی به سودیان پیشکش کرد، له پیشه وهشیان بهرپزیز دکتۆر شیخ
أحمد گفتارۆ و خیزانه بهرپزیزه کهی، همروا مامۆستای دکتۆر زیاد الصواف، همروا
مامۆستا عمد توفیق الصواف و برای بهرپزیز مامۆستا غسان عزقول.

خوای گموره پاداشتی به خیزیان بداته وه

(والله ولي التوفيق)

محمد رسول الله

ده روزہ می یہ کم

برای

و باروی بروی خستہ ہا یہ روزہ کرے اور

برنگا کارنہ استی

به‌زایی

خوای گه‌وره چاکه‌ی له‌گه‌ل هه‌مو به‌شه‌ریه‌ت کردوه به‌وه‌ی، که کۆمه‌لگه‌ی ناده‌میزاد ته‌نهما له‌یه‌ک ریگا زیاد بکات شه‌ویش هاوسه‌رگرتنی نیتوان نیترو می‌یه. خوای گه‌وره ده‌فهرموئ: ﴿وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ بَيْنًا وَحَقْدَةً: خودا هه‌ر له جنسی خۆتان جوتهی دانئ: له‌هاو جوتان کور و نه‌وه‌ی پی به‌خشیون ﴿النحل: ۷۲. نهم نایه‌ته پی‌رۆزه ناماژه به‌وه ده‌کات، که نامانجی هه‌ره گرنه‌گ له هاوسه‌رگرتن له روانگه‌ی نیسلامدا بریتی‌یه له هیتانه کایه‌ی مندال و نه‌وه نوی‌کردنه‌وه و گه‌شه‌ندنئ کۆمه‌لگه.

له‌به‌ر نه‌وه نیسلام زۆر سوڤه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی، که هاوسه‌رگرتن کاریگه‌ر بیت، که کۆمه‌لگه زۆر بکات به مندال و وه‌جه‌ی چاک، نه‌مه‌ش له میانه‌ی هاندانی پیغه‌مبه‌روه دیت له‌سه‌ر هاره‌به‌رکردنی ئافره‌تیک، که مندالی بیئ، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموئ: ((تَزَوُّجُوا الْوُلُوْدَ الْوُلُوْدَ لِاِنِّيْ مُكَايِّرٌ بِكُمْ الْاُنْبِيَاةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: ئافره‌تیک بکه‌نه هاوسه‌ر، که مندالی بیئ و خۆشه‌ویست بیئ، چونکه من له رۆژئ قیامه‌تدا شانازی به‌زۆریتان ده‌که‌م له‌چاو پیغه‌مبه‌رانی تر.))

هه‌روا پیغه‌مبه‌ر قه‌ده‌غه‌ی معقه‌لی کورئ یه‌ساری کرده، که ئافره‌تیکئ جوان بیئئ که مندالی نابئ، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموئ: ((لَا تَزَوُّجْنَهَا: نهم ژنه مه‌که هاوسه‌ری خۆت))

^۱ أخرجه ابن حبان، زمارة (۴۰۲۸).

^۲ أخرجه ابن حبان، زمارة (۴۰۵۷).

جا له ږنگه‌ی هاوسه‌رگرتن و خیزانه‌وه کومه‌لگه به‌شپوه‌یه‌کی ساغ و دروست
 گه‌شه ده‌کات و نوی ده‌بیته‌وه، که یه‌کگرتو و په‌یوه‌ست بن به‌یه‌کتری وه‌ک یه‌ک
 جه‌سته، نه‌مه‌ش به‌هوی خزمایه‌تی و ژن و ژن خوازیه‌وه دپته دی، به‌هوی نه‌م
 هاوسه‌رگرتن و ژن و ژن خوازی و تیکمل بونه‌وه، گیانی خۆشه‌ویستی و به‌زه‌یی و
 میهره‌بانی تیندا بلاو ده‌بیته‌وه، کمو له خیزانی دور له‌یه‌کتری ده‌کات له یه‌کتری
 نزیک به‌نه‌وه و بینه‌خزم.

خوای گه‌وره ده‌نمرموی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ
 أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ
 لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ همر له نیشانی نومه که له خۆتان، ناوجوتی بز
 به‌رهم هینان؛ که پیمان به‌سینه‌وه و خۆشه‌ویستی و شه‌وینی خستوته ناوتان،
 له‌مه‌دا بز که‌سانی که به‌ووردی سر‌نجدن به‌لگه زورن ﴿الروم: ۲۱﴾.

گهر هه‌ولماندا توږی خیزانیی له کومه‌لگه تیک بده‌ین و منداال دور له خیزان
 به‌یترپته بون له ږنگه‌ی گه‌یشتی جنسی نا‌شمرعی، یان له ږنگه‌ی چاندنی
 کوزپه له منداالذانی نافرته‌سانی نا‌شمرعی، یان له‌ږنگه‌ی کوزپه‌کردن
 (الاستساخ)، جا نه‌مه ده‌بیته له‌ده‌ست دانی شو لکاندن و گری‌دانه بنه‌ږه‌تیه‌ی،
 که پاریزگاری یه‌کگرتویی کومه‌لگه و سیسته‌که‌ی ده‌کات، جا منداالی وا دپته
 کایه‌وه که به‌زه‌یی‌یه‌کی په‌روه‌ده‌یی‌یان نیه، که گه‌شه په‌روه‌ده‌یی و
 هه‌لچونه‌کانیان له‌خز بگری و سروشتیان جی‌جی بکات بز پتویستیان به
 باوه‌شی گهرمی خیزان و سوز و حمانی‌یموه، هه‌روا پتویست بون بز بنیات نانی
 په‌یوه‌ندیه کومه‌لایه‌تیه‌کان و هاتنه ناو کومه‌لگه به‌شپوه‌یه‌کی ساغ و دروست،
 نه‌مه‌ش ده‌بیته هوی چاندنی بوغز و قین له عه‌قل و ده‌رونی نه‌م منداالانه

^۱ نومه بز نومه‌یه گهر ویستی له‌نه‌ها په‌ک ژنی هه‌ین و ژنی تری نه‌یی، چوکه همز‌کردن به‌منداال
 سروشت و په‌وه‌ی ده‌رونی ناده‌مزاده.

بهرامبهر به کۆمه‌لگه و هه‌ست کردنی ره‌ها به‌تاکیه‌تی و به‌ره‌وه‌ندی که‌سیستی دور، له ههر رێک‌خه‌رتیکی ره‌وشتی و ناکاری، یان نایینی.

هه‌ندی له تیۆزی روخینه‌ر هه‌ولی هاندانی مندال بون له ده‌ره‌وی خه‌زانیاندا، یان هانیاندا نه‌رکی خه‌زان ته‌نها بریتی بی له هه‌تانه‌کایه‌ی مندال.

به‌لام نه‌رکی په‌روه‌رده‌یی، نه‌وا کۆمه‌له‌ی تابه‌ت هه‌لده‌ستی به‌وه‌رگرتنی مندالان، ههر له‌سه‌ره‌تای له‌دایک بونیانسه‌وه هه‌لده‌ستی به‌په‌روه‌رده‌کردنیان و دابینه‌کردنی پیتاویسته‌کانیان، نه‌مه‌ش به‌مه‌به‌ستی راکه‌شانی خۆشه‌ویستی و سۆزیان بۆ لای ده‌ولت، یان بۆ لای نه‌و به‌ره‌وه‌یه، که ده‌ولت پیاده‌ی ده‌کا به‌بی هیچ شتیکی تر، دور له په‌یوه‌ندی سه‌روشتی خه‌زانی. شه‌م نه‌زموانه‌ش دو جور مندال به‌ره‌م ده‌نی:

جۆری یه‌که‌م: مندالی قین له‌دل و هه‌له‌په‌رست و دور له گه‌رانه‌وه‌ی نایین، یان ره‌وشت، خه‌می سه‌ره‌کیان بریتی به له جی‌به‌جی کردنی به‌ره‌وه‌نده‌یه‌کانیان.

جۆری دوهم: مندالی که‌سایه‌تی له‌سه‌رزۆک و داخراو و موعه‌قه‌د و دور له‌به‌شداریی کۆمه‌لایه‌تی کارکه‌ر.

هه‌ردو نمونه ژیار (حضارة) دروست ناکه‌ن، باری نومه‌تی پی هه‌لناستی، نه‌مه له کۆمه‌لگه‌که‌یدا ده‌ره‌تیکه، که هه‌یوای رزگاربون ده‌کری له خه‌راپه‌کاریه‌که‌ی.

به‌لام نیسلام -نایینی فیه‌رت- گرنگی زۆری داوه به‌وه‌ی، که گه‌شه و گه‌ره‌ه‌بونی مندال له چوارچۆه‌ی خه‌زانیکی گونجاو بیست، که هه‌رتاکه‌ی پۆلی خۆی تیندا ببینی و نه‌رک و مافی خۆی بزانی چیه و به‌چیته ناو کۆمه‌لگه‌وه، له‌میانه‌ی که‌شیکه‌ی خه‌زانی ساغ و دروسته‌وه پی بگات که خه‌زان گرنگه‌ترین رێبیره‌کانی په‌روه‌رده و په‌فتاری دروستی پی بدات.

جا خه‌زان بریتی به له‌و ژینگه‌ سه‌روشتیه‌ی، که مندالی تیندا گه‌شه ده‌کات و

له میانمیدا ناشنا ده بیټ به کومه لگه‌ی گه وړه تر و چه مکه کانی په کسه می
 دهر باره‌ی ژبانی لی ودرده گری و له میانمیدا پیوستی په سروشتیه کانی چی به چی
 ده بی، تا نه و کاته‌ی ده گاته نه و قوناخه‌ی، که تییدا ده توانی بیته توخیکسی
 کاریگر له ناوه و دهره‌ی خیزان.

نیسلام چنده‌ها پیره‌وی گرتوته بهر، له پیناو پاریزگار کړدی خیزان وه
 خانمیه کی به پره‌تی له کومه لگه‌دا و ناماده کړدی به هویه کانی سهر کموتنی
 پرزه‌ی په وړه ده‌ی، که گرنگترینیان باس ده کمین:

یه کم: هاندان و نارزو دانی هاوسه رگرتن:

ده ست پینسخه‌ری گه بجان له سهر هاوسه رگرتن به تاییه‌تی له م کاته‌ی
 نیستاماندا- کومه له کوسپ و ته گره‌ی نابوری و کومه لایه‌تی دیته پیته وه،
 که زور له گه بجان ده کات ناوړ له م پرزه‌یه نه ده نه وه، یان بو ماویه کی دیاری
 نه کراو دوی بجهن، نه مهش له ترسی دوا هاته کانی نابوری و کومه لایه‌تی. له بهر
 نه وه نیسلام هانی گه بجان داوه به هاوسه رگرتن و پیکه‌تانی خیزان، قه ده‌غی
 هاوسه نه گرتنی کړوه.

پیغه مبر ﷺ فرمویه تی: ((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ امْتَدَّاعَ مِنْكُمْ الْبَاعَةَ
 فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَهْرِ وَأَخْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ
 لَهُ إِجْرَاءٌ: نه‌ی کومه‌تی گه بجان، هر کسه له‌نیوه توانای جهسته‌ی و جنسی و
 پاره‌ی هیه، با هاوسه بگری، چونکه هاوسه رگرتن باشترین شته بو نه زهر
 نه کړدن و باشترین قه لایه بو داوین. هر کسه کیه نه‌میوانی هاوسه بگری، با
 بهرزه‌ی بی، چونکه بوی ده بیته قه لا و پاراستنی له گوناهان))^۱

هره‌ها پیغه مبر ﷺ فرمویه تی: ((النَّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ
 بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي: هاوسه رگرتن له سوننه‌ت و ریبازی منه، هر کسه کار

^۱ أخرجه البخاري، برقم (۱۸۰۶) و مسلم (۱۴۰۰).

بمربیاز و سونهتی من نه کات، له من نییه))^۱

پیتغه مبری خوا ﷺ باش گوزهران کردنی پیاو له گسل خیزانه کھی به خیر و سه دهه داناره: نموتا ده فرموی: ((إِنَّ بِكُلِّ نَسِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْفِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ، وَفِي بَضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ، فَأَلُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّهَا أَحَدُنَا شَهْوَتُهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ أَكَّانَ عَلَيْهِ فِيهَا وَرْزٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرًا: گوتنی هر سبحان الله بهک و الله اکبر و الحمد لله و لاله الا الله و فرمان به چاکه بهک و قه دهغه له خراپه: خیر و سه دهه قعیه، ته نانهت که ده چنه لای خیزانه کانتان بو جوت بون بۆتان به خیر و چاکه ده نوسری، گوتیان: نهی پیتغه مبری خوا نیتمه که له گسل خیزانکامان جوت ده بین پاداشتمان بو ده نوسری؟! پیتغه مبر ﷺ فرموی: گمر نیتوه نمو منییه له شوتنی حرام دابنیتن بۆتان به گوناھ نانوسری؟ به هه مان شیتوه گمر له شوتنی حلال دابنیتن پاداشتی بو هیه))^۲

همروا به خشین و بوئوی دان بو خیزان به گمورهترین پاداشت داناره، وهک ده فرموی: ((إِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَجْرَتْ عَلَيْهَا حَتَّى مَسَا تَجْعَلَهُ فِي فِئِ أُمَّرَأَتِكَ: هرشتیک که ده به خشی، که مه به ستت پس ی خوی گموره بی، نمو پاداشتی له سر وهرده گری، ته نانهت پاداشت وهرده گری لهو باروه نانهی ده یخیه ناوده می خیزانه کهت))^۳

پیتغه مبر ﷺ هانی سه ربه رشتیاریانی نافره تان ده دات به ناسان کردنی هاوسه رگرتن و سوک کردنی پینداویستی به کانی، وهک ده فرموی: ((إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ مِنْ تَرَضُّونَ دِينَهُ وَخَلْفَهُ فَرَوْجُوهُ إِلَّا تَفْعَلُوا لَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَلَسَادٌ

^۱ أخرجه ابن ماجه، برقم (۱۸۴۶).

^۲ أخرجه مسلم، برقم (۱۰۰۶).

^۳ أخرجه البخاري برقم (۵۶) و مسلم برقم (۱۶۲۸).

عَرِيضٌ: گمر به كَيْك هاته خوازینتی و له نایین و پهوشتی پازی بون، كچه كمتان بكمنه هاوسمري، گمر وانه كمن؛ نموا لمسر زهوی ناشوب و خراپه كاری زۆر پمیدا ده بیت))

خوای گمزوره ده فه موی: ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ: ميتونهی بئ میردی خوتان به شو بسدهن، عمبد و كه نیزی هیتواشتان، ژنیان بز بیتن و بیانده نه شو، نه گمر له هه ژارانیش بن، خودا به دلواوی خوی هه مو لا بئ نیاز ده كا، به خشینى خودا هه راوه و ناگاداره ﴿النور: ۳۲.

پیتفه مبهری خوا ﷺ ژنی بز پیاوتك ماره بر کرد به وندهی كه قورنانی له بهر بوه. هه روا ژنی بز پیاوتكى تر ماره بر کرد لمسر دو نه عل، كه به وه ماره بی ژنه كی و بی پی پازی بو.

گومانی تیدا نیه نه هه مو به جتهیتانی یاسایی و یاسادانانه له بهر سورونی نیسلا مه بز بیتكه وه نانی خیزان - نه لقهی كۆمه لایه تی بهریرسه له په ره ورده ی نه وه كان و چاودتیری كردنی - هه مو نه مانهش به ناسانترین پی و كه متین تیچون، له ترسی بلاوبونه وه ی خراپه كاری (الفساد) و تیركردنی ناره زوه كانی هه به كيك له پیاو و ژن له دهره وه ی قهواره ی خیزان و پمیدابونی مندالانیک، كه سر به خیزان نه بن، پینشتریش باسی مه ترسی نه م دهره نه ماره كرا.

نه مرۆ زۆر له ده وه ته پیتشكه و توه كان هه لساون به دروستكردنی چه نده ها كۆمه له ی تایبته به چاودتیری په رۆزه ی هاوسه رگرتن (الزواج) بز كه نه جان و هاندانیشی، هه روا پیتشكه ش كردنی قهرز و ناسانكاریه كان له پیتناو دروستكردن

^۱ اخرجه الترمذي برقم (۱۰۸۴).

^۲ اخرجه البخاري برقم (۴۸۵۴) و مسلم برقم (۱۴۲۵)

^۳ اخرجه الترمذي برقم (۱۱۱۳) و احمد برقم (۱۵۶۷۶) و ابن ماجه برقم (۱۸۸۸).

و پاریزگاری کردنی خیزان وهك دان پسانان بهو رقلّ و بنه‌ره‌تی‌یه‌ی، كه خیزان
پیتی هه‌لده‌ستی له دروست کردنی نه‌وی پابه‌ند (ملتمزم) و چالاک و کاریگمر.

دوهم: هه‌لبژاردنی ژن و میزد

له نیسلام دا مبه‌ست له هوسه‌رگرتن (الزواج) -وهك پیشتەر باسکرا-
بریتی‌یه له پینکوه‌مانی خیزان و دابین کردنی که‌شیتی له‌بار، که مندالی تیتدا
گه‌شه بکات و پیوستی‌یه سروشتی و په‌روه‌ده‌یی که‌یان تیتدا بیته دی، نه‌مه‌ش
ناکری مه‌گه‌ر له که‌شیتی خیزانی جیگه‌ر و گونجاو دا بیت، له‌بهر نه‌وه نیسلام
هانی هه‌ر یه‌ک له ژن و میزد ده‌دات به هه‌لبژاردنیکی ورده‌کارانه بز هوسه‌ری
ژیانی به‌پیتی پیوه‌ری راستی دور له سۆز و خه‌یال

زۆر جار ده‌بینین زۆریه‌ی نه‌و ژن و میزدایه‌تی‌یه‌ی، که کۆتایی به هه‌ره‌س
(فشل) و ته‌لاق و لیک جیابونه‌وه دیت یان به گه‌روگرفت و ناکۆکی به‌مه‌وه‌وام
دیت، هۆیه‌که‌ی په‌له‌کردنه و له‌سهر بنه‌ره‌تیکی راست و دروست نه‌بوه،
هه‌لبژاردنی یه‌کتری له‌سهر بنه‌مای هه‌ز و سۆز بوه به‌بی لیکۆلینه‌وه له
پاشاوه‌ی روه‌کانی له‌گه‌ل یه‌ک گونجان و له‌گه‌ل یه‌ک هه‌لکردن و توانای مادی بز
دروست کردنی خیزان و هه‌لگرتنی دوا هاته‌کانی مادی و کۆمه‌لایه‌تی.

هوسه‌رگرتن گرتیه‌ند (عه‌قد) و په‌یمانی هاوبه‌شی درژیایی ته‌مه‌نه، که
پینوسته تا کۆتایی ژبان به‌مه‌وه‌وام بیت، له‌بهر نه‌وه له‌م په‌یمان و گرتیه‌نده‌دا
مافی هه‌ر یه‌کینه‌ه هوسه‌ری خۆی هه‌لبژی‌ری، نه‌مه‌ش له سوننه‌تی په‌روژی
پینغه‌مه‌ر باس کراوه.

له‌بهر نه‌وه باوکی کچ مافی نه‌وه‌یان نیه که‌چه‌کانیان ناچار بکه‌ن به
به‌شودانیک، که له روانگه‌ی تایبه‌تی خۆیان به گونجاوی ده‌زانن، به‌لام مافی
نه‌وه‌یان هه‌یه راویژی له‌گه‌لدا بکه‌ن و رای خۆیان به‌دن و نامۆزگاری بکه‌ن.
پینغه‌مه‌ر ﴿فَمَرْمِرَةٌ: ((لَا تُنْكِحُ الْاَيْمُ حَتَّىٰ تُتَامَرَ وَلَا تُنْكِحُ الْاَبْكَرُ

حَتَّى لَمْتَأَذَنْ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: أَنْ لَسَكْتَ: نافرمتی
 بیوه زن ماره‌ی نابردری، تا خوی بریار نعدات، کچیش ماره‌ی دروست نیه و
 ماره بر ناکری، تا نیزن و رهنی لی وهرده گیری. گوتیان: نهی پیغه مبهری خوا
 نیزنی چزن لی وهرده گیری؟ پیغه مبهر ﷺ فرموی: بسی دهنکیه که‌ی نیشانه‌ی
 رازی بونیمتی.))

((جَاءَتْ فَتَاةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ إِنَّ أَبِي زَوَّجَنِي ابْنَ أَخِيهِ لِيَرْفَعَ بِي
 خَبِيثَةً قَالَ فَبَعَلَ الْأَمْرَ إِلَيْهَا فَقَالَتْ قَدْ أَجَزْتُ مَا صَنَعَ أَبِي وَلَكِنْ أَرَدْتُ
 أَنْ تَعْلَمَ النِّسَاءُ أَنَّ لَيْسَ إِلَيَّ الْإِثْمُ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ: کچینک هاته لای پیغه مبهر
 ﷺ و گوتی: باو کم به شوی داوم بز کورپی براهکی تا به هوی نم به شودانم سوک
 و ریسوایی له سر خوی هه لگرتی، پیغه مبهرش نم کچی سر پشک کرد، گهوا
 بز خوی خاومن ره‌ی یه و بهی ره‌ی کچه که ماره‌ی به تاله، به لام کچه که گوتی:
 نهوا ریم به باو کم دا کاره که‌ی به نه غجام بگه یهنی، من ویستم بز نافرمتان
 دهر کموتی، که باوکان شتیان به دست نیه.))

((جَاءَتْ فَتَاةٌ إِلَى الرَّسُولِ ﷺ، فَذَكَرَتْ لَهُ أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ كَارِهَةٌ
 فَخَبَّرَهَا النَّبِيُّ ﷺ: همدوا کچینک هاته لای پیغه مبهر ﷺ و باسی کرد، که
 باوکی به زور به شوی داوه خویسی رازی نیه، جا پیغه مبهر ﷺ سرپشکی کرد.
 واته ره‌ی یه که‌ی دا دست کچه که.))

تا بهم شیویه ده بینن نیسلام سوره له سر بهر ده وام بونی هاوسه ریتی بهر له
 ده دست پی کردنی، سوره له سر جتگی (استقرار) خیزان، که هه لدهستی به
 پهروه ده کردنی مندالان له ری سهر بهستی هره به له زن و میزد له
 هه لباردنی هاوسه ره که‌ی، نیسلامیش گرنگترین بنه‌ی دیاری کرده، که

^۱ أخرجه البخاري برقم (۴۸۴۳) و مسلم برقم (۱۵۱۹).

^۲ أخرجه ابن ماجه (۱۸۷۴).

^۳ أخرجه أبو داود (۲۰۹۹) و ابن ماجه (۱۸۷۵).

ههلبژاردنی هاوسه‌ری له‌سه‌ر بنه‌ماکه‌ی نه‌خام ده‌دری شه‌ویش بریتیی‌یه له:

۱- نایین و ره‌وشت:

وشه‌ی نایین ناویشانیکه، که‌ه‌ تینگه‌یشتن و په‌په‌وه‌ی راست و دروست بۆ شه‌ریعه‌تی هه‌میشه‌یی ده‌گرته‌وه، هه‌روا پابه‌ننبون به‌ په‌په‌وه و مه‌نه‌جه‌که‌ی، که‌ بناغه‌ی یه‌که‌مه که‌ ژن و پیار له‌ میانه‌یدا ده‌بنه‌ هاوسه‌ری یه‌که‌تری.

پیتفه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: ((إِذَا جَاعَكُمْ مِنْ كُرْضُونَ دِينَهُ وَخَلَقَهُ فَرَوْجُوهُ إِلَّا تَفْعَلُوا لَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ))^۱

هه‌روا پیتفه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: ((لَتَكُنَّ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسْبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاطْفَقَ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ: ژن بۆ چوار مه‌به‌ست ماره‌پر ده‌که‌ری: بۆ مال و سامانه‌که‌ی، بۆ ناو و شه‌وه‌ت و ره‌جه‌له‌که‌ی ژنه‌که، بۆ جوانیه‌که‌ی، بۆ نایینه‌که‌ی، جا نه‌و ناهه‌ته ماره‌پر بکه، که‌ دینه‌اره نه‌گه‌ر وا نه‌که‌یت ده‌ستت به‌ قورداچی))^۲ له‌ ربه‌وایه‌تیکی تر فه‌رمویه‌تی شه‌و ناهه‌ته به‌ینه‌ که‌ خاوه‌ن دین و ره‌وشته.

هه‌لبژاردنی هاوسه‌ر له‌سه‌ر بنه‌های نایین، مسۆگه‌ری یه‌که‌می په‌روه‌ده‌کردنی مندالان و، پیتغه‌یشتن و گه‌وره‌بونیانه‌ به‌شه‌یوه‌که‌ی ساغ و راست، هه‌روا فه‌رمانه‌ری ژن بۆ مه‌ترده‌به‌که‌ی مسۆگه‌ر ده‌کات و مال و منداله‌که‌ی ده‌پارێزی.

هه‌روه‌ها هه‌لبژاردنی مه‌ترده‌ له‌سه‌ر بنه‌های نایین؛ مسۆگه‌ری چاک بون له‌گه‌لی و چاودیزی کردنیه‌تی، هه‌روا نارام گرتن له‌ که‌م و کورته‌یه‌کانیه‌تی، که‌ ده‌بیته‌ مسۆگه‌رکردنی پارێزگاری خێزان و یه‌که‌گرتویی و به‌یه‌که‌وه به‌ستانیه‌وه.

^۱ أخرجه الترمذي برقم (۱۰۸۴) (مانای شه‌م فه‌رسوده‌یه له‌ پیتشه‌ر هاس کراوه) (دورگه‌تی).
^۲ أخرجه البخاری برقم (۴۸۰۲) و مسلم برقم (۱۴۶۶). له‌ ربه‌وایه‌تیکی تر "ذات الدین و الخلق" أخرجه ابن حبان برقم (۴۰۳۷).

۲- بنه‌های نابوری:

نیسلام مکوره لمر بنیات نانی خیزان به بنیاتیکی واقعی و دیراسه کراو، تاوه‌کو هویه‌کانی سمرکه‌وتن و مانوه‌ی بوی بسازی، گومانی تیدانیه مال و سامان شاده‌ماری ژیانه و له گرنگترین بنه‌ره‌تیه‌کانیتی. ژسانی هاوسریتی پیتاویستی مادی زور و برده‌وام و زیادی ده‌وی.

لمبر نموه نیسلام وریایی داوه به‌گرنگی دان بعم لایه‌نه، تاوه‌کو هیچ به‌کینک له ژن و میزد به دوی بانگه‌شته‌ی سوزدا نبرد‌ری، پاشان هینده‌ی پی نچی همت به‌هله‌ی گوره بکات که نه‌جامی داوه دوی نموه‌ی کار له‌کار ترازاو، به‌مه تاوانیک لمرخوی نه‌نجام ده‌دات.

هر چنده سوز و خوشمویستی به‌هیزیت، به‌لام بز ماوه‌یه‌کی درتس خایمن ناتوانی له‌برده‌م ره‌قی ژبانی مادی و پیتاویستی‌یه‌کانی: خوی رابگری، لمبر نه‌وشه گوتراوه: (إذا دخل الفقر من الباب، هرب الحب من الشباك: گمر هه‌ژاری له ده‌رگا هاته ژوره‌وه، خوشمویستی له په‌نجمه‌روه هه‌لات و چوه ده‌روه))

چنده‌ها فرموده ژن و میزد ناگادار ده‌کاتمه‌وه به‌گرنگیه‌تی نه‌م لایه‌نه وه‌کو پیته‌مبیر ﷺ فرمویه‌تی: (تُنكحُ المرأةُ لِأربعٍ: لِمالِها..)

لهو فرمودانه‌دا نه‌ویه، که فاطمی کچی قه‌یس ره‌زای خوی لریسی گتیاویه‌تموه، ((أَنْ مُعَاوِيَةَ وَأَبَا جَهْمٍ عَطَبَاها؟ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَمَا مُعَاوِيَةَ لَفُضِّلُوكَ لِمَالٍ لَهُ وَأَمَّا أَبُو جَهْمٍ فَلِمَا يَضَعُ عَصَاهُ عَنِ عَائِشَةَ، الْكُجَيْسِي أَسَافَةً: که معاویه و نه‌بو جه‌هم ره‌زای خویان لریسی خوازینییان کرده، پیته‌مبیر ﷺ فرموی: (معاویه پیاویکی هه‌ژاره و مال و سامانی نه، به‌لام نه‌بو جه‌هم گزیاله‌که‌ی لمرشانی ناهینتیه خواره‌وه (به‌واتای زور له ژنان

^۱ أخرجه البخاري (٤٨٠٢) و مسلم برقم (١٤٦٦).

^۲ أي إنه يكثر ضرب النساء كما ورد في رواية ابن ماجه، برقم (١٨٦٩)

دهدات)، جا شو به نوسامه بکه)).

لیره‌دا دیدی نیسلام بۆ نهم مهسه‌لمیه مادی نیه که دورسی له سۆز و همسته‌کان، به‌لام دیدیکی واقعیه و همرود لا ناگادار ده‌کاتموه به‌کاریکی گرنگ، ره‌نگه له بیر و هۆشیان دا نه‌بی و همر له‌دوای سۆزداریان دابی، که له کۆتایی‌دا ده‌بیته هه‌له‌شانه‌وه‌ی خیزان و له ده‌ست دانسی مه‌بهستی خوازوای هاسه‌رگرتن.

۳- ره‌چه‌له‌ک و پله و پایه‌ی کۆمه‌لایه‌تی:

په‌رۆسه‌ی هاسه‌رگرتن و به‌یه‌ک گه‌یشتنی ژن و میزد، ته‌نها په‌یه‌ه‌ندیه‌ک نیه کورت هه‌له‌هاتی به‌ ژن و میزد، به‌لام مانای بریتی‌یه له چونه ناوه‌وه‌ی په‌یه‌ه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی فراوان له نیوان تاکه‌کانی همر به‌یه‌کتیک له خیزانی ژن و میزدا.

له‌بهر نه‌وه نیسلام سوره له‌سه‌ر دابین کردنی که‌مه‌ترین شت له گونجاندن و نزیک بو‌نه‌وه له نیوان هه‌ریه‌ک له خیزانه‌کان له لایه‌نی پایه‌ی کۆمه‌لایه‌تی‌ه‌وه، ده‌رباره‌ی نه‌مه‌ش پیغه‌مه‌به‌ر ﷺ ده‌فرموی: ((تَنْكِحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا وَلِحَسْبِهَا...))^۱

هه‌روا ده‌فرموی: ((تَخَيَّرُوا لِنُطْفِكُمْ وَالْكَحْوَا الْأَكْفَاءَ وَالْكَحْوَا إِلَيْهِمْ: بَزْ مَنَدَالَه‌کانتان ناهه‌تی چاک هه‌له‌بۆیرن، هاوکوفی به‌کتری به‌کمه‌ه هاسه‌ر)).

ره‌نگه هه‌ندی له خوینمه‌ران وا گومان به‌ین، که نهم قسانه له روانگه‌یه‌کی چینه‌یه‌تی دور له به‌کسانی و کام که‌س له خوا ترس تر بی شه‌و چاکه‌ره، که نیسلام دایناوه: ده‌رچه‌وه، له‌بهر نه‌وه پیویسته ناگاداری شه‌وه به‌ه‌ین، که نهم هاوشانی و نزیکبو‌نه‌وه‌ی کۆمه‌لایه‌تی هه‌رگیز مانای شه‌وه نیه، که هه‌یچ به‌کی

^۱ أخرجه مسلم، برقم (۱۶۸۰) و الترمذی برقم (۱۱۳۵) و النسائی برقم (۳۶۱۸).

^۲ أخرجه البخاری برقم (۶۸۰۲) و مسلم برقم (۱۶۶۶).

^۳ أخرجه ابن ماجه برقم (۱۹۶۸).

لهم دو تویزه کومه لایه لایه لمیه کتری باشتر بن، به لکه مانای نومیه خیزان به گوتیره تویزه کومه لایه لایه کهمی و داب و نهرسته کانی گونجاوه بز پمیرهست بون له گمل خیزانه کهمی تر، یان نا.

نهمش مانای نهوه نیه گشت هاوسرگرتنیک، که لیک نریکی و هاوشانی کومه لایه لایه تینا نه بیت، حوکمی همرس و سمرنه که وتویی به سردا بدرت، به لکه زوری زون و میزدا به تی، که له سر لیک نریکی و هاوشانی بنیات نهراوه، نابیته مایه ژیانیکی خیزانی جیگه (مستقر).

۴- جوانی:

هدهت ژانی هاوسرستی سهره پای پیوستیمتی بهو کارانهی که پیشتر باسکرا، هرهدهی همر به کیک له ژن و میرد که میتک له جوانیان هه بی، جوانیش شوینه واری گهوره و کاریگری هه به له پاکیشانی همر به ک له ژن و میرد بز لای به کتری و خوشه وستی زیاتر بز هاوسره کهمی، ههروا کاریگری هه به له حسانه وهی دهرونی همر به کتیکیان دا، له کونیش گوتراوه:

ثلاثة تجلو عن القلب الحزن الماء والحضرة والوجه الحسن

واته: سئ شت خهم له دل دهرونی، ناو و سهوزایی و روخساری جوان.

له بهر نهوه پیغه ممبر ﷺ له چندهها فرموده دا ناگاداری گرنگی نه مهی داوه، وه کو ده فرموی: ((تُنَكِّحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا...))^۱ ههروا هانی خوازینکهری داوه، که ته ماشای خوازینتی کراوه کهمی (دهست گیرانه کهمی) بکات، تاوه کو دلی بز لای بیجی، گهر له که به کی جستمی هه بی بیجی بزانی، نه مهش بز سوربون له سر به ردهوام بونی ژانی هاوسرستی و جیگه خیزانه.

پیغه ممبر ﷺ فرمویته: ((إِذَا خَطَبَ أَحَدُكُمْ الْمَرْأَةَ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ

^۱ أخرجه البخاري (٤٨٠٢) و مسلم (١٤٦٦).

يَنْظُرُ إِلَيَّ مَا يَدْعُوهُ إِلَيَّ نَكَاحَهَا فَلْيَفْعَلْ: گمريه كينك له نيسره خوازيتني نافرمتيكي كرد، گمريه تواني ته ماشاي بكات، كه پيتويست بكات بؤ ماره بريني، نهوا با ته ماشاي بكات.))

له نهبو هورهيره گيتراوه نهوه كهوا پياويك نافرمتيكي نه نساري ماره بری، پتغه مبهمر فرموي: ((أَنْظَرْتُ إِلَيْهَا؟ قَالَ: لَا. قَالَ: اذْهَبْ فَأَنْظُرِي إِلَيْهَا، فَإِنْ لِي أَعْيُنِ الْأَنْصَارِ شَيْئًا: ته ماشاات كردوه؟ نهويش گوتی: نه ختير، پتغه مبهمر فرموي: برؤ ته ماشاي بکه، چونکه چاوي نه نساريه کان بچوکه.))^۱

هه لېژاردني هاوسمر له سمر بنه رتهتي جوانی: ماضي ژن و ميترده، دهر باره ي نه مهش عوممري كورې خه تاتاب ﷺ ده فرموي: ((لَا تَزُوجُوا بَنَاتِكُمْ مِنَ الرَّجُلِ الدَّمِيمِ، لِإِنَّهُ يُعْجِبُهُنَّ مِنْكُمْ مَا يُعْجِبُكُمْ مِنْهُنَّ: كچه كانتان له پياوي ناشيرين ماره بر مه كمن، چونکه حمز بهو شته ده كمن وهك نيسره حمز بهوان ده كمن.))

جا سمرنج بده نهو كز مه لگانه ي ناهيتلن خوازيتني كمر ته ماشاي نهو كچه بكات، كه دهيموي خوازيتني بكات چ مافيك ده فموتيتن، يان نهوانه ي قه ده غه ي كچ ده كمن خوازيتني كمره كه ي له سمر نهو بنه رته مه شروع و دروسته بييني.

گمريه لېژاردني ژن و ميترده له سمر نهو بنه رته تانه ي پيشو بنيات بسري، نهوا شيمانه ي^۲ جيتگيري و سمر كه وتني ختيران زؤر زؤرتر ده بي، له شيمانه ي ههرس و سمر نه كه وتن يان هه لره شانوه ي.

ده گمريته نه وه بؤ جهخت كردن له سمر نهوه ي، كه بنه رته تي هه ره گرنگ بؤ هه لېژاردني ژن ميترده برتيره له نايين و ره وشته، به لام بنه رته ته كاني تر، كه

^۱ أخرجه أحمد برقم (۱۴۰۵۹).

^۲ أخرجه الترمذي برقم (۱۰۸۷).

^۳ شيمانه: إحمال

پیغمبر ﷺ وریایی داوه بریتی به له و بنه‌ر تانه‌ی، که به‌شیره‌یه‌کی باشتر یاریده‌ی به‌رد هوامی و سرکه‌وتنی ژبانی خیزانی دده‌ن له نیوان ژن و میتردا.

سئیه‌م: هه‌لسوراندنی خیزان به‌ده‌ستی پیاویی:

خیزان وه‌ک هه‌ر ده‌سته‌یه‌ک، یان ده‌زگایه‌ک، یان کۆمه‌لێک پیتوستی به‌دابمش کردنی نمرک هه‌یه به‌سهر نه‌ندامه‌کانی و هه‌بوونی به‌رپۆه‌به‌رتک، که به‌رپرس بیت له هه‌لسوراندنی کاروباره‌کانی و ناسان کردنی کاره‌کانی به‌شیره‌یه‌کی باشتر، خوای گه‌وره هه‌لسوراندنی خیزانی دلوته‌ته دست پیاو نه‌ک هه‌یچ که‌سێکی تر، چونکه به‌هۆی چمندا کارێکه‌وه شایسته‌یه وه‌ک: پته‌وی و توندی (حزم) و زال بونی ژیری به‌سهر سۆز (عاطفه‌)دا، که وای لی ده‌کات بز نه‌م نمرکه له نافرته‌ شایسته‌ تر بیت.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾: پیاوان سه‌ره‌رشتیارترن به‌سهر نافرته‌تان بۆ به‌رپۆه‌به‌ردنی کاروباری خیزان، به‌وه‌ی که خوای گه‌وره به‌چمندا شتێک به‌سهر به‌کتری دا فمزله و چاکه‌ی پێ به‌خشیون، که پیاو توانای ناماده‌یی جێ به‌جێ کردنی کاروباری قورس و گرنگیان هه‌یه، هه‌روه‌ها پیاو سه‌ره‌رشتیاره به‌سهر نافرته‌ چونکه نه‌فه‌قه و پاره په‌یدا کردن و منداڵ به‌خه‌توکردن له‌سهر پیاوه له‌مو ماله‌ی که هه‌یه‌تی. ﴿النساء: ۳۴﴾.

هه‌روا ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾: نافرته‌ چیان له‌سه‌ره که مافی پیاو به‌جێ به‌هه‌تین، به‌هه‌مان شیره‌ نه‌وانیش مافیان هه‌یه و به‌شیان هه‌یه به‌سهر پیاو له‌ چاکه‌دا. پیاویش په‌له‌یه‌کی به‌سهر نافرته‌ تانه‌وه هه‌یه له‌به‌ر نه‌وه‌ی زیاتر ماندو تر و هه‌مو و کۆشش تر و نان په‌یدا که‌ر تره. ﴿البقرة: ۲۲۸﴾.

پلهی سمریره شتیاری (قوامه) و چاودیزی پلهی شه رکبایی و
 بهریرسیاریتی به، نهک پلهی بهباشتر دانان بیت بهومانایه، که زور له پیاو و
 نافرهتان وای تیده گهن.

لهبر نهوه نیسلام فرمانی به ژن کردوه فرمانبیری میزده کهی بکات و
 ناره زوه کانی چی به چی بکات، نه گینا نهو کانه شه سمریره شتیاری ته بهی هوده
 ده بیت و خیزان لاسهنگ ده بیت و نازاوهی تیندا دروست ده بیت، نابیتسه
 ژینگه یه کی چاک و له بار بز پرورسی په روره ده یه کی سمرکه وتو.

بیته مبر ﷺ به عومهری فرمو: ((أَلَا أَخْبِرُكَ بِخَيْرِ مَا يَكْنُزُ الْمَرْءُ الْمَرْأَةَ
 الصَّالِحَةَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سِرَّهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ؛
 هُمَا لَت يَبْدَعُ مَا بَدَعْتَ مِنْ رَوْفٍ؟ نَافَرْتِي چَاك، گهر ته ماشای بکات
 دلی خزش بکات، گهر فرمانی پی کرد فرمانبیری بکات، گهر لی نادیار بو
 (چوه سه فر) شهوا داوین و مال و مندالی ده پاریزی.))

همروه ها ﷺ ده فرموی: ((وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا تُؤَدِّي الْمَرْأَةَ حَقَّ
 رَبِّهَا حَتَّى تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا: سوتندم بهوهی که گیانی محمادی بهدهسته، نافرهت
 مافی خوی گه وره به چی ناهینتی، همتا مافی میزده کهی چی به چی نه کات.))

**چوارهم: فرمان به میزد کراوه چاکه له گهل هاوسره کهی بکات
 و ریزی بگری:**

نیسلام ده سه لاتی پیای له ماله کهیدا به سهر هاوسره کهی و منداله کانی
 نه کردوته ده سه لاتیکی رها (مطلق)، به لکه فرمانی پی کرده چاکه له گهل
 خیزانه کهی بکات و ریزی بگری و به باشی ره فتاری له گهل دا بکات.

خوای گه وره ده فرموی: ﴿وَعَاشِرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ

^۱ أخرجه الدليمي في (الفرروس) ج ۳۷۹/۴.

^۲ أخرجه ابن ماجه بولم (۱۸۵۳).

فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَنَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا: له گسل زنہ کانتان به چاکی گوزهران بکمن و هلس و کموتیان له گه لئا بکمن، کاتیکیش شتیکتان لی بیان بینی که به دلتان نمبو نموا چاریوشی لی بکمن، شتی وا همن نیوه حمزی لی ناکهن، که چی چاکهی زوری له خواوه بۆنگۆ تیتدایه. ﴿النساء: ۱۹﴾
 وه ده فرموی: ((اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا... : ومیستان بی له گسل نافرستان باشین))

همروه ها ﴿﴾ ده فرموی: ((خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِيهِ، وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي: باشتیستان نمو که سهیه، که له گسل خیزانه کهی باشه، منیش بۆ خیزانه کهم له هموتان باشتیم.))

پینجهم: کاری ژن نهوهیه له مالموه نۆقره بگری و، هستی به چاودیری کردنی کاروباره کانی:

نیسلام رۆل و بهربرستی ژبانی له نیتوان ژن و مسیردا به گوتیهی نمو شایسته می بهی دابهش کردوه که خوی گهوره به هر به کتیکانی به خشیه، جا چاودیری کردنی کاروباری ناوهوهی مالیش به نهر که کانی نافرتهی داناوه. له بهر نمو فرمانی پینکرده زۆریه ی کاته کانی له ماله کهی به سمر بیات.

خوی گهوره ده فرموی: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ: له ماله کانتان جینگیرین و نۆقره بگرن.﴾

پینهم بهر ﴿﴾ فرمویتهی: ((وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ لِي بَيْتِهَا وَوَلَدِهَا وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُ: ژن له مالی میرده کهی و بهرام بهر به منداله کانی بهر برسیار و چاودتیره.))

^۱ أخرجه البخاري برقم (۴۸۹۰) و الترمذي برقم (۱۱۶۳) و ابن ماجه برقم (۱۸۵۷).

^۲ أخرجه ابن ماجه برقم (۱۹۷۳).

^۳ أخرجه البخاري برقم (۲۴۱۶) و مسلم برقم (۱۸۲۹).

جا پابه‌ندبونی ژن بز ب‌س‌برردنی زۆریه‌ی کاته‌کانی له‌ناو مالموه بز چاودیری کردنی کاره‌کانی و کاروباری منداله‌کانی؛ گ‌موره‌ترین مسۆگه‌ری س‌مرکه‌وتنی پرۆسه‌ی په‌روه‌ده‌یی‌یه و، مسۆگه‌ری به‌ختیاری خه‌یزانه. ه‌م‌روا ب‌س‌برردنی زۆریه‌ی کاته‌کانی ژن له‌ ده‌روه‌ی مالم بز کارکردن، یان س‌مردانی کردن و فه‌رمۆش کردنی کاروباره‌کانی خه‌یزانه‌که‌ی و په‌روه‌ده‌ی منداله‌کانی؛ مه‌ترسی دارترین و گ‌رنگ‌ترین ه‌ویه‌کانی ه‌له‌وه‌شانه‌وه‌ی خه‌یزان و له‌ده‌ست دانی مندالانه، به‌تایبه‌تی گ‌هر له‌ ناسان کردنی کاره‌کانی مالم و چاودیری مندالان، پشت به‌ خزمه‌تکار ب‌به‌ست‌یت.

هه‌لبه‌ت دایک به‌رپرسی یه‌که‌م و گ‌رنگ‌ترین پایه‌ی پرۆسه‌ی په‌روه‌ده‌یی‌یه، چونکه‌ مندال زۆریه‌ی کاته‌کانی له‌گه‌ل شه‌ودا ب‌س‌م‌ر ده‌بات، ه‌م‌روا نه‌ریت و یه‌که‌م په‌ه‌وشت له‌و وه‌رده‌گ‌ری؛ که‌ له‌س‌ر شه‌و و په‌روه‌ده‌یاران گ‌ران و زه‌حمه‌ته ریتک و پیتکی ب‌که‌من و ب‌یگ‌ه‌ژن.

شه‌شهم: چاکه‌کردن له‌گه‌ل مندالاندا:

پرۆسه‌ی ناراسته‌کردن و په‌روه‌ده‌کردنی مندال له‌ لایم‌ن دایک و باوک‌ه‌وه سو‌دیکی وای نیه، گ‌هر دایک و باوک، یان یه‌کیتکیان که‌م‌ت‌رخه‌میان ه‌به‌ب له‌ به‌جی‌ه‌یتانی ه‌ندی له‌ مافه‌کانی مندال به‌س‌م‌ر باوکیان دا.

به‌لام گ‌هر دایک و باوک چاکه‌میان له‌گه‌ل منداله‌کانیان کرد و توانیان خۆشه‌ویستی و ریزی منداله‌کانیان به‌ده‌ست به‌یتن، شه‌وا پرۆسه‌ی په‌روه‌ده و ناراسته‌کردن ناسانتر و س‌مرکه‌وت‌تر ده‌بیت، له‌ب‌م‌ر شه‌وه نیسه‌لام ه‌انی سه‌ره‌رشته‌یاری مندالانی داوه به‌ چاکه‌کردن له‌گه‌ل منداله‌کانیاندا.

شه‌وه‌تا بوخاری له (الادب المفرد) دا باسی چاکه‌کردنی باوک بز منداله‌که‌ی کرد، که‌وا له‌ئین عوممه‌روه گ‌تیرپ‌راوه‌ته‌وه سه‌باره‌ت به‌ فه‌رموده‌ی خ‌وای گ‌ه‌وره:

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا﴾ الانسان:

گوتیهتی: (خوای گموره به چاکه کارانی ناو زهد کردون، چونکه چاکه میان له گهل دایک و باوک و مندالان کردوه. همروهك چۆن باوكت مافی بهسرتوه همیه، ناواش منداله كت مافی بهسرتوه همیه.

حوتهم: چاکه کردن له گهل دایک و باوک:

یاسای هاوسهنگی له ماف و نهرکه کان، مانای وایه، لهسهر هه مو نمو کهسه پیوتیه که داوا له کهسانی تر ده کات به نهرکه کانی نمو هه لسی، دهبی نهویش بزانی، نمو نهرکهانی لهسهریهتی بهرانبهریان به جیمی بهیتی.

له بهر نموه نیسلام فرمانی به مندال کردوه، که چاکه له گهل دایک و باوک بکمن، همروهك فرمانی به دایک و باوک کردوه چاکه له گهل منداله کان بکمن، جا به مه خۆشموستی له خیزان بلاو ده بیتهوه و ههر تاکه ی رۆلی خزی ده بینسی و به مافه کانی به هره مه ند دهبی، کاتیکیش مندالان له کهشی خیزانیی ده چنه دهره وه: به ها و پهروردهیی و پهوشتی بهرز هه لده گرن و ده یگوتیزنه وه بۆ خیزانی نوی یان و کۆمه لگه گه وره بکه میان، جا نمو کاته خیزان رۆتیکسی گرنگی پهروردهیی له چاکازی کۆمه لگه دا به حی هیناوه.

سه بارت به چاکه کردن له گهل دایک و باوکدا، زۆر نایهت و فرموده هاتون، وهك: خوای گموره ده فرموی: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصْلُهَا فِي عَمَاقٍ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾ فرمانان به ناده میزاد کردوه به چاکه کردن بهرامبهر به دایک و باوکی، کهوا دایکی بی هیز بوه به هزی حمله کهوه و بی هیز بوه بۆ له دایک بون و له شیرگرتنه وهش ماوهی دو ساله، سو یاس بۆ من بکه و بۆ دایک و باوکت. چاره نوست بۆ لای منه. (لقمان: ۱۴).

^۱ امرجه البخاري في الادب المفرد برقم (۹۴).

((سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ فَقَالَ: الصَّلَاةُ عَلَى وَجْهِهَا. قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: بِرُّ الْوَالِدَيْنِ. ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ: برسبار له پیغمبر صبری خوا ﷺ کرا: چ کار و کرده و بیهک لای خوی گموره خوزه و بستره؟ فرموی: "نویز له کاتی خزی"، گوتی: پاشان چی تر؟ فرموی: "چاکه کردن له گمل دایک و باوک"، پاشان چی تر؟ فرموی: جهاد له پینا و خوی گوره!"))^۱

ههشتم: سیلهی رحم (په یوهندی خزمایه تی):

نیلام سوره له سر نهوی خیزان رۆلی خزی ببینی له پوره و ده کړنی مندال و پینگیشتیان به پینگیشتنیکی کومه لایه تی چاک گه شمینکردنی که سایه تی مندالانیش به تمواوکاری رۆلی خیزان له پوره و ده داده نی، که یاریده بیان ده دات بۆ چونه ناو زیانی کومه لایه تی به ده و چون له که شی خیزاننیکی بچوکه وه بۆ که شی خیزاننیکی گموره، نه مهش له میانه ی نه موه دیته دی، که مندال له گمل خزمه کانی کوزبیته وه و خزی پینان بناسینی له رۆی دایک و باوکه وه، هه روا هه لس و کهوت کردن له گه لیان و هاتوچو کردنیان، که هوا شاره زایه کی کومه لایه تی فراوان و متمانه به خو و به کومه لگه که ی به ده ست دینی، ناشتوانی نه م سوده کومه لایه تی و ده ورونی یه ده مسته بهر بکات، گهر دور له که شینیکی خیزانی یه کگرتو پی بگات، که په یوهندی خزمایه تی و هاریکاری نیوان تاکه کانی تیدا بلا و ده بیته وه.

نهو نایهت و فرمودانه ی ده رباره ی په یوهندی خزمایه تی (صلة الرحم) هاتون:

خوای گموره ده فرموی: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا

^۱ أخرجه البخاري، برقم (۲۶۳۰) و مسلم برقم (۱۳۸).

وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ: خوا بپدرست و هیچ شت مه کمز به شهریکی، له گمل دایک و باوک و خزمه کان و بس باوکه کان چاکه کارین. النساء: ۳۶.

پیغمبر ﷺ فرموده‌تی: ((وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقَلِّ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ: هدر کسی پروای به خوا و رزوی دواپی همیه، با سیلهی رهم (بمیروندی خزماهیتی). به جی بهیتی، هدر کسی پروای به خوا و رزوی دواپی همیه، با قسهی چاک بکات، یان بی‌دنگ بیت))

هدروها ﷺ ده فرموی: ((أَسْرَعُ الْخَيْرِ نَوَابَا الْبِرِّ وَصِلَةُ الرَّحِمِ، وَأَسْرَعُ الشَّرِّ عَقُوبَةُ الْبُلْغَىٰ وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ: خیرترین پاداشتی خیر و چاکه بریتین له: چاکه کاری به جی هینانی سیلهی رهم، خیرترین سزای خرابه کاری بریتین له: ستم و لمسور در چون و، برینی میروندی خزماهیتی.))

هدروها ﷺ ده فرموی: ((إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى الْمُسْكِينِ صَدَقَةٌ، وَعَلَى ذِي الرَّحْمِ ثَنَانٌ؛ صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ: خیر کردن به هم‌زار به خیرتک دنوسری، خیر کردن به خزم دو خیری همیه، نی خزماهیتی و نی خیره که.))

جا نیسلام له میانهی ثم هشت خالموه خیزانی سازاندوه بز ډلآ بینینی له پوره دهی مندالدا و پیگمیشتیان به پیگمیشتیکی ساغ و دروست، که ناکری دور له خیزان و ده دست بهیتری، نه مهش بز جهخت کردن له سمر ډولی خیزان له پرزسی پوروردی و مه ترسی به کی.

^۱ أخرجه البخاري برقم (۵۷۸۵) و مسلم برقم (۴۸).

^۲ أخرجه ابن ماجه برقم (۴۲۱۲).

^۳ أخرجه الترمذي برقم (۶۵۸) و أبو داود برقم (۲۳۵۵) وابن ماجه برقم (۱۸۴۴) و النسائي برقم (۳۵۸۱)

ده روزهی دوووم

بیتاکی و بیلرکی و سوننه تدری

پیر و عاری

پنناسی په‌رونده و پتگه‌پشتن

ده‌کړۍ په‌رونده له زمانه‌وانی بگم‌تینیموه بسو سۍ ره‌گی زمانه‌وانی که

بریتین له^۱:

۱- ربا، یربو بهواتای: زیادۍ و گه‌شه.

خوای گه‌وره ده‌فهرموی:

﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ﴾ البقرة: ۲۷۶

ده‌گوتړۍ: ریتته فتربی، ومنه الربوة: شوټنی به‌رز^۲

۲- ربی، یری: له‌سر کټشی خفي یغفی، بهواتای: پتگه‌پشت و گه‌شهی کرد.

نښن عمره‌بی گوتویه‌تی:

فمن يك سائلا عني فإني بمكة منزلي وبها ربيت

ه‌رکه‌سټک له من پېرسۍ، نه‌وا مه‌ککه مالتی منه و له‌وتپه‌ په‌رونده و

گه‌وره بوم.

۳- رب یرب: له‌سر کټشی مد یمد، بهواتای: چاکسازی و سیاست و

چاودتړۍ.

همسانی کورۍ سابت گوتویه‌تی:

ولانت أحسن إذ برزت لنا يوم الخروج بساحة القصر

من درة بيضاء صافية مما تُربُّ حائرُ البحر^۳

نښن منظور گوتویه‌تی: ریتت الامر اربه ربا و ربابا^۴: چاکم کرد و پتبه‌وم

کرد.

^۱ لسان العرب. المصاحح المنير، ج ۱ ۲۱۴-۲۱۷ القاموس المحيط ج ۴/۴۸۰.

^۲ المصاحح المنير ج ۱/۲۱۷

^۳ بهواتای: باس‌ترین له گه‌وه‌هر له‌وه‌به که گوتپچه ماسی له دهرها چاودتړی بکات و چاکي بکات.

^۴ لسان العرب.

وهكو الرب: چاكاز و بهرپوه بهر^۱

خوای گه وړه فهرموږمې: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

په وړه وړه به پېرې چمکې هاوچمخ ده کړې بگمړنرتتسه و بڅ هم و نه م
مانایانه ی له پیتسه و باسکرا، که نه مانه ده گرتتسه و: زیادی و گشه کړدن و
خوژاکدان و گه شانندن و سیاست و چاکسازی، په ننگه ماناکه ی دوايي نزيکترين
چمک بې بڅ په وړه وړه .

په وړه وړه چنده ها پیتسه ی کوژن و هاوچمخې هه یه، که هه نديکې باس
ده که مين:

- راغې نه صبه هانی ده لې: (په وړه وړه: دروست کړدن و پیتگه یانندی شتیکه
له باریکوه بڅ باریک تا سنوری ته او بون.

- نیمام به یضای ده لې: (په وړه وړه: وړه وړه گه یانندی شتیکه بڅ که مالنې
و ته او مهندي)^۲

به ناو بانگترین و گرنگترین پیتسه ی هاوچمخ بڅ په وړه وړه، پیتسه ی (جوژن
دیوی) به که ده لې: په وړه وړه: پیتکه و نه نديکې نوی په بڅ نه مده میزاد، به هڅی
سروشتی فیطری و، به کارلیکړدن له گه ل که له پوری رابردوی روژنښیری کوژه لې
ناده میزاده^۳

- ماموستا عبدالحمید هاشمی پیتسه ی په وړه وړه ده کات و ده لې: چنده
کرده یه کی دهرونی و کوژه لایه تیه، که رتنموسی کاره کان پسی هه لده ست به
مه به ست و ریتکخت و پلان دارژتنه و بڅ منداله کانیان، له قوڼاغی بیشکه و
مندالی و میزد مندالی و گه غې و ته مهنې روشد و دریزایی ژیان^۴

^۱ تفسیر القرطبي ج ۱/۱۳۷

^۲ تفسیر البخاري (انوار التویل و اسرار التاویل) ج ۱/۸.

^۳ الديمقراطية و التربية، جون دیوی.

^۴ الرسول العربي المرئي، ص ۳۴۹.

لهم پیناسانهی پیتشو سمرنج ده‌دهین، که همر یه‌کیتکیان باسی یه‌کیتک له
بهره‌تیه‌کانی پرۆسه‌ی په‌روه‌ده‌یی ده‌کات که بریتی‌یه له:

۱- گرنگیی پله‌پله‌یی له پرۆسه‌ی په‌روه‌ده‌یدا.

۲- گه‌شه‌پیدانی به‌هره (موهبة‌ی فیطریه‌کان و هه‌ولدان بۆ گه‌میانندی
به‌شیتویه‌کی تمراوکاری).

۳- پرۆسه‌ی په‌روه‌ده‌یی له‌سهر ناوتیه‌ بونی فیطره‌ت له‌گه‌ل‌که‌له‌پوری
رۆشنیری و به‌روباوهر ده‌وستی، سه‌ریاری شاره‌زایی‌یه به‌ده‌ست هیتراوه‌کان.

گهر و‌یستمان پیناسه‌یه‌کی نویی په‌روه‌ده‌ پیتشیار بکه‌ین، ده‌لێن:

په‌روه‌ده‌ پرۆسه‌یه‌کی پیتگه‌بیشتی کۆمه‌لایه‌تی ده‌رونی‌یه، کۆشش ده‌کات بۆ
گه‌شه‌پیدانی به‌هره فیطریه‌کان و پله‌پله‌یی کردن له‌ گه‌شه‌ پیدانیدا و، چاک
کردنی ره‌فتار و رێک پێک کردنی به‌شیتویه‌ک، که بگوه‌یی له‌گه‌ل‌به‌روباوهر و
به‌ها ژیاره‌کان (القیم الحضارة).

به‌لام په‌روه‌ده‌ی نیسه‌لامی، بریتی‌یه له‌ په‌روه‌ده‌یه‌ک که له‌ خه‌یزانی
نیسه‌لامیه‌وه ده‌رده‌چیت و شیتوازه‌کانی نیسه‌لامی به‌کارده‌هیتنی، به‌مه‌به‌ستی
چه‌پانندی به‌روباوهر و پابه‌ند بون به‌ یاسا‌کانی نیسه‌لام له‌ ره‌فتاردا.

بهرپرستی دایک و باوک له پوره‌رده‌کردنی مندالاندا

بهرپرستی دایک و باوک بهرامبهر منداله‌کانیان -ووک پیشتر باسمان کرد- زورن، گرنگترینیان: بهرپرستی پوره‌رده و ته‌می‌کردنه.

خوای گه‌وره فه‌رموسه‌تی: (يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُلُوبًا اُنْفُسِكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اِلَهًا مَّا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ: نه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی باوهرتان هیتاوه خوتان و خیزانتان بیاریزن له ناگرتک که سوته‌مه‌نیه‌که‌ی خه‌لک و به‌رده و که فریشته‌ی توند و تیژ سه‌ریه‌رشته‌ی نه‌م ناگره ده‌که‌ن، سه‌ریچی فه‌رمانی خوای گه‌وره ناکه‌ن، نه‌وی فه‌رمانیان بی‌ده‌کری نه‌فجاسی ده‌ده‌ن. التحريم: 6

کاتیک نه‌م نایه‌ته دابه‌زی عومسری کوپی خه‌تتاب ﷻ په‌سیاری له پیغه‌مبهر کرد و گوتی: نه‌ی پیغه‌مبهری خوا نیتمه خۆمان ده‌پاریزین، نه‌ی چۆن خیزانمان بیاریزین؟ پیغه‌مبهر ﷻ فه‌رموی: ((سه‌وهوم عماسا کم الله، و تا‌مروهوم بما امر الله: نه‌وی خوای گه‌وره قه‌ده‌غهی کرده‌ نه‌وانی لی قه‌ده‌غه ده‌که‌ی، نه‌وی خوا فه‌رمانی بی‌کردون نه‌فجام بدری فه‌رمانیان پی‌ده‌که‌ی بی‌که‌ن.))

له‌بهر نه‌وه زانایان گوتویانه: (تاده‌میزاد مافی به‌سه‌رخۆی و منداله‌که‌ی و خیزانه‌که‌میوه هه‌یه، جا له‌سه‌رمانه شاین و چاکه و نه‌ده‌ب و ره‌وشت فیزی منداله‌کانان بکه‌ین)¹

پیغه‌مبهر ﷻ فه‌رموسه‌تی: ((لَا نَزْدَبُ الرَّجُلَ وَلِذَلِكَ خَيْرٌ مِنْ اَنْ يَتَّصِدَقَ بِصَاعٍ: بی‌او منداله‌که‌ی فیزی ره‌وشت بکات نه‌وه‌ی بز باشته‌ه، که‌به‌قه‌د

¹ تفسیر القرطبي ج 18/195-196

² تفسیر القرطبي ج 18/196

(صاع) بلك بکاته خیر))^۱ همروهها فرموده‌تی: ((مَا لِحَلِّ وَالِدٍ وَوَلَدًا الْفَضْلَ
 مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ: باوك هیچ شتیکی نداداوته منداله‌کمی که له ره‌وشتی باش
 باشتر بی))، له ریوایه‌تیکی طبعمرانی دا هاتوه: ((ما ورث والد ولدا...))^۲
 کاتیکیش سه‌بارت به‌صافی مندال له‌سهر باوکی پرسیار له پیغه‌مبهری
 خوا^۳ کرا، پیغه‌مبهر فرمودی: ((أَنْ يَحْسَنَ أَسْمَهُ، وَ يَحْسَنَ أَدَبَهُ: ناوی باشی
 لی بنی و به‌باشی په‌روه‌ده‌ی بکات.))^۴

گومان له‌وه دانیه، که نهریت و نه‌و چه‌مکانه (مفاهیم‌ی که ناده‌میزاد
 له‌سهری پیته‌گات و، هر له‌مندالی‌موره له خیزانه‌کمی و مرده‌گری، شویتنه‌واری
 گموره‌ی همیه له نه‌خشه کیشانی هلس و کموت و ره‌فتاری و پیکه‌مونه‌نانی
 که‌سایه‌تیه‌کمی کاتیک، که گموره ده‌بی. له‌بهر نه‌وه له‌سهر دایک و باوکه زور
 سورین له‌سهر به‌ده‌ست هیتانی هم‌وره‌وشتیکی جوان بس مندال، نه‌وه‌ی که
 سود و قازاخی دنیا و ناخیره‌تی تیدایه.

زوری‌ی نمو باوکانه‌ی شم و زور هم‌ولده‌دن و رهنج ده‌دن بز ژیان، بز دابین
 کردنی پیداویتیه ماده‌کانی منداله‌کانیان، وا نه‌زمان نه‌رکه‌کانیان له‌مه‌دا
 کوتایی پی دیت و تمنها له‌مه کورت هه‌له‌هاتوه. به‌لام کاره‌که پیچموانه‌ی
 نه‌مه‌یه، چونکه نمو باوکه‌ی که زوری‌ی کاته‌کانی له ده‌روه‌ی مال دور له
 خیزانه‌کمی به‌سهر ده‌بات، بز ناره‌خسی چاودتیری ره‌فتاری منداله‌کانی بکات و
 ناراستمیان بکات، کاتی که منداله‌کانی گموره ده‌بن زور په‌شیمان ده‌بیتمه‌وه، له
 ره‌وشتیان رازی نابیت و هه‌ولتی چاک کردنیان ده‌دات، به‌لام نه‌وکاته هر شتیک
 بکات بی هوده ده‌بیت، چونکه خوی شوی تاپیره، هر که‌سینکیش له‌سهر
 نهریتیک گموره بوی، زور زه‌حمه‌ته نم نهریته له ره‌فتاری خوی بگوری.

^۱ أخرجه الترمذي برقم (۱۹۵۱).

^۲ أخرجه المصنف في مجمع الزوائد ج ۸/۱۵۶.

^۳ أخرجه البيهقي في (الشعب) برقم (۸۶۵۸).

بههه مان شیوه نمو دایکمی بههزی سهرقالّ سون به کارکردنی مالّ، یان بهسپردانی کردن منداله کانی فهرامۆش کردن، نمو زۆر کهه متهرخه می دهکات بهرامبهر به مافی منداله کانی، خستی زۆریان له دهست دهات، نمو نهرکه بنه پره تیهش که له ژياندا له سهری داواکراوه جی به جی ناکات، که بریتیه له پیگه یاندنی نهوه (جیل) و بنیات نانی دوا رۆژی نه تهوه، له بهر نهوه نیسلام سوره له سهر نهوهی نافرته زۆرینهی کاتی له ماله وه به سهر بیات، تا وه کو بتوانی چاودیزی کاروباری میرده کهی و منداله کانی بکات.

ئیمه ئیمپۆ ده بینین دایک و باوک سورن له سهر به جی هیشتنی زتیر و سامان بۆ منداله کهی. زۆرتر له سورونیان له سهر به جی هیشتنی نه ده ب و په وشت، وا نهزانن مالّ و سامانیان مسۆگه ری به ختیاری و سهر کهوتنیانه!!

نیمام عهلی کۆپی مه دینی ده ئی: ((به جی هیشتنی ره وشت بۆ مندالّ له به جی هیشتنی مالّ و سامان باشقره، ره وشت مالّ و پله و پایه و خۆشهویستی براییان بۆ به دهست دینی و، چاکه ی دنیا و رۆژی دوا یی یان بۆ کۆده کاته وه))^۱

شویخه‌واری په‌روهرده له دهرونی مندال دا

په‌رۆسه‌ی په‌روهرده‌یی هه‌ر له سه‌ره‌تای سالانی یه‌که‌می ژبانی. شاده‌میزاده‌وه ده‌ست پێ ده‌کات و تا کۆتایی ژبانی به‌رده‌وام ده‌بیت.

په‌روهرده له کۆتایی سالی یه‌که‌می ته‌مه‌نی مندال ده‌ست پێ ده‌کات، له‌وه کاته‌ی هه‌ست به‌ تیگه‌یشتنی فه‌رمان به‌چاکه و به‌ریه‌ست له خراپه ده‌کات و ده‌ک به مانای تو‌ره‌بون و ره‌زابونی ده‌وره‌ری ده‌کات، جا فه‌رمان و قه‌ده‌غسه‌ی ناراسته ده‌کری، هه‌ر چه‌نده تیگه‌یشتن و هه‌ست کردنی و به‌جی‌هینانی نه‌وه‌ی، که ناراسته‌ی ده‌کری ته‌واو نه‌بوه، به‌لام ورده ورده به‌ره‌و ته‌واوی ده‌پوات، جا مندال چه‌نده ته‌مه‌نی گه‌وره‌تر بیت، گرنگی دانی به ناراسته‌کردنی ته‌می کردنی زیاتر ده‌بی.

ده‌روناسی نو‌ی به‌ده‌ری خسته‌وه، که مندال توانایه‌کی زۆری هه‌یه بۆ وه‌رگرتن و تۆمارکردن و به‌رامبه‌رکێ و لاسایی کردنه‌وه، جا له‌سه‌ر دایک و باوکه، که به‌ ته‌واوی په‌چاوی نه‌م لایه‌نه بکه‌ن و به‌یو‌باوه‌ریان وانه‌بی، که مندال له سالانی یه‌که‌می ته‌مه‌نیدا ناستوانی شتی ده‌وره‌یه‌ر وه‌ریگری و به‌ ناراسته په‌روهرده‌یی یه‌کان کاری تیناکری.

نیسلام بایه‌خی زۆری داوه به ناراسته‌کردنی مندال و ریک پیک کردنی ره‌فتار و په‌روهرده‌یان، زانا مسو‌لمانه‌کانیش جه‌ختی شه‌وه ده‌که‌ن پێویسته سود وه‌ریگری له توانای گه‌وره‌ی مندال و وه‌به‌هینانی به‌شیتوه‌یه‌ک، که چاکسازی نه‌وی تیندایه.

نیمام عملی ﷺ فه‌رمویه‌تی: (دلی مندال وه‌ک زه‌ویه‌کی به‌تاله، هه‌ر چ شتیکی فری بد‌رته ناوی وه‌ری ده‌گری).

نیمام ابي زید القیروانی ده‌فه‌رموی: (بزانه‌ باشترین دل، که خه‌یر و چاکه وه‌ریگری نه‌ویه گه‌ر پینشر خراپه‌ی نه‌هاتبیته ناوی، یه‌که‌م شت که نامۆزگاری

که‌ران بایه‌خیان پیتداوه و ناره‌زوم‌مندان ناره‌زوی پاداشتی نیی^۱ دده‌دن بریتی‌سه له گمیانندی چاکه بۆ ناو دلی مندالانی بسرواداران، تاوه‌کو له‌دلیناندا بجه‌سپی و ناگادارکردن‌موه‌یان له‌سمر نا‌دگاره‌کانی نایین و سنوره‌کانی شه‌ریعت، تاوه‌کو قنعا‌سه‌تیان پی بی‌ت و بیروبا‌وه‌ریان به نایین هه‌بی‌ت و به کرده‌وش له نهدامه‌کانیان ره‌نگ بداته‌وه^۲

شیمام غه‌زالی ده‌فرموی: (مندال له لای دایک و باوکی نه‌مانه‌ته، دل‌ه پاکه‌کشی گه‌وه‌رتکی گران به‌هایه و ساویلک‌یه و له گشت نه‌خش و نیگارتک و خالی‌یه، ناماده‌یی وه‌رگرتنی هه‌مو نه‌خشی‌تکه و مه‌یلی هه‌یه بۆ هه‌مو نه‌وانه‌ی که مه‌یلیان بۆ ده‌چی، جا گمر له‌سمر خه‌میر و چاکه رابه‌تتری و فیزیکی، نه‌وا له‌سمر نه‌مه پیتده‌گات و به‌ختیار ده‌بی له دونیا و رۆژی دوایی، له پاداشته‌که‌یدا دایک و باوکی و هه‌مو په‌روه‌ردیار و نامۆستایه‌ک به‌شدارن، گمر له‌سمر خراپه‌کاری رابه‌تتری و وه‌ک نازه‌ل فرامۆش بکری نه‌وا به‌ده‌سخت و به‌هیل‌ک چه، تاوان و گونا‌هه‌که‌ش له گمردنی سمر په‌رشتیاره‌که‌یه‌تی^۳)

نا به‌م شتویه ده‌بینین زانایان سورن له‌سمر نه‌وه‌ی، که هه‌ر مندالتیک له دایک ده‌بی، ناماده‌یی یه‌کی ته‌واوی هه‌یه بۆ وه‌رگرتنی ناراسته‌کردن و په‌روه‌رده‌کردن، که دایک و باوکی پیتکه‌شی ده‌که‌ن، هه‌روا ناماده‌یی هه‌یه بۆ به‌ده‌ست هه‌تانی په‌فتار و نه‌رتی باش و خراپ، له‌سمر نه‌وه پتویسته له‌سمر دایک و باوک ناراسته‌ی ساغ و دروستی بکه‌ن، که له دلیدا جه‌ی خۆی ده‌گری و به‌درتزیایی ژبانی کاری تی ده‌کات.

پینغه‌مبه‌ر ﷺ وریایی داوه له‌سمر کاریگه‌ری مه‌ترسی داری په‌روه‌رده‌ی دایک و باوک و ناراسته‌کردنی منداله‌کانیان داوه وه‌ک ده‌فرموی: ((مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ؛ فَأَبْوَاهُ يُمَجِّسَانِهِ أَوْ يَهُودَانِهِ أَوْ نَصْرَانِهِ: هه‌ر مندالتیک که

^۱ شرح رساله ابن ابی زید القزوینی، ج ۸.

^۲ إحياء علوم الدين، ج ۳/۷۷.

له دايك دهبيت له سمر فيترهتي خواناسي له دايك دهبيت، جا دايك و باوك دهيكهنه ناگر پهرست، يان دهيكهنه جوله كه، يان دهيكهنه گاور))^١
 نيماسي غمزالي ده فمرموي: (گه وهمر و كرؤكي منداال وا دروست كراوه، كه تواناي وهرگرتني چاكه و خراپهي هديه، جا دايك و باوكي بسؤ يهك لهم لايهي راده كيشن)^٢

له بمر نهوه له كؤنهوه گوتراوه:

وَيَنْشَأُ نَاشِيءَ الْفَتِيَانِ فَيَنَا
 عَلَي مَا كَانَ عَوْدُهُ أَبُوهُ
 وه گوتراوه:

قَدْ يَنْفَعُ الْاَدَبُ الْفَتِيَانَ فِي صِفْرِ
 و لَيْسَ يَنْفَعُهُمْ مِنْ بَعْدِهِ اَدَبُ
 اَنْ الْفُصُونَ اِذَا عَدَلَتْهَا اَعْدَلَتْ
 و لَا يَلِينُ، و لَوْ عَدَلَتْهُ اَلْخَشْبُ

ويته و نموهي ناراستهي نيسلامي بسؤ مندالي بچوك، همروا سوربون له ناگادار كرده و بيان له سمر ره فتاري هه له و چموت دا ريوايهتي شه بو هوره بيرهيه، كه گوتويهتي: همسن دهنكه خورمايه كي زه كاتي هه لگرتموه و خستيه نار ده مي، پنجه ميمري خوا ﷺ فمرموي: "كَيْفَ كَيْفٌ لِيَطْرُقَهَا - اَمَّا عَلِمْتَ اَنَا لَسَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ: كَيْفَ كَيْفٌ - بسؤ نموهي فريي بدا - نازاني كه نيمه شتي زه كات ناخزين))^٣

له نين سيرينه وه هاتوه ﷺ كه گوتويهتي: (نيمه منداال بويسن بياوتيك له لامان دانيشت، گوتي: عوممري كوري خمتتاب له زه ماني نموه و نه مه دا بسؤي نويسن، كه كراس له بمر بكمن و پيلاو له پي بكن، به شيوهيك بريتن كه بو تان ناماده كراوه، واز له ژباني خو ش گوزهراني و جل و بهرگي بيگانه بينن)^٤

^١ أخرجه البخاري برقم (١٢٩٢) و مسلم برقم (٢٦٥٨).

^٢ إحياء علوم الدين، ج ٣/٧٤

^٣ أخرجه البخاري برقم (١٤١٤) و مسلم برقم (١٠٦٩).

^٤ أخرجه عبدالرزاق في (المصنف) ج ٨٤/١١١.

له سه هلی کوری عبدالله ی توسته ری یه وه ﷺ گوتیه تی: (من ته مه نم سی سالان بو شو هه لده ستامه وه ته ماشای نوژی محمدی کوری سواری خالم ده کرد، رۆژیک پینی گوتم: یادی نهو خواجه ده که بیت که دروستی کردیست؟ گوتم: چون یادی بکه م؟ گوتی: لهو کاته ی جلت ده گۆزی به دل سی جار به بی نه وه ی زمانت بهویتی بلی: خوام له گه له، خوا ته ماشام ده کات، خوا شایه ته، جا نه مه م گوته وه و پیم گوت که گوتمه وه، جا گوتی: هه مر شه و نیک حموت جاری بیلته وه: منیش گوتمه وه و پاشان پیم گوت که گوتمه وه، جا گوتی: هه مر شه و نیک یازده جار بیلته وه: جا گوتمه وه، جا شیرینی نه مه کهوتسه دل سه وه، دوا ی سالتیک خالم پینی گوتم: نه وه ی فیرم کردی له بهری که، تا ده چیتسه ناو گۆز به مرده وام به له بهری، چونکه له دنیا و رۆژی دوا یی سودت پینی ده گمیه نی؛ چه ند سالتیکی پینی نه چو که چیژ و شیرینی نه مه م هه ست پینی کرد، پاشان رۆژیک خالم پینی گوتم: نه ی سه هل! هه ر که سی خوا ی له گه ل بینی و ته ماشای بکات و شایه تی بیت نایه سه ریچی ده کات؟! کهواته نه که ی سه ریچی بکه میت)^۱

نا به م جو ره ناراسته و ریتماییی نه م خاله چاکه بۆ خوارزایه که ی بوه هۆی به ختیار بونی له دنیا و ناخیره تدا.

له بهر نه وه جارێکی تر جهخت له سه مر نه وه ده که سه وه، مندا ل توانایه کی گه وه و زۆری هه یسه بۆ سود وه رگرتن لهو نامۆژگاری و ریتمایانه ی که ناراسته ی ده کری، کهوا سپارده (أمانة) یکی گه وره یه له بهر ده ستی دایک و باوکی رۆژی دوا ییش ده رباره یان پر سیاریان لی ده کری، که نایا مافیان پاراسته، یان فهوتاندویانه؟

هه ر که سیک په مر وه ده ی مندا له کانی و چاودیری کردنیان له مندا لیه وه فه رامۆش بکات، له کاتی گه وره بونیان دا زۆر په شیمان ده بیتسه وه.

^۱ إجماع علوم الدین، ج ۳/ ۷۴

ده روازه می سنیم

نامانچی به روروه دیر

جاننی بیروباوهری راست له دهرونی مندا لاند

نامانجی هه‌ره گرنکی گشت ژبانی ساده‌میزاد، وه‌ک قورنانی پیروز وینه‌ی ده‌کات، بریتیه له یه‌کتایی خوی گه‌وره و پهرستنی و ناسینی به‌باشترین شیوه و ناوه‌دان کردنه‌وه‌ی گه‌ردون به‌پیری شمریعتی ناسمانی که خوی گه‌وره دایناوه.

خوی گه‌وره فەرمویەتی:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ الذاریات: ۵۶.

تۆیژه‌وه‌وانی قورنان له مانای پهرستن (العبادة) ی ئەم نایه‌ته چەند وتمیسه‌کیان هه‌یه که:

یه‌که‌م: یه‌کخوا پهرستی (التوحید).

دوهم: به‌مندایه‌تی‌یه‌کی ته‌واو و گوێ رایه‌لی کردن.

سێ‌یه‌م: ناسینی خوی گه‌وره^۱

هه‌روه‌ها له گرن‌گترین نامانه‌کانی هاوسەرگرتن (الزواج) له ئیسلام دا بریتیه له پێگه‌یانندی نه‌وه‌یه‌کی به‌سرواداری یه‌کخوا پهرست، که به‌په‌ریل‌وه‌په‌ری راستی له دل دا چه‌سپاو بیت و شوینه‌واره‌که‌ی له ره‌فتار و کرده‌وه‌کانیدا ره‌نگ بداته‌وه.

دیاره پینغه‌مبهری خوا ﷺ دویاتی کاریگه‌ری گه‌وره‌ی دایک و باوک کردۆته‌وه له گه‌یانندی بیروباوهری راست بز مندا لان شه‌وه‌تا فەرمویەتی:

((مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَهْوَاهُ يَهُودَانِهِ أَوْ نَصْرَانِيَةٍ أَوْ مَجَسَّانَةٍ)).^۲

^۱ تفسیر القرطبی ج ۱۷/ ۵۵.
^۲ أخرجه البخاري و مسلم

گرننگترین بنهره ته کانی بیروباوهر که پیوسته به مندال بگوتری بریتی به له:
۱- یه کخوا پهرستی.

۲- رام کردنی دروستکراوه کان له لایمن خواوه بو خزمهت کردنی ناده میزاد.

۳- باوهر به قهزا و قدهر و پشت بهستن به خوا.

۴- خۆشه ویستی پیغه مبهر ﷺ.

یه کهم: یه کخوا پهرستی

گرننگترین شت که نایینی نیسلامی پی له نایینه کانی تر جیا ده کاتمهوه، بریتی به له گرنگیدانیکتی زۆر به به دیار خستنی سیفمتی یه کتابی (الوحدانیة)ی خوای گهوره.

نیسلام مکوره لهسر نموهی وشه یه کخوا پهرستی (توحید) و گهوره کردنی خوای گهوره، یه کهم شت بی، که به گوییی مندالی تازه له دایک بو دا بدات، نهویش له میانه ی بانگدان به گوییی راستیهوه و قامهت خوینندن به گوییی چه پیهوه دا دیته دی.

همروه ها پیغه مبهر ﷺ سور بوه لهسر نموهی، که وشه یه کخوا پهرستی له سه ره تایی به کانی نمو وشانه بیت، کاتی مندال فیزی قه ده کریتی.

پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرموئی: (زمانی منداله کاتتان به یه کهم وشه ی (لااله الا الله) بکه نموه و له کاتی سه ره مهرگیشدا (لااله الا الله) بیان پی بلین)^۱

همروه ها فهرمویه تی: (همر کهسی مندالتیک پهرومرده بکات ههتا ده لئی (لااله الا الله) خوای گهوره لئی ناپرسیتهوه)^۲

جا گهر مندال زمانی کرایمهوه و پاراو بو، نهوا رتیهو (مبادی ۵) ه کانی تری

^۱ رام کردن: دهستمۆ کردن.

^۲ أخرجه البيهقي في (الشعب) برقم (۸۶۴۹).

^۳ أخرجه الهيثمي من (مجمع الزوائد) ج ۸/۱۵۹.

بیروباوه‌ری به‌خوابه‌رستی و به‌پاک دانانی خوای گموره‌ی پین ده‌گوتری.
 له عه‌مری کورپی شو‌عمیب، نه‌ویش له باوکی و، له باپوره‌وه، که گوتویه‌تی:
 گمر مندالی نه‌وه‌ی عبدا‌المطلب زمانی پاراو بوایه، پی‌تفه‌مبهری خوا نه‌م نایه‌تسه‌ی
 فیر ده‌کرد:

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمَلِكِ﴾ الاسراء: ۱۱۱ ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ الفرقان: ۲.

جا گمر مندال گه‌یسته‌ی پله‌ی جیا‌کردنه‌وه‌ی شت له یه‌کتری و تیگمیشته، نه‌وا
 باوکی فیری ده‌کات خوای گموره‌ی چاودنیره‌ی به‌سهریره‌وه و له‌گه‌لیه‌تی و ناگاداره‌ی به
 سهریره‌وه و له‌همه‌وه‌ی گموره‌ی و بچوکی‌تک دا لینی ده‌پرسیتته‌وه، همه‌وه‌ها خوای
 گموره‌ی پاشای پاشایانه و به‌دهیتنه‌ری دروست کراوانه و سه‌ره‌تا و کوتایه‌ریه و
 رۆزیده‌ر و شته‌کانی به‌نه‌ندازه‌یه، به‌نه‌ندازه‌ی گمردیله‌میه‌ک نه‌له‌ناسمان و نه‌له
 زه‌وی له‌زانستی خوای گموره‌ی ون‌نابی، همه‌روا باوک منداله‌کسه‌ی ده‌ترستینی به
 سزای خوای گموره‌ی هانی ده‌دات به‌پادا‌شت و چاکه‌کانی.

خوای گموره‌ی له‌زۆر نایه‌ت دا باسی سوربو‌نی باوکان ده‌کات له‌سه‌ر ساغی و
 دروستی بیروباوه‌ری منداله‌کانیان، وه‌ک:

خوای گموره‌ی ده‌سه‌رموی: ﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ نیتسه‌وه
 ناماده‌ی بون‌کاتیک یه‌عقوب له‌سه‌ره‌مه‌رگ دا بو به‌کوره‌کانی گوت له‌دوای من
 چ‌ده‌په‌رستن، گوتیان نیتسه‌ی خوای تو و خوای باوکت نیسه‌راهیم و نیسه‌ماعیل و
 نیسه‌حاق ده‌په‌رستین که خویه‌کی تاک و ته‌نهایه و نیتسه‌ش بسۆی منل

دینین. البقرة: ۱۳۳.

خوای گموره ده فمرموی: ﴿وَإِذْ قَالَ لِقْمَنُ لِابْنِهِ وَهُوَ بِعِظْمٍ يَبْنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ إِلَهَ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ لوقمان ناموزگاری کوره که می ده کرد و ده بیگوت: کوره که م هاویهش بز خودا پسیدا مه که، هاویهش دانان بز خوا سته مینکی گموره به. لقمان: ۱۳

همروا فمرمویه تی: ﴿يَبْنِيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ کوریزگی خزم! کرده ی به نه ندازه تومی خمرده ل لسه ر زه سین له ناو بمردیک، یان له ته شقی عاسمانان بی، خودا ده بیته گزری. خوا هه مو شتی لی دیاره و ناگاداره ﴿لقمان: ۱۶﴾.

که می ژماره ی وشه کانی سوروی نیخلاص (قل هو الله أحد) و سوروی کافرون، که سمری یه کخوابه رستی و پوخته که بیته تی، ناماژینه بز ناسانی له بهر کردنیان له لایه ن مندالانی نهو ته مه نه وه.

له نه نیامی نه زمونی خوم دا بوم دهرکه وتوه، که مندال له ته مه نی دو سال و نیوی به نزیکی می: توانای له بهر کردن (حفظ) بیان هیه.

دوهم: خوا به دیهینراوه کانی بز خزمه تی فاده میزاد رام^۱ کرده:

لهو بنه ما بیروباوه ریانه ی که پیویسته به گوی می مندالاندا بدری نهویه، نهوی له گمردون هیه له دیارده ی گموره و بچوک: دستکردی خوای گموره یه، له چاکه و فه زلی خوابه به سمر دروست کراوه کانی، که نه م نیعمه تی بز رام کردون و سازی کرده بز خزمه تکردنیان و سود و درگرتن لی تی، نه م نیعمه تانهش

^۱ رام: ضمیر.

شایسته‌ی نمون سوپاسی خوی لهسر بکری و، مافی خوی لی به جی بهیتری و له پهرستیندا و به جی هیتانی مافه‌که‌ی به پهرستنی.

زۆر نایه‌تیش هاتوه، که ناماژه به‌مه، ده‌کات له‌وانه وه‌ک:

خوی گه‌وره ده‌فرموی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ﴾ خوی گه‌وره نمو خوی‌یه که زه‌وی سو راخستون و نهرمی کرده که له‌سری جیگور بن، جا به‌سمر ریگاکانیوه به‌رون و له رۆزیه‌که‌ی به‌نون. ﴿الملك: ۱۵﴾.

هه‌روه‌ها فرمویه‌تی: ﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْآيَاتِ الْكَلِيمَةِ ﴿۱﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿۲﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿۳﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿۴﴾﴾: بۆ وردنابه‌وه له حوشر، که چۆن دروست کراوه؟ له ناسمان چۆن به‌رزکراوه‌ته‌وه، له شاخه‌کان چۆن دا‌کوتراوه، له زه‌وی چۆن راخراوه؟ ﴿الغاشية: ۱۷-۲۰﴾.

گومانی تینا نیه په‌یوه‌ست کردنی نهم دهمه‌ه گه‌ردونیانه به به‌ویاوه‌وه، له دل و ویژدانی مندال دا ده‌چه‌سپی.

سپی‌یه‌م: باوه‌پ به قه‌زا و قه‌ده‌ر و ته‌نها پشت به‌ستن به خوا

باوه‌پ‌بون به قه‌زا و قه‌ده‌ر، متانه بون به توانای خوی گه‌وره، پشت به‌ستن به‌خوا، گه‌شه پیتدانی تواناکان و وزه شاروه‌کانی ده‌رونی منداله.

پیتفه‌مبه‌ر ﴿۱﴾ له چهند هه‌لو‌تستیکدا سو‌ریوه له‌سمر بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی گیانی باوه‌پ‌بون به قه‌زا و قه‌ده‌ر و پشت به‌ستن به‌خوا له ده‌رونی مندالاندا.

له نین عه‌باسه‌وه گتیراوه‌ته‌وه، که گوتویه‌تی: رۆژێک له پشت پیتفه‌مبه‌ر بوم به‌منی فرمو: ﴿يَا غُلَامُ، إِنِّي أَعَلَّمْتُ كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْت فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا سَأَلْت فَاسْتَعِنِ بِاللَّهِ، وَأَعْلَمْ

أَنَّ الْأُمَّةَ لَوْ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ: رِزَالَهُ مِنْ جَهَنَّمَ وَشَمِيهِ كَت فِتْرَدَهُ كَهَم:

"خوا بیاریزه واته (تایینی له فەوتان بیاریزه) دەتپاریزیت، خوا بیاریزه هەمیشە یارمەتی ئەو له هەموو نیشیکدا کەروی تۆ بکەیت دیاره و دەبینیت، ئەگەر داوای شتیکت کرد داوا له خوا بکە، ئەگەر پشت بەست پشت بە خوا بیهسته، بزانه ئەگەر هەموو خەڵک لەسەر ئەوین، کە سودێک بە تۆ بگهیهنن، کە خوا بۆی نەنوسیبیت ئەو سودەت پێ ناگات، ئەگەر هەموو شیان لەسەر ئەو نەوین، کە زیانیەک بە تۆ بگهیهنن، ئەگەر خوا لەسەر تۆی نەنوسیبیت ناتوانن ئەو زیانە بە تۆ بگهیهنن، قەزا و بریاری خوا براوەتەوه و نوسراوه))"

ئەوێ لەم فەرموودە پێرۆزه جێی راسمانه؛ وردی ماناکانی و کورت و پوختی ماناکانی بەتۆ بۆ گونجان لەگەڵ حالی ئەو کەسێ کە وەری دەگری، ئەویش نەین عەباس بو، کە منداڵ بو و لە کاتیکی کورتدا، کە نەین عەباس لە گەشتیکی کورت دا هاورێی پێتەمبەری کردو.

لەو فەرموودە گرنگانە دەربارە ئەم بوارە هاتون ئەوێ، کە پێتەمبەر ﷺ فەرمایەتی: ((الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ، آخِرُ مَنْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَأَسْتَعِينُ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِن لَوْ تَفَتَّحَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ: برواداری بەهێز باشتر و خۆشەویستە لە لای خوای گەورە لە برواداری بێ هێز و لاواز، بۆ هەر یەکیکیشیان چاکە هەبە، سوربە لەسەر ئەو شتێ کە سودت پێ دەگهیهنن و پشت بەخوا بیهسته و خۆت کەنەفت مەکە، جا گەر ناخۆشیهکت توش هات، مەلێ گەر ئازام بکەردایە وا

^۱ أخرجه الترمذي برقم (۲۵۱۸).

ده بوم، به لام بلی خوی گموره شه‌ندازه‌ی نه‌مه‌ی وا داناره و خنزی چسی بسوی
 نه‌بجایمی ده‌دات، چونکه گوتنی نه‌گهر وام بگردایه شاواده‌بوم کرده‌وی شه‌یتان
 ده‌کاتمه.))

هاوله به‌پرتزه‌کان (ره‌زای خویان لی‌تیی) چاویان له پیغه‌مبه‌ری نازیز کردبسو،
 سوربون که بیروباوهری راست بجهن به‌گویی مندلال‌کانیان، له بچوکیانموره
 پیروهرده‌یمان کردن له‌سمر پشت به‌ستن به خوی گموره و، داواکردنی چاکه له
 خوی تاکی پاک.

له موضعبی کوری سه‌عدی کوری نه‌بی وه‌قاسه‌وه، که گوتیه‌تی: سه‌عد
 فیری پینج شتی ده‌کردین، که پیغه‌مبه‌ر ﷺ باسی کردون: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ
 بِكَ مِنَ الْبَخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجَبْنِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْضِ الْقَوْمِ،
 وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ: خویبه په‌نات پی
 ده‌گرم له رمزیلی، په‌نات پی ده‌گرم له ترسنوکی، په‌نات پی ده‌گرم له‌وه‌ی که
 زور به‌ساللا بجم، په‌نات پی ده‌گرم له‌فیتنه‌ی دنیا، په‌نات پی ده‌گرم له نازار و
 نه‌شکه‌بھی گوتی.))

شاراره نیه نزا و پارانه‌وه، چ کاریگه‌ریه‌کی همیه له چاندنی پشت به‌ستن به
 خوا له ده‌رونی ناده‌میزادا، به گموره و بچوکموره.

گهر دایک و باوک توانیان همر له بچوکیموره بیروباوهری راست له دلی مندلال
 بروئین نموا بویان ده‌بیته قه‌لایه‌کی به‌ریست له دژی گشت بیروباوهره پیس و
 بوچه‌له‌کان و بیروچکه روختنه‌ره‌کان که ره‌نگه له کومه‌لگه‌کی هه‌بی‌وه، نه‌وی
 له ده‌وریعتی رای بآلی.

^۱ أخرجه ابن ماجه، برقم (۴۱۶۸).

^۲ أخرجه البخاري برقم (۲۸۲۳) و مسلم برقم (۲۷۰۶) و الترمذي برقم (۳۴۸۰) برواهات

چوارهم: خوشويستنی پيغه مېر ﷺ:

بيروباوه رېبون به پيغه مېر ايه تي مرحه محمد ﷺ و خوشويستنی و چا وليت کړدنی،
بهی دوه می وشه یه کخوا پرستیه: (لا اله الا الله، محمد رسول الله).

له مېر نموه پتيرسته دايك و باوك و سدر مېر شتيكاران، مندانان فيزي
خوشويستنی پيغه مېر ﷺ بکمن، نه مېش له رتيگه ی باس کړدنی سيفته
جوانه کانی و په وشتی مېرزی مېخوا ی گوره چون به رحمت بسو همو جيهانی
نار دوه، که بايشی ده کړی دهبی بگوتی ﷺ تا وه کو مندانان له مېر نموه
رابتين.

پيغه مېر ﷺ فرمودی: ((ادبوا اولادکم علی ثلاث خصائل: حب
نيکم و حب آل بيته، و تلاوة القرآن، فان حلة القرآن في ظل عرش الله،
يوم لا ظل الا ظله، مع انبيائه و اصفيائه: من داله کاتان له مېر سى خصلت
په رورده بکمن: خوشويستی پيغه مېر که تان، خوشويستی خانمواده ی
پيغه مېر، خوندنه وه ی قورنان، چونکه هه لگرنی قورشان له ژنر سيبېری
عرشی خوا ی گوره له روژتک جگه له سيبېری نو، هيچ سيبېری تر نيه،
له گم پيغه مېر کانی و هه ليوارده کانی.))

هاوه لانی پيغه مېر ﷺ سوربون له مېر فيتر کړدنی مندانه کانیان به
خوشويستن و بهرگری کړدنی پيغه مېر.

بو وينه: ژنتک له روژی نوحودا شميرتکی دايه دست کوره که ی، به لام
کوره که ی پيی هه لته ده گيرا، نويش شميرتکه ی به گوريسنک له مېر دستي
به مستوه، پاشان برديه لای پيغه مېر ﷺ و گوتی: نهی پيغه مېری خوا! نه مه
کورمه و کارت بسو ده کات، پيغه مېر ﷺ فرمودی: "کورمه که م ناليره وه
هه لگره، ناليره وه هه لگره، جا بريندار بو و هيتايانه لای پيغه مېر ﷺ،

^۱ أخرجه الشرازی في (فوائد) وابن النجار في (تاريخه) و الهندي في (كر العمال) رقم (٤٥٤٠٩).

پیتغه مبرى فهرموى: "گوره كهم په شوكاو و ترسابى"، گوتى: نه خيتر نهى پیتغه مبرى خوا.

له عبدالرحمنى كورې عموفوه ﷺ كه گوتوبه تى: له جننگى به در له ريزدا وستابوم، كاتيك ته ماشاى راست و چهيم كرد و بينيم له نيتوان دو مندالى نهنسارى دام، جا به كيتكيان ده ستى لى دام و گوتى: مامه! نه بو جهل نه ناسى؟ گوتى گوتم: به لى، برازا چ كارت پى به تى؟ گوتى: پشم گوتراوه، كه جنبو به پیتغه مبرى خوا ﷺ ده دات، سوتندم به وهى گيانى به دمسته گهر بيبينم لى نى جيا نابهوه هدا به كيتكمان نهوى تر زوتر ده كوژئ، گوتى: سمرم له مه سورما، جا نه وهى تر ده ستى ليدام و هه مان قسهى نهوى ترى كرد، گوتى: كه ته ماشام كرد نهوا نه بو جهل له ناو خه لكې دهروات، گوتم: نهوه نابيين؟ نهوه نهو كه ميه، كه نيتوه پرسيارى لى ده كهن، گوتى: چونه پيشمويه و به شمشيره كميان لى ياندا و كوشتيان.

له فونهى په روره ده كردنى مندالى مسولمانان له سمر خوشويستنى پیتغه مبرى خوا ﷺ نه وه، كه گتيرپراوه نهوه چهند مندالتيكى شارى به هرهين دهرچون يارى (قاشوان) ^۲ بكمن و (أسقف) ^۳ به هرهين دانيشتو جا گزياله كه كهوته سمر سينگيه وه و هه لى گرت، نهوانيش داوايان كرده وه و نه ميدانه وه، به كيتك له منداله كان گوتى: بو خاترى محمد ﷺ بمانده روه، نهو يش نه ميدانه وه و جنبوى به پیتغه مبرى دا ﷺ، نهوانيش به گزياله كانيان هيرشيان كرده سمرى و لى ياندا تا مرد.

^۱ أخرجه ابن أبي شيبة في (مصنفه) برقم (۱۸۶۲۹).

^۲ أخرجه مسلم برقم (۱۷۵۲).

^۳ قاشوان: ياربه كه به مبرمى لى ده گورتيت (سولجه)، كه بره يى به له ليدانى توپ به گزچان

(هوكى).

^۴ أسقف: له بلدى قنده گوره ميره و له گه پشونه بلدى مه طرفان. و هر گتر.

^۵ المستطرف.

له م سى چيرۆكەى پيشو بۆمان دەرکوت چۆن خۇشويستنى پىتغەمبەر ﷺ له
 دلى مندالاندا چمپابو، كه نەوش پالى نان بۆ تۆلمەننن لەو كەسەى، كه
 نازارى پىتغەمبەردا ﷺ.

شايانى باسە خوتندنەوى ژياننامەى پىتغەمبەر بەتايبەتى ئەوەى كه
 پەيوەندى بە جيهاد و تىكۆشانى پىتغەمبەر ﷺ و نازاردانى ھارەش پەيداكران
 بۆى، كارىگرەكى بەھىزى ھەيە لە دەرونى مندالاندا و خۇشويست بۆ
 پىتغەمبەر ﷺ پتەوتر دەكات، ھەروا زياتر حمز بەمە دەكەن بە ھەوالى
 پىتغەمبەر و ھاوئەكانى ناشنا بن.

له كۆتايىدا دەبى ناگادارى ئەوە بين، كه مندالان ناتوانن له ھەمو ماناكان و
 بەلگە بيروياوەرەكان تىرگەن، كه پىريان رادەگەيەنرى، بەلام ئەوە نايبتە رىگرى
 پىدانى ئەم زانيارىانە بۆيان و پى گوتنيان، ئەم پىراگەيانندن و پى گوتنە وردە
 وردە دەگۆرى بۆ تىگەيشتن و بيروياوەرپون.

نېمام غمزالى دەلى: (بزائە ئەوەى باسمان كرد له رافە كردنى بيروياوەرەدا،
 پىويستە بەمندال بگوترى ھەر له سەرەتاي پىتغەيشتنى پەو، بۆ ئەوەى لەبەرى
 بكات، پاشان كه گەورە بو وردە وردە ماناكەى بۆ ناشكرا دەبىست، جا دەست
 پىكردنى بە لەبەر كردن و پاشان تىگەيشتن، ئىنجا باوەرپون و يەقىنى و بەراست
 دانانى، كه مندال بەبى بەلگە دەستە بەرى دەكات. ئەوەش له فەزل و چاكەى
 خواى گەورە پەسەر دلى تادەمیزادا، كه لە سەرەتاي پىتغەيشتنى پەو دەلى
 كردۆتەو بۆ برواھىتان بەبى پىويست بون بە بونى بەلگە.. گەر بەلگەكانى
 قورئانى بەگوى دابەرى، نمونە و سودەكانى فەرمودەكانى پىتغەمبەرى بۆى
 بەھىرتەمەو، ھەروا رۆشنایى پەرستەكان و نەرکەكانى لەلا رون و ناشكرا
 بگرى، ھەروا كه پىياو چاكان بىينى و گوىيان بۆ بگرى و شىوازى مەل كه چيان
 بۆ خواى گەورە و ترسان لى بىينى، ئەو كاتە بيروياوەرپى زيارت پتەم دەبى
 و دەچەسپى. جا يەكەم وانە و فىرکردن، وەك وەشاندى تۆو بۆ ناو دل.

نه و هژيانهش وهك ئاودتيري و پهرومرده كردنيه تي، تياره كو نه م تنوره گه شه
دهكات و دارتيكي چاكي چه سپاو بهرز ده بېتسه وه، كه بنه رته گهي جيگير و
لقه كاني به ناسمانهويه^۱

جا تيرامان له قسه ي نيمام غه زالي، سودي پهرومرده يي بهرزي هميه، له
خواي گه وړه داواكارين سودمان پي ي بگميه ني.

^۱ احياء علوم الدين ج ۱/۹

پاهیتانی مندالان به بهجی هیتانی فرزه کانی خوا

گومانی تیدا نیه دایک و باوک کاریگمیری گهوره یان همیه له پابه ندکردنی مندال بیهوی، که خوی گهوره داوای لی ده کات و فرزه کانی بهجی بهیتنی، نه مهش بهوه دیته دی، که مندال همر له بچوکیهوه رابهیتنی له بهجی هیتانی پهرسته کان و طاعه ته کان به نمرمی و هیتنی و پله پله می، جا که مندال گهوره بو و گه شته ته صمنی (۱۵) سالی، نموا هیچ زه حمه تیه ک نابینتی له بهجی هیتانی پهرسته کان و طاعه ته کان و که متمرخه می تیدا ناکات، نهو کاتمش دایک و باوکی ده بنه هوی بزگاریونی له تاوانی که متمرخه می کردنی بهجی هیتانی فرزه کان و له دست دان و بهجی نه هیتانی مافه کان.

له بهر نموه نیمام غه زالی ده فرموی: (پیتوسته چارپوشی نه کری له نه کردنی نویژ و دست نویژ و خو پاک کردنموه، به لکه له همندی رژانی ره مهزان فرمانی پی ده کری به رژو بی، ههروا دور ده خریته وه له پوشینی جلی ناوری شم و زیر و نالتون)^۱

خوی گهوره له سر مسولمانی پیتوست کرده که سور بی له سر پابه ندبونی مال و مندالی به فرمانه کانی خوی گهوره و که متمرخه مه نه کردنیان له بهجی هیتانی طاعه ت پهرستنی خوا.

خوی گهوره ده فرموی: ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا﴾ فرمان

به خیزانت بکه به نویژ کردن و به ردهوام بون له سمری. (حله: ۱۳۲)

زور فرموده هاتون سه باره ت به فرمان کردنی پیغه مبسر ﷺ به دایک و باوکان، که سور بن له سر پاهیتانی منداله کانیان به بهجی هیتانی فرزه کان، همر له ته صمنی بچوکیانموه و بهر له ته صمنی (۱۵) سالی، لهو فرمودانه وه ک:

^۱ احیاء علوم الدین ج ۳/ ۷۶.

پیتغه مبر ﷺ فرمویه تی: ((مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْتِئَاءُ سَمِيعٍ، وَأَضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْتِئَاءُ غَشِيرٍ وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ: له ته منی له تم منی حوت سالی فرمان به منداله کانتان بکمن بنویژو کردن، له ته منی (ده) سالی لهسر نویژو نه کردن لی یاندن وه لهسر چی له یه کیان جیا بکمنوه، به واتای له ته نیست یه کتری نه خمون.))

هروه ها فرمویه تی: ((إذا عرف الولد يمينه من شماله، فأمره بالصلاة: کمر کور راست و چپیی خوی ناسی، نموا فرمانی پیبکه به نویژو کردن.))
 هروه ها پیتغه مبر ﷺ ده فرموی: ((حافظوا على أولادكم في الصلاة، وعودوهم الخير، فإن الخير عادة: نویژی منداله کانتان پیاریزن (نویژو بکمن) و لهسر چاکه رایان بهتین چونکه چاکه عاده ته.))

پیتغه مبر ﷺ سوربوه لهسر ناماده بونی مندال له گهل گه وره بز نویژو له مزگموتا، تا وه کو چوئیه تی نویژو کردنه که ببینن و به کرده وه یاساگانی نویژو فیر بین، هروا مندال انیشی له نیوان پیاو و نافرمتان ریز ده کرد.

هروه ها پیتغه مبر خوا ﷺ سوربوه لهسر ناگادار کردنه وهی مندالان لهسر هله کانی نویژویان دا و فیرکردنی پمرستنه کانپان به پله پله می و به شتویه کی راست و دروست.

نونهی نه مشش و ته که می حمه منی کوری عملی به (رهزای خویان لی نی) که ده لی: (پیتغه مبر خوا ﷺ له نویژی (وتر) دا چمند وشیه کی فیرکردم ده مگوتوه: ((اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِمَنْ هَدَيْتَ، وَعَالِمِي لِمَنْ عَلَّمْتِ، وَكَوْلِي لِمَنْ كَوْلَيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَفِي شَرِّ مَا لَقَنْتِ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، وَلَا يَعْزُزُ مَنْ عَادَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا

^۱ أخرجه أبو داود برقم (۱۹۵).

^۲ أخرجه الهیسی فی (مجمع الزوائد) ج ۱/۲۹۴.

وَقَالَتْ))^۱

له نه نسوه ﷺ گيڙپراوتموه، كهوا پيغهمبيري خوا ﷺ پسي فرموه: ((يَا بُنَيُّ إِيَّاكَ وَالْإِنْفَاطَ فِي الصَّلَاةِ لِأَنَّ الْإِنْفَاطَ فِي الصَّلَاةِ هَلَكَةٌ: كَوْرَه كَم نَه كِي لَعُوِيَّ نَارِيْدَه يْتَمُوَه، چونكه ناوردانموه له نوِيَّ تياچونه))^۲

له نوم سه لموه گيڙپراوتموه، كه گوتويمتي: پيغهمبيري خوا ﷺ كورتيكي بيني ناوي نه فلهح بو، گمر سوجدهي بېردايه فوي ده كرد، پيغهمبيري پسي فرمو: "نه فلهح! روخسارت يه خوَل بيت"^۳.

گمر بگمړين ده بينين نموانه ي به تمممن و پارتيزگاري نوِيَّه كانيان ناكمن، يان هر نوِيَّه ناكمن، يه كه م هوي ده گمړيتموه بُو نموه، كه له منداليموه لسمر نوِيَّه كردن رانهاتون، گمر سوراخي نموانه بكمين، كه پارتيزگاري نوِيَّه كانيان ده كمن، ده بينين زوربميان له منداليموه لسمر نوِيَّه كردن راهاتون، لسمر نموه گوتراوه: (همو شتيك عاده ته تمنانت عيباده تيش).

له بمر نموه لسمر دايك و باوك پيويسته سورين لسمر نموه، هر له سمره تاي هوشيارى مندالوه له تمممني سى ساليذا نوِيَّه بهير منداله كانيان بيتنموه له همو كاتيكي نوِيَّه دا، پاشان له تمممني حموت سالي فرمانيان پسي بكن به نوِيَّه كردن و چوڼ به جوي ده هيتن لي رازي بن، با همدنيك كم و كورتيشي تندا بيت، نينجا بمر له تمممني (۱۵) سالي سور بن لسمر به جوي هيناني نوِيَّه بمشيوه يكي تمواتر.

همروه با سبارهت به رُوژوش، نو عيباده ته ي كه زور له گموران لسمريان گران و زه حمه ته، كه همدنيكيان ناتوان له بمردهم خواردن و خواردنموه و ناره زوه كان خُو رابگرن، له بمر به يانهوه تا رُوژاوا بون مافي خوا به جوي ناهيتي

^۱ أخرجه الترمذي برقم (۴۶۴).

^۲ أخرجه الترمذي برقم (۵۸۹).

^۳ أخرجه الترمذي برقم (۳۸۱).

و گوناوه ده کات و خوای گهورهش لی توره دهبی، به لآم نومانوی له مندالیسهوه
لهسر پرژوو و گرتن راهاتون، ههلبهت که گهوره بون هیچ زهحه تیک نایینن له
پرژوو گرتتی په مەزان، مه گمر نهو زهحه ته ناساییه نه بی که نارامی لهسر
ده گهی.

بوخاری له (صحیح) دا بایتکی هیناوه بهناونیشانی رۆژی مندالان، ریوایهت
کراوه که عومر رضی الله عنه له مانگی په مەزاندا به نهشوانی گوتوه -واتا سهوخوش-
: (مال و یران؟ چما منداله کافان به پرژوون) جا لینی داوه^۱

له ره بیمی کچی معوه ذموه که گوتیه تی: (بیغه مبهه رضی الله عنه رۆژی عاشورا
به کینکی نارده گونده کانی نه سناریه کان: "هر که سیک به پرژوو به با سه رۆژی بی"
ره بیع گوتی: رۆژو ده گرین و واش ده که مین منداله کافان به پرژوو بین، له خوری
یاریان بو دروست ده که مین، جا گمر به کینکیان بو خواردن بگری، نهوا خواردنی
ده دینی تا ده گاته به بریانگ.^۲

له مبر نهوه کۆمه تیک له سه لهف لهوانه: تین سیرین و زهری و شافیعی به
باشیان داناوه، فرمان به مندال بگری به پرژوو بی تا لهسیری رابی، گمر له
توانای مندال دا بو، هاوپی تسانی شافیعی سنوری نه مەیان وه ک نوێ کردن به
ته مەنی (عموت) سالی و (ده) سالی داناوه، نیه حاق سنوره کمی به دوازه سال
داناوه و نه حه دیش به ده سال.^۳

چی تیدانیه گمر له سه ره تادا مندال رابهیتنی لهسر نهوهی، که تا نیسه پرژو
یان تا عه سه به پرژوو بی، جا گمر تا نهو کاتهی توانسی، نهوا پرژوکی تهوار
به پرژوو بی تا لهسر به پرژوو بون رابیت، پاشان ورده ورده وای لی دی مانگه که
گشتی به پرژوو بیت.

^۱ أخرجه البخاري، تعليقاً.

^۲ أخرجه البخاري برقم (۱۸۶۰) و مسلم برقم (۱۱۳۶).

^۳ فتح الباري ج ۴/ ۲۳۶.

زۆر چاك لميادمه چۆن له ته‌مەنى شەمش ساليەوه له مانگى رەمەزان دو رۆژ
يان سى رۆژ بەرۆژو دەبوم، پاشان كه ته‌مەم گەيشته نۆ سالى هيندهى نەمابو
هەمو مانگە كه بەرۆژو بيم، كه چى هەندى له هاوړى پيام ته‌مەنيان دەگەيشته
پازده و حەفده و هەندىكيان له بيست سالى تىپەرى دەكرد نەيان دەتوانى هەمو
مانگە كه بەرۆژو بين، چونكه له منداليموه پانه‌هاتبون.

لەسەر داىك و باوكە كه شىوازي هاندان بەكاربهيتن و پاداشتى منداله‌كانيان
بەدەنوه بۆ هاندانيان لەسەر نوێژ و رۆژوگرتن، نەمەش بە پيشكەش كردنى
ديارى و هاندانى.

بەنۆنه: دايمك (خوا بيبازىزى) بۆى باس كردم، كه باوكى (شىخ محمد شريف
يەمقوى) -رەحمەتى خواى لى- كه منداڵ بوە هانى داوہ لەسەر رۆژو گرتن،
جا له مانگى رەمەزان رۆژتەك يان دو رۆژ بەرۆژو دەبو كاتى كه ته‌مەنى حەموت
سالان بوە، جا باوكى له پاى ئەم كارە دەيهسته سەر شانى و بەمالدا ديگەپراندا
و بەسەر پەيمۆدا سەر دەكەوت و دەهاته خواروه پاشان له گەل خزمەتكارە كەى
دەينارد و پەرى دەگوت: له پاداشتى رۆژى گرتنەكەى چى حەز لىهە بۆى بگەرە.

لەسەر داىك و باوكە كه خۆشويستنى منداڵان بقۆزنهوه و بۆ نەوهى لاسايى
گەوران بگەنەوه، تا له پەرستى و عيبادهتدا رابيتن، چونكه منداڵان هەر كارێك
بگەن، بەپالەسەرى خۆشويستنى سەربەرشتيارانيان ئەو كارە ئەفهام دەدەن و
لاسايى نوێژ و عيبادهتى سەربەرشتيارانيان دەگەنەوه، هەروەها منداڵان حەز
دەكەن له گەل گەوران لەسەر خوانى پار شىوان و بەريانگ دابنیشن.

هەموا حەز دەكەن له كاتى قورشان خوێندن و زيكرەكان و پەرستى و
طاعەتەكان دا لەبەردەم داىك و باوكيان دابنیشن و چاويان لى‌تەكن.

له بەزەى و رەحمەتى خواى گەوره بۆ شادەمیزاد ئەوهيه، كه پاداشتى
كردەوهى منداله‌كەى بۆ حساب دەكړى و پاداشتى لەسەر وەرده‌گړى گەر بەجى
هینا، له گەل نەوهى منداڵ داواى بەجى هینانى لى‌نەكراوه و گوناه نیه گەر

نمیگات.

پیغمبر ﷺ ده فرموی: ((تکب للصی حسنا، ولا تکب سیئانه: مندال چاکه کانی بۆ دنوسری و خراپه کانی بۆ نانوسری.))^۱

همروه‌ها له ره‌حمت و فمزل و چاکه‌ی خوی گه‌وره نه‌وه‌یه که دایک و باوک به‌شدار ده‌کات له پاداشتی عیباده‌تی منداله‌کانیان و له پمراوی دایک و باوکسان تو‌مار ده‌کری، همروه‌ها له پمراوی مندالان تو‌مار ده‌کری.

له نه‌نمه‌وه که‌وا پیغمبر ﷺ فرمویه‌تی: ((المولود حتی یبلغ الحنث، ما عمل من حسنة کتبت لوالده أو لوالديه؛ وما عمل من سئنة لم تکتب علیه ولا علیه ولا علی والدیه: مندال هتا ده‌گاته تدمه‌نی ببالغ بون (۱۵) سالی همر کرده‌وه‌یه‌کی چاک بکات نه‌وا بۆ باوکی، یان دایک و باوکی ده‌نوسری، همر کرده‌وه‌یه‌کی خراپ بکات نه‌ بۆ خۆی و نه‌ بۆ دایک و باوکی ده‌نوسری.))^۲

له‌ئین عباسه‌وه که‌وا پیغمبهری خوا ﷺ له (رموحاء) به‌چهند سواریه‌ک گمبشت، پیغمبهر فرموی: ((مَنْ الْقَوْمُ؟ قَالُوا: الْمُسْلِمُونَ، فَقَالُوا: مَنْ أَلْت؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ، فَرَفَعَتْ امْرَأَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ: أَلْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكِ أَجْرٌ: نیه‌ کین؟ گوتیان: مسولمانین، گوتیان تو‌ کری؟ فرموی: پیغمبهری خوام، جا نافرته‌تک مندالیکی به‌رز کرده و گرتی: نه‌مه‌ حجی بۆ همدیه؟ پیغمبهر فرموی: به‌لئی بۆ تو‌ش پاداشتیکت همدیه.))^۳

نا به‌م شتیه‌یه گهر دایک و باوک همر له مندالیسه‌وه سوربون له‌سمر یاریده‌دانی مندال و راهیتانیان له‌سمر به‌جی هیتانی فرزه‌کان، شه‌وا پاداشت وهرده‌گرن له‌سمر په‌رستن (عیباده‌ت)ه‌کانی مندالان، همروه‌ها مندالان پاداشت وهرده‌گرن له‌سمر به‌جی هیتانی فرزه‌کان به‌ر له‌وه‌ی له‌سه‌ریان پیتویست بی،

^۱ أخرجه الهندي في (كبر الصالح) برقم (۱۰۳۷۳) و عزاه إلى أبي الشيخ.

^۲ مسند أبي يعلى برقم (۳۶۷۸).

^۳ أخرجه مسلم برقم (۱۳۳۶) و ابوداود برقم (۱۷۳۶).

چونکه دايك و باوك خاوهن فهزلّ و چاكهن له راهينانې بهجې هينانې
طاعه ته كان و پاريزگاري كردن له سهرې و كه مته رخه مې نه كردن له بهجې
هينانيدا .

قسميه كې جوان هميه له سوربوني پيشينه (السلف) له سر راهينانې مندالان
و گوڼ رايه لې خواي گموره ده گيرپته وه، نه وپش نه وه بيه كه يونسي كورې محمد
المؤدب ده گيرپته وه، كه گوته تې: زويه يري كورې حارس بانگ يترې مزگه وت
بو، به مندالانې ده گوت: وهرن نويز بېكهن، گويز تسان ده ده مسې، جا مندالان كان
نويزيان ده كرد و پاشان ده ورهيان ده دا، جا گوتم چيست ده كرد؟ گوته: له سر م
نه وه بو كه گويزيان به پينج درهم بڼ بكم هم هتا له سر نويز كردن رايين^۱

رَبِّكَ كَرْدَنِي رَهْ فَضَارِي مَنَدَالَانَ بَه رَه وَشِت وَ نَادَابِي گَشْتِي

نیسلام تنها کومه له بیروباورم و پمرستن (عباده) نیه، به لکه نایینی ژبان و به یوهندیه کومه لایه تیه کانه، له بهر نموه نیسلام سوریه له سر نموهی، که مندال هر له تمه نی بچوکیه وه ریبی (مبادی) ه بنه ریه کان، دهریاری نادابه گشتی یه کان و ره فتاره بهرزه کانی پی رابگمی نهی.

پیغه مبر ﷺ سوریه له سر قوزتنه وهی دهرقهت و ناگادار کردنه وهی مندالان تمسره نو ره فتاره چموتانهی که لییانه وه دهرده چی.

گومانی تیدا نیه گهر مندال له بچوکیه وه فیتری نادابی ره فتاره کانی کومه لایه تی و ره فتار جوانی له گمل خه لکانی تر نه کری، نموا زور کس بهر وه روی ره خنه ی خه لکانی تر ده بیتمه وه و ده که و تته هه لوتستی ناله بار و شهره زاریه وه.

له بهر نموه له سر دایک و باوکان پیویسته هر له تمه نی بچوکی منداله وه ناگاداری نه مه بن و فیتری نادابه گشتی یه کانی بکرت بق ناماده بون له کوز و مه جلیس و قسه کردن و گوی گرتن و نیزن و هرگرتن و ناوی خو ناشکرا کردن و وتویژ کردن له تله فون و وه لام دانموهی سه لام و رؤیشتن و خواردن و گالته کردن و ریزگرتنی خه لکان، فرمو نمونهی نموهی که باسما لیه کرد.

نادابی نان خواردن:

نیمام غمزالی ﷺ ده لی:

(یه کم سیفت که به سر مندال زال بی چا و چنوکی خوارده، که پیویسته ربک بگری و چاک بگری وه خواردن تنها به دهستی راست بخوری و له کاتی خواردن بگوتی: (بسم الله) و له بهر ده خق بخوری، بهر له غمیری خوی دست به خواردن نه کات و تهماشای نه کات و تهماشای شو که نه کات، که نان

دهخوات و پله نهکات له نان خواردن و بهباشی بیجوی و نابین پارو له دوی پارو بھوات، دست و جله کمی به خواردن هه لئه سوئی، زور خوریسی پی خۆش نه بییت و حهز به له خۆگرتنهوه (ایشانی خواردن و قه ناعهت به خواردن بکات، جا هه ر ج خواردنیک بییت)^۱

سه بارهت به ره وشت و نادابی خواردن، نهوی له پیغه مبهروه ﷺ هاتره نهویه:

۱- دهست شوشتن بهر له خواردن و دوی خواردن:

پیغه مبهر ﷺ فرمویهتی: ((بَرَكَتَةُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ: بهر دهکەت و به پیتی خواردن له وه دایه، که پیتش دهست کردن به خواردن دهست بشوری و دوی خواردنیش دهست بشوریتهوه.))^۲

۲- پیتش نان خواردن بگوتری (بسم الله):

پیغه مبهر ﷺ فرمویهتی: ((إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ: گەر به کیتکان خواردنی خوارد باناوی خوی گموره بهینتی (بلی: بسم الله) جا گەر لهیه کهم جار له بیری چو ناوی خوا بهینتی، با بلی: (بسم الله به ناوی خوا لهیه کهم و له دوی.))^۳

۳- له بهردهمی خۆ خواردن بھوری:

له عومهری کوری نه بو سهلمه وه گتیراوه تهوه که گوتیهتی: ((كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرٍ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَكَانَتْ يَدِي تُطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَا غُلَامُ سَمِّ اللَّهَ وَكُلْ بِمِيزِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ، فَمَا زَأَلْتَ يَلِيكَ

^۱ إحياء علوم الدين ج ۳/ ۷۲

^۲ أخرجه أبو داود (۳۷۶۱) و الترمذي برقم (۱۸۴۷).

^۳ أخرجه أبو داود برقم (۳۷۶۷) و الترمذي برقم (۱۸۵۹).

طِفْعَتِي بَعْدُ: مندال بوم له لای سیتفه مبری خوا، له کاتی خواردن دستم
بم لار نو لای قاپه که ده گیترا، جا پیتفه مبری خوا پیری فرموم: رۆله ناوی
خوا بهینه بلتی: بسم الله، به دست راست بخۆ و له بمره می خۆت بخۆ. جا ده لتی:
له و کاتموه بم شتویه نام ده خوارد.)^۱

۴- به پالدانوه نه خوات:

پیتفه مبر ﷺ فرمویه تی: ((لَا أَكُلُ مَتَكِنًا: من به پالدانوه نان ناخۆم.))^۲

۵- دست به نان خواردن نه کات گهر یه کینک له و گوره تر ناماده بو:

له حوزیه فرمه گیتراوه ته وه که گوتویه تی: ((كُنَّا إِذَا حَضَرْنَا مَعَ رَسُولِ
اللَّهِ ﷺ طَعَامًا، لَمْ نَضَعْ أَيْدِيَنَا حَتَّى يَبْدَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَيَضَعُ يَدَهُ: گهر نیتمه
له گه ل پیتفه مبر باین بۆ نان خواردن، نه و تا پیتفه مبری خوا دهستی بۆ نه بر دایه
نیتمه ده ستان بۆ نه ده برد.))^۳

۶- عهیب له و خوارده نه گری که دیتته به رده می:

له نبر هوره بیره وه گیتراوه ته وه که گوتویه تی: ((مَا عَابَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
طَعَامًا قَطُّ، إِنْ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ: پیتفه مبری خوا هر گیز خموش و
عهیبی له خواردن نه گرتوه، گهر نارزه زوی بکر دایه ده بخوارد، گهر هزی لی نه با
نیده خوارد.))^۴

۷- پاراستنی خواردن هر چه ننده که میش بی:

له نه نسه وه گیتراوه ته وه که گوتویه تی: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَكَلَ
طَعَامًا لَمِيقَ أَصَابِعِهِ الثَّلَاثَ وَقَالَ إِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةٌ أَحَدِكُمْ فَلْيَأْخُذْهَا فَلْيَمِطْ مَا

^۱ أخرجه البخاري برقم (۵۳۶۷) و مسلم برقم (۱۰۸).

^۲ أخرجه البخاري برقم (۵۳۹۸) و أبو داود برقم (۳۷۶۹).

^۳ أخرجه مسلم برقم (۲۰۱۷).

^۴ أخرجه مسلم برقم (۱۸۸).

بِهَا مِنْ الْأَذَى وَلَيَاكُلُهَا وَلَا يَدْعُهَا لِلشَّيْطَانِ: گمر پیغه مبری خوا خواردنی
 بخواردایه همرسن په نجھی ده لیستموه، پیغه مبر فرمویه تی: "گمر یه کیک
 لمنیوه پارویه کی له دست بهر بزوه با هلی بگریتموه و پیسی به کوی لی لابدات
 و بیخوات، با بز شمیسانی به جی نه هیلن))

۸- گدهی پر له خواردن نه کات:

پیغه مبر ﷺ فرمویه تی: ((مَا مَلَأَ آدَمِي وَعَاءٌ شَرًّا مِنْ بَطْنِهِ، بِحَسْبٍ
 لِقِيَمَاتٍ يُقْمَنُ صُلْبُهُ، فَإِنْ كَانَ فَاعِلًا قَلَّتْ لِطْعَامِهِ وَتَلَثَّ لِشِرَابِهِ وَتَلَثَّ
 لِنَفْسِهِ: ناده میزاد هیچ کیسه کی خرابتر له گده و سکی پر نه کردوه، جا گهر
 هر دوی نان بجات، نمو با چند پارویه ک بجات، که پشتی پی رابگری، با
 سکی بکاته سی بهش: سی به کی بز خواردنی بی، سی به کی بز خواردنه موه،
 سی به کی شی بز هه ناسه دانی))

۹- دست له خواردن هه لنه گری تا خه لکانی تر دست هه لنه گرن:

به تاییه تی گمر بزانی به شمریان داده خا و وایان لی ده کات بهر له وهی تیرین
 له سر خواردنه که هه لبستن.

پیغه مبر ﷺ فرمویه تی: ((إِذَا وَضِعَتِ الْمَائِدَةُ فَلَا يَقُومُ رَجُلٌ حَتَّى يُرْفَعَ
 الْمَائِدَةُ، وَلَا يَرْفَعُ يَدَهُ حَتَّى يَفْرُغَ الْقَوْمُ، وَيُغْلِبِرُ فَإِنَّ الرَّجُلَ يُخْجَلُ جَلِيْسَهُ
 فَيَقْبِضُ يَدَهُ، وَعَسَى أَنْ يَكُونَ لَهُ فِي الطَّعَامِ حَاجَةٌ: خوانی نان خواردن دانرا، با
 هیچ پیاونیک هه لنه تی تا خوانه که هه لده گری، ده ستیش هه لنه گری تا نهو
 کسانه ی نان ده خون دست هه لده گرن و با خزی دوا بجات، چونکه به مه نه وهی
 دانشتوه به شهرم داده کوهی و دهستی ده کیشیتته وه، که هیشتا تیری

^۱ أخرجه مسلم برقم (۱۳۵).

^۲ أخرجه ابن ماجه برقم (۳۲۷۹).

نه خواردوه.))^۱

پیتغه مېبری خوا ﷺ گمر له گمل چمند کسیتک خواردنی بھواردایه، نهوا
به کم کس بو که دهستی بؤ خواردن دهبرد، کوتا کسیش بو دهستی
هالده گرت، بؤ نهموی نمر که سانه به تیری نان بھون.

۱۰- گمر سیر و پیازی خوارد خوی دور بجات له کور و مه جلیسی گشتی:
پیتغه مېبر ﷺ فرمویتی: ((مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَحْتَرِلْنَا، أَوْ لِيَفْتَرِلْ
مَسْجِدَنَا وَيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ: همر کسیتک سیر یان پیازی خوارد، با خوی لیمان
دوره پهریز بکات، یان خوی له مزگه و قمان دوره پهریز بکات، با له ماله که ی
خوی دابنیشیت.))^۲

شادابی ناو خواردنه وه:

۱- به یهک جار ناو نه خواته وه:

پیتغه مېبر ﷺ فرمویتی: ((لَا تَشْرَبُوا وَاحِدًا كَثْرَبِ الْجَبْرِ وَلَكِنْ
اشْرَبُوا مَثْنَى وَثَلَاثَ وَسَمُوا إِذَا أَثْمَ حَرَبْتُمْ وَأَحْمَدُوا إِذَا أَثْمَ رَفَعْتُمْ: وه کر
حوشتر به یه کجاری ناو مه خونه وه، به لام به دو جار یان سی جار ناو بھونه وه، جا
گمر ناوتان خواردوه بلیتن: (بسم الله)، گمر ته و اویش بون بلیتن (الحمد لله.))^۳

۲- ناو خواردنه وه که به مژین بی:

پیتغه مېبر ﷺ فرمویتی: ((مُصُوا الْمَاءَ مَصًّا، لِإِنَّهُ أَهْنٌ وَأَمْرٌ وَأَبْرٌ: ناو به
مژینه وه بھونه وه، نوشی گیانه و بؤ تمندروستی باشته.))^۴

^۱ أخرجه ابن ماجه برقم (۳۲۹۵).

^۲ أخرجه البيهقي في (السنن) ج ۷۶/۳

^۳ أخرجه الترمذي برقم (۱۸۸۵).

^۴ أخرجه البيهقي في "الشعب" برقم (۶۰۰۹).

۳- فو له جام (پهرداخ) که نه کات:
 پیغه مبر ﷺ فرموده تی: ((إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَّقِمْنَ فِي الْإِنْسَاءِ: گهر
 یه کیکتان ناوی خوارده وه با له ناو جامه که همناسه نه دات.))

نادابی مؤلفهت وهرگرتن بؤ چونه لای که سینک:

۱- نه چپته لای که سینک مه گهر دواى نيزن وهرگرتن:
 له نه نه سه وه گيپر اوه تمه وه که گوتويه تی: خزمه تکاری پیغه مبر سوم و به بی
 نيزن ده چومه ژوره وه، جا پوژتیک چومه خزمه تی و فرموی: ((کما أنت، لئانه
 قد حدث بعدك امر، لا تدخل الا باذن: دواى تو شتیک رویدا وه، به بی نيزن
 نه ميه ته ژوره وه.))^۱

۲- سی جار نيزن وهرگرتن، گهر نيزنی پی ته درا بگه ریته وه:
 پیغه مبر ﷺ فرموده تی: ((إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ فَلَنَا فَلَمْ يُؤْذَنَ لَهُ
 فَلْيَرْجِعْ: گهر یه کیکتان سی جار داواى نيزنی کرد و نيزنی پی نه درا، با
 بگه ریته وه.))^۲

۳- یه که عجار سه لام بکات، نینجا نيزن وهرگرتن:
 ((جَاءَ رَجُلٌ يَسْتَأْذِنُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي بَيْتٍ فَقَالَ أَلَيْحَ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ
 ﷺ لِيَخَادِمِهِ: أَخْرَجَ إِلَى هَذَا فَعَلِمَهُ الْإِسْتِذْانَ، فَقُلْ لَهُ: قُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ،
 أَدْخُلْ؟: پیغه مبر ﷺ له مالتیک بو، پیارتیک هات تا بیته خزمه تی، گوتی
 بیته ژوره وه؟ پیغه مبر ﷺ به خزمه تکاره که ی فرمو: برؤ لای شو که سه و

^۱ أخرجه البخاري برقم (۵۹۳۰) و مسلم برقم (۲۶۷).

^۲ أخرجه البخاري في (الادب المفرد) برقم (۸۰۷).

^۳ أخرجه البخاري برقم (۶۲۴۵) و مسلم برقم (۲۱۵۳).

فیری نیزن وەرگرتنی بکه، پینی بلی با بلی: سه لامتان لی تی، بیته ژوره وه؟^۱

۴- ناری خوی ئاشکرا بکات:

له جابره وه گئیپراوه ته وه که گوتویه تی: ((أَلَيْتُ الَّتِي ﷺ لَدَلَفْتُ الْبَابَ، فَقَالَ: مَنْ ذَا؟ فَقُلْتُ: أَنَا. فَقَالَ: أَنَا أَنَا، كَأَنَّكَ كَرِهْتَهَا: چومه خزمه ت پیغه مبهی ﷺ جا له ده رگام دا، پیغه مبهی ﷺ فرموی: کی یه؟ گوتم: منم، فرموی منم... منم؟ دیاریو پینی ناخوش بو...))^۲

له نه بو موسا وه گئیپراوه ته وه که گوتویه تی: ((لما جلس النبي ﷺ على بئر البستان، و جاء أبو بكر، فاستأذن، فقال أبو موسى: من؟ قال: أبو بكر، ثم جاء عمر فاستأذن، فقال: من؟ قال: عمر، ثم عثمان كذلك: کاتی پیغه مبهی ﷺ له سر بهی بستان دانیشتیو، نه بویه کر هات داوای نیزنی کرد، نه بو موسا گوتی: کی یه؟ نه بویه کر گوتی: نه بویه کر، پاشان عومهر داوای نیزنی کرد، جا گوتی کی یه؟ عومهر گوتی: عومهر پاشان عوسمان به هه مان شیوه...))^۳

۵- له کاتی نیزن وەرگرتندا له لایه کی ده رگاو بههستی:

پیغه مبهی خوا ﷺ گهر بهاتیا بهردهم ده رگای که سیتک، به رهو روی ده رگا نه ده وه ستا، به لکه له لای راستیه وه، یان له لای چه ییه وه ده وه ستا و ده یفه رمو: (السلام علیکم، السلام علیکم)^۴

^۱ أخرجه أبو داود برقم (۵۱۷۷).

^۲ أخرجه البخاري برقم (۶۲۵۰) و مسلم برقم (۲۱۵۵).

^۳ أخرجه البخاري برقم (۳۶۷۴) و مسلم برقم (۳۴۰۳).

^۴ أخرجه أبو داود برقم (۵۱۸۶).

سادابی سه لام کردن:

۱- سه لام کردن له کاتی هاتنه ژوره و چونه دهرهوه:

بیته مبر ﷺ فرمودتی: ((لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تَلْبَسُوا، وَلَا تَلْبَسُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ: ناچنه به ههشت تا پروا نهینن، نیمانیشتان تمواو نابیت تابه کتریتان خوش نهوت، تابه شتیکتان بین بلیم گمر نهغامی بدن به کتریتان خوش بویت، سلاو له به کتری بکمن.))^۱

هروه ها ده فرمودی: ((إِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ لِلْمَسَلِمِ، وَإِذَا قَامَ لِلْمَسَلِمِ، فَلَيْسَتْ الْأُولَى أَحَقَّ مِنَ الْآخِرَةِ: گمر به کتیکتان دانیشت با سه لام بکات، گمر ههستا با سه لام بکات، چونکه سه لامی به کم له سه لامی دواپی شایسته تر نیه.))^۲

۲- وه لامی سه لامی نهو کسه به جوانتر بداته وه، که سه لامی لی ده کات: خوی گه وه فرمودتی: ﴿ وَإِذَا حَبِيبَتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا: گمر سه لامتان لی کرا به جوانتر لهو کسه وه لام بدوه، یان هر وه لامی وهک خوی بدوه. النساء: ۸۶.))

بیته مبر ﷺ فرمودتی: ((خَمْسٌ تَجِبُ لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَحِبِّهِ الْمُسْلِمِ؛ رَدُّ السَّلَامِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ، وَإِجَابَةُ الدُّعْوَةِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَالْبَاعُ الْجَنَازَةَ: بینج شت پیویسته له هر مسولمان بهرامبر به برای مسولمانی جی به جی بکات: وه لام دانوهی سلاو، نه گمر یومی و گوتی: الحمد لله، پی پی بگوتی: یرحمک الله، گمر دهعهوتی کرد له به ده میموه بجیت، سردانی نه خوش،

^۱ أخرجه مسلم برقم (۵۴) و أبو داود برقم (۵۱۹۳).
^۲ أخرجه الطحاوي.

بهری کردنی بز سمر قهبران.)^۱

۳- سلام کردن به رویه کی خه ندهوه:

بیته مبر ﷺ فرمویه تی: ((لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَىٰ أَحَاكُ بَوَجْهِ طَلْقٍ: هِيَج چا كميك به كه م مد گرن، با نهو چا كميه روخوشی نواندن بیت بهرامبر به برابه كه ت.))^۲

۴- سلام كردنه كه تهوقه له گه ل بی:

بیته مبر ﷺ فرمویه تی: ((مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَلْتَقِيَانِ لَيْتَصَا فَحَانَ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَفْتَرِقَا: كاتى دوو مسولمان پيتك ده گمن و تهوقه له گه ل به كترى ده كمن، نهوا بر لمهوى ليك جيا بينهوه: خوا له گوناهاه كانيان خوش ده بى.))^۳

۵- بچوك سلام له گهوره بكات، كه ميش له زرد:

بیته مبر ﷺ فرمویه تی: ((يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَابِلُ عَلَى الْكَبِيرِ: بچوك سلام له گهوره بكات و پياده له دانیشو بكات و كه م له زرد بكات.))^۴

۶- سوارى سلام له پياده بكات و پيادهش له دانیشو، كه ميش له زرد:

بیته مبر ﷺ فرمویه تی: ((يُسَلِّمُ الرَّاَكِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَابِلُ عَلَى الْكَبِيرِ:))^۵

همروا پیوسته مندالان ناگادار بکرتنهوه که هه نديک حالت ههيه سلام کردنى تيدا باش نيه وهك: سلام کردن لهو كه سهى دست نوتزو ده شوات، له

^۱ أخرجه البخاري برقم (۱۲۴۰) و مسلم برقم (۲۱۶۲).

^۲ أخرجه مسلم برقم (۷۲۰) و أبوداود برقم (۱۲۸۵).

^۳ أخرجه أبوداود برقم (۵۲۱۱) و الترمذي برقم (۲۷۲۸).

^۴ أخرجه البخاري برقم (۶۲۳۱).

^۵ أخرجه البخاري برقم (۶۲۳۲) و مسلم برقم (۲۱۶۰).

گرم‌اودا و له قورئان خوئین و لهو کهسه‌ی یادی خوا ده‌کات و لهو کاته‌ی گسوی له وتاری هه‌ینی ده‌گیری، یان له کۆری زانست، یان له کاتی بانگ، یان قامه‌ت خوئیندا.

شادابی پڑمین:

۱- ده‌نگی نزم بکات و، ده‌می دابپوشی:

"پیتفه‌مبه‌ری خوا ﷺ گمر بیژمیایه ده‌ستی به‌ده‌م و چاوی داده‌دا، یان کراسه‌کی به‌ده‌م و چاوی داده‌دا و ده‌نگی خۆی پئی نزم ده‌کرد"^۱

۲- دوای پڑمین سوپاسی خوا بکات:

پیتفه‌مبه‌ر ﷺ فەرمویه‌تی: ((إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ: گمر به‌کیتک له‌ئیتوه پڑمی بابلی: سوپاس بۆ خوا))^۲

۳- نموه‌ی ده‌پڑمی پرسی بوتری ((يُرْحَمُكَ اللَّهُ) و نه‌ویش بلی ((يَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصْلِحْ بَالِكُمْ: خوا رینمویتان بکات و کار و بارتان چاک بکات).

پیزگرتنی خه‌لکانی تر:

مرۆفی پیزدار نه‌و کهسه‌یه، که له‌میان‌ه‌ی ریزگرتنی‌ه‌وه بۆ شه‌و که‌سانه‌ی هه‌لس و که‌وتیان له‌گه‌لدا ده‌کات، بزبان دهرده‌بپی به‌جیاوازی ته‌مه‌ن و چینه‌کانیان.

زۆر فەرمووه هاتوه ده‌ریاره‌ی فیرکردنی پیزگرتنی خه‌لکانی تر، وه‌ک:

پیتفه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فەرمووی: ((لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُجَلِّ كِبْرًا وَيُرْحَمْ صَبْرًا وَيَعْرِفْ لِهَٰمِنَا حَقَّهُ: نه‌و کهسه له‌ئیتمه‌ نیه، که پیزی گه‌وره‌مان نه‌گری و به‌زه‌می

^۱ أخرجه أبو داود (٥٠٢٩) و الترمذي. برقم (٢٧٤٦).

^۲ أخرجه البخاري برقم (٦٢٢٤) و أبو داود برقم (٥٠٢٣).

به بچوکه کاغاندا نهمیه ته وه و صافی زانا کاغان نهمانی.))^۱
 همدروه ها ﷺ فرموده تی: ((إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشُّبَّةِ الْمُسْلِمِ:
 له بهشکزدانانی خوا نه وه به که ریزی مسولمانی به ته من بگیری.))^۲
 کاتی نیمام عدلی حه سه نی کوری په روه رده ده کات ده لی: (کوره که م پیاوئیک
 به سوک دامه نی که همدروم ده بیینی، جا گمر له تو گوره تر بو به باوکی خوئی
 دابنی، گمر وه ک خوئی بو به برای خوئی دابنی، گمر له تو بچوکه تر بو به کوری
 خوئی دابنی.)^۳

سه بارت به ریزگرتنی باوک به تاییه تی هاتوره، که پیغه مبسر ﷺ پیاوئیکی
 بیینی کوریو که یه کی له گمل بوو، پیغه مبسر ﷺ به کوریو که کهی فرمو: "نه مه
 کی ته؟" گوتی: بارکه. پیغه مبسر ﷺ فرموی: "له پیئشیموه مبرو، مبه
 هوی جنیو پیئدانی، له پیئش نهو دامه نیشه، به ناوی خوئی بانگی مبه که"^۴

نادابی گفتوگو:

۱- قسه نه کردن له کوزیک که یه کینک لهو گه وده تری لی بی: ((لَقَدْ كُنْتُ غَلِي
 له سه مری کوری چونبموره کتیرپراوه ته وه که گوتیه تی: ((لَقَدْ كُنْتُ غَلِي
 عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ غُلَامًا فَكُنْتُ أَحْفَظُ عَنْهُ، فَمَا يَمْنَعِي مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا أَنْ هَلَا
 هُنَا رِجَالًا هُمْ أَسْنُ مَنِي: له سرده می پیغه مبسری خوا ﷺ مندال بوم و
 فرموده له له بمر ده کرد، هیچ کاتی قسه لی قه دهغه نه ده کردم مگر
 پیاوئیکی لبایه، که له من به ته ممتز بان))^۵

^۱ أخرجه احمد، ج ۱۸۵/۲-۲۰۷، والحاكم في "المستدرک" ج ۱/۱۲۲

^۲ أخرجه أبو داود، برقم (۴۸۴۳)

^۳ حلیم آل البیت، ص ۱۹۲

^۴ أخرجه البخاري في "الادب المفرد" برقم (۴۴).

^۵ أخرجه مسلم برقم (۱۶۴)

۲- به باشی گوی بگری وک چون که به باشی قسه ده کات:

حسنى بهصرى منداله كى پمروه ده کرد و دهیگوت: (كوره كم فیری باش گوی بیست به، وک چون فیری باش قسه کردن دهیست، قسه به هیچ کسیتک مبره با قسه کس درتزه بهایه نیت، تا نه کاتهی له قسه که دهیتموه).

۳- له قسهی ناشیرین دور بکه ویته وه:

بیغه مبر ﷺ فمروه تی: ((لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَانِ وَلَا اللُّعَانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَلْبِئِءِ: مرۆشی برودار تانه و ته شهر له کس نادات، نه فرهت له کس ناکات، زمان پیسی و جنیو فروش نیه.))

نیمام غزالی ده فمروهی: (ریگری له مندال بگری له قسهی هه لیت و په لیت و له نه فرهت و جنیودان، هه روا ریگری بگری له هاوپی ته تی نهوانه یه ک لهو شتانه ی بزماندا دیت، چونکه نه م ره فتاره ناشیرینه له هاوپی خرابه وه دمرده چی)

لهو نادابه گشتی یانه ی کما باشه دایک و باوک فیری مندالان بکمن نهویه، که نیمام غزالی باسی ده کات: (ریگری له مندال بگری له وهی که به خواردن و جل و بهرگیموه، یان به کهل و په له کانی شانازی به سمر هاوپی کانی بکات، به لکه لسه ره کهم زانی (تواضع) رابه تیری و ریزی هه مو نهوانه بگری، که هه لسه و کوه تیان له گه لئا ده کات و قسه خوش بی له گه لیان، ریگری له مندال بگری له وهی شت له مندالان وه ریگری، با مندال فیری نهوه بگری، که بهرزی و شکستی له به خشینه، نه ک له وهرگرتن، وهرگرتن لومه کردنی به دوایه و سوکایه تی، جا گه مندالی هه ژاران بو با فیری نهوه بگری، که چا و چنۆکی و شت وهرگرتن سوکایه تی و زه بونی به.

^۱ أخرجه الترمذي برقم (۱۹۷۸) و الحاكم في (المستدرک) ج ۱۲/۱-۱۳.

^۲ [سماه علوم الدين، ج ۳/۳]

پتريسته مندال رابه پتري، كه له كۆر و مه جليسيديا تف و به لغه م رۆ نه كات و چلمى نهمري، له بهردهم كهسانى تر باويشكي نيه ته وه و پشت له كهس نه كات و قاچ له سر قاچ دانهنى و دهستى نه خاته ژير چه ناگه، سه رى نه خاته سر دهسته كانى، چونكه نه مه ماناي ته مبه لى يه . همروا مندال فئيرى چۆن يه تى دانيشتن بكرى و نه هيلرى زۆر قسه بكات و بسۆي پون بكر ته وه زۆر قسه كردن نيشانه ي چه قاره سوي و بى حميايه¹

له كۆتاييدا نادابه گشتى يه كان و رهوشته جوانه كان زۆرن و سه رچا وه ي تاييه تى هه مه، كه ده كرى بۆ پهروه رده كردنى مندالان سودي لى وه ريگه رى وه ك همردو زه ير ه ي (الاداب الاسلاميه) و (الاخلاق الاسلاميه) ي مامۆستا محمد خير فاطمه، كه له ديمشق له دار الهير ده رده چييت.

هه ندئى نمونه مان باس كرد، تا وه كو به ديارى خه مين، كه نيسلام گرنگى دا وه به رهوشته گشتى يه كان بۆ مندالان.

¹ احياء علوم الدين، ج ۷۲/۳-۷۳ به ده سه كاري به وه.

دههینان و دعای بۆ ده کردن))^۱

۲- په یمان وەرگرتنی پیغه ممبر ﷺ له مندالان:

په یمان وەرگرتنی پیغه ممبر شمه فیتکه، هیچ شمه فیتکی تری ناگاتی، سمره پای نه ممش دوپات کردنهویه لسمر توانای په یاندم بۆ هه لگرتنی بهریرستی و وه فاکردنی شو په یمانه کی داویه تی، هر چند مندالی بچوک لسمری نریه په یمان بدات، به لأم و ترای نه ممش پیغه ممبر ﷺ په یمانی له حسه ن و حوسه یین و عبداللهی کوری عه باس و عبداللهی کوری زوبیر و هرگرتوه که مندالیش بون، نه ممش به مبهستی هاندانیان و زیاتر گهرم و گوږ کردنیان. گیتراوه ته وه که عبداللهی کوری زوبیر ته مهنی جهوت یان هشت سالان بو بۆ په یمان دان هاته لای پیغه مبری خوا ﷺ، که زوبیر ﷺ فرمانی په یمان دانی پی کردبو، جا پیغه مبری خوا خه بنده ی هات و په یمانی لی وەرگرت.^۲

۳- ناماده بونی مندال له کۆزی گهوراندا:

ناماده بونی مندالان له گمل گموران له شه وانعیان و کۆزی قسه کردنیان، فراوان کردنی میتشکیان و گه شه پیدانی تواناکانیان و وره بهرزیانی تیدایه، له بهر شه وه پیغه ممبر ﷺ و هاوه له کانی مکور بون لسمر ناماده بونی مندالانی هاوه لان له ههندی کۆزی گهوراندا.

له نیین عوممه وه گیتراوه ته وه که گو تریه تی: پیغه مبری خوا ﷺ فرموی: (نهنی شو داره م پی بلین که وه ک مسولمان وایه هه مو کاتی به نیزی خوا بهر ده دات و گه لاکه ی ناوه ری؟ منیش به دلیم داهات که دار خورصابی، حمزم نه کرد قسه بکم، وام دانابو که نه بویه کر و عمر ده یلین که شه وان قسه یان نه کرد! پیغه ممبر ﷺ فرموی: "نه وه دار خورمایه"، کاتیک له گمل باو کم درچوم

^۱ أخرجه النسائي برقم (۸۳۴۹).

^۲ أخرجه الهیثمی فی (مجمع الزوائد) ج ۲۸۵/۹

گوتم: بابه گیان به دلتم دا هات که شو داره دار خورمایه، گوتی: شه دی بزچی
 قسه ت نه کرد، گمر قسه ت بگردبایه، له لای من له ممو له مدم پی خوشتر بو
 له فونه ی مکوپونی هاوه لانی پیغه مبر له سر هه ست کردن به بمریرستی
 و متمانه به خزبون له لای مندالان نوره یه، که گتیراوه ته وه نیمام عومر علیه السلام
 رضی به نبین عه باس ددها به ناماده بون له نه نهمه نی راویژ له گهل گه ووه
 هاویژینی عومر و وه زیره کانی علیه السلام جا راویژی بمو ده کرد
 همر له م باره یوه نیمام عومر علیه السلام هانی باوک و دایکی کچی بچوکسی ددها
 که له به رده م خزم و ناسیاری به دیاری بهمن، تا که سایه تی گه شه بکات و
 خوازینی بکری، جا ده یفرمو: (نه و کچی نه گه یشتوته پله ی پیگه یشت
 (حه یز) به دیاری بهمن، به لکه کوپه مامه کانی ناره زوی خوازینیان ده بی)

۴- سردانی مندال له کاتی نه خوشیدا:

لهو کارانه ی که جوی بایخ پیدان، که پیغه مبر علیه السلام چاودیزی کرده له
 به دیارخستنی که سایه تی مندال، بریتی به له سردانی کردنی مندالان له کاتی
 نه خوشیدا.

له نه نمه وه گتیراوه ته وه علیه السلام که گوتیه تی: مندالینکی جوله که خزمه تی
 پیغه مبری ده کرد علیه السلام، منداله که نه خوش کهوت، پیغه مبریش سردانی کرد و
 له لای سریه وه دانیش و پی فرمو: "مسولمان به" نهویش ته ماشای باوکی
 کرد، باوکه که هیش گوتی: به گویی باوکی قاسم بکه، جا مسولمان بر،
 پیغه مبر علیه السلام ده رجو و فرموی: "سویاس بز خوا که له ناگر رزگاری کرد"^۴

^۱ أخرجه البخاري برقم (۶۱) و مسلم برقم (۲۸۱۱).

^۲ أخرجه الحاكم في المستدرک ج ۳/ ۵۴۰.

^۳ أخرجه عبدالرزاق في (المصنف) ج ۱۵۶/۶.

^۴ أخرجه البخاري برقم (۱۳۵۶) و ابو داود برقم (۳۰۹۵).

۵- پاهیتانی مندال لهسر کارکردن و سامان په یادآکردن:

لهو هله زور خرابانوی، که دایک و باوک نه نجامی ددهن له ماصله کردن له گمل منداله کانیان، له پساره زور به خشینه به مندال له کاتی پیوستی و پیوست نه بونی دا، یان له کاتی بونه کدا که پیوست به مه ده کات و له کاتی نه بونی بونه کیش دا، گومانی تیدا نیه که نه م جزره رهفتاره کاریگری گورهی همیه له چاندنی گیانی پشت به ستنی رها به باوک بز جریه چی کردنی پیوستیه ماده کان، همروا کاریگری همیه بز همست کردن به موهی پاره زور لهو ناساتره، که سروف ره نچی بز بدات و کاریکات بز په یادآکردنی.

له مبر نموه نیسلام هانی مندالانی داوه، که هر له بچو کیسوه هلسن به همدنی نهمونی بازارگانی کردهی بز به دست هیتانی دارایی و همت کردن به نرخی کارکردن و زه جمعی به دست هیتانی دارایی و پاره، همروا هانی داوه بز همست کردن به متوانابون به سر به خوی مادوی و به شداری کردن با بچو کیش بی له هه لگرتنی به شیک له به ریرستی دارایی خیزان.

جا سه بارت به م و سه له موه، له پیغه مبه موه ﷺ هاتوه که به لای عبداللئی کوری جمع م دا تیپ مری، بینی کرین و فرشت د کات جا فرموی: "خوایه به موه کت به او به فرشته کهی، یان عه قدی فرشته کهی".^۱

شتیکی سود به خسه لیره دا وریایی نموه بین، که باستر وایه بیره پاره به کی دیاریکراو و نه گور له لایمن دایک و باوکی منداله وه بز مندال تهرخان نه کری وه ک خمرچی روژانه یان، چونکه نه م جزره کاره منداله که هان ده دات له سر دست بلاوی زنده رویی و خمرج کردن له کرینی چمند پیتاویستیک، که رهنکه زیانی پی بگمیه نی و سودی بوی نه بی، به لکه ده بی دایک و باوک بز خویان تمنها پیتاویستیه پیوستیه کانی مندالان دابون بکمن، سر مری به خشینی پاداشتیکی دارایی له کاتی هه لسانیان به همدنی کاری چاک.

^۱ اخرجه المصنفی فی مجمع الروايد ج ۲۸۶/۹

هدروه‌ها شتیکی سود به‌خشه، که هانی مندالآن بدریت له‌سمر ده‌ست
گرتنموه و پاشه کهوت کردن و کۆکردنموه‌ی دیاری و پاداشته‌کان، ده‌ست بـلازی
تیندا نه‌کات، به‌لکه کۆبکرتنموه و شتی به‌سود و خۆشی پسـی بـکـردی، که له
ژیانی داهاتیاندا سودیان پی به‌خشی.

پیتغه‌مبـه‌ریش ﷺ فـه‌رمـویـه‌تی: ((الاقتصاد نصف المـهـيشة: شـابـوری نـیـوه‌ی
ژیان و گوزهرانه))^۱

جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی تۆوی ره‌زیلی له‌لای مندال له‌تـه‌مه‌نی خۆناسینموه به‌دیـار
ده‌که‌وی، باشتر وایه هانیان بدریت له‌سمر خیر و چاکه‌کردن به‌هه‌ژاران و
یارمه‌تی دانی نه‌داران و هاوکاری کردنیان.

۶- هـدـرـوه‌ها له‌ دیـارده‌کانی بنیـات نانی که‌سایه‌تی پیتگه‌یشتوی به‌هیزی
مندالآن بریتی به‌له‌ ریه‌تانیان له‌سمر ره‌قی و زسری (خشونه) و خۆنه‌گرتن
به‌جۆزیک له‌ خواردن و خواردنموه، هم‌روا ریه‌تانیان له‌سمر پیاوه‌تی نواندن له
قسه و جل و به‌رگیان و قۆیان و کاروباری تریاندا.

نیعام غه‌زالی ده‌ریاره‌ی په‌روه‌ده‌ی مندال ده‌لی: (مندال له‌سمر خۆش
گوزهرانی رانه‌هیتری و جوانی و رازاوه‌یی و ره‌فاهیته‌تی له‌لا خۆشه‌ویست
نه‌کرتی)^۲

۷- له‌مۆینه‌ی پشتگیری کردنی که‌سایه‌تی مندال، کردنیان به‌ پیتشه‌وا (امام)
له‌ نوێژدا له‌ ته‌مه‌نی بالفیدا، گهر مندال شاره‌زای یاسا‌کانی نوێژ بوو، به‌چاکی
و به‌راستی به‌جینی ده‌هینا.

شم‌ع ناسان به‌ره‌هایی هاو ده‌نگن له‌سمر نه‌وه‌ی، دروسته مندال له‌ نوێژی
سوننه‌تدا پیتش نوێژی بۆ بالغ بوان بکات.

حه‌سه‌نی به‌صری و شافعی و نیسحاق گوتویانه دروسته مندال پیتش‌نوێژی بـۆ

^۱ أخرجه البيهقي في "الشعب"
^۲ إجماع علوم الدين ج ۷۳/۴

گهوران بکات له نوژی فرزدا.^۱

له عومهری کوری سهلموه گتیرپراوتسهوه، که بهوه فد چونه خزمهتی پیغه مبر ﷺ جا کاتیک ویستیان برۆن، گوتیان: نهی پیغه مبری خوا کئی پیش نوژیان بۆ بکات؟ پیغه مبر ﷺ فرموی: "کامهتان قورشانی زۆرتر له بهر کرده" جا منیان به پیش دا، که نمو کاته من مندال بوم و پۆشاکینکی فراوام له بهر بو، جا له هر کۆمه له خه لکینک ناماده بویام، من پیش نوژییم بۆ ده کردن و نوژییم له هر مردوه کان ده کرد، تا نهم رۆزهی نیتا^۲

جا رابیتنه و بزانه پیش نوژی کردنی بۆ گهوران چ پالنهرتکی مهعنهوی و متمانه به خۆبونیك پیتشکەش به مندالی بچوک ده کات، که مندال ناماده و ساز ده کات بۆ کاری سهر کردهیی له بانگه وازیکردن بۆ خهیر و چاکه دا.

له نمونهی پهیره و کردنی پیاوچاکان به پیغه مبر ﷺ له پیش نوژی مندال دا نهویه، که مامۆستا دکتۆر عبدالله الخالدي بۆی باس کردوم با پهیره کهی (شیخ محمد شریف یه عقوبی) پیشموای مالکیه کان له مزگوتی بهنی ئومهیه له دیمه شق، که ته مهنی شەش سالی بسوه کردویه تیه پیش نوژی ناماده بوانی مزگوت، نه مهش بۆ ریزگرتنی و هاندانی بوه، به ره مه کهشی بریتی بسوه له متمانه به خۆبون جابوه مامۆستا له زانکۆی عه ره بی و زانکۆی لوینانی له بیروت، همروا بوه پیش نوژی و تاربیژی مزگوتی عومهری کوری عبدالعزیز له بیروت دا.

لهو کاره ترسناکانه ی که شایسته ی وریا کردنه وه بی نهویه، که زۆر له دایک و باوکان گیانی ترس له سه ربازان یان دپوه زمه یان سولکهر یان شتی تر له دهرونی منداله کانیان دروست ده کهن، وا ده زانن به مه ده توانن به سه ر مندالان زال و بین و ملکه چی فرمانه کانیان ده کهن. بیتاگا له وه ی که به م ره فتاره

^۱ المغنی و الشرح الکبیر، ج ۴/۲، ۵۴.

^۲ أخرجه أبو داود برقم (۵۸۷۰).

ترسیان له لا زیاتر ده کمن، په ننگه له دوایدا ترسه که بیته گریږه کی دهروسی که له گمل منداله که دا هسوده م بیت و پرتگری ده کات له چونه ناو کژمه لنگه به مشیویه کی راست و دروست، همروا له ناشنا بونی به دهوروبه مری و دوزینه هوی خدلکانی تر، که نه مهش گهوره ترین کاریگری ده بیت له سرنه که وتنی له زیانی کرده وه پیدا.

پیغه مبر ﷺ و هاره له کانی منداله کانیاں له سر برتری و نه ترسان په روره ده
ده کرد.

له فونوی نه مهش گپړانه هویه که، که موا نیمام عومسر ﷺ به پرتگایه کدا رویش که مندالان یاریان ده کرد، جا که لی یان نریک بډوه گشتیان هه لائن تنها په کتیکیان نه بی، جا عومسر پرسیاری لی کرد: بزچی له گمل هاورپتکانت رات نه کرد؟ نهویش به هه مو متمانه و بویره که موه وه لاسی دایه وه گوتی: گونا هم نه کرده تا لیت برسم، رتگاکه ش تمسک نیه، تا بۆت چۆل بکم.

نموی له واقعی لاوانی نومعت رامینتی جیاوازه کی زور ده بینتی له نیوان نه و فونانوی باسماں کرد دهراره ی پیاویتی پیگه یشتنی مندالان له نیوان حالی لاوان و پیوانی نه مری نومعت، نموانی له قوناغیتیکی دواکهوتوی مندالیدا ده ژین و ناتوانن هه ست به نمرکی به برسیاریتی، زوریان ده بینن وه کو مندالان ناتوانن به بی جزرتیکی دیارکراو له شیرنه مهنی یان سارده مهنی بژین، که له سر خواردنی راهاتون. که واته چ خیر و چاکه یه که لم جزره که سانه داوا ده کروی بز خویان و نومعت که میان؟!

گر نه مه واقعی لاره کانمان بیت، که واته چۆن به سر دوژمنه کانمان زال ده بین و صافه کانمان له دستی دوژمنه کانمان ده ستینینه وه؟!
دووباره جهخت ده که یه موه له سر گرنگی په روره ده کردن له بنیاتنانی نومعت، و پتوکردنی ته لاری شارستانیه ته که ی.

راهبانی مندالان بو سود وه رگرتن له کاته کانیان

گه وه ترین سامان که ئاده میزاد ههیبی بریتییه له کات، جا گهر ئاده میزاد توانی ههست بهنرخى کات بکات و له کارى چاکه و به سود به کارى بهیتى، شهوا رتیهوى ژيانى ده گۆرى و نایینه دهی که رۆشنى بۆ دروست ده کات.

خوای گه وه رهش له سهر گرنگى کات ناگادارى داوه و له سۆز نایهت سویندى بى خواردوه وهك ده فهرموى: "والعصر" "والضحى واللیل.." و چهنده های تر. له گرنگترین توانا به هه دهه بر دوه کانی که نه قۆز تراونه شه وه له کۆمه لگه ی نیسلامیماندا، شه کاته بهنرخیه که به باشى به کارى ناهیتن و سودى لى وه رناگرین، نهم دیاردهیشه له لای گه وه و به چو کموه بهرچاوه ده که وى، جا ته ماشا کردنیکی خیرا بۆ گازینۆکان و یانه کان و باخچه کان و جاده کان و سینه ماکان و شوینه کانی تری له هو، قه باره ی شه توانا گه وه یه به دیار ده خات که نومهت هه مو رۆژ ژيانى لى ده که وى.

له کاتیکدا نینه له درنده ترین جهنگ داین له دژى دوژمنانى شه نومهت، که جوله که کان و خاچ په رسته کان و که سانی ترن.

له گرنگترین هۆیه کانی بلاویونه وى شه دیارده نه خو شیه له زۆرینه ی توێژه کانی کۆمه لگه دا بریتییه له وه ی، که تاکه کانی کۆمه لگه رانه هاتون له سهر به سهر بردنى کاته کانیان له کارى سود به خهش به خو یان و به کۆمه لگه یان.

جالیره دا رۆلى گرنگ ده گه رتتهو بۆ دایک و باوک له راهبانی منداله کانیان له به کارهیتنای قۆزتنه وى کاته کانی بهتالیان له گه شه بیتدانی ئاره زووه (الهوايه) به سه ده کان له یهك کاتدا، که شه شه هه له سه رهتای مندالیسه ده ست پیده کات، له کاته ی مندال ده ست به سکالا و بیتزارى و وه رز بون ده کات، جا شه کاته دایک و باوک په له ده کمن له یاریده دانی مندال بۆ دۆزینه وى ئاره زووه

به‌نگ خواردوه‌کان له ده‌روونیدا که ده‌کری کاتی خۆی پی ب‌م‌س‌ر بیات و بو‌شایی کاته‌کانی پ‌ر‌یکاته‌وه.

بی‌ت‌گومان دۆ‌زینه‌وی ناوه‌زوه‌کانی من‌دال ک‌رداری‌کی زه‌ه‌مت و زۆر ورده، ه‌ندئ جار پ‌ت‌ویستی به نارام گ‌رتن و کاتی زۆر ه‌یه.

دایک و باوک ده‌توانن شم نار‌ه‌زوه بدۆ‌زنه‌وه و ناش‌ک‌رای ب‌گ‌من، نه‌مه‌ش به‌به‌ش‌داری ک‌ردنیان له یاری‌کردن له‌گ‌ه‌ل من‌دالان له ه‌ندئ کاتیان دا و له‌میان‌ه‌ی نه‌م به‌ش‌داری‌کردنه ناش‌نابون به نار‌ه‌زو ک‌ردنیان به ه‌ونه‌ره‌کان، یان نار‌ه‌زوه ک‌رده‌یه‌یه‌کان، یان ج‌گه له‌مانه و شتی تر.

پ‌ن‌ویسته وریان که‌وا ه‌ر من‌داله و نار‌ه‌زویه‌کی تایبه‌تی ه‌یه، یان مه‌یلی جۆره کار‌ی‌کی دیاری ک‌راوی ه‌یه، به‌لام شم نار‌ه‌زوه له‌لای زۆر من‌دال پ‌ینه‌گ‌ه‌یشتون، جا له‌ب‌س‌ر نه‌مه پ‌ت‌ویستی به‌چاود‌ت‌یری و گ‌ه‌شه‌پ‌ندانی سه‌ره‌رشتیارانه‌وه ه‌یه.

گ‌ه‌ر دایک و باوک توانیان من‌داله‌کانیان ب‌گ‌ه‌یه‌ننه قۆ‌ناغی توانابون به سود و‌ه‌رگ‌رتن له‌کاته به‌تاله‌کانیان به نار‌ه‌زوه به‌سوده‌کان، نه‌وا نه‌مه ده‌ب‌یتسه مه‌یه‌ی نه‌مانی زۆر گ‌رتی ده‌رونی و کۆمه‌لایمی ژبانی من‌دالان و باوکان، که زۆر جار گ‌رفته‌کان له نه‌ه‌مامی به‌تالی و، پ‌ر نه‌ک‌ردنه‌وه‌ی کاته‌کانه به‌شته به‌سوده‌کان دروست ده‌ب‌یت.

یه‌که‌م شت که پ‌ت‌ویسته دایک و باوک له‌م پ‌وه‌وه ده‌ستی پی ب‌گ‌من بریتی‌یه، له ف‌ت‌ر ک‌ردنی من‌دالان به‌ریزگ‌رتنی کات و م‌ک‌ورپ‌ون له‌س‌ر به‌ف‌ی‌زونه‌دانی، مه‌گ‌ه‌ر بز چاکه و سود به‌خ‌شین بی، نه‌مه‌ش به‌مه‌وه د‌یتسه دی، که سه‌ره‌نجیان بۆ شه‌وه راب‌ک‌ت‌ش‌ری که کات به نرخه و نه‌وه‌ی ده‌روات ناگ‌ه‌ر‌یتسه‌وه، شه‌وه‌ی به‌ف‌ی‌ز رۆ‌سی ق‌ه‌ره‌بو نا‌ک‌ر‌یتسه‌وه.

دوهم شت نه‌وه‌یه ناگاداری من‌دال ب‌ک‌ر‌یتسه‌وه له‌وه‌ی، که من‌دال چی بۆ ده‌ک‌ری

لهم کاته به فیروز چوانه‌دا نه‌جامی بدات، نه‌مه‌ش به‌ناشناپون به‌و شتانه‌ی که
سمرغیان راده‌کیشی و خویان به‌ناره‌زوی خویان ناره‌زوه‌کانیان جی‌سه‌جی بکه‌ن،
همروا نه‌م ناره‌زوه‌ش گه‌شهی پی بدری.

جا گهر دایک و باوک همستیان کرد، که منداآل ناره‌زوی له پیکمونه‌نان
(ترکیب) و نه‌خشه‌سازی (تصمیم)ه، نه‌وا ده‌کری نه‌م ناره‌زوه‌ گه‌شهی پی بدری،
نه‌ویش به‌کپینی کۆمه‌لیک شت، که پیکمونه‌ به‌سترین بۆ دروست کردنی شار و
خانو.

گهر بینان منداآله‌که ناره‌زوی یاریکردن به‌کارویاره نه‌لیکترۆنیه‌کانی همیه
و، به‌مه‌به‌ستی چاگردنمویه‌ی هه‌ولی هه‌لوه‌شانندنمویه‌ و گردنمویه‌ی شته‌له‌کار
که‌وتوه‌کان ده‌دات، نه‌وا با گه‌شه‌ به‌و ناره‌زوه‌ بدن نه‌ویش به‌کپینی هه‌ندی
پارچه‌ی نه‌لیکترۆنی و نه‌و کتیبانه‌ی، که رافه‌ی چۆنیه‌تی پیکمونه‌نان و کارکردنی
ده‌کات.

همروه‌ها شتیکی سود به‌خشه‌ کچان رابه‌یتنرین له‌سمر به‌سمربردنی
کاته‌کانیان به‌کاری مالموه‌ و فیزکردنیان به‌چاودیری کردنی، تاوه‌کو له
ناینده‌دا ناماده‌ بن بۆ بینینی رۆلی خویان به‌شیره‌یه‌کی باش له‌و کاته‌ی، که
کچ ده‌بیته‌ هاوسهر و دایک، که به‌ریرس ده‌بی له‌چاودیری کردنی خیتزان،
پتفه‌مهر ﷺ فرمویه‌تی: ((لنعم هو المرأة مغزها: باشترین شت ئافره‌ت خۆی
پتوه‌ خهریک بکات و کاتی خۆی پی رابه‌یتری، شت رستنیه‌تی.))¹

ده‌بی نه‌وه‌ش بگوتری نه‌رکی دایک و باوکه، که هه‌ندی کاتی منداآلان پسر
بکه‌نمویه‌ به‌خوا په‌رستی و خۆتندنه‌وه‌ی قورشان و ویرده‌کان همروا هانی
خۆتندنه‌ویان بدن و هاندانیان بدن به‌پادا‌شتی مادی و معدنه‌وی، تاوه‌کو
له‌سمر نه‌م ناره‌زوه‌ به‌سودانه‌ رابیتن.

¹ اخرجه‌ الدیلمی لی (القرؤوس) برقم (٦٧٨٦).

ناره‌زوی خویندنه‌وه و کاته‌کانی به‌تالی:

همروه‌ها شتیکی بسوده مندالان هان بدرین له‌سەر خویندنه‌وه کما دایک و باوک چهند پەرتوکتیکی سەرنج پراکتیش و کات بە‌سەر بەر بۆ مندالان بکیرن و بە‌شیکشی لی بکەنە خەلات و پالنەر، که له چەند بۆنەیه‌کدا پیتشکەش بە مندالان بکری، هەر‌وا دروستکردنی پەرتوکه‌خانه‌یه‌کی هەمە چەشنی مالمه‌وه و مندالان هان بدرین له‌سەر سوڤ لی وەرگرتنی و فێرکردنیان بە‌گرنگی خویندنه‌وه، که پیتیسته وه‌ک خواردن و خواردنه‌وه له پیتشمه‌وی گرنگی دانە‌کانیان بیت.

همروه‌ها دەرکردنی گۆفاریکی زانستی، یان رۆشنیبری مانگانه له لایەن خێزان‌ه‌وه بۆ گموره و بچوکان: هاندانه بۆ مندالان که گرنگی به‌خویندنه‌وه بدن.

نەمەش نمونە‌ی چەند پەرتوکتیکە، دەشی بکرتتە ناوک بۆ دامەزراندنی پەرتوکه‌خانه‌ی مالمه‌وه:

۱- پەرتوکه‌کانی زانسته‌کانی قورنانی پیرۆز: پیتیسته پەرتوکه‌خانه‌ی مالمه‌وه پەرتوکه‌کانی رافە‌کردنی نایه‌ته‌کانی قورنانی پیرۆز و موفره‌دات له‌خۆ بگری، نامۆزگاریش دە‌دهم بە‌هه‌لبژاردنی یه‌ک له‌م ته‌فسیرانه‌ی خواره‌وه:

- (تفسیر الجلالین) ی تیمام سیوطی.

- (مختصر تفسیر ابن کثیر) ی دکتۆر محمد علی الصابونی.

- (مختصر تفسیر الحازن) ی شیخ عبدالغنی الدقر.

- (التفسیر المنیر) ی دکتۆر محمد وه‌به‌ الزحیلي.

- (تفسیر المراغی) که به‌ناسانی و مەنه‌جیه‌ت جیا ده‌کرتتە‌وه.

۲- زانسته‌کانی سوننه‌ت و فهرموده‌کانی پیغمه‌مبەر ﷺ نامۆزگاری دە‌دهم به‌هه‌لبژاردنی نەم پەرتوکه‌خانه‌ی خواره‌وه:

- (التاج الجامع للأصول) ی شیخ منصور علی ناصف.

- (ریاض الصالحین) ی تیمام نه‌وه‌وی.

- (الاذكار)ى نيعام نعووى.
- (جامع العلوم و الحكم)ى نيين رجب المنبلى.
- (السيرة النبوية)ى نيين هشام.
- (صفوة السيرة)ى دكتور محمد الحبش.
- (فقه السيرة)ى دكتور محمد سعيد رمضان البوطى.
- (فقه السيرة)ى شيخ محمد الغزالى.
- (سيدنا محمد رسول الله ﷺ)ى شيخ عبدالله سراج الدين.
- ۳- پرتوکه کانى پمروده و رهوشت:
- ناموزگارى ددهم به هه لياردنئى نهم پرتوکه نهمى خواره وه:
- (احياء علوم الدين)ى نيعام غه زالى.
- (موعظة المؤمنین)ى شيخ محمد جمال الدين القاسمى.
- (مختصر منهاج القاصدين)ى نيين قدامة المقلسى.
- (سلسلة الخير (الآداب و الاخلاق)ى ماموستا محمد خير فاطمة.
- ۴- پرتوکه فقهيه کان: ناموزگارى ددهم به هه لياردنئى نهم پرتوکه نهمى خواره وه:
- (فقه السنة)ى سيد سابق.
- (الحلال و الحرام)ى دكتور يوسف القرضاوى.
- (سلسلة الفقه المنهجى)ى دكتور مصطفى الحن، دكتور مصطفى البغا، شيخ على الشربجي.
- (سلسلة الفقه الشيق)ى شيخ رمضان ديب، حاجى غادة، ضاهر.
- ۵- پرتوکه کانى ميژو: ناموزگارى ددهم بهم پرتوکه نهمى خواره وه:
- (فجر الاسلام)ى نه محمد نه مين.
- (ضحى الاسلام)ى نه محمد نه مين.
- (ظهر الاسلام)ى نه محمد نه مين.

- (تاریخ الاسلام)ی حسن ابراہیم حسن.
 - (الدولة الاموية)ی دکتور يوسف العث.
 - (الدولة العباسية)ی دکتور يوسف العث.
 - (الاسلام في حضارته و نظمه)ی دکتور أنور الرفاعي.
 - (التراتب الادارية)ی شیخ عبدالحی الکتانی.
 - (سلسلة أعلام المسلمين) کہ له دار القلم دەرچوه.
- ۶- پەرتوکه فیکر سە جزواو جۆره کان: پەرتوکه خانە ی ئیسلامی کۆمەڵتیکى گەرە لەم پەرتوکهانە لەخز دەگرئ وەك:
- دانراوه کانی شیخ محمد غزالی.
 - دانراوه کانی دکتور يوسف القرضاوي.
 - دانراوه کانی دکتور عبدالرحمن حسن جبنکة.
 - دانراوه کانی دکتور رۆجیە گارۆدی.
 - دانراوه کانی دکتور مراد هوفمان.
 - دانراوه کانی دکتور شیخ أبو الحسن النُدوی.
 - دانراوه کانی شیخ عدلی طنطاوی.
 - دانراوه کانی دکتور محمد سعید رمضان البروطي.
- ۷- کۆمەڵە پەرتوکه تیکى زانستی له بواری سروشت و بیرکاری و زانستی تر، گرن گرتینیان مەوسوعە زانستیە کان، وەك مەوسوعە ی زانستی، که له وەزارەتی رۆژنبری کۆماری عەرەبی سوری دەرچوه.
- دەشکری چەند پەرتوکه تیکى تر بۆ نەم پەرتوکه خانە یە زیاد بکری، وێرای ناگادار بون که نەم پەرتوکه خانە یە پەرتوکه خانە یە کی پەرتوکه (تەفصیلى نیه، بەلکه پەرتوکه خانە یە که بۆ خوێنەری ناساییه.
- هەر وەها شتیکى سود بەخشه که له بواری قۆزتنەمۆی کاتی بەتال، منداڵ رابەیتیری بۆ ناسادە بون له نوژی هەینی و کۆری زانستی، که سوپاس بۆ خوا له

گشت مزگموته کان، کۆر سازدهدری. نهم کارهش کاریگهریه کی گهوره ی ههیه له دل بهستنی مندال به مزگهوت، که بنکهیه کی پهروهدهینی و زانستی و کۆمه لایهتی ههره گرنگی ژبانی موسولمانه.

ههروه ها مندالان رابهتترین لهسهر بهجی هینانی پهیوهندی خزمایهتی و سهردانی خزمان، که توانسته کۆمه لایهتیه کانیان فراژو^۱ ده کات، هیزی پهیوهندی نیوان رۆله کانی کۆمه لگه پتهو ده کات.

بهشداری کردنی له خوله کانی فیرکردنی زمانه کان؛ کاریگهریه کی گهوره ی ههیه له زیادبونی رۆشنیبری مندالان و نارهمزودانیکه بۆ پرکردنموه ی کاتی بهتالیان بهشتی سویده خشی کات بهسهر بهر.

نه مپۆش که کۆمپیوتهر گرنگترین دهروازه ی زانسته کانه و خهیراترین سهرچاوه ی زانست و رۆشنیبری یه، کهواته دهستی مکهور بهی لهسهر فیرکردنی مندالان و مامه له کردن له گهلی و سود وه رگرتن له توانسته زۆره کانی. جا گهر باری مادی خیزان لهباربو بۆ کرینی کۆمپیوتهری تایبهت به خیزان، شهوا با پهله بکهن بۆ کرینی، نه مهش له بهر شهوه ی خیزان پیوستی به زانست و رۆشنیبری ههیه.

مندال و ته له فزیۆن:

نه مپۆ ته له فزیۆن له زۆریه ی مالدا ره گهزیتکی بنه رته ی پیک دههینتی، به لکو زۆر لهو مالانه له ههمو ژوره کانی نامیری ته له فزیۆنی له خۆ گرتوه و به پیتوانه ی جیاجیا، که باشترین شوینی مالی بۆ هه لده بژێردی بۆ دانانی شه م شامیره و باشکۆیه کانی.

نیمه بانگیشه ی شهوه ناکهین شه م شامیره له مال دهرسهینتی، رینگری هه بونیشی ناکهین، چونکه ده زانین شه م شامیره چهنده ها سودی زانستی و

^۱ فراژو: گهش.

کۆمه‌لایه‌تی و دهرونی هه‌یه، سهره‌پرای زیانه‌کانیشی که نکولی لی ناکمین. به‌لکه بانگیشه‌ی مام ناوه‌ندی و پشت نه‌به‌ستن به‌م نامیره ده‌که‌ین، که وه‌ک تنه‌نا نامراژیک بیته بۆ به‌سهر بردنی کاتی منداله‌کانی ناو خه‌تران، که له‌به‌رده‌م شاشه‌که‌یدا به‌دریژی چهند کاتژمیریک به‌بی بیژاریون و ماندویون کات به‌سهر ده‌به‌ن یان بی نه‌وی شاخیک هه‌لکیشن بۆ شه‌و کاته‌ی به‌فیژ ده‌روات، که به‌رنامه و سهردانه‌کانیان ریک ده‌خه‌ن، که بگوه‌ی له‌گه‌ل به‌رنامه و زنجیره تله‌فزیۆنه‌کان و ناتوان وازی لی به‌هه‌ستن، گرفته‌که‌ش گه‌وره‌تر به‌وه، که سینی سه‌ته‌لایته‌کان زۆریه‌ی بینایه و خانوه‌کانی داگرتوه، که هه‌لبژاردنی که‌ناله‌کان زۆر و فراوانتر به‌وه، شه‌و کاته‌ی که به‌سهر له‌ دوا‌ی تله‌فزیۆن ده‌بیاته سهر؛ گه‌وره‌تر به‌وه.

گرفتی هه‌ره گرنگیش له‌ شه‌وه‌کانی تازه پته‌گه‌یشه‌تو دایه، که ههر له مندالیه‌وه له‌سهر کردنه‌وی تله‌فزیۆن و سه‌راخ کردنی به‌رنامه جیا‌جیا‌کان به‌چاک و خراپه‌وه راهاتون. ههر له سهره‌تای ده‌ست پی‌کردنی به‌رنامه‌کان، تنه کۆتایی هاتنی له‌کاتیکی دره‌نگ دا.

جا به‌خوتنه‌نده‌وه‌یه‌کی خه‌تر به‌و نامارانه‌ی، که نه‌ندازه‌ی شه‌و کاته‌ی مندالان له ته‌ماشاکردنی تله‌فزیۆن به‌فیژی ده‌ده‌ن، شه‌وا مه‌ترسی با‌به‌ته‌که و گرنگیه‌که‌ی به‌دیار ده‌که‌وی، نه‌مه‌ش هه‌ندی فونهن:

کۆتا نامار ده‌له‌ی: گهر ماوه‌ی ته‌ماشاکردنی مندال بۆ تله‌فزیۆن کۆ بکه‌ینه‌وه، که له ته‌مه‌نی دو سالیه‌وه ده‌ست پی‌ده‌کات، ده‌بینهن له‌و ماوه‌یه زۆرتره، که مندال له‌ کوتا‌جانه به‌سهری ده‌بات.

له نه‌وروپا ته‌ماشاکردنی مندالان بۆ تله‌فزیۆن ده‌گاته بیست و چوار کاتژمیر له هه‌فته‌یه‌کدا، له نه‌مریکاش ده‌گاته چوارده کاتژمیر له هه‌فته‌یه‌کدا. له مه‌غریبی عه‌ره‌بی سی و پته‌نج کاتژمیره له هه‌فته‌یه‌کدا، به‌واتای سالانه

همزار و ههشت ههه و بیست کاتزمیر، کهچی له قوتابخانه‌دا ههزار و په‌نجی
کاتزمیر سالانه کات به‌سهر ده‌بات!

له‌بهر نموه پتویسته له‌سهر باوکان کاری خویان رتک و پتو و بکمن له‌ماوه و
جۆری به‌رنامه و نهو بابه‌تانه‌ی مندالان له‌م نامیره‌وه ته‌ماشای ده‌کمن، هه‌روه‌ها
پتویسته فیزیان بکمن، که سود له کاته‌کانیان و هه‌ریگرن دور له ته‌له‌فزیۆن و
فرازوکردنی ناره‌زوه به سو‌ده‌کانیان، لینه‌گه‌رتن ته‌له‌فزیۆن، هه‌ر له به‌یانیه‌وه تا
نیسواره کار بکات به‌لکه کۆشش بکمن بۆ کورت کردنه‌وه‌ی کاته‌کانی
ته‌ماشاکردن بۆ کاتی دیاریکراو.

هه‌روه‌ها راهیتسانی مندالان له‌سهر ته‌ماشانه‌کردنی ته‌له‌فزیۆن له‌کاتی
تاقی کردنه‌وه‌کان و نه‌زمونه‌کاندا، گه‌ر له مال نامیری قیدیۆ هه‌بو، نه‌وا له‌سهر
دایک و باوک، که به‌کاره‌یتانی نه‌م نامیره‌یان لی ته‌سک بکهنه‌وه، هه‌رگیز رنگه
نه‌دری به مندالان به‌بی سه‌ریه‌رشتی دایک و باوک به‌کاری به‌یتن.

ده‌بی باه‌خ به هه‌بونی نه‌رشیفیتیکی قیدیۆ له مال بدری، که ژماره‌یه‌ک له
شریت و فلیمی ناما‌ه‌ب‌دار و زانستی و کات به‌سهر به‌ر له‌خۆ بگری.

گرنگه‌رتن جیگه‌ر (ب‌دیل)ی ده‌له‌سه‌ت به ته‌ماشاکردنی ته‌له‌فزیۆن بریتی‌یه له
دانیه‌شتنی خه‌ترانیی شه‌وانه‌ی به‌کۆمه‌لی ناراسته‌که‌ر و، چونه ده‌ره‌وه‌ی خه‌تران به
کۆمه‌ل بۆ گه‌شت و کات رابواردن.

دیان دوپاتی ده‌که‌مه‌وه، که رتک‌خه‌شتی ته‌ماشاکردنی ته‌له‌فزیۆن له لایه‌ن
خه‌ترانه‌وه سو‌دی زۆری زانستی و کۆمه‌لایه‌تی و ده‌رونی لی ده‌که‌وتنه‌وه، چونه‌که
زۆر به‌رنامه‌ی به‌سود له‌م نامیره‌وه نه‌ایش ده‌کری.

^۱ دور البیت فی تریبه‌ ال‌طف‌ل المسلم، ص ۱۱۰، له وئاریکی مامۆستا له‌دریس که‌لانی له گۆلاری
الاصلاح ی نه‌ماریی ژماره (۱۲۱) سالی ۱۹۸۸م گوساره‌ه‌وه.

مندال و ورزش:

زور فرموده هاتوه، هانی باوك ده‌دات منداله‌كمی فیزی و ورزش کردن بکات، وهک پیغه ممبر ﷺ فرموده‌تی: ((علموا أبناءکم السباحة و الرماية:

منداله‌کانتان فیزی مه‌له‌وانی و تیرهاویشتن بکمن.))^۱

پیغه ممبر ﷺ به‌لای چمند گه فیتک تیریری و فرموی: ((أرماوا یا بنی اسماعیل فإن أباکم کان رامیا: نهی نه‌وی نیسماعیل، تیر به‌اوتین چونکه باوکتان تیرهاویژ بوه.))^۲

بیگومان و ورزش چمند سودتکی جمستیمی و ده‌رونی همیه و حسانه‌وه و نارمزودانیکه که مندالان زور کاتی به‌تالیان پی به‌سمر ده‌بمن، به‌لام گرفت له‌وه‌دایه، که و ورزش بیته نامرازی له‌ده‌ست دانسی کات و دارایی و نیفلیج کردن و کۆتبه‌نکردنی توانسته‌کانی نوممت و گرنگی دانی بگۆزی بۆ کاری نا سهره‌کی، که له‌جنگی چاره‌نوسی لاده‌دات.

له‌بهر نه‌وه، شتیکسی سود به‌خشه که لاوان بۆ بنیات نانی جمستیمان به‌شتیکسی کاتیان له و ورزش به‌سمر ببمن، به‌لام زور سامناکه و ورزش بیته هم‌مو شتیک، که له‌گرنگترین نه‌رکه‌کانی خویندن و کۆمه‌لاتیان بکات، له‌بهر نه‌وه نه‌رکی دایک و باوکه، که ناگاداریان بکه‌نه‌وه له‌بایه‌خدان به و ورزش زنده رۆسی نه‌کمن.

^۱ أخرجه البيهقي في الشعب. رقم (۸۶۶۶).

^۲ أخرجه البخاري رقم (۲۸۹۹).

مندال و گهشت و گوزار:

بدلگه نهويسته، که هر په کيک له ئيمه همت به شوينهواری گمورهی. گهشت و گوزاری کورت خایمن بکات بز چالاک کردنی جهسته و دهرن. له بهر نموه نمرکی دایک و باوکه، که هفتانه یان مانگانه رۆژتک تمرخان بگهن بز گهشتی به کومهل، که خیزان بز دهرهوی شار دهرچن و نهو رۆژهی تپدا به سر بهن دور له ژيانی شار و رۆتینياتی شار، چی تیانیه گمر لهم گهشتماندا همدنغ هاوړی منداله کانیان له گهل خزیان بهن که په بهرندیان له گهل هاوړی منداله کانیان پتمو ده بیت و پیمان ناشنا ده بن.

شتیکی زور به سوده له بهرنامهی کات به سر بردنی گهشته که دا، زانیاری به سوده دهر باره میژو و جوگرافیا و نوژن کردنهوی نهو ناوچهی، که خیزانه که سردانی ده کهن باس بکری.

گومانی تپدا نیه مندالان زور یادگاری جوان و وروژنی شو گهشت و گوزارانیمان له میشکدا ده چه سپی و له بهر ناکری، که به مندالی چیژیان لی وه رگرتوه.

هروه ها گهشتی دریز خایمن، که چه مند رۆژتک به رده و ام ده بیت، چه مند سونیکی هیه، که ناماژه به گرنگترینیان ده کهین:

۱- چالاک کردنی جهسته و تندرست باشی و چاک بونهوه له زور نه خوژی: پینه مبریش ﷺ سه بارهت به مه فرمویه تی: ((سالفروا تصحوا و لغنموا:

گهشت بکهن تندرستیتان باش ده بیت و شت به دست دینن.))^۱

۲- راهاتنی مندالان له سر زبری و زه همتی و به هیز کردنی ویست و نیرادهیان له کاتی که می خواردن و خواردنهویان و نارام گرتن له سر برستی و

^۱ أخرجه البيهقي في "السنن" ج ۱۰۲/۷

زه جمعتی. دهریاری نه مهش پیغه مبر ﷺ ده فرموی: ((المفرط قطعاً من العذاب يمنع أحدكم طعامه و شرابه و نومه: گشت کردن پارچه‌یه که له نازار، چونکه هر کامیک له نیوه له خواردن و خواردنمه و نوستن ده کری.))^۱

۳- هر وه‌ها رینگه به پسر و مرد یار ده دات ره فتاری مندالان و کاردانه و بیان بهرامبر چنده‌ها هه لوتستی جیاواز بیننی؛ گتیر پراوه ته وه کهوا نیمام عومر ﷺ گوئی له پیاویک بو ستایشی پیاویکی ده کرد، نیمام عومر فرموی: گه شتت له گهل کرده؟ پیاوه که گوئی: نه ختیر، فرموی: شهربکایه تیتان پتکموه کرده؟ گوئی: نه ختیر. فرموی: سویند بهو خوابیه، که هیچ خوابی تر نیه تو نمو کهس‌ت نه‌ناسیوه.

^۱ أخرجه البخاري برقم (۱۸۰۴) و مسلم برقم (۱۵۲۶).

ده روازه‌ی چوارم

سینوزو نامیزو کافی به روزه روی سه لکه کوفو

پرۆسه‌ی پمرومردیهی پرۆسه‌یه‌کی نالتوزه، که همولده‌دات بز جی به جی کردنی کۆمه‌له نامانجیتکی ناده‌میزاد و کۆمه‌لگه. جا بز به جی هینانی باشترین شه‌ندازه‌ی نهم نامانجانسه، ده‌بی چهنده نامرازیک به‌کاربه‌تیری بز پمرومردده و ریک و پیک کردن، جا بز نهم مه‌به‌سته گرنگترین نامراز و رینگاکانی پمرومردیهی نیلامی باس ده‌که‌ین.

سۆز و بەزهیی

ئەو سۆز و بەزهیییە دایک و باوک دەیدەنە منداڵەکانیان، ڕۆژتکی پەرەردەیی گەورە و گرنگی ھەبە، لەبەر ئەوەی پەيوەندی و پەيوەست بونێکی دەرونی و گیانی لە نێوان منداڵان و باوکان دروست دەکات، و، منداڵان نامۆزگاریەکانی دایک و باوکیان بە گرنگ وەرەگرن و لە ڕەفتاریاندا پیتووی پابەند دەبن.

ھەرۆھا ھەست کردنی منداڵ بە سۆز و بەزهیی دایک و باوکی و کەسانی تر؛ کاریگەریەکی گەورە ھەبە لە پتەگیشتنی کەسایەتی و تەندروستیە دەرونیەکی، لەبەر ئەوە تیریونی سۆزی منداڵ بەشێوەیەکی ھاوسەنگ و دور لە زیدەڕۆیی و بەزایەدان (أفراط و تفریط) و، لە ھەمل ڕەخساندن بۆ منداڵان بۆ گوازش کردن لە سۆز و ھەستیان بە شێوەیەکی راست و دروست؛ شوێنەوارێکی گەورە ھەبە لە بنیاتنانی کەسایەتیان بە بنیاتنانێکی راست، ھەروا لە ڕۆژ بینیان بە شێوەیەکی راست لە کۆمەلگەدا.

جا بۆ بەدیارخستنی گرنگی سۆز و بەزهیی، و ئەمە نووسەرێکی شافەرەتت بۆ باس دەکەم، کە لە یادداشته کانی نوسبووەتی: (خوایە باوکم ببورێ، یاری دەی ئەداین گەشە بکەین، ھەردەم لە خوشی و شادی پتەگەری دەکردین، ھەموو خەمی ئەو بوو، گەر دەنگە دەنگیمان لە دەم دەرجووا، یا دەنگمان بەھۆی پتەگەننەو بەرز بوواوە بۆ دەنگمان بکات، ھەر کاتێکیش یاریمان بکردایە بستیاری و ھەرزای خۆی زۆر دەردەبەری)^۱

زۆر فەرمودەیی پتەگەمبەر ﷺ ھاتووە، کە پێرە لە دەرپرینی سۆز و بەزهیی پتەگەمبەر ﷺ بۆ منداڵان.

^۱ العلاء بن الابهاء و الابهاء، ص ۸

نهنسی کوری مالک دهلی: ((مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَرْحَمَ بِالْعِيَالِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: هیچ که سیتکم نه دیوه وهک پیغه مبهری خوا به به زهیی تر بیت بز مندالان.))

پیغه مبهر ﷺ فرمویه تی: ((إِنَّ اللَّهَ لَا يَرْحَمُ مَنْ لَا يَرْحَمُ وَلَدَهُ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا رَحِيمًا: خوی گهوره به زهیی به که سیتکنا نایه تموه که به زهیی به منداله کمیدا نهیته تموه، سویتندم بهو که سهی گیانی به دسته، که سیتک ناچیتته به هشت گمر به به زهیی نه بیت.))

روالته کانی به زهیی دایک و باوک به راه مبهر منداله کانیان ژماره یان زوره، گرن گتیرینان:

۱- له نامیز گرتن و ماچ کردن:

هیچ که سیتک ناتوانی باسی نمو به ختموره به گیانی به بکات، که مندال هدستی پی ده کات کاتیک که له سر رانی دایک و باوکی به تی، که گه سهی له گهل ده کات و ماچی ده کات. له بهر تموه پیغه مبهر ﷺ له زور بزندها مکوپ بوه له سر تیر کردن و به جی هینانی نم نارزه وی مندالان.

له نوساموه ﷺ گتیراوه تموه که گوتویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ هه لی ده گرم و له سر رانی دایده نام، سه نیشی له سر رانه کی تری داده نا، پاشان له نامیزی ده گرتن و دهیفرمو: ((اللَّهُمَّ ارْحَمْهُمَا لِإِنِّي أَرْحَمُهُمَا: خوی به زهیی پی زیان بیت تموه، چونکه من به زهیم پی زیان دیت تموه.))

پیغه مبهر ﷺ سه سنی کوری عه لی ﷺ ماچ کرد، جا نه قره عی کوری حابس گوتی: من (ده) مندالم هه به و هیچیانم ماچ نه کردووه.

پیغه مبهر ﷺ فرموی: ((مَنْ لَا يَرْحَمُ لَوْحًا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ: هر که سیتک به به زهیی

^۱ أخرجه مسلم برقم (۲۳۱۶).

^۲ أخرجه البزار برقم (۱۸۸۹).

نہیں، کس لہ گہلی بہہ زہی نابی:))^۱

لہ گہل نہوہ شدا نہ مرچ زور لہ باوکان خو و رپوشتی نہزانہ کانیان گرتوہ و
ماچ کردنی مندالانیاں بہ نہ گونجان لہ گہل تہواوی پیساوہتی دادہ نیتن و
مندالہ کانیان بی ہش دہ کمن لہ مافیک لہو مافانہی، کہ کاریگہری گہورہی
ہمہ لہ بنیاتنانی کہ سایہ تیان و پەرورمردہی خویان.

۲- دست ہینان بہ سمر سمر و گہمہ کردن لہ گہلی:

دست ہینان بہ سمر سمری مندال بہ مہ بہستی گہمہ و یاری، شادی و
بہختہوری ہمہ بڑ مندال. لہ بہر نہوہ پیغہ مہبر ﷺ لہ زور بۆنہدا مکورپوہ
لہ سمر دست ہینان بہ سمر سمردا، و ہک نہنہس گیتراوی تہوہ کہ گوتویہتی:
(پیغہ مہبری خوا ﷺ سہردانی نہناریہ کانی دہ کرد و سلاوی لہ مندالہ کانیاں
دہ کرد و دستہی بہ سمردا دہ ہینان)^۲

عبداللہی کوری جہ عفر ﷺ گوتویہتی: (پیغہ مہبری خوا ﷺ دستہی
بہ سمر داہینا)^۳

۳- بہ باشی پیشوازی کردنی مندالان و بہ باشی دواندنیاں:

مندالان تہ ماشای رہفتاری گہوران دہ کمن، بہشتیوہ کی بہرچاو تیبینی
کاردانہوی کردارہ کانی گہوران بہرامبہریان دہ کمن، کہ رہنگہ مندالان رہچاوی
نہ کمن، پیغہ مہبری خوا ﷺ مکورپوہ لہ سمر گرنگیدان بہ باشی پیشوازی
کردنی مندالان و پیک گہمشتیان لہ لایہ نہ جیا جیاکاندا و ہک:
نہو ہورہیرہ ﷺ گیتراوی تہوہ کاتی بہری میوہ پتدہ گہمشت پیغہ مہبر

^۱ أخرجه البخاري برقم (۵۹۹۷) و مسلم برقم (۲۳۱۸).

^۲ أخرجه النسائي برقم (۸۳۴۹).

^۳ أخرجه الحاكم في المستدرک ج ۱/۳۷۲.

دهات و ديفرموو: (خوابه شاره كه مان پيروز بكه، خوابه بهره كهت
بعديه بمر بومه كاغان و كيشانان، بهره كهت له گهل بهره كهت)، پاشان دهيدا به
بجو كترين كهس كه لهوى ناصاده دهبو

له جابره وه عنه گيرپراوه ته وه كه گوتويه تي: (له گهل پتغه مبرى خوا بوين عنه
جا بانگه شت كراين بو نان خواردن، له رنگادا حوسهين له گهل مندالان يارى
ده كرد، پتغه مبريش عنه له پيش خه لكه كه به په له روى و پاشان ده ستى كرده وه
و ليره و لهوى راي ده كرد، پتغه مبرى خوا حوسهينى به پتگه نين ده هيتنا، همتا
گرتى و دستيكى خسته چه ناگيموه و دهسته كه تريكى له نيوان سمرى و
گوى، پاشان له ناميزى گرت و ماچى كرد، پاشان فرموى: ((حسين مني و انا
منه، احب الله من احبه، الحسن و الحسين سلطان من الاسباط: حوسهين له
منه و منيش لهوم، نهو كه سى نهوى خوش دهوى خوا خوشى بسوى، حسن و
حوسهين له چاكه و خهريدا نومه تينكن له نومه ته كان.))^۲

۴- له خوگر قنوه بو مندالان:

له رواله ته كاتى سوز و به زهينى بو مندالان نهويه، كه باركان ده ست له زور
پيداويستى هه لگرن و له خويان بگر نه وه له بهر مندالان.

له نه نه سه وه عنه گيرپراوه ته وه كه گوتويه تي: شافره تيك هاته لاي خاتو
عائيشه (رمزاي خواي لى بى) و سى خورماي پى به خشى، جا دا يكه كه همر
منداله ي خورمايه كى پيدا و خورمايه كيشى بو خوى هه لگرت، دو منداله كه
خورمايه كه يان خوارد و ته ماشاي دا يكيان ده كرد، دا يكه كه خورماكه ي كرده دو
له ت و همر منداله و له تيكى پى به خشين، جا كه پتغه مبر عنه هاتسه وه مال،
خاتو عائيشه هه واله كه ي بو باس كرد. پتغه مبر عنه فرموى: ((وما يعجبك

^۱ أخرجه مسلم برقم (۱۳۷۳).

^۲ أخرجه الترمذي برقم (۳۷۷۵) و ابن ماجه برقم (۱۴۴).

من ذلك، لقد رحها الله برحمتها صيتها: چ شتیک له مه سهرت دهر و میتنی،
بههزی بههزی هاتنوهی به منداله کانی: خوی گموره ره می پیکرد.))^۱

۵- دادگمری و یه کسانلی له نیوان مندالان:

دیاردهی جیاوازی کردن له نیوان مندالان و خوش ویستنی یه کتیکیان به سهر
نهری تر، مه خابن دیاردهیه که به زوری له کۆمه لگه که ماندا بهرچاوه، که زۆر
دایک و باوک کوری گوره میان خوش تر دهوی، یان کوری بچوکیان خوشتر دهوی
له برا و خوشکه کانی، یان کجیان خوشتر دهوی له کور یان کور له کچ، جا نهم
خوش ویستنه له زۆر جاردا ده بیته پیتیل کردنی به شیکلی مافه کانیان له سۆز
و چاودیزی مندالاندا. نهمهش شوینه وارنکی خراب له دهر ونسی مندالان به جی
دهیلتی، وایان لی دهکات که ههست بهوه بکمن، که لهو خیزان و کۆمه لگه یه
تییدا دهژین، خوش ناویستری و بیزارون، نهم رهفتاره له گرنگترین هۆیه کانی
له ری لادانی مندالان و سرکیشانیان به رهو رهفتاری چموت و ههله.

زۆر فرموده ی پیغه مبر ﷺ هاتوه که هانی نهوه ده دات دادگمری له نیوان
مندالان بکرتت، ههروا له نیوان نیر و می وهک:

له نههسهوه ﷺ گتیراوه تموه پیاویک له لای پیغه مبر بو، جا کوریکسی
پیاوه که هاته لای، پیاوه کهش ماچی کرد و له سهر رانی داینا، پاشان کچیکسی
هات و له بمرده می داینا، پیغه مبری خواش ﷺ فرمودی: ((الا سویت
یهنهم؟! نهوه بۆ یه کسانیت له نیوانیاندا نهواند.))^۲

ههروهها پیغه مبر ﷺ فرمودی: ((من کانت له اثنی فلم یندها، ولم
یهنها، ولم یؤثر ولده علیها، ادخله الله الجنة: هه ره کسێک کچی هه بو،
زینده به چالی نه کرد و به سوکی سهیری نه کرد و کورده که می به سهر نهودا

^۱ أخرجه ابن ماجه برقم (۳۶۶۸). بروایة أخرى.

^۲ أخرجه المصنف في "مجمع الزوائد" ج ۸/ ۱۵۶/۸

هدانته بيزارد و خوشتر نه دهرست، نهوا خوی گموره دهیاته بههشت.)^۱
همروا ده فرموی: ((سَوَا بَيْنَ اَوْلَادِكُمْ فِي الْعَطِيَّةِ، وَلَوْ كُنْتَ مَفْضِلًا اَحَدًا

لَفَضَلْتَ النِّسَاءَ: بیه کسانیه شت بیه خشنه منداله کانتان، گمریه کینکم له
یه کینکی تر به باشتر دانابا، نافرهم به باشتر دادمانا.))^۲

له نوعمانی کوری به شیروه ﷺ گتیراوه تموه که گوتویه تی: باوکم همدنی له
سامانه که ی بیه به خشم، جا دایکم (عومره ی کچی رواحه) گوتی: رازی نایم تا
پیتفه مبهری خوا ﷺ نه که یه شایهت، جا باوکم چو بز لای پیتفه مبهر، تا بییتنه
شایهت له سر به خشینه کم، پیتفه مبهری خوا فرموی: "به گشت منداله کانت
به خشیوه؟" گوتی: نه ختیر. پیتفه مبهر ﷺ فرموی: ((اتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْدِلُوا فِي
اَوْلَادِكُمْ: له خوا بترسن، سبارهت به منداله کانتان دادگمر بن))، جا باوکم له
به خشینه به شیمان بووه.^۳

همروه ها یه کسانیه نه کردن له نیتوان مندالان، پالیان دهنی بز دورکومتنموره له
دایک و باوکیان و چاکه نه کردن له گه لیان به شیره می کی خوازراو.

له مبر نموه پیتفه مبهر ﷺ ده فرموی: ((اعْدِلُوا بَيْنَ اَوْلَادِكُمْ فِي النَّحْلِ،
كَمَا تَحْبُونَ اَنْ يَّعْدِلُوا بَيْنَكُمْ فِي الْوَرِّ: له شت به خشین دا له نیتوان منداله کانتان
دادگمر بن، همروه ک چون حهز ده کم له چاکه کردن دا له نیتوانتان دادگمر
بن.))^۴

به لام ده بی له وه ناگادارین، که نمو خوشه ویستی و سوز و به زمی یه ی باوگان
دهیدن به مندالان، پیتوسته به چند ری کخهرتک رتک بصری، له گرنگرینیان
نه صانمن:

^۱ أخرجه أبو داود برقم (۵۱۴۶).

^۲ أخرجه البيهقي في "السنن الكبرى" ج ۱۷۶/۶.

^۳ أخرجه البخاري برقم (۲۴۴۷) و مسلم برقم (۱۶۲۳) و اللفظ لمسلم.

^۴ أخرجه الطبراني في "الکبیر".

-خوشوستنی خوا و پیغه مبهره کهی ﷺ و جویه جی کردنی شمرعه کهی ز
فرمانه کانی، پیش خوشوستنی مندال و پیوهست بون پیی ببری، نه مهش له
فرمایشی خوی گموره بهرونی ده بیتری:

﴿قُلْ إِنْ كَانَ ءَابَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ
وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسْكِنٌ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا
حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾: بیژه: نه گمر باب
و برا و ژن و خزمه کان و شو مالهی په یداو کردوه و کمل و پهلای بازرگانی که
ده ترسن له بره و کهوی، و خانویه ره ی رند و دلخوشکمری خوتان، پی له خودا و
پیغه مبهر و غه زاکردن له پتی خوادا گرینگره؛ چانوه برین تا فرمان له خوداوه
دی، شومانهی لمری لادهرن، خوا شارمزایان ناکا. ﴿التوبة: ۲۴﴾.

همرو له فرمودهی پیغه مبهر بهرونی دهرده کهوی که ده فرموی: ((وَأَلْسِي
نَفْسِي بِيَدِهِ لَأُؤْمِنُ أَحَدَكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ
أَجْمَعِينَ: سویندم بهوی که گیامی به دهسته بروای هیچ کامیتکان ته او نابی، تا
مینی له باوک و مندال و هه مو خه لکی خوشتر نهویت.))

جا مندال تاقی کردنمو به که خوی گموره نارویه تی، تا ناده میزادی پی تاقی
بکاته وه و بزانی تا چند مل که چی خوی گموره ده بیته و به قهزا و قه دهری
خوا رازی ده بیته، همرو تا چند په له ده کات له پیاده کردنی فرمانه کانی،
کاتیک شم فرمانانه پیجموانهی نارمزه کانی و خوشه ویستی سو منداله کانی
ده بیته.

خوی گموره ده فرموی: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ: شو دارایی و

^۱ أخرجه البخاري برقم (۱۴).

منالانہی ہمتان، مایہی نمزومنین. (التغابن: ۱۵).

له پیغہ مبرہوہ ﴿﴾ گپراوہ تہوہ کہ فرمویہتی: ((إِنَّ الْوَالِدَ مُبْخَلَةٌ مُجْتَبِئَةٌ
مَجْهَلَةٌ مَحْزَنَةٌ: مندال مایہی بہ خیلی و ترسنوکی و نوزانی و پہزارہمی بہ.))

مانای نہمش شوہیہ کہ خوشہویستی زوری باوک بز مندالہ کھی، پالی
دہنی بز ریزیلی کردن تا مکور بین لہسر مانہوی سامانہ کھی، ہموہا پالی
دہنی بز نوزانی و کوشش نہ کردن بز داواکردنی زانست لہبہر سہرقال بونی بہ
مندالہ کھی و لہترسی جیابونہوی، ہمروا پالی دہنی بز ترسنوکی لہ ترسی
نہوی نہبادا بکروزی و پاش شو مندالہ کھی ون بیی، جا ہمو نہمانہ
خوختہی شہیتانہ، چونکہ رزق و ریزی و تہصن بہ نئمنازہ دانراوہ.

لہ قورثانی پیروزدا خوی گہورہ بسوی کردوین، کہ چون کاتیک زور
خوشویستی شیراہیمی بز نیسماعیلی کوری بینی، کہ خوی گہورہ دواي
تہمدنیکی گہورہ و بی نومیڈی لہ مندال بون پیوی بہخشی، شیراہیمی تاقی
کردہوہ بز نہوی دہرکھوی، کہ خوشہویستی شیراہیم بز نیسماعیل، ہمرگیز
لہبہجی ہتسانی فرمانی خوی نہ کردبو. جا فرمانی کرد بہسہرپرینی
نیسماعیل، شیراہیمیش (فقطی) پہلہی کرد لہ جی بہجی کردنی فرمانی خوا،
نہوبو ویستی سہری سہری، بہلام خوی گہورہ بہرانیکی نارد لہ جیاتی
کوپہ کھی سہری سہری، دیارہ نہمش راگہیاندنی سہرکومتی شیراہیمہ لہ
تاقی کردنہوہ کدا.

خوی گہورہ دہسہرموی: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنِ اللَّيْلِ
الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وُلُؤُهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ الدِّينِ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
عَلِمَ أَنَّ لَن تَحْصُوهُ فِتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَن
سَيَكُونُ مِنكُمْ مَّرْضَىٰ وَءَاخِرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ

^۱ أخرجه البيهقي في السنن الكبرى ج ۲/۱۰۲

اللَّهُ وَآخَرُونَ يَقْتُلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَقْرَهُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
 وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ
 خَيْرٍ نَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَأَسْتَعْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
 رَحِيمٌ: پيرومردم ت ناگاداره که تو و هیندیک لهو کهسانه‌ی ده‌گه‌ل تو دان،
 نریک دو به‌ش له سی بهشی نهو شه‌وگاره و نیوه‌یسی و سی به‌کیشی، بز
 شه‌ونویژان هه‌لده‌سته‌وه، همر خوداشه که شه‌ندازه بز شهو و رژیان داده‌نی، نهو
 ده‌زانی همرگیز بوتان ناژمیردری، نهوا چاویشی لیکردن. ده‌سا همر له
 قورنانه‌که -چه‌ندی بز ده‌لوی- بهوتنن، خوا ده‌یزانی هیندیکو نه‌خوش
 ده‌که‌ون؛ هیندیکیشان بز بزیری خودا بیدا، به ولاتا بلاو ده‌بن، کومه‌لیکیش
 له رای خوا ده‌چنه خه‌زا؛ سا چه‌ندی بوتان بز ده‌خوا، لیتی بهوتنن، نریژ بکه‌ن و
 زه‌کات بدن و مالتی خوتان به‌ده‌سته‌واو -به ده‌سته‌واوتکی په‌سند- بدن
 به‌خوا، همر پیش باری به‌رتی بکه‌ن، باشره‌که‌ی لای خودا پیو ده‌گاته‌وه، ویش‌رای
 پاداشتی گه‌وره‌تر، همر بوردن له خوا به‌وازن؛ خوا له گوناها‌ن خوش ده‌بی و
 دلوقانه‌المزمل/ ۲۰

همره‌ها پیغه‌مبه‌ری نازیمان محمد ﷺ به مردنی نیراهیمی کوری تاقی
 کرده‌ه پیغه‌مبه‌ریش به قه‌زا و مل که‌چ بون به قه‌ده‌ری خوی گه‌وره‌ رازی بوو.
 نهو وته به‌ناوبانگه‌شی لی نه‌قل کراوه، که پره له سوز و به‌زه‌یی و باوه‌ری
 راستگو و تمواو: "إِنَّ الْعَيْنُ تَدْمَعُ وَالْقَلْبُ يَحْزَنُ وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا
 وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَحْزُونُونَ: چاو فرمیتسک ده‌رژتسی و دلپیش په‌ژاره
 ده‌بی، به‌لام شتیک نالتین مه‌گمر په‌روه‌دگارمان پسی رازی بی. نیمه‌ش نه‌ی
 نیراهیم به‌مردنی تو خه‌مبار و په‌ژاره‌ین))

به‌لام پیغه‌مبه‌ر ﷺ سمره‌رای خه‌مباربونی مل که‌چه و رازی‌به به‌وه‌ی خوا

۱ أخرجه البخاري برقم (۱۳۰۳) و مسلم برقم (۲۳۱۵).

هدلی بژاردوه، خەم و پمژاره له پەزامەندی و ئیحانی دەرئەهیتنا.

بروانە وینەیهکی تری نارام نەگرتن لە کاتی مردنی منداڵ دا، کەئەنەسی کۆری مالک رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوە، کەوا پیتەمبەر ﷺ بەلای نافرەتیکۆه تێپەری لە لای گۆزینک دەگریا، پیتەمبەر ﷺ پێی فرمو: (لە خوا بترسە و نارام بگرە)، نافرەتە کە گوتی: لَئِمَّ گەڕی ئەوەی من توشم بوو، تۆ توشی نەبوی، نافرەتە کە نەمیدەزانی ئەوە پیتەمبەر، جا بە نافرەتە کەمیان گوت: ئەوە پیتەمبەر بو ﷺ، جا نافرەتە کە چووە بمر دەرگای پیتەمبەر ﷺ دەرگاوانی لی ئەبو بە پیتەمبەری گوت: من تۆم نەناسی کە پیتەمبەری، پیتەمبەرش ﷺ فرموی: ((إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى: بەراستی نارام گرتن لە سەرەتای بەند و مریبەتەوێه))

خوای گەورە بەبەردەوامی بەندەکانی بەنەخۆش بون و مردنی منداڵەکانی تاقی دەکاتەو و بۆ دەرکەوتنی پادە زالی بونی خۆشویستی خوا بەسەر خۆشویستی کەسانی تر لە دلیاندا، جا گەر تاقی کرد ئەوە کەمیان بەسەرکەوتوی پێی، ئەوا لە خوای گەورە زیاتر نزیک دەبیتەو و بەخشین و پەزامەندی خوا بە دەست دینی.

پیتەمبەر ﷺ فرموی: ((ما يزال الهلاء يزل بالمؤمن والمؤمنة في نفسه و ولده و ماله، حتى يلقى الله و ما عليه من خطيئة: هەردەم بەلا و ناخۆشی و موسیبت بەسەر برۆاداری پیاو و ژن دادەبەزی، لە خودی خۆی و منداڵە کەمی و مال و سامانی، هەتا بەخوای گەورە دەگات کە بەهۆی ئەم بەلایە گوناھی لەسەر نامینی))

هەروەها ﷺ دەفرموی: ((مَا مِنَ النَّاسِ مُسْلِمٌ يَمُوتُ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَالِدِ لَمْ يَتْلُوا الْجَنَّةَ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ: هەر مسۆلمانێک سی

¹ أخرجه البخاري برقم (١٢٥٢) و مسلم برقم (٩٢٦).

² أخرجه الترمذي برقم (٢٤٠١).

مندالی بری که بالغ نه‌بوین، نه‌وا خوی گموره به هوی چاکمی به‌به‌زه‌یی بون
له‌گه‌لیان ده‌بیاته به‌هشت.))

له‌کۆتایی‌دا: ده‌بی جه‌خت له‌سەر نه‌وه بکرتتموه، که له‌سەر دایک و باوکانه
پردیک له‌خۆشه‌وستی و سۆز له‌نیوان منداله‌کانیان دروست بکمن. چونکه
نه‌مه یاریده‌ی زۆریان ده‌دات له‌په‌رۆسه‌ی په‌روه‌ده‌یی، هه‌روا یاریده‌ی مندالان
ده‌دات له‌وه‌رگرتنی‌را و ناراسته‌کانی باوکان و فراژویسون و پینگه‌یشتنی
که‌سایه‌تیاں به‌شیتویه‌کی راست و دروست دور له‌گری ده‌رونیه‌کان، که په‌نگه
بیتته له‌مپه‌ر و کۆسپ له‌بهرده‌م هاتنه‌ناوه‌وه‌ی مندال بۆ ناو کۆمه‌لگه‌و،
هه‌لس و کمووت کردن له‌گه‌لیان به‌شیتویه‌کی یه‌کسانی و دروست.

هه‌روه‌ها نه‌رکی دایک و باوکانه، که زۆر ناگادار بن له‌هه‌لس و کهوتیاں
له‌گه‌ل مندالاندا له‌سۆز و به‌زه‌می و نواندندا زنده‌رویی نه‌که‌ن؛ چونکه نه‌و کساره
ناکام و نه‌نجامی به‌پینچه‌وانسه‌ی لی ده‌که‌وتتموه وه‌ک دواکه‌وتنی پینگه‌یشتنی
ده‌رونی و کۆمه‌لایه‌تی مندالان و نه‌توانینیاں له‌هه‌لس و کمووت کردن له‌گه‌ل
کۆمه‌لگه‌ به‌شیتویه‌کی سه‌ربه‌خۆ، هه‌روا دارمانی پردی متمانه‌و وه‌رگرتن له
نیوان باوکان و مندالان.

¹ اخرجه البخاري برقم (١٢٤٨).

پيشه‌نگی باش (القوه الحسنه)

پيداويستی خه‌لك به پيشه‌نگی باش، له غمريزه كه يه‌وه هه‌لقولاوه كه له ده‌رونی گشت ناده مي‌زاديتك همشاردراوه، كه بریتی به له لاسایی كردنه‌وه، كه ناره‌زويه‌کی پيداگیره، كه مندال و لاواز و دار و ده‌سته پالده‌نی لاسایی ره‌فتاری پیاو و به‌هیز و سه‌رۆك بکه‌نه‌وه، همروه‌ها غمريزه‌ی مل كه‌چ بۆن له كه‌رتدا گشت تاكه‌کانی پالده‌نی بۆ شویتكه‌وتنی سه‌ر کرده‌کی و شویتن پی هه‌لگرتنی.^۱

پيشه‌نگی و لاسایی كردنه‌وه له‌لای مندال له‌سه‌ر بونی ناره‌زوه سه‌روشتیه‌کی ده‌ه‌ستی له لاسایی كردنه‌وه و به‌پيشه‌نگ دانسانی نه‌وه كه‌سه‌ی كه‌ پستی موعجه‌به له شتوازی قسه‌ كردنی و شتوازی جولا‌نه‌وه و هه‌لس و كه‌وتی و، ره‌فتار و نه‌ریته‌کانی، له‌بهر نه‌وه شتیکی ترسناكه خرابه له ره‌فتاری پيشه‌نگ بییتری، چونكه به‌م ره‌فتاره، هه‌ر كه‌سیك لاسایی بكاته‌وه؛ نه‌وا گونا‌هه‌کی هه‌لده‌گری.

نه‌وه پيشه‌نگی به‌باشه‌ی كه‌ كوڤ و كچ له دايك و باوكی و كه‌س و كاری ده‌بیینی؛ گرنگرتین ناهه‌رازه له ناهه‌رازه‌کانی په‌روه‌رده‌ی كوڤ و كچان، چونكه كوڤ و كچ به‌تایه‌تی مندال زۆر مكوڤ ده‌بی له‌سه‌ر چاودتیری كردنی ده‌وره‌یه‌ی و لاسایی كردنه‌وه‌ی نه‌وه ره‌فتارانه‌ی، كه له دايك و باوكی و له كه‌سانی تر ده‌رده‌چی، كه له لای نه‌وه‌وه به‌نونه داده‌تری.

له‌بهر نه‌وه پتویسته له‌سه‌ر دايك و باوك زۆر مكوڤ بن له‌سه‌ر پيشان نه‌دانی ره‌فتاری ناشیرین له‌به‌رده‌می منداله‌کانیان، به‌لكه ره‌فتار و په‌وشتی جوان و په‌مندیان پيشان به‌دن، له‌سه‌ریانه بزانی، كه مندال له‌به‌رده‌می نه‌واندا وه‌كو ناشیرتیکی وینه‌گرتنی سینه‌مایه‌ی به، كه جوله و ره‌فتاره‌کیان وینه‌ ده‌گری و

^۱ اصول التربية الاسلامية و اساليبها، ص ۲۵۷

دهنگ توّمار دهکات، پاشان هیندهی پی ناچی همدان رهفتار و وشه لهبمردم دایک و باوکی، یان که لهوی ناین دویاره دهکاتهوه.

خوای گمورهش نامازهی کردوه بهگرنگی پیشهنگیی له پموردهی مندالاندا وهک دهفسرموی: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِمَتِّقِينَ إِمَامًا: نهمانهی که دهلین پموردهگارمان له هاسرهکافان و وهچکافان رونایی چارمان پی ببهخسه، بشمانکه پیشهوی لهخوا ترسانان. ﴿الفرقان/ ۷۴.

همروهها پیغهمبیری خوا ﷺ ناگاداری نادهمیزادی بهگشتی کردۆتموه بهوی، هر کهسیتک کاریگم بئی پمورفتاری کهسانی تر، نمو له ناکامی لاسایی کردنموهکی ههئدهگری جا بهچاکه بی یان خراپه.

پیغهمبیر ﷺ فمرویهتی: ((مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُنْقَضَ مِنْ أَجْورِهِمْ شَيْءٌ، وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً كَانَ عَلَيْهِ وَزْرُهَا وَوَزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُنْقَضَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ: هر کهسیتکی ری و شوتیتکی باش له نیسلام دابنی، نمو پاداشتی بز هیه و پاداشتی نموهشی بز هیه، که کاری پی دهکات ههتا رۆزی قیامت، بی نموهی هیچ له پاداشتیان کم بیتهوه، هر کهسیتکی ری و شوتیتکی خراپ له نیسلام دابنی، نمو گوناوهکی و گوناهی نموانهی کاری پی دهکمن ههتا رۆزی قیامت بی دنوسری، بی نموهی هیچ له گوناهیان کم بیتهوه.))^۱

پیغهمبیر ﷺ له زۆر ههلویت دا ناگاداری لهم دیاردهیهی داوه، به تاییمتی له لای مندالاندا.

له نمونهی نهمهشدا وهک فمرویهتی ﷺ: ((أَحْبَبُوا الصَّيَّانَ وَأَرْحَمَهُمْ، وَإِذَا

^۱ اخرجه مسلم برقم (۱۰۱۷).

وعدتموهم فوفوا، اللهم لا يرون إلا أنكم ترون فوفوهم: مندلانتان خوش بوی و له گه لیان به به زمی بن، گمر به لیتنان پیتدان به جی بهیتن، چونکه نهوان واده بینن که نیتوه رژیان ده ده نی.))^۱

له عبداللہی کوری عامر رضی اللہ عنہ گتیرا و تموه، که گوتویه تی: "رؤژتک دایکم بانگی کردم و پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له مالمان دانیشتبو، گوتی: و ره شتیکت بده می، پیغه مبهر به نافرته که ی فرمو: (نه تو یست شتی پی به خشی؟) نافرته که گوتی: ویستم خورمای بده می. جا پیغه مبهر رضی اللہ عنہ پی فرمو: ((أفلا إنك لو لم تُعْطِهِ شَيْئًا كَبَيْتَ عَلَيْكَ كَذِبًا: گمر شتیکت نه دابایه، نهوا به درؤ لهسرت ده نوسرا.))^۲

لهم دو فرموده یه ی پیشو تیبینی شهوه ده که یین، که ناگاداری و ورایی پیغه مبهر رضی اللہ عنہ ی تیدایه بؤ دایک و باوکان، که ره فتاری وا نه کهن مندلانه کانیان متمانهمان پی نه می تی، که به هؤ سه وه کرداری ناراسته و رینمای کردنیان و وهرگرتی له لایمن مندلانه وه زؤر زه حمت بی. له بر نه وه له سز دایک و باوک پیوسته زؤر سور بن، که نه هیلن مندلان بهرام بهریان بی متمانه بن.

گوتیم له مامؤستام شیخ ره مهزان دیب بوو (خوا بیپاریزی) که گوتی: جارتک به کوره کهم گوت، گمر (جوزنی عم) له بر بکه ی پایس کلیکت بؤ ده کریم، گمر (ده) جوزنت له بر کرد ماتؤر نیکت بؤ ده کریم، گمر هه مو قورشانت له بر کرد نؤتؤ مبلتکت بؤ ده کریم، جا کوره که له خوشیا چوه لای شیخ نه حمده گفتارؤ و پی گوت: شیخ ره مهزان نه م به لینه ی پتداوه، شیخ نه حمده گوتی: نمری راسته تو به لیتت به کوره کهت به مه و به مه داوه؟ گوتی: به لی، پی گوت: جا به راستی ده توانی نه وه ی به لیتت پتداوه بؤی بگری؟ گوتی: نه خیر، شیخ نه حمده گوتی: نه که ی به لیتن به کوره کهت بده ی، که ناتوانی به جی بی تی، چونکه به مه

^۱ أخرجه الطحاوي.

^۲ أخرجه أبو داود برقم (۴۹۹۱).

متمانه‌ی پیت نامینی:

نموی جیتی تینیسیه همزکردن به لاسایی کردنموه له‌لای مندال، هم‌له
سهرتای سالی به‌که‌می ته‌منی مندالموه ده‌ست پیّ ده‌کات، که له جولانموه و
رویشتن و دانیشتن و ته‌ماشاکردنی بدمه‌رده‌که‌وی و له‌گه‌لی گه‌شه ده‌کات،
له‌کاتی زمان کردنموی وه‌کو توتی نمو وشانه‌ی که له ده‌روبروی گوی بیستی
ده‌بیّ ده‌بیتنموه، با له ماناکه‌شی تیّ نه‌گات، جا له‌گه‌ل گه‌شه کردن و
پتگه‌یشتنیدا نم رفته‌ری له‌لا ده‌چمپی، جا نمونه‌یه‌کی دیاریکراو له خیزانی
و ناسیاوه‌کانی بۆ خوی هه‌لده‌بژیری و به‌تموای همولی لاسایی کردنمویان
ده‌کاتموه.

لهم قوناغدا کوپ همز به‌وه ده‌کات، باوکی بکاته پیتشه‌نگی خوی، کچیش
همز ده‌کات، دایکی بکاته پیتشه‌نگی خوی.

له‌گه‌ل سهرتای همزه‌کاری (مراهقه) و لاوتسی دا مندالان له ده‌ره‌وی
خیزان دا، بدموای پیتشه‌نگی‌یه‌کی گهوره‌تر دا ده‌گهرین، پیتشه‌نگی‌یه‌ک نمو
سیفتانه‌ی تینا به‌رجمه‌سته بی، که نموان همزی پیده‌کهن و خه‌ون به‌به‌دییه‌نیانی
ده‌بینن.

له‌بهر نموه ده‌بینن نمو مندالانه‌ی هه‌لیان بۆ نهره‌خساوه له لایمن که‌س و
کاریانموه ناراسته و پینمای بکرتین، پالسه‌وانانی سینه‌ما و وهرزش و گزوانی
بیژه به‌ناویانگه‌کان ده‌که‌نه نمونه و پیتشه‌نگی ژیانان.

به‌لام گه‌ر دایک و باوک توانیان ناگاداری شم لایمنه بن، نمو له‌سهریان
پتویسته نم فیته‌ته تیر بکه‌ن به ناراسته‌کردنی مندالان که‌وا که‌سایه‌تیه
نیسلامیه گهوره‌کان بکه‌ن به پیتشه‌نگی خیزان، له‌سروی هه‌مویانموه سه‌رووی
بونمور محمد ﷺ.

خوای گهوره ده‌فهرموی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾

بئگومان پیغه‌مبری خوا سه‌رمه‌شقی چاکه بۆ نیتوه (الاحزاب/ ۲۱).

نهم پیشه‌نگیش به‌وه دیته دی که‌وا مندالآن ناراسته بکرتین، بایه‌خ به‌م که‌سایه‌تیانه بدن، هم‌روا کرپنسی په‌رتوک و نمو چیرزکانه‌ی که‌باسیان لیتوه ده‌کات، به‌تایه‌تی په‌رتوکه‌کانی ژباننامه‌ی پیغه‌مبهر و ژبانی هاوه‌له به‌ریزه‌کان (ره‌زای خویان لی‌بی)، جا نمو کاته مندالآن له‌سمر خوش‌ویستنیان و موعجبه‌ب بون پی‌یان پینده‌گمن و هه‌ولتی چاولیکردنی ره‌فتاره‌کانیان دده‌ن.

له‌سمر باوکه که به‌باشی له که‌سایه‌تی و نارزه‌وو‌کانی کوره‌که‌ی، بیان که‌چه‌که‌ی تیبگات، هم‌روا له پیشه‌نگی‌یه‌ک بگمپتی که له‌گه‌ل نهم که‌سایه‌تی و نارزه‌وانه دا بگوخی.

هم‌روه‌ها له‌سمر دایک و باوکه که سور بن له‌سمر نه‌وه‌ی پیشه‌نگی‌یه‌کی باش بنویتن، که مندال ره‌فتاری باش و په‌وشتی به‌به‌های لی و ده‌ریگری، بشزانی که منداله‌کانی زۆر سورن له‌سمر چاودیری کردنی و وه‌گرنتی نمو کاره‌ی نه‌غجاسی ده‌دات و له‌بهرده‌میان ره‌فتاری پی ده‌کات.

سه‌باره‌ت به چاولیکردنی مندالآن بو گهوران و چاودیری کردنیان و سوربونیان له‌سمر لاسایی کردنه‌ویان، هه‌والی یاوه‌ران و پیشینه (سلف) (ره‌زای خویان لی‌بی) وینه‌ی زۆر هاتوه.

له نین عه‌باسوه گیتپراوه‌تموه ﷺ که گوتیه‌تی: (شه‌ویک له‌لای مه‌یونه‌ی یورم^۱ مامه‌وه، جا پیغه‌مبهر ﷺ هه‌لسا و له مه‌شکه‌یه‌ک که هه‌لواسرا بو ده‌ستوژی‌تیکی سوکی هه‌لگرت، پاشان نوژی کرد، منیش وه‌کو نه‌و ده‌ست نوژیتم هه‌لگرت، پاشان له‌لای چه‌پیه‌وه وه‌ستام، جا پیغه‌مبهر ﷺ منی هیتایه لای راستیه‌وه، پاشان چه‌ندی هه‌ز کرد نوژی کرد)^۲

له عبدالله‌ی کورپی نه‌بی به‌کره‌وه ﷺ گیتپراوه‌تموه که گوتیه‌تی: (به‌باوکم گوت: باوکه هه‌مو پوژ گوتیم لیته ده‌لی: (اللَّهُمَّ عَلِّمْنِي فِي سَمْعِي، اللَّهُمَّ

^۱ خوشکی دایکی
^۲ أخرجه البخاري برقم (۷۲۶).

غَالِبِي فِي بَصْرِي، لَأِ إِلَهَ إِلَّا أَلْتِ) سَنَ جَارِشِ دَوْبَارَهِي دَهْ كَهْمِيْتَهْوَه، سَبَهِيْنَانِ وَ نِيْوَارَانِ، نَهْوِشِ گوتِي: گوتِي بِيَسْتِي پِيْتَهْ مَبَهْرِي خَوَا ﷺ بَوْم، كَه نَهْمِ دَوْعَايَهِي دَهْ خَوِيْتَنْد، مَنِيْشِ حَمَزْدَهْ كَهْمِ سَوْنَهْتِي نَهْمِ جِيْ يَهْ جِيْ بَكَهْم.

جَا سَمْرَنْجِ بَدَهْ چَوْنِ نَبِيْنِ عَهْ بَاسِ ﷺ مَكُوْرِ بُوَهْ لَهْمَسَرِ چَاوْدِيْرِي كَرْدَنِي پِيْتَهْ مَبَهْرِ ﷺ وَ چَاوْلِيْ كَرْدَنِي كَرْدَارَهْ كَهْمِي بِيْ نَهْوَهِي پِيْتَهْ مَبَهْرِ ﷺ دَاوَايِ نَهْ نَجَامْدَانِي لِيْ بَكَات، هَمْرَوَا چَوْنِ عِبْدَاللّٰهْ چَاوْدِيْرِي بَاوَكِي دَهْ كَسْرْدِ وَ وِيْرِدَهْ كَانِي لَهْمَبَر، دَهْ كَرْدِ بِيْ نَهْوَهِي بَاوَكِي فَرْمَانِي نَهْ نَجَامْدَانِي پِيْ بَكَات.

بُوْ زِيَادَهْ دَلِيْسَابُوْنِ لَهْ كَارِيْ گَهْرِي پِيْ تَهْ سَنَ گِ لَهْ رَهْ فِتَارِي مَنْدَالَانْدَا، نَهْمِ سَمْرِبْرِدَهِيَهْ لَهْمَسَرِ زَمَانِي يَهْ كِيْ لَهْ جِگَهْرَهْ كِيْ تَشَانْتِ بُوْ بَاسِ دَهْ كَهْمِيْنِ، كَهْ دَهْ لِيْ: (تَوْشِيْ بَهْ لَآيِ جِگَهْرَهْ كِيْ تَشَانِ بَبُوْم، مَنْدَالِيْ كَمِ هَمْبُوْ تَهْمَهْنِي چَوَارِ سَالْ بُو، بَهْ يَمَانِيَهْ كِي رَهْ مَمْرَانِ، دَوَايِ نَهْوَهِي پَاكَهْتِي جِگَهْرَهْمِ لَهْ نَزِيْكَ پِيْتَهْ خَفْمِ دَانَابُو، نُوِيْزِيْ بَهْ يَمَانِيْمِ كَرْدِ وَ نُوَسْتَم، كَاتِيْ كِ بَهْ دَهْ نِگِيْ هَاوَسَهْرَهْ كَهْمِ لَهْ خَمُوْ هَهْ لَسَام، كَهْ بَهْ گُوِيْمِ چِرِيَانْدِي بَجْمَهْ چِيْ شْتَخَانَهْ وَ تَهْمَاشَايِ كُوْرَهْ كَهْمِ بَكَهْم، مَنِيْشِ چُوْمِ بِيْ نِيْسِمِ جِگَهْرَهِي دَاگِرِ سَانْدُوَهْ وَ بَهْ دَهْ مِيْهْوَهْ دَهْ كَات، كَهْ لِيْ مِ پَرَسِي بُوْ چِيْ جِگَهْرَهْ دَهْ كِيْ شِيْ؟ پِيْ يِيْ گُوْتَم: بَاوَكَهْ وَهْ كِ تُوْ دَهْ كَهْم)

هَهْ مَرْمَانِ دَهْ بِيْ نِيْنِ چَوْنِ مَنْدَالَهْ بَجُوْ كَهْ كَهْمِي لَهْ بَهْرِدَهْمِي دَهْوَهْ سَتِي وَ كَرْدَهْوَهْ كَانِي لَاسَايِي دَهْ كَاتَهْوَهْ لَهْمُوْ كَاتَهِي نُوِيْزُوْ دَهْ كَاتِ يَانِ قُوْرِنَانِ دَهْ خَوِيْتَنِيْ يَمَانِ شْتِي تَر.

هَمْرِ يَهْ كِيْ كِ لَهْ نِيْ سَهْ دَهْ بِيْ نِيْ چَوْنِ مَنْدَالَهْ كَهْمِي لَهْمَبَهْرِ دَهْمِي دَهْوَهْ سَتِي وَ لَاسَايِي كَرْدَهْوَهْ كَانِي دَهْ كَاتَهْوَهْ، لَهْمُوْ كَاتَهِي نُوِيْزُوْ دَهْ كَات، يَانِ قُوْرِنَانِ دَهْ خَوِيْتَنِيْ يَانِ شْتِي تَر دَهْ كَات، هَمْرَوَهَا شْتِيْ كِي سُوْدِ بَهْ خَشَهْ وَ رِيَايِي بَلَرِيْ بُوْ نَهْوَهِي بَاوَكَاْنِ سُوْرِيْنِ لَهْمَسَرِ نَهْوَهِي مَنْدَالَهْ كَانِيَانِ لَهْ گَهْلِ خُوْرِيَانِ نَهْ بَهْنَهْ نَهْمُوْ مَالَهْ خَزْمِ وَ هَاوَرِيْ يَانَهِي كَهْ پِيْ شَهْمَنِيْ گِي بَاشِ نِيْنِ بُوْ يَانِ، نَهْمَهْ شِ بُوْ سُوْرِيْوَنَهْ لَهْمَسَرِ رَهْ فِتَارِ

^۱ دَوْرِ الْبَيْتِ فِي تَرْبِيَةِ الطِّفْلِ الْمُسْلِمِ، ص ۷۰

باشیان و فیتروت پاکیان.

شتتکی جوانه لیره‌دا باسی بکمین شومیش شومیه، که هندی پسروردیارانی
خواناس هیچ ناموژگاریان نه‌ده‌دا به پمیره‌وانیان، به‌لکه تهنها له‌بسر ده‌میان
پیشه‌نگی باشیان دهنواند و خو‌شموستیان له دلیناندا دهرواند، نه‌مه‌ش پالی
ده‌نان به لاسایی کردنه‌وه‌یان و پمیره‌وکردنی مهنه‌جه‌کمیان.

له کوتایی‌دا ده‌لین: همر ناموژگاریه‌ک که دایک و ساوک ناراسته‌ی مندالی
ده‌کمن هیچ نرخه‌ی نه، گمر ره‌فتاری ناموژگاری کار پینجه‌وانسه‌ی ناموژگاریه‌که
بو.

له‌بسر شومه نه‌بو شوموده‌ی دشولی سهاره‌ت به‌و پیاوه‌ی که ناموژگاری
کسانی تر ده‌کات و خزی له‌بیر ده‌کات، ده‌لی:

يا أَيُّهَا الرَّجُلُ الْمَعْلَمُ غَيْرُهُ هَلَّا لِنَفْسِكَ كَانَ ذَا التَّعْلِيمِ
إِنِّدَا بِنَفْسِكَ فَانْهَاسَا عَنْ غَيْبِهَا فَإِذَا انْتَهَتْ عَنْهُ فَانْتَ حَكِيمٌ
فَهَنَّاكَ يَسْمَعُ مَا تَقُولُ وَيُشْتَفَى بِالْقَوْلِ مِنْكَ وَيَنْفَعُ التَّعْلِيمُ
لَا تَنْتَهَ عَنْ خُلُقِي وَتَأْتِسِي مِثْلَهُ عَارٌّ عَلَيْكَ إِذَا فَعَلْتَ عَظِيمٌ
تَصِفُ الدَّرَاءَ لِدِّي السَّقَامَ وَذِي الضَّنَا كَيْسَمَا يَصِحُّ بِهِ، وَ أَنْتَ سَقِيمٌ

باریکردن له‌گه‌ل مندالان

نارمزوی مندالان بز یاریکردن؛ نارمزویه‌کی سروشتی‌یه، که خوای گه‌وره بز به‌جی هینسانی زور پیوستی تیاپاندا دروستی کرده که تنها له‌میان‌هی یاریکردن دست‌بهر ده‌کری.

نارمزو نه‌کردنی مندالیش بز جوله و یاریکردن و خنق دوره پهریز کردن له کسان‌ی تر و نارمزو کردن‌ی بز جوله نه‌کردن دیارده‌یه‌کی نه‌خو‌شی‌یه. جا ج به‌هزی نه‌ندامی‌یموه بی، یان ده‌رونی بی، که‌واته له‌سمر دایک و باوکه گمر هستیان بهم دیارده‌یه کرد، په‌له بکمن له تو‌یزینه‌وه‌ی هزی شم په‌فتاره و، چاره‌سمریشی بکمن.

زانایانی په‌روه‌ده گه‌یشتونته نه‌وه‌ی، مندال کاتیک یاری ده‌کات، پتگه‌یشتنه هه‌ستیه‌کانی و پالنه‌ره‌کانی زیره‌کی و غم‌ریزه ده‌رونیه‌کانی و کزومه‌لایمتیه‌کانی گمه‌پتده‌کات^۱

سمره‌پای نه‌وه‌ی یاریکردن بز گهوران نام‌پازنیکه بز پرکردنه‌وه‌ی کاتی به‌تالی، به‌لام بز مندال بریتی‌یه له کارنکی زور گرننگ، جا له‌میان‌هی رچسون له‌یاریکردندا، مندال پهره به همریه‌ک له ژیری و جستمی ده‌دات و سه‌واوکاری له نیتوان شمرکه کزومه‌لایمتی و هه‌لچون و ژیری‌ه‌کانی به‌دی ده‌هینتی که پتیک دی له بیرکردنه‌وه و داد‌وه‌یه‌کانی ژسری و چاره‌سمری گرفته‌کان و به‌په‌له خه‌یال کردن، هم‌روا ژینگه‌ی سروشتی و ناراسته‌ی باوکان؛ له‌میان‌هی یاریکردندا رژی جسم کمر ده‌بینی.

ماوه‌ی پیش چونه قوت‌ابهانه‌ش؛ له‌میان‌هی یاریکردندا ماوه‌یه‌کی زور گرننگ بز گه‌شه‌کردنی ژیری مندال که پتی ده‌گاته نه‌وپه‌ری وزه‌کانی پتگه‌یشتن.

^۱ علم التربية و سکولوجية الطفل، ص ۱۹۷

همروه‌ها له میانه‌ی یاریکردندا؛ مندالّ شاره‌زایه‌کانی پیتشوی دوساره ده‌کاتره هه‌تا بنتوانی وه‌ری بگری و بیته به‌شیتک له کمسایه‌تیه‌که‌ی. هه‌روا یاریکردن مندالّ ناماده ده‌کات بۆ راهاتن له نایینه‌ده‌هوش له میانه‌ی وه‌لام دانوه نوی‌تیه‌کانموه ده‌بیته، که کاتی یاریکردنی بی‌هی هه‌لده‌ستی، له‌بهر شه‌وه یاریکردن له‌لای مندالّ به‌وه ته‌ماشانا کری، که کات به‌فه‌وژدان بی، به‌لام له‌سهر بنه‌ره‌تیک که یاریکردن پیتوستی گه‌شه کردنی منداله.

نمو باوکانه‌ی منداله‌کانیان بی‌ه‌مش ده‌کمن له‌میار یاریکردن له‌ماندا، یان له‌گه‌لّ مندالّانی دراوسیتکان دا؛ نمو منداله‌کانیان بی‌ه‌مش ده‌کمن له پیتوستیه بنه‌ره‌تیه‌کانی گه‌شه‌کردن^۱

دکتۆر محی‌الدین توقّ^۲ باسی کردوه، که یاریکردن چه‌نده‌ها سود و به‌های هه‌یه، که له‌بهر گرنگی‌یه‌که‌ی وه‌کو یاریده‌دانیتک به‌کاری ده‌هیتین، چه‌ند شیتکی پیتوستی تریشی بۆ زیاد ده‌که‌ین:

۱- به‌های جه‌سته‌یی: یاریکردنی چالاکانه پیتوسته بۆ گه‌شه‌کردنی ماسولکه‌کانی مندالّ، هه‌روا پیتوسته بۆ بزواندنی سوپی خوتین و به‌جی هیتسانی نمرکه‌کانی نه‌بندامه‌کانی له‌ش به‌شیتوه‌یه‌کی راست و دروست.

۲- به‌های په‌روه‌رده‌یی و فیتکردن: یاریکردن بوار له‌بهرده‌م مندالّ خو‌ش ده‌کات، تاوه‌کو له‌میانه‌ی که‌ل و په‌له جیا جیاکانی یاریکردن شتی زۆر فیتر بیت، وه‌ک ناشنابونی مندالّ به‌شیتوه جۆراوجۆره‌کان و په‌نگه‌کان و قه‌باره‌کان و جل و به‌رگ، هه‌روا مندالّ له‌میانه‌ی یاریکردندا چه‌ند زانیاری و کارامه‌یتک ده‌سته‌بهر ده‌کات، که ناتوانی له‌سهرچاوه‌ی تر ده‌سته‌بهری بکات.

۳- به‌های کۆمه‌لایه‌تی: مندالّ له‌میانه‌ی یاریکردندا فیتری چۆنیه‌تی دروستکردنی په‌یوه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی له‌گه‌لّ کمسانی تر ده‌کات، هه‌روا چۆن

^۱ منهج التربية النبوية للطفل، ص ۲۱۵

^۲ منهج التربية النبوية للطفل، ص ۲۱۶

بمسرکهوتوی هلس و کهوتیان له گه لدا بکات، همروه‌ها له یاریه کهیدا هه لدهستی به به جی هینانی چهنده‌ها رۆلی کۆمه‌لایمی، که یاریده‌ی ده‌دات له تیگه‌یشتنی سروشتی همو رۆلێک له کۆمه‌لگه‌دا، ناماده‌شی ده‌کات که له ناینده‌دا مسرکهوتوی به به جی هینانی نمرکه کۆمه‌لایه‌تیه‌که‌ی، همروه‌ها فیزی به‌خشین و وهرگرتن و ژيانی هاریکاری ده‌بیته.

۴- به‌های په‌وشتی: منداڵ له‌میان‌ه‌ی یاریکردن دا فیزی چه‌مه‌که‌کانی چه‌وت و راست ده‌بیته، همروه‌ها فیزی که‌میک له چه‌مه‌که‌کانی دادگم‌ری و راست گۆی و ده‌ستی‌کی و خۆراگری و وازه‌ینان له خۆپه‌رستی ده‌بیته، له‌پیناو یاریکردن له گه‌ل کۆمه‌له‌که‌دا، همروا فیزی گیانی وهرزی لیپورده‌یی ده‌بیته.

۵- به‌های دا‌هینان: منداڵ له‌میان‌ه‌ی یاریکردن دا توانای زۆری دروست کردن و پیکه‌ینان و کۆکردن‌ه‌وه و به‌نهمون کردنی به‌رۆکه‌ روته‌کانی بو‌ ناشکرا ده‌بیته.

۶- به‌های خودی (الذاتی): منداڵ له‌ پیری یاریکردندا زۆر شت دهرباره‌ی خۆی بو‌ ناشکرا ده‌بیته، وه‌ک زانیسی توانسته‌کانی و کارامه‌یی و لیزانینی و ناره‌زه‌کانی، نه‌مه‌ش له‌میان‌ه‌ی هلس و کهوت کردنی له گه‌ل نه‌وانه‌ی به‌شداری یاریکردنه‌که‌ ده‌کمن و خۆی پێ‌یان به‌راورد ده‌کات. همروه‌ها له‌میان‌ه‌ی گرفته‌کانیموه فیزی شت ده‌بیته و چۆنیش له‌ گرفته‌کانی دهریاز ده‌بیته.

۷- به‌های چاره‌سه‌ری دهرونی: یاریکردن رۆلێکی گه‌وره‌ ده‌بینی له چاره‌سه‌رکردنی نه‌خۆشی و قه‌یرانه‌ دهرونی‌ه‌کان و، نه‌هیشتی پودانی به‌ر له‌ هه‌بونی، چونکه‌ منداڵ له‌ پیری یاریکردن‌ه‌وه‌ ده‌توانی شله‌ژانی دهرونی له‌خۆی لایبات، که له‌و کۆته‌ جیا‌جیا‌یانه‌ په‌یدا بو‌ه، که به‌سه‌ری دا ده‌سه‌پینری، له‌به‌ر نه‌وه‌ ده‌بینن نه‌و منداڵانه‌ی له‌ مالتیک ده‌ژین، که کهوت و فه‌رمان کردن و قه‌ده‌غه‌کردنی تیدا‌یه؛ زۆرتر له‌ منداڵانی تر یاری ده‌کهن. همروا یاریکردن

باشترین هۆیه‌کانی لابردنی دوژمنی خه‌فه‌کراوه، که له‌لای منداڵ هه‌یه.

هه‌مو نه‌وانه‌ی که باس کرا گرنگیه‌تی یاریکردنی منداڵان و رۆلی گرنگیمان بۆ ده‌رده‌که‌وی له‌ لایه‌نه جیا‌جیا‌کانی ژیا‌نساندا. له‌به‌ر نه‌وه پیتویسته له‌سه‌ر باوکان سو‌ربن له‌سه‌ر دانانی کاتی تابه‌ت و شو‌ئینی گو‌نجاو بۆ یاریکردنی منداڵان، هه‌روا سازدانی یاری گو‌نجاو که له‌گه‌ڵ ته‌مهن و توانسته‌کانیان بسازی. له‌به‌ر نه‌وه له‌ پیتغه‌مبه‌ر ﷺ گه‌ی‌راوه‌ته‌وه که فەرمویه‌تی: ((إلهوا والعسوا،

فإني أكره أن يري في دينكم غلظة: كالتة و گه‌پ و یاری بکه‌ن، چونکه هه‌زناکه‌م نایه‌که‌تان به‌توندی و تیرۆی ببینری.))

گومانی تیندا نیه که به‌ره‌می چاره‌پروانکراو له‌ یاریکردنی منداڵاندا په‌یوه‌ندیه‌کی توندی به‌هه‌لبۆاردنی نه‌و یاریانه‌ی، که ده‌بیتسه‌ مایه‌ی به‌رزکردنه‌وی ناستی فیکری و کۆمه‌لایه‌تی منداڵ، هه‌روا کارامه‌می و لیتزانی نو‌ئیی بۆ به‌ده‌ست ده‌هیتنی.

له‌سه‌ر دایک و باوکه‌ ناگادار بن، که پیتویستی که‌چان بۆ یاریکردن جیا‌وازی هه‌یه له‌ پیتویستی کو‌ران؛ که‌چان به‌سروشتی خۆیان ئاره‌زوی نه‌و یاریانه‌ ده‌که‌ن، که نا‌هاده‌ی ژیا‌نی خه‌زانیان ده‌که‌ن و رۆلی دایکایه‌تی ده‌بینن، وه‌ک بایه‌خ دان به‌بوکه‌ شوشه و که‌ل و په‌له‌کانی و پیتدا‌وستی‌یه‌کانی مال، کو‌رانی‌ش ئاره‌زوی یاریه‌کانی پینکه‌وه‌نان (ترکیب) و خانو دروست کردن و جه‌نگ و شار دروست کردن و کرپین و فرۆشتن ده‌که‌ن.

زانایانی مسولمانان له‌ زۆر شو‌ئین جه‌ختیان کردوه له‌سه‌ر گرنگیه‌تی یاریکردن و وه‌رزش بۆ منداڵان، نمونه‌ی نه‌مه‌ش وتبه‌ی ئه‌یبن مسکویه، که له‌ کتیبی (ته‌هذیب الاخلاق) دا گوتویه‌تی:

(پیتویسته له‌ هه‌ندێک کاتدا رێ به‌کو‌ر بدری چه‌ند یاریه‌کی جوان بکات که بجه‌میتسه‌وه له‌ ماندو‌یه‌تی په‌روه‌رده، یاریه‌که‌ش نازار و مساندو‌یونی زۆری نه‌بی،

¹ امرجه‌ البه‌هلی فی "الشعب" برقم (٦٥٤٢).

که بوه خورتیکی خورت^۱، نهوا کوره که لسمر پوښتنه و جوله کردن و وهرز و پاشان سواربونی نهمپ راده هیتیری).

نیمام غمزالی دهلی: (پنگری کردنی مندال له یساریکردن و همردهم ماندوکردنی به فترکردن، دلی دهمری و زیره کی ناهیلی و ژیانی لی تسال ده کات همئا وای لی دی فیل ددهوزیتموه بۆ نعووی لی بی دهریاز بی)

یه کهم هوی سوربونی زانایانی مسولمانان لسمر پیدانی مندالان به به شتیکی پیوست بۆ یساریکردن نهویه، که پیغه ممبر ﷺ هانی مندالانی داوه به یاری کردن، له زۆر شویتیش پیریاری لسمر داوه.

له خاتو عانیشهوه (پمزی خوی لی بی) که فهرمویهتی: ((كُنْتُ أَلْقَبُ بِالْبَنَاتِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَأَنَّ تَأْتِي صَوَاحِبِي، فَيَقْمَقْنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ، وَكَانَ يُسْرُهُنَّ إِلَيَّ فَيَلْعَبْنَ مَعِي: له لای پیغه مبهری خوا یساریم به بوکه شوشه کام ده کرد و هاورینکام ده هاتنه لام و له بمر پیغه مبهری خوا دهریشتن و به دوامیاندا دهنارد و له گه لم دا یاریان ده کرد.))

همروا پیغه ممبر ﷺ فهرمویهتی: ((عرامة الصبي في صغره زيادة في عقله في كبره: زیاده یساریکردنی مندال له بچوکیهوه، زیادکردنی ژیریته لی له گهوه بی دا.))

بۆلی باوکان له یساریکردن له گه ل مندالاندا:

باوکان پوښتیکی زۆر گهوه ده بینن له یساریکردنی مندالاندا، له پیشمهوه باسمان کرد، که چۆن نهمری باوکانه هه لسن به دانانی کات و شوینی گونجاو بۆ:

^۱ خورت: فرالا، بههتر، به لوموت.

^۲ إحياء علوم الدين ج ۷۳/۳.

^۳ أخرجه البخاري برقم (۶۱۳۰) و مسلم برقم (۵۹۳۱).

^۴ أخرجه الحكيم في نور "توادر الاصول" برقم (۱۰۱۵).

یاریکردنی مندالان و یاری گونجایوان بۆ ههلبۆترین. ههروا له شمرکی باوکانه گهر بهشتیکی بچوکیش بۆ له کاتی خۆیان تهرخان بکهن بۆ یاریکردن له گهڵ منداله کانیا، چونکه نهم بهشداری کردنه ی نێوان باوکان و مندالان سویدی زۆری ههیه، که گرنگترینیان باس دهکهن و بریتین له:

۱- بهشداری کردنی باوکان له یاریکردنی منداله کانیا؛ باوکان نزیك دهکاتمه له مندالان، خۆشعویستی مندالان بۆیان زیاد دهییت، نهمهش به زۆری یاریدهدر دهییت بۆ وهگرتهی ناراستهکان و نامۆژگاریه کانیا.

۲- یاریکردنی باوکان له گهڵ مندالان رتگه خۆش دهکات بۆ باوکان، که ناشنا بن به بیژکهکانی مندالان، ههروا له میانهی یاریکردنمه بهشتیویهکی ناراستهوخۆ دهتوانن ناراستهیان بکهن.

۳- یاریکردنی باوکان له گهڵ مندالان؛ وا له باوکان دهکات نارهزهکانی مندالان بدۆزنمه، که نهمهش یاریدهی زۆریان دهوات بۆ نهمهی له ناینده یاندا رتگای گونجایوان بۆ ههلبۆترین.

۴- ههروهها به یاریکردنی گهوران له گهڵ مندالاندا، مندالان ههست به بههای کهسایهتیا دهکهن و متحانه به خۆیان زیاد دهکات. سهبارهت به یاریکردنی پیغه مبهر ﷺ له گهڵ مندالان، وێنه ی زۆر ههیه، که به لگهی گرنگیدانی پیغه مبهره بهم کاره، وهک:

له نهبو نهیری نهنساری ﷺ گهیراوه نهمه که گوتهیهتی: چومه خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و حمسهن و حوسهین له بهردهمی، یان له ژوره که یاریان دهکرد، له گهیرانهویهکی تردا له سهر سکی یاریان دهکرد، جا گوتم: نهی پیغه مبهری خوا خۆشت دهوین؟ پیغه مبهر ﷺ فرموی: ((وکیف لا أحبهما، وهما ریحانای من الدنیا أشهما: چۆن خۆشم ناوین، نهمانه له دنیا رهیمانی منن بۆنیا دهکهن)).

^۱ أخرجه الهیثمی فی مجمع الزوائد ج ۹/ ۱۸۱

له عومهری کوری خهتتابوه ﷺ گتپراوه تسموه که گوتویه تی: حهسهن و حوسهینم لهسهر شانی پیغه مبهری خوا ﷺ بینسی، گوتم: باشترین سواری له ژیرتانه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرموی: "نهوانیش باشترین سوارچاکن"^۱

له جابروه ﷺ گتپراوه تسموه که گوتویه تی: له گهل پیغه مبهری خوا ﷺ بز خواردن بانگ کرایین، حوسهینیش له رینگا له گهل مندالان یاری ده کرد، جا پیغه مبهر ﷺ لمبرده سی خه لکه که پهله ی کرد و پاشان دهستی کرده وه و لیتره و لموی رای ده کرد. پیغه مبهری خوا ﷺ به پتکه نینی دههینا ههتا گرتی دهستینکی خسته ژیر چه ناگهی و نهوی تریش له نیتوان سهری و گوی یه کانی، پاشان له نامیزی گرت و ماچی کرد، پاشان پیغه مبهر ﷺ فرموی: ((حسین مئی وانا منه، أحب الله من أحبهما، الحسن و الحسين سلطان من الاسباط: حوسهین له منه و منیش لهوم، خوا نهو که سهی خزش بوی، که نهوانی خزش دهوی، حهسهن و حوسهین له چا که و خهیردا نوممتیکن له نوممه ته کان))^۲

تسانهت پیغه مبهری خوا ﷺ له کاتی نوژندا له یاری و گه سهی مندالان همراسان نه ده بو.

بهرانی کوری عازب ﷺ گتپراویه تسموه و گوتویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی ده کرد، جا حهسهن و حوسهین، یان یه کتیکیان (رهزای خوی لی بی) هات و سواری سهر پشتی بو، فرموی: ((نعم المطیة مطیتکمما: باشترین سواری سواریه که تانه))^۳

له نین مسعود ﷺ گتپراوه تسموه، که گوتویه تی: پیغه مبهر ﷺ نوژی ده کرد، که سورجدهی دهرده حهسهن و حوسهین له سهر پشتی بازبان ددها، جا گهر و بستیان نه هیتلن بچه سهر پشتی؛ پیغه مبهر ناماژهی بو ده کردن که لی یان

^۱ أخرجه المهيدي في (مجمع الزوائد) ج ۹/ ۱۸۲.

^۲ أخرجه الترمذي برقم (۲۷۷۵) و ابن ماجة برقم (۱۴۴).

^۳ أخرجه المهيدي في مجمع الزوائد ج ۹/ ۱۸۲.

گمرین، کاتی له نویژ ته‌واو بوو، همدوکی خسته سمر پانی و فمرموی: ((مَسْنُ
 أَحْبَبِي فَلْيَجِبْ هَذَيْنِ: همدوکه سیتک منی خوش دهوی، با نه‌وانه‌شی خوش
 بوی.))

له عبداللهی کوری شه‌داد ﷺ گتیراوه‌ته‌وه، که گوتویه‌تی: پیغه‌مبیری خوا
 ﷺ نویژی بز خه‌لک ده‌کرد، کاتیک حوسمین هات پیغه‌مبیر ﷺ له سوچه دابو
 سواری ملی بو، جا پیغه‌مبیر سوچه‌که‌ی درتژ کرده‌وه، همتا خه‌لکه‌که
 گومانیان برد، که شتیک پویداوه، کاتیک له نویژه‌که ته‌واو بوو گوتیان: نه‌ی
 پیغه‌مبیری خوا سوچه‌که‌ت درتژ کرده‌وه، تا گومانان برد که شتیک پویدابی،
 پیغه‌مبیر ﷺ فمرموی: "کوره‌که‌م سواری سمر ملم بوو، منیش حزم نه‌کرد
 په‌له‌ی لی بکه‌م، همتا پیوستی خوی به‌جی ده‌هیتی".^۱

جا له‌وه‌ی پیتشو رایینه، که چۆن پیغه‌مبیری خوا ﷺ مکوپر بوه له‌سمر
 یاری‌کردنی منداڵ و بدیهیتانی پیوستی‌یه سروشتیه‌کانیان له په‌وژترین کاتی
 به‌یه‌ک گه‌یشت و پارانه‌وه بز خوا، که نه‌مه‌ش به‌لگه‌ی گرنگی و مدترسی نه‌م
 کاره‌یه.

جا گرنگ نه‌ویه گه‌وران له‌کاتی یاری‌کردن له‌گه‌ل منداڵندا: نه‌وه بزانشن که
 له‌سمریانه دابه‌زنه ناستی بی‌کردن‌مویه منداڵان و له‌گه‌ل زاینه سنوردراوه‌کانیان
 و کاره ساده‌کان ری بکه‌ن، دهرباره‌ی نه‌مه‌ش پیغه‌مبیر ﷺ ده‌فمرموی: ((مَسْنُ
 كَان لَه صَبِي فَلْيَتَصَاب لَهُ: همدو که‌سی منداڵی هه‌بی، با خوی وه‌کو منداڵ
 لیتیکات.))^۲

له خاتو عانیشه‌وه (ره‌زای خوی لی‌بی) گوتویه‌تی: ((پیغه‌مبیری خوا ﷺ
 له جه‌نگی تمبوک یان حونمین گه‌رایه‌وه. له کۆلیته‌که‌ی عانیشه‌وه پهمرده‌یه‌کی

^۱ أخرجه أبو بعلی فی "مسند" برقم (۵۳۹۷).

^۲ أخرجه الحاكم فی "المستدرک" ج ۳/۱۶۶.

^۳ ذكره الهندي فی "كرو العمال" برقم (۴۵۴۱۳).

همبو و با هملی کرد، جا لایه کی پمرده که بوکه شوشه کانی عانیشه (رهزای خوی لی بی) بدمدیار خست، پیغه مبر ﷺ فرموی: "عانیسه نه مه چی یه؟" گوتی: بوکه شوشه کافن، جا له نیوانیاندنا ماینیکی تیتا بو که دو بالی همبو. پیغه مبر ﷺ فرموی: "نهوی له ناوهراستیان ده بینم نهوه چی یه؟" گوتی: ماینه، پیغه مبر ﷺ فرموی: نهوه چیه له سمری؟ گوتی: دو باله، پیغه مبر ﷺ فرموی: "ماین و بالی هه بی؟" گوتی: نهی نه تبیستوه که سوله میان نه سپی بالداری هه بو؟ خاطر عانیسه ده لی: پیغه مبر ﷺ پتکه نی، هتا ددانه کانی بدمدیار کهوت.))

له عبداللهی کوری حارس ﷺ گتیراوه تهوه که گوتیه تی: (پیغه مبر) خوالله عبدالله و عبیدالله و زقر له نهوی عباس (رهزای خویان لی بی) ریز ده کرد، نینجا ده یفرمو: "مَنْ سَقَى إِلَيَّ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا: هه که سیک پیشریکی بکات بو نهوی بیته لای من نهوا نهوه و نهوی بو ههیه.))

عبدالله گوتی: جا نهوان پیشریکیان ده کرد، که بگه نه لای، نهوانیش ده کهوتنه سمر پشت و سینگی پیغه مبر، پیغه مبریش ماچی ده کردن و له نامیزی ده گرتن.

جا له روانگهی ریبری دابه زین بو ناستی مندال له کاتی یاری کردن له گه لیدا، به کی له زانایانی پمرورده ده لی: (سا منداله کاتان گه مه له گه لتان نه کهن، به لکه نیه له گه لیاندنا بکن، منداله کاتان بز گمشت مده بن، به لکه نیه له گه لیان برۆن)

نا بهم شیهیه گمر باوکان فیری چۆنیه تی یاری کردن له گه ل منداله کانیان بون و به کرده وه نه م یاریه میان نه فجام دا، نهوا ناکامیتی پمرورده یی گه وری ده بیست

^۱ أخرجه أبو داود برقم (۴۹۳۲).

^۲ أخرجه المصنف في مجمع الزوائد ج ۹/ ۲۸۵

^۳ الطة بين الأباء و الأبناء، ص ۱۰.

له منڊالآن دا، همروا پميو مندى نيتوانيان و نيتوان منڊاله کانين پتمو دهبيت،
به مەش ناراسته کانين له لايان وەر ده گيرين و شايانى پميرمو کردن دهبيت.
به پيچه وانهى نه مەش، نهو باوکانهى که يار يکردن له گەل منڊاله کانين به
شتيکى هيچ و پوچ و بچوک بونموه بويان داده نين؛ نهوا ماوه يه کى دور ده بينن
له نيتوانيان و له نيتوان منڊاله کانين، که ناراسته کانين له سريان زه مەت
دهبيت، دو اييش بويان ناشکرا دهبيت، که نهوان زور له کهسايەتى و
پيرۆچکه کانى منڊاله کانين نه زان و بى ناگان.

هملبزاردنې ھاوړې ډاکټر بڼه منډالان

ناده میزاد به سروشتی خوږی و پټکھاته کمې بونه مورتنکی کڅمه لایه تیه، له بهر نه هره له منډالیوه سوره له بهر پټکھیتنانی توږیک له پمیره ندی ھاوړی پته تی له گمل نمو ناسیاوانه ی، که مامه لمیان له گه لدا ده کات، نم مهیل و ناره زوش ره فتاریک نیه له پراویردا بی، به لکه کاریگه ری گه وری همیه له بهر ژیان و ره فتاری ناده میزاد دا.

دکتور عبدالحمید هاشمی چه ند خالینکی باس کردووه، که گرنگی چونه ناوه وی تاک بڼه ناو کڅمه لی ھاوړی پان به دیار ده خات. جا له بهر گرنگیه تی، به کورتي باسی ده کمین:

۱- به دیه پتنانی زور له مو پیداوستی به سه ره تایی یانه ی، که به بی ھاوکاری کڅمه لایه تی نایه ته دی.

۲- تیرکردنی ناره زوه درونیه کانی تاک، له میانه ی هه ست کردنی به هسانه وه و شادی و به خته وهری، له کڅبونه وه ی له گمل ھاوړی پاندا له جه ژنه کان و شادیه کان و کاتی مؤلته کانی کار.

۳- به خته وهری پټکھیتنان و ژوانی ھاوړی پان و کرداره کانی نوی کردنه وه ی ھاوړی پته تی.

۴- ریکه خست و تاوتوی کردنی پایه کانی تاک له میانه ی گوی بیستی پای کسانې تر.

۵- فیربونی کارامه یی و شاره زایی و نه زمونه کانی ره فتاریی، له ریگه ی دیداری که سانی تره وه، نه ویش به پیشه نگی و لاسایی کردنه وه و گفتوگو کردنه وه دپته دی.

۶- یاریده دانی ناده میزاد له بهر ناسینی هه له کانی و سلبیاته کانی له میانه ی تیکه لاوی کردن به که سانی تر، چونکه ناده میزاد ناوینه ی برابره کمیه تی.

۷- هاوکاری کردنی کسانى تر بۆى له چارهسەرکردنى گرفتهکانى له پىنگى راونۆکردن و یارمەتیی دانى.

۸- هەست کردن به نفس بەرزى و بههتزی له میانەى هەست کردنى تاك، کەوا نەندامىکە له کۆمەڵىکدا.

۹- ناسوده بونی تاك و هەست کردنى به هیمنى دەرونى ئەمەش له ناکامى هەست کردنیەتى بەوى، که نەندامىکە له جەستەى ئەو کۆمەڵگەى تىیدا دەژى.

۱۰- بەدەستەیتانی بەهەى پۆحى و پەوشتى نادهمیزاد له پىنگى کۆمەڵەوه.^۱

نا بەم جەزە مرۆف مندال بى یان گەوره له هاوپی یانیسەوه زۆر نەرىت و رەوش و چەمکان وەردەگرى، هەروا کارىگەرى هاوپی لەسەر نادهمیزاد له قۆناغى مندالیەوه زیاد دەکات، لەبەر ئەوه زۆر گرنگە بەپى توانا هاوپی چاک بۆ مندال هەلبۆزى.

دەربارەى ئەمە نىمام غەزالى دەلى: (مندال قەدەغه بکرىت له قەسى پوچ و ناشىرىن و له نەفرەت (لعنة) و جنىودان و تىکەل بونی ئەوانەى شتىک له مانەى لەسەر زمان دىتە دەر، چونکە ئەوه مەحاله که له هاوپی خراپەوه دەردەچى، بنەرتى پەروەردەى مندالیانىش؛ پاراستنیانە له هاوپی خراپ)^۲

رەنگە مرۆف نەرىت و رەوش و چەمکەکان له هاوپیکانى زیاتر وەربگرى وەك لەوهى که له دایک و باوک وەربگرى.

پىغەمبەرىش ﷺ فەرمویتى: ((الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدَكُمْ مَن مِّنْ يُخَالِلُ: مرۆف لەسەر تاینى هاوپی یەکیەتى، جا هەر یەکیک له تىوه با سەرنج

^۱ الرسول العربى المربى، ص ۳۰۵-۳۰۶

^۲ احیاء علوم الدین ج ۳/ ۷۳.

قورئانی پەرز وریایی داوه له شوێنەواری گەرەوی هاروی له گۆڕنسی
پێگهی ژبانی ناده میزاد و له به خته وەری و به دبه ختیدا.

خوای گەرە ده فەرموی: ﴿فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٦﴾
قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥٧﴾ يَقُولُ أَؤُنْكُ لِمَنْ الْمُسَدِّقِينَ
﴿٥٨﴾ أَوْ دَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَوْ إِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٩﴾ قَالَ هَلْ أَنْتُمْ
مُطَّلِعُونَ ﴿٦٠﴾ فَأَطَّلَعَ فَرَأَاهُ فِي سَوَاءٍ الْجَحِيمِ ﴿٦١﴾ قَالَ تَاللَّهِ إِنْ كِدْتُ
لَأُتْرِدِينَ ﴿٦٢﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ: بۆ وتووێژ پووێژان
ده کەنە یه کۆری، یه کۆی لێمو ناوه دا نیشۆی: ئە من هه مده مینکم هه بو، لێسی
ده پرسیم: تۆش له وانە ی که باوه ریان به خوا هه میه؟ ناخۆ نه گەر نیتە مردین،
بوینه ناخ و چه ند ههستی یهک، هه ر هیسابمان لێده کێشێن؟ پرسی: ناخۆ هه یج
ناگایه کیتان لێ هه میه؟ ئەوسا خۆشی چاری گێتیا، له دوێر جه هه نه مده دیتی،
گوتی به خوا هه ر وهخت بو له به مینم به ری. نه گەر چاکه ی په رووه رنده ی من
نه بوایه، نیشتا منیش و تیرای تۆ بوم. ﴿الصفات: ٥٠-٥٧.

هه روه ها ده فەرموی: ﴿وَتَوْمَ بَعْضُ الظَّالِمِ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي
اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٦٣﴾ يَا لَيْتَنِي لَيْتَنِي لَمَا اتَّخَذْتُ فُلَانًا خَلِيلًا
﴿٦٤﴾ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ
خَذُولًا: لێمو رووشدا که نا هه قکار به دهستی خۆیدا ده نووسی و نیشۆی: نه ی
کاشکایه منیش وه ل پێغه مبه ر چو یامه ری، نه ی عابن، خۆزی هه رگیز نه بو یام
به دوستی فلان. له پاش نه وه ی که نه م قورعانه م پێ گه یشت، هه ر نه و منی لێ

^۱ أخرجه الترمذي برقم (٢٣٠٠).

کلا کرد؛ شەیتان ھەمیشە مرۆ بەرەڵا دەکا ﴿الفرقان: ۲۷-۲۹.

بیتە مەبەر ﴿فەر موبەتە: ((إِنَّمَا مَقَلُ الْجَلِيسِ الْمَالِحِ وَالْجَلِيسِ السُّوءِ
كَحَامِلِ الْمَسْكِ وَالْفَاحِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلُ الْمَسْكِ إِذَا أَنْ يُخْلِدِيكَ وَإِنَّمَا أَنْ تَتَسَاعَ
مِنْهُ وَإِنَّمَا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَالْفَاحِ الْكَبِيرِ إِذَا أَنْ يُحْرِقُ لِسَابَكَ وَإِنَّمَا أَنْ
تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً: فەمۆنەى نەمۆ كەسەى لە گەمەل مرۆفەى چاك دادەنیشى و لە گەمەل
مرۆفەى خراب دادەنیشى وەكو ھەلگەرى بۆنى ميسك و فوكەرى كورەى ئاگرە،
ھەلگەرى بۆنى ميسك يان بېت دەبەخشی يان لى دەكەرى، يان بۆنى خۆشى لى
بەرھەست دەكەى، فوكەرى كورەى ئاگریش: يان جەكەت دەسوتىنى يان بونى
ناخۆشى لى بەرھەست دەكەى.))

لە وتەى بەنرخیشەو ھەگوتراوہ: بەرورەدە کاران چوارن: مامۆستا، پەرتوك،

ھاورپى، رۆزگار.

بیتۆستە لەسەر ئەمۆ باوکەى دەبەمۆى مندالەكەى چاك بى، ھاورپىكانى
كورەكەى بناسى نەمەش بەو دەبیت، كە لە قوتابجانەكەى سەردانى بكات، يان
ھاورپىكانى بۆ مالهەكەى بانگ بكات و پىيان ناشا بىت، باشتريش وایە باوك
ھەول بەت سەردانى سەپەرشتيارانى ھاورپىيانى كورەكەى بكات لە مالهەكانيان
و ناشا بىت بەو كەش و ژینگەبەى تىدا پىنگەمىشتون.

ھەرورەھا لەسەر باوكە كورەكەى لە گەمەل خۆى بباتە مالى ھاورپىكانى، تارەكو
ناشا بىت بە كورەكانيان و ھاورپىبەتيان لە گەمەل بىبەستىت.

گەر باوك نەیتوانى كەشتىكى پاك و چاك لە ھاورپىيان بۆ مندالەكانى ساز
بكات، ئەمۆ كورەكە خۆى كۆمەلێك ھاورپى بۆ خۆى دادەنێ، باوكیش نازانى ئەمۆ
ژینگەبە چىبە كە ئەم ھاورپىبەتیبەى تىدا گەشە دەكات.

گرنگە ئاگادارى بەدەین بەرۆلى گەورەى مزگەوت لە دروست كردنى
ھاورپىبەتەى چاك، ئەمۆش لەمیانەى ئامادەبونى كور لە نوێزى بەكۆمەل و چونسى

^۱ أخرجه البخاري برقم (۵۲۱۴).

بۆ زنجیره‌کانی زانست و له‌بەرکردنی قورئان، به‌مه‌ش منداڵ ورده ورده ده‌چیتته ناو کۆمه‌لی هاورپی چاک، نموانه‌ی هاوکاریان ده‌که‌ن له‌سه‌ر فه‌رمانبه‌ری خ‌وای گه‌وره و چاک‌کردنی ره‌وشتی.

له‌و کاره‌ گ‌رنگانه‌ی که پیتویسته دایک و ساوک ره‌چاوی بکه‌ن نه‌وه‌یه، که هه‌س و کاری منداڵان له‌به‌رده‌م هاورپی‌کانیان پ‌زیان بگ‌رن، هه‌روه‌ها پ‌زی هاورپی‌کانیان بگ‌رن و ر‌زیان بگ‌رن گ‌ر چاکه‌یان لی به‌دی کردن، چونکه نه‌مه په‌یوه‌ندی نیتوانیان و نیتوان منداڵه‌کانیان و هاورپی منداڵه‌کانیان به‌ه‌یز و په‌سه‌ ده‌کات.

با دایک و باوک ناگادارین له‌ چونی منداڵه‌کانیان بۆ مالی نمو هاورپی‌پانه‌ی، که دایک و باوک ه‌یتشتا ناشنا نه‌بونه به‌ که‌س و کاریان و حالی مالیان.

نوستنی منداڵ و وانه‌کردنی له‌ده‌روه‌ی مالد:

زۆر له‌ منداڵان هم‌ز به‌ وانه‌کردن له‌گه‌ل هاورپی‌کانیان له‌ مالیاندا بیان له‌ مالی هاورپی‌کانیاندا ده‌که‌ن، جا وێرای سو‌دی شه‌م چه‌شنه‌ وانه‌ کردنه، نمو پیتویستی به‌ ناگاداری هه‌یه، که ری نه‌دری به‌مانه‌وه‌ی منداڵان له‌ ده‌روه‌ی مالیاندا، جا مانه‌وه‌ که له‌ مالی هاورپی‌کانیان بی‌ت، بیان مالی خ‌زمه‌کانیان بی‌ت، مه‌گ‌ر له‌ حاله‌تی زۆر پیتویست دا بی‌ت وه‌ک سه‌فه‌رکردنی دایک و ساوک، نه‌توانینی مانه‌وه‌ی منداڵان له‌مالدا به‌بی که‌س و کاریان. مانه‌وه‌شیان ده‌بی له‌ لای نمو که‌سانه‌ بی‌ت، که متمانه به‌ره‌وشتیان و ره‌وشتی خ‌یزانیان ده‌کری.

شتیکی زۆر به‌سو‌ده بۆ کو‌ر و خ‌یزان، که کو‌ره‌ که به‌ر له‌ ده‌رچونی ناگاداری دایک و باوکی بکات له‌ جو‌له و هه‌لس و که‌وتی له‌ ده‌روه‌ی مالی، هه‌روا هه‌والی ش‌یتنی چونه‌ ده‌روه‌یان پی بلی.

جا گ‌ر ناچاربو ده‌ره‌چی هه‌ر ده‌بی ناگاداری خ‌یزانی به‌م ده‌چونه‌ بکات، چونکه نه‌م کاره‌ وا له‌ منداڵ ده‌کات، که هه‌ست به‌وه‌ بکات له‌ لایه‌ن دایک و

باوکیهوه چاودتیره. نهمهش شوتنهوارتکی دهرونی گهورهی همیه له ساغی و دروستی پهفتار و پهوشتیبا.

پتویسته لهسمر دایک و باوک پهپیرهو (منههچ)تکی مام ناوهندی لهنتوان توندی و نهرمی دابنتین له نازادی دان بهمندال بزو چونه دهرهوهی لهگمل هاورپیکانیدا، چونکه زور توندی نواندن و بهرتسک کردنهوه دهبیتته مایهی لهدست رویشتنی مندال لهژیر رکیتفی دایک و باوکی و یاخی بسون لییان. همروهها نهرمی نواندن لهمهدا مندال ترشی خراپهکاری دهکات، کمواته باشترین کاروباریش مام ناوهندیه.

پله پله‌یی له پەرۆه‌ده‌دا

پله‌پله‌یی له گۆزینی پوشت و وه‌رگرتنی چه‌مکه‌کان رێبهر (مبدا) بیکسی پەرۆه‌ده‌یی و فێرکردنیکى زۆر گرنگه له مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵ گه‌وره و منداڵ بیه‌کسانی.

نیلام له زۆر کاروباره‌کاندا په‌یره‌وى رێبهری پله‌پله‌یی له یاسادانانی کردوه ده‌ک: قه‌ده‌غه‌کردنی مەه، پتویست کردنی نوێژ و رۆژو و زه‌کات و شتی تریش، نه‌وش مانای نه‌ویه پله‌پله‌یی رێبهریکى بنه‌ره‌تی نیلامیه.

پله‌پله‌یی له پەرۆه‌ده‌ی منداڵدا، شوینه‌وارى گه‌وره‌ی هه‌یه له یاریده‌دانى بۆ لابردنی به‌ره‌ستی ده‌رونی نمو کارانه‌ی لى داواکراوه و راهیتانی له‌سه‌ر به‌جى هیتانی.

خوای گه‌وره‌ش وریایی داوه به پتویسته‌تی په‌یره‌وه‌کردنی نهم رێگه‌یه له مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵ منداڵ و رێک کردنی په‌فتاره‌کانى، نه‌مه‌ش له نایه‌تی مۆله‌ت وه‌رگرتن (استندان) دا هاتوه وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَسْتَقْدِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثٌ مَّرَاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ إِيَابِكُمْ مِّنَ الظُّهْرِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوْفُوتٌ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ نه‌ی گه‌لى خاوه‌ن باوه‌ران! با نه‌وانه‌ی خولام و كه‌نیزی نیه‌ن، نمو كه‌سانه‌ش له نیه‌وه كه بلوق نه‌بون، سى جار نیه‌نو لى به‌وازن: له پیش نوێژى به‌یانی دا و نیوه‌رۆیان، کاتی شه‌ه‌کان داده‌نیتن و له پاش نوێژى خه‌وتنایش! كه نهم سى کاته وه‌ختى ته‌نیاى نیه‌ویه. له پاش

نهوه، نه بۆ ئیوه قەیدی ده‌کا، نه بۆ ئەوان، که به ده‌ور و به‌راتاندا بێن؛ ئیوه
 پێکهوه تێکه‌ن. نا به‌م جو‌ره خودا نیشانه‌کانی خۆی بۆ ئیوه ناشکرا ده‌کا.
 خودا زانای له‌کارزانه ﴿النور: ۵۸-۵۹.

جا سه‌ره‌رای نه‌وه‌ی. که منداڵ به‌ر له‌ بلوغ بونی به‌بێ مۆلته‌تی چونه ژوره‌وه
 بۆ لای دایک و باوکی قه‌ده‌غه‌ نیه، مه‌گه‌ر دلنیا بن له‌وه‌ی، که ده‌یه‌وه‌ی
 ته‌ماشایان بکات که له‌ حالته‌تی روتی دان، شه‌وا خوای گه‌وره‌ مۆلته‌تی چونه
 ژوره‌وه‌ی ته‌نها له‌ سێ کاتدا دانا که بریتی یه‌ له‌: به‌ر له‌ نوێژی به‌یانی، دوا‌ی
 نیوه‌رۆ، دوا‌ی عی‌شا.

هه‌ر چه‌نده‌ ئه‌م کاتانه لای دایک و باوک کاتی پشو و سه‌سانه‌وه‌یه، هه‌روا
 کاته‌کانی تریش هه‌یج جیاوازی نیه بۆ پێوستیه‌تی داواکردنی مۆلته‌تی هاتنه
 ژوره‌وه، مه‌به‌ستیش له‌مه‌ راهه‌تانی منداڵه‌ له‌سه‌ر مۆلته‌ت وه‌رگرتن، نه‌مه‌ش بۆ
 شه‌ویه‌ تاوه‌کو منداڵ دوا‌ی بلوغ بونی سه‌رسام نه‌بێ و لاری نه‌بێته‌ نا‌کار، کاتی
 رنگری ده‌کری له‌ چونه لای دایک و باوکی، مه‌گه‌ر به‌ شیزن بێ، له‌هه‌ر کاتیک
 که هه‌ز بکات به‌جێته‌ لایان.

جا نه‌م فونه‌یه‌ی په‌روه‌رده‌کردن به‌ په‌له‌په‌یه‌ی؛ شه‌وا مانا قول و شه‌وته‌واره
 گه‌وره‌مان بۆ به‌دیار ده‌خات، که به‌ره‌هه‌می په‌یره‌وه‌ی ئه‌م به‌رنامه‌یه‌ ده‌بێت له
 په‌روه‌رده‌دا.

هه‌روه‌ها له‌ فونه‌ی شه‌مه‌ شه‌ویه، که پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمانی کرده‌وه
 به‌راهه‌تانی منداڵ له‌سه‌ر نوێژ کردن، با له‌سه‌ریشی پێوست نه‌بێ، با نه‌شتوانی
 له‌ هه‌مو کاته‌کان به‌جێ به‌یتنی، نه‌مه‌ش بۆ شه‌ویه‌ تاوه‌کو پا‌به‌ند بێ به
 به‌جیه‌تانی، به‌ر له‌و کاته‌ی پێوست ده‌بێ، شه‌وا کاته‌ش هه‌یج زه‌هه‌متیک له
 نوێژکردن نابینی و هه‌یج نوێژتیک له‌ ده‌ست نادات.

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌ریاره‌ی نوێژکردنی منداڵ ده‌فه‌رموی: ((إِذَا عَرَفَ
 الْوَلَدُ يَمِينَهُ مِنْ شِمَالِهِ فَأَمْرَهُ بِالصَّلَاةِ: گه‌ر منداڵ راست و چه‌پی زانی، شه‌وا

فرمانی نویژی پی بکه^۱

نه‌وی زانراویشه نه‌ویه، که منداڵ بمزۆری له پیش ته‌مه‌نی پینج سالی راست و چمپی خۆی ده‌زانسی، نویژی له‌سهر پیویست نابیی، مه‌گهر دواي ته‌مه‌نی یازده سالی.

له‌بهر نه‌وه پیویسته له‌سهر په‌روه‌ردیاران له مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵ منداڵ دا و، له چاندنی به‌های په‌روه‌رده‌یی بۆ منداڵان؛ خۆیان به‌ نارامی و خۆراگری بپازینسه‌وه، هه‌روا له‌سه‌ریانه چاک بزائن بۆ نه‌وه‌ی منداڵ نه‌وه به‌ها په‌روه‌رده‌ییان لی وه‌ریگری که‌ناراسته‌یان ده‌که‌ن؛ پیویسته به‌شێوه‌یه‌کی ساده و ناسان ناراسته‌یان بکه‌ن، بۆ هۆشپاریشی هه‌ر له سه‌ره‌تای سه‌له‌کانی یه‌که‌می یه‌وه به‌ پله‌پله‌یی پی‌ی نه‌ه‌جام بدهن، به‌مه‌ش باشترین به‌ره‌ه‌جامی په‌روه‌رده‌یی ده‌سته به‌ر ده‌که‌ن.

^۱ أخرجه المصنف في "مجمع الزوائد" ج ۱/ ۲۹۴

ناراسته‌ی راسته‌وخۆ

شیتواری ناراسته‌کردنی راسته‌وخۆ! ناسانترین و زۆرتین ویلاوه‌ترین شیتواری پەروەردەمەن، کە شیتواری تەقلیدی و ناسراوە لەلای زۆرینەیی خەلکدا، بەلام لەگەڵ ئەوەش دا نازانن چۆن ناراستەیی راسته‌وخۆ، بکەن لە دەروونی ناراسته‌ی کراودا کاریگەری زۆری هەبێ.

خوای گەوره‌ی لە قورتانی پیرۆزدا، دەریارەیی ناراستەیی راسته‌وخۆ، ئەویش لە پێگەیی نامۆزگاری و راسپاردەییەوه‌ی زۆر نمونە دەهێنیتەوه‌.

بۆ نمونە خوای گەوره‌ی لەسەر زمانی لوقمان (ع) کە کوڕەکەیی پەروەردە دەکات و نامۆزگاری دەکات دەفرموی: ﴿وَإِذْ قَالَ لِلْمَنْ لَابِنِيهِمْ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنِي لَّا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ: کاتیک لوقمان نامۆزگاری کوڕەکەیی دەکرد و گوتی: کوڕەکەم هاوێل بۆ خوا پەیدا مەکە، چونکە هاوێل پەیداکردن بۆ خوا ستمیکە گەوره‌یه‌. لوقمان: ۱۳.

﴿يَبْنِي إِنَّهَا إِنْ تَكْ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ بِأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿۱۳﴾ يَبْنِي أَمِ الصَّلَاةَ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَضْيِرْ عَلَيَّ مَا أَصَابَكَ إِنْ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿۱۴﴾ وَلَا تُضَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمَسَّ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا إِنْ اللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿۱۵﴾ وَأَقْبِدْ فِي مَشْيِكَ وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنْ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ: کوڕەکەم بیتگومان بزانه‌ی نه‌گەر کرده‌یه‌کی چاک یان کرده‌یه‌کی خراب به‌قەد سه‌نگی دانه‌ی خەردارەیی بی و نمو دانه‌ی خەردارە لەناو بەردی کدابی، یان لە ناسمانا بی، یان لە زه‌ویدا! ه‌وای گەوره‌ی نامادەیی دەکا و موحاسەبەیی لەسەر دەکات، بەراستی خوا بەلوتفە

و هیچ شتی ریگهی نیلراک و زانینی ناگری، (خبیره) و ناگاداره له زۆر و کهم. کۆره کهم نوێزه کەت بەباشی بەجێ بهێتە و چارەدێری شاداب و شەڕکان و کات و شوێنی بکە و هەر چاکەیهک پێش چلوت کەوت فرمانی بەکردنی بده و هەر کار و کردەویەکی ناپهوا و خراپ ناگادار بوی لێی نههی و قەدەغهی لێ بکە... گەر توشی بەلا و ناخۆشیهک بوی شارامی لەسەر بگرە چونکە ئەمە له وره بەرزیمویه، هەرگیز لەبەر فیز و لوت بەرزوی خۆت له خەلک هەلمەچەرخیتە، بە لهجەیی له خۆیایی بونەوه بەسەر زهویدا مەڕۆ، چونکە خسوی گموره مرۆژی بەفیزی خوش ناوی، ئەگەر بۆ نیش و کاری خۆت ریگەت بپری، میانە برۆ بەریتدا، نەنەوئەندە پەله بکە که جوانی پوخسارت پڕوا و نه نهوئەندەش سست بپۆ، که وه کو ناساغ و دو دل دەرکەوی، له کاتی قسەکردندا دەنگی خۆت نزم بکەرەوه و زیاد له ئەندازەیی پێویستی هاوئەمە کەت هەلسەرپه، چونکە ناخۆشترین دەنگ دەنگی زەرەیی کەرە و زۆرەیی ناسازییه کە ی لەبەر هێزی ناوازه کەیهتی. (لقمان: ۱۶-۱۹)

له سونەتی پێغەمبەردا ﷺ فرمودەیی زۆر هاتووه، که پێغەمبەر ﷺ بەراستەموخۆیی نامۆژگاری مندالانی کردوه.

لەوانه وه که بەئەنەسی فرموده: "کۆره کەم! گەر توانیت بەیانی و نیواره بکەیتەوه و لەدلت دا گری و کینەت بەرامبەر هیچ کەسێک نەبیت، ئەموا ئەوا بکە، کۆره کەم ئەمە رێشوتینی منە، هەر کەسێکیش رێشوتینی من زیندو بکاتەوه، منی زیندو کردۆتەوه، هەر کەسێکیش من زیندو بکاتەوه ئەموا له بەهەشت له گەل^۱ منە"

جا لێرهدا نەرمکی دایک و باوکە که هەل بقۆزنەوه و ئەموا نامۆژگاریانە پێشکەش به مندالەکانیان بکەن، که مانای جوان لەخۆ دەرگری، ئەمەش نەرمیت و کاری پیشینەیی چاک بوه له گەل مندالەکانیان.

^۱ أخرجه الرمذي برقم (۲۶۰۲).

په رتو کخانه‌ی نيسلامی له په رتو که کانی میژو و شه‌ده‌ب دا! چه‌نده‌ها
 ناموزگاری باوکان سو منداله کانیانی کوز کرده‌توه، که تیبیدا کورته‌ی
 نه‌زمونه کانیان و فیزیونیان له هه‌لو تیبسته جیاجیاکانی ژانیان، پیتشکمش
 ده‌کن، نه‌مه‌ش چهند غونمیه‌که:

نیمام عه‌لی کورپی نه‌بو تالیب ﷺ ناموزگاری چه‌سه‌نی کورپی کورد و گوتی:
 "کورپه‌کم گوی بیستی پیغه‌مبه‌ری خوا بوم ﷺ ده‌یفه‌رمو: هیچ هه‌ژاریه‌ک نیه،
 که له نه‌زانی خرابتر بی، هیچ سامانیتکیش له ژیری باشر نیه، هیچ
 تمیایی‌یه‌کیش له له‌خو رازی بون (العجب) ناخوشر نیه، هیچ هاوکاریه‌ک له
 راونوکردن به‌تین تر نیه، هیچ ژیره‌کیش وه‌ک ته‌دیر نیه، هیچ ره‌چه‌له‌ک و
 نازناوئیک وه‌ک ره‌وشت باشی نیه، هیچ پارنیزکاریه‌ک وه‌ک قه‌ده‌غه‌کردن نیه، هیچ
 په‌رستنتیک وه‌ک بیرکردنوه نیه، هیچ نیمانتیک وه‌ک شهرم نیه، سه‌ری نیسانیش
 نارام گرته، ده‌ردی قسه‌کردن دروکردن، ده‌ردی زانست له‌بیرکردن، ده‌ردی نه‌رم
 و نیانی گیلپی، ده‌ردی په‌رستن که مته‌رخه‌میه، ده‌ردی نازایه‌تی ستم کردن،
 ده‌ردی لی بیورده‌یی منه‌ت کردن، ده‌ردی جوانی خو به‌زل زانینه و ده‌ردی
 ره‌چه‌له‌ک شانازی کردن"، پاشان نیمام عه‌لی گوتی: کورپه‌کم هه‌ر پی‌اوئیک
 ده‌بینی هه‌رگیز به‌سوکی ته‌ماشای مه‌که، گه‌ر له خوژت گه‌وره‌تر بو وه‌ک باوکتی
 دابنی، گه‌ر وه‌ک خوژت بو وه‌ک برای خوژی دابنی، گه‌ر له خوژت به‌وکتی بو وای
 دابنی کورته^۱

موعازی کورپی چه‌بعل ﷺ ناموزگاری کورپه‌که‌ی ده‌کورد و ده‌یگوت:
 (کورپه‌کم گه‌ر نویتزت کرد نویتزی مالناوایی بکه، چونکه نازانی جارنکی تر بو
 ده‌گه‌رپی‌توه، کورپه‌کم بزانه به‌وادار له نیسان دو چاکه ده‌سری، چاکه‌یه‌ک به
 پیتی داوه و چاکه‌یه‌ک دوای خستوه، تو له گه‌ل قه‌ومیک داده‌نیشی قسه ده‌کن،
 جا گه‌ر بینیت بی ناگابون چهند جارنیک هه‌ز و ناره‌زوت به‌ بۆ لای خوی گه‌وره

^۱ أخرجه أبو نعیم في "الحلیة" ج ۳۶/۲ - ج ۳۴۳/۶.

د لوی پیاړتوبه

طارسی کورې کهیسانی یه مهنی ناموزگاری کوره کهی ده کرد و ده یگوت:
(کوره کهم، هاروئی خاوهن ژیره کان بکه، گهر له وانیش نه بی بهوان دهناسری،
هاروی یمتی نه زانان مه که، گهر له وانیش نه بی بهوان دهناسری، بزانه بز هه مبر
شتیک مدهستی خوی همیه، مدهستی مرزقیش؛ ژیر باشی مته)^۲

^۱ هکدا نکلم الاولیاء و الصالحون ج ۱/۳۰.

^۲ هکدا نکلم الاولیاء و الصالحون ج ۱/۱۰۱.

هاندان و ترساندن

سروشتی کاریگه‌ری له‌سەر دهرونی مرۆڤ، له مرۆڤتیکمۆه بۆ مرۆڤتیکسی تر جیاوازی هه‌یه، له‌هه‌مان که‌شیش جیاوازی هه‌یه له کاتیکمۆه بۆ کاتیکسی تر، هه‌ندی دهرۆن به هاندان و نهرمی و خۆشه‌ویست کردن ڕێک ده‌بێ، جا گهر ترساندنی له‌گه‌ڵ به‌کاربه‌یترێ نه‌وا لێ هه‌لدێن و به‌زه‌حه‌ت کاریگه‌ریان له‌سەر ده‌کری.

به‌هه‌مان شێوه هه‌ندی که‌س به ترساندن و سزادان ڕێک ده‌بێن، گهر هانیان بدری، نه‌وا له به‌جێ هینسانی شه‌رکه‌کانیان ناسانکاری ده‌نوێسن و نامۆژگاری کاریان تیناکات. که‌سی واش هه‌یه پێوستی به هه‌ردو چه‌شن هه‌یه، جارێک به نارمه‌زودان و جارێک به ترساندن.

قورئانی پێرۆز له زۆر جێگه‌دا هه‌ردو شێوازی پێکمه‌وه به‌کار هیناوه، جا باسی ره‌زامه‌ندی هه‌میشه‌یی کرده‌، که بۆ چاکه‌کاران دانراوه، باسی سازاری به‌نیشتی کرده‌، که بۆیاخی بو‌ان و تاوانباران دانراوه.

بۆ وینه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفَجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ: چاکه‌کاران له نعه‌ت دان، فاسق و خراپه‌کاران له دۆزه‌خ دان. ﴿الانفطار: ١٣-١٤﴾

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ: هه‌رکه‌ستێک به‌قه‌د گه‌ردیله‌ک چاکه‌ بکات ده‌بیینتسه‌وه، هه‌ر که‌ستیکش به‌قه‌د گه‌ردیله‌یه‌ک خراپه‌ بکات ده‌بیینتسه‌وه. ﴿الزلزلة: ٧-٨﴾

جا په‌روه‌دیاری شه‌رکه‌وتوو خۆی لهم دو وه‌سه‌یله‌یه‌ ناکات، هه‌تا باشترین په‌ره‌نهامی په‌روه‌رده‌یی به‌ده‌ست دێنی.

جۆز او جۆری هاندان:

ناره زودان چەند جۆرتکی هەبە، کە هەر پوانینی لە بەچاکەدانان و ئیجابەبوە دەست پێ دەکات تا وتە شێرین و هاندەر، تا دیاری رەمزی سادە، تا پاداشتی گەورە.

نەم هاندانەش بە جیاوازی نەم کارە، کە منداڵ پێ هەل دەستی و بەجیاوازی تەمەنە کەمی جیاوازی دەبێ.

بۆ وێتە منداڵی بچوک هەلقومیتک یان چوکلێتیکسی لەلا باشترە لە گشت جۆری پاداشتەکان.

منداڵ لە تەمەنی خۆناسیدا پاداشتی مادی بە لاره باشترە. کاتێک منداڵ دەگاتە تەمەنی پێگەمێشتن (بلوغ): نەموا پاداشتی مەعنەوی کاریگەری زۆری دەبێت لەسەر دەرونیدا.

زۆر گرنگە منداڵ هۆی پاداشتە کەمی بزانی، تاوێ کو نەم چەمکە دروست و رەفتارە راستە لە دەرونیدا بچەسپێ و، سوڕی لە سەر دووبارە کردنەوی لە رەفتاریدا.

پێویستە هۆشیاری بەدی لەسەر فەوێ دایک و باوک بە لێنی پاداشت بە منداڵ نەدەن، کاتی ناتوان پاداشتە کەمی پێ بەدەن، یان بە لێنی پاداشتی پێ بەدەن و پاشان پێچەوانە بە لێنە کە رەفتار بکەن و بە جێی نەهێنن، چونکە نەم رەفتارە وا لە منداڵ دەکات جارتیکی تر لە پاداشتیکی تردا متمانە بە بە لێنی دایک و باوکی نەکات، کە نەموش دەبێتە پوچ کردنەوه و نەهێشتنی شوێنەواری خوارواو لە پرۆسەی هانداندا.

هەر وەها زۆر گرنگە دایک و باوک لە بری پاداشتی کەرتکی بچوکی منداڵ پاداشتیکی گەورە پێ نەبەخشن، بە لکە پێویستە پاداشت و دیاری لە گەل قەبارە و شوێنەواری نەم کارە بگۆنێ کە پێی هەلساوه.

له دیاری و پاداشت دا، که پیشکش به منداڵ ده کسری، گرنګه، جوړاوجوړ بیت و به بمرده و اسی ېک جوړ نه بیت، چونکه وا له منداڵ ده کات له م دیار به دیواره بواندا بیتار بیت.

پتغه مېمر ﷺ وریایې داوه به شوننهواری گهوره ی دیاری له دهرونی مسزوف دا و له زیاد کردنی خۆشمویستی دا، که فعمویه تی: ((كَهَادُوا لِحَسَابِهَا: دیاری بهیه کتری بدهن، له لای به کتری خۆشمویستی دهن.))^۱

پتغه مېمری خوا ﷺ سوړوړو له سر پیشکش کردنی دیاری به تایه تی بؤ منداآن، تاوه کو به هۆیموه خۆشی و شادی هاته نار دلیمان و خۆشمویستی نهوایش بؤ نمو زیاد بیی، که وایان لی بکات نامزژگاری و رینماییه کانی زور چاک وهرگرن.

له نه بو هورمیرهوه ﷺ گپراوتهوه کهوا پتغه مېمری خوا ﷺ لهو کاته ی بهری میوه و دانه وتله پتده گیشته ده هات و ده یفه رمور: "خوایه بهره کت بهاویه مه دینه که مان و بهروبوم و کیشان و پتوانان، بهره کت له گمل بهره کت بی، پاشان ده بیه خشی به بچو کترین منداڵ که لهوی ناماده ده بو"^۲

له نیسحاتی کوړی به حیای کوړی طلمه ﷺ گپراوتهوه، که گوتیه تی: (له مزگموت له گمل عیسای کوړی طلمه ی مامم بوم ﷺ، سانی کوړی به زید هاته ژورهوه ﷺ و منی ناره لای و گوتی: برؤ لای نم پیاوه گوره یه و پسینی بلتی: عیسای کوړی طلمه ی مامم ده تی: نایا پتغه مېمری خوات بینیهوه ﷺ؟ نهویش گوتی: به تی، پتغه مېمری خوام بینیهوه ﷺ، من و چمند کوړیو گمیه که له گملم بون چوینه خزه تی، بینیمان خورمای له سینه که ده خوارد، هاوله کانیش له لای بون، جا چنگیتکی بؤمان هه لگرت و پتیدایین و دهستی

^۱ أخرجه مالك في الموطأ برقم (٢٨٩٦).

^۲ أخرجه مسلم برقم (١٣٧٣).

بمسر سدرماندا هیتنا)^۱

له خاتو عانیشموه (رهزای خوای لی بی) گوتویهتی: چمند دیارسهک له لایمن نه جاشی یهوه هاتبو، ننگوستیلیمه کی حبهشی تیدابو، جا پیته مبهری خوا ﷻ به بی بایه خیهوه به داریک یان به همندی له په لجه کانی هلی گرت، پاشان بانگی نومامه ی کچی نمبی عاضی کرد، که کچی زهینه یی کچی پیته مبهری بسو، فرموی: "کچه کم بهمه خوتی پی برازتهوه"^۲.

زاناکانی مسولمانان دهرکیان به گرنگی هاندانی مندالان کردوه لمسر پاکخوسی و په روره کرده کردن دا، ناگاداریشیان لی تی داوه.

بۆ وینه نیمام غه زالی گوتویهتی: (مندال همر ره وشتیکی جوان و کاریکی باشی لی به ده رکهوت، پیترسته لمسر نه مه بهو شته خه لات بکری و پاداشتی لمسری بدریتی، که پهی شاد ده بی، لفاو خه لکیش ستایش بکری)^۳

شهوی دهرساره ی پاداشت و دیاری ده گیتدرتیهوه و شوتنه واری لمسر په روره ده و فیتیرکردن هه بوه، شهویه که له دتیرینهوه همندی دمو له مه ندی چاکه کاری شاری دیمشق نوکی سورکراوه ی به شه کراویان وه قف کردیسو، تاوه کو له قوتابخانه کان پتسککش به مندالان بکرتت بۆ هاندانیان لمسر فیترون و به نه ده ب بون.

چۆراو چۆری ترساندن:

به هه مان شیوه ترساندن چهند شیتوازیکی ههیه، که له روانینیکی دل ره قیانه و سرکوته کمر دست پی ده کات، تا هه ره شه کردن به بی تهمش کردن له یاری و مرچه، یان گمش و پیا به کردن، تا لیدان و ترساندن به سزادانی خوای گموره و

^۱ أخرجه المصنف في مجمع الزوائد ج ۱۸/۵

^۲ أخرجه أبو داود برقم (۴۲۳۵).

^۳ إجماع علوم الدين ج ۳/۷۴.

توده بون لئی.

نهمهش به جیاوازی نه فسیب و خیرا وه لّام دانمروی جیاوازی همیه، چونکه نمو مندالهی به سمر کژنه کردن ژیر دهبی پیتویست به بی بهشی کردنی ناکات، نمو مندالاش به بی بهشی کردن ژیر دهبی پیتویست به به کارهیتانی لیدانی ناکات، نهمهش شتیکی گرنکه پیتویستی به وریابونه.

همروه ها نمو کارانهی پیتویسته وریابن لئی بریتین له:

-توندی سزا که بگونی له گمل نمو کارهی منداله که نه لهای داوه.

-له گمل همو کردهویه کی مندال، بچوک یان گموره نسزا دوساره نه پیتیموه،

به لکه کردهوه کان همو کژیکرتتهوه، نینجا به کجار له سمری سزا بلدی.

-مندال به تهواری هوی سزادانه کی بزانی، تاوه کو نهم هویسه له بی و

هوشیدا به سزادانه که به ستری.

شوهی پمیره ندهاره به هاندان و ترساندن، ده کری لهم خالانهی خوارهوه کسورت

بکه پیموه:

۱- پیتویسته سزادان و هاندان له گمل ته مهنی مندالی سزادارو بگونی،

چونکه نه گونجانی سزادان و هاندان له گمل ته مهنی مندال، پنگه بیتته کوسپ و

له مپهر له بمردهم نمو سوده خوازیارهی له همردوکیان چاوه ری ده کری.

۲- سزا و پاداشته کان همه چه شنه بیت و له سمر یک جور بمردهوام نه بیت.

۳- له سمر دایک و باوگه کاتیک به لنین سزادان یان پاداشت و مرگرتن به

مندالان ددهن، پیتویسته جوره کی دیاری نه کم، بز شوهی بوار بز هله بژاردنی

سزا یان پاداشت کراوه بی.

۴- زور وریا بن له به جی نه هیتانی به لنین و همره شه کان، چونکه نهم جوره

رهفتاره ده بیتته مایهی گوی نه دانی مندال به به لنین و همره شه کانی جاری

داهاتو.

۵- پیتویسته مندالان به باشی بزانشن بزچی سزا ددهرتن و بزچی خهلات

ده‌کرتین.

۶- له پاداشت دانوه و سزادانی مادی و بمره‌ست دا، پیوسته پله‌پلمی له مامه‌له کردن له گمل مندالان به‌کاری بۆ پاداشت دانوه و سزادانی مبعنموی له مامه‌له کردن له گمل مندالانی ته‌من گه‌وره‌تر.

۷- له حالته‌تی توره‌بوندا پیوسته لاسر دایک و باوک خویان له سزادان دور بگرن، چونکه سزادان له‌و کاته‌دا ده‌گۆری بۆ تۆله سه‌ندنه‌وه.

۸- زۆر سزا نهدان و خه‌لات نه‌کردن، تاوه‌کو مانا خوازیا ره‌که‌بی وه‌کو خۆی بیتنی.

۹- سووبون لاسر جیاوازی نه‌کردن له نیتوان مندالان گسر شمور هفتاره‌ی پاداشت و سزاکه‌ی له‌سمر ده‌دری یک شت بیت، همروا سووبون لاسر نه‌وه‌ی که پاداشت دانوه نه‌بیته هۆی غیره و نیره‌یی^۱ له نیتوان مندالاندا.

۱۰- وریایی زفد له‌وه‌ی، که سزا له مندالان بکری، بیان بیژه (لفظی) بریندار کمر وه‌ک نامرازتکی سزادان به‌کاربه‌یتنی.

لیدانی مندال و جیاپای په‌وره‌دیاران:

زۆریه‌ی زاناکان رای جیاوازیان همیه‌ له‌به‌کاره‌یتنانی نامرازی لیدان له ته‌می کردن و سزادانی مندال دا، که له نیتوان پشتگه‌ی کردن و پشتگه‌ی نه‌کردن دایه. زۆریه‌ی زاناکانی په‌وره‌ده‌ی پۆژ ناواییه‌کان شتوازی لیدانیان په‌تکرده‌توه له په‌وره‌ده‌دا و قه‌ده‌غهی به‌کاره‌یتنانیان کرده، شم به‌وکانه‌ش بۆ ولاتانی مسولمانان گۆتزیامه‌وه و له‌نیه‌ه‌ندی فیرخوازان و پۆشنهران بلاوریه‌وه و دیدیان بۆ به‌کاره‌یتنانی لیدان شه‌وبو، که‌وا شتوازیکی په‌وره‌ده‌یی دپندانه و دواکه‌وتویییه، پاشان هینده‌ی پی نه‌چو زاناکانی پۆژشاوا بانگه‌شهی چه‌موتی بیردۆزه‌که‌ی پیتشریان ده‌کرد و داوای گه‌رانسه‌وه‌ی به‌کاره‌یتنانی لیدانیان ده‌کرد

^۱ نیره‌یی: حسودی.

وهك شيوازيكي پيرو مرد هبي، كه له كاتي سمرنه كه وتوي شيوازه كاني تر پهنای بۆ ده بردی.

(سبوك) پيرو مرد ياري نه مريكي ده لئى: (له كتيبه كه صدا كه پازده جار چاپ كراوتهوه؛ هر ژم گومرا كرد به موي، كه برياري لابردي سزادام تيدا دابو، به لام نيستا بۆم ده ركوت، له پيرو مرد هبي مندا لا دا همر ده بى سزادان هه بى)¹

دكتور دوشى - زاناي نه خو شيه د مرونيه كان - ده لئى: (سزاداني مندا لا له همرچى كاريك ده يكات: شيوازيكي هه لميه له پيرو مرد هه، هه ندى جار همر ده بى تۆله جهميه به كار به تيرى، به لام به هاوسهنگى و مام ناوه نديتى²

دكتور بنجامين سبوك ده لئى: (ليداني مندا لان بۆ پيرو مرد كردنيان شتيكي پيوسته، نه موي كه مندا لا تيكد هه دات نه مويه، كه هه له بكات و پاشان لئى نه دهين، به لكه به وشميه كى رهق يان روانينيكي دل رهقانه وازينين). پاشان بريار ده دات كه حالي زۆر له لاوان و پياواني تۆزيوه تموه و بۆي ده ركوتوه كه: (باشترين رهوشتيان نه موبو كه له كاتي مندا ليدا هه لميه ده كرد، باوكى له ليداني ته مبه لئى نه ده كرد، خرابترين رهوشتيان و لاوازترين كه سايه تيان نه موبو، كه له سالاني به كه ميموه له ليداني دايك و باوكى پاريزراو بوه)³

پيشتر زانلياني مسولمانان دوياتي پيوستيه تي ليدانيان كردۆتموه بۆ ريك و پيك كردنى و راست كردن موي رهفتاره كان.

وهك وتهمى نيين خه لفون ده لئى: (سزاداني جهميه دوا ريگميه، كه پيرو مرد يار پهنای بۆ ده بات دواى بى سورد بوني گشت ريگا كاني تر).

نيمام غمزالي دهراره ي چۆنيه تي مامه له كردن له گه ل هه له كاني مندا لا ده لئى: (گهر له هه ندى حالتا جار يك پيچموانه ي نه موي ده كرد، پيوسته خو ي لئى بى

¹ دور البيت في تربية الطفل المسلم ص ۱۳۳

² دور البيت في تربية الطفل المسلم ص ۱۳۳

³ مع الله - دراسات في الدعوة والدعاة ص ۲۸۹. نقل عن مجلة المعلم العربي، عدد نيسان ۱۹۵۲ م.

ناگا بکری و، پمردی له سر دانه مالری و ناشکرا نه کری، و اشی بز پیشان نمدری نو و ا بیتسه سر نیگای که که سیتیکی تر دوهیتری وه که شو بکات، به تایبعت گهر مندال دایوشی و همولی شاردنموهیدا، جا به دیدارخستنی له سر، رهنگه زیاتر بویری پی بدات و گوی به ناشکرا بونی نه دات، جا گهر نو کاته دوباره گه رایسه سر سر ریچیچه که؛ پتویسته به نهیستی سزابدری و کاره که ی به گه وره بگیری پیشی بگوتری: نه که ی جارتیکی تر نه م کاره دوباره بکته پته وه، نه گینا به کاره که د زانری و له ناو خه لکی دا نابروت ده چی.

له گشت کاتیکدا زور سر زه نشت نه کری، چونکه به لایسه گوی بیستی سر زه نشت و کاری ناشیرینی به لایسه سوک ده بیت و قسه ی له دلدا سهنگی نابی، با باوک سامی قسه که ی له گه لیدا پیاریزی و سر زه نشتی نه کات، مه گهر هندی جار نه بیت، با دایک مندال که ی به باوکی برتینی و ته ریقی بکاتموه^۱

نوهی له وته کی شام غه زالی راجینی؛ ورده کاری و ناسانکاری نو ده بیستی؛ که گموره ترین پسپوزی په ورده ناسی نوی لری ده ستوه ستاو ده بی، چونکه وریایی ده دات به پتویستیته به کاره تانی پله پله ی له سزاداندا، له سوکه وه بز توندی، هه روا ناگاداری ده دات به پتویستیته پارتیگاری کردنی سام و هه بیته په رومردیار له ده رونی مندالدا، نه گینا گشت شیتوازه کانی په رومرده هیچ به ره نجامیکی نابیت، گهر په رومردیار سام و هه بیته خقی له ده رونی مندال له دست دا، هه روه ها ناگاداری داوه به پتویستیته هاوسهنگی له نیوان رولی دایک و باوک له کرداری په رومرده دا.

له هه مو نه مانه گرن گتر برتیسه له خوی ناگا کردنی په رومردیار لهو خلیسکانه ی، که مندال به سه هو و هله لری پو ده دات و سور ده بی له سر داپوشینی نو خلیسکانه تاوه کو مندال له لای ناسان نه بی نه نجامی بدات و بلاوی بکاتموه، دیاره شوینه واری گموره ی ده رونی نه مهش شاراوه نیه.

^۱ احیاء علوم الدین ج ۷۳/۳.

جا پیغه مبر ﷺ لاسر نم رتیره گرنکه وریایی داوه، که بمر له پهنا بردن بز لیدانی مندال، پتویسته مامه له ی پی بکری. نه سدی کوری وده اعه گتیراویه تیموه، که بیایک پی ده گوترا (جوزه ی) هاته خزمت پیغه مبر ﷺ گوتی: (نه ی پیغه مبری خوا مال و مندالم سمریتیم ده کهن به چی سزایان بدهم؟ پیغه مبر ﷺ فرموی: (چاویزشی بکه)، پاشان دوهم جار گوتیموه، ههنا سی جاری نه مه ی گوتیموه، پاشان پیغه مبر ﷺ فرموی: نه گمر سزات دا به نه ندازه ی گونا هه که سزا بده، له لیدانی دم و چا وخت پیاریزه^۱ گومانی تیدا نیه به کارهیتانی لیدان له پسرورده کردن و ته می کردند، پر نیستیکی نیسلامیه که بز زور کاری داناوه.

له پیغه مبروه ﷺ چه مند فرموده یه هاته دهرساره ی رتدان به به کارهیتانی لیدان بز ته می کردنی مندال و پسرورده کردنیان، له وانه: پیغه مبر ﷺ فرمویه تی: ((مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَتْنَاءُ مَسْبِحٍ، وَأَضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَتْنَاءُ عَشْرِ، وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ: منداله کانتان که له ته مهنی حموت سالدان، بینان بلین نوتو بکمن، گمر له ته مهنی (ده) سالی نیان کرد لییان دن، همروا لهو ته مه نه ش جیگه ی نوستنیان جیا بکه نموه))^۲

له عبدالله ی کوری بشر ﷺ گوتویه تی: دایکم هیشه تری یه کی پندام بز خزمت پیغه مبری خوی بیه م، جا بمر له مه ی پی پی بگه یه نم لیم خوارد، کاتیک چومه خزمتی، گوتی گرت و فرموی: "نه ی غه دار"^۳.
عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((وَلَا تُرْفَعُ عَصَاكَ عَنْ أَهْلِكَ وَأَحْبَبُهُمْ فِي اللَّهِ: گوتیاله که ت لاسر منداله کانت هه له گره، له خواه بیان ترستینه))^۴

^۱ أخرجه المصنف في "مجمع الزوائد" ج ۱۰/۸

^۲ أخرجه أبو داود برقم (۴۹۵).

^۳ أخرجه ابن السني في (عمل اليوم والليلة) برقم (۴۰۱).

^۴ أخرجه المصنف في (مجمع الزوائد) ج ۱۰/۸

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمائی ہے پیوان کردوہ قامچی، یان گزبال لہ مالہ کہ میان ہلواسی لہ شونتیک کہ ہه صوان بیبینن، جا گہ لہ رہفتارتیک لہ رہفتارہ کانی مندالہ کانی بہدل نہبو؛ ہہ رہ شہی بہ کارہینانی بکات، چونکہ ہم ہہ رہ شہیہ دہ گہرینموہ و رہفتارہ ناشیرینہ کہ ناکن۔

لہ نبین عہ باسوہ ﷺ گوتیہ تی: پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمویہ تی: ((عَلَقُوا السُّوْطَ حَيْثُ يَرَاهُ أَهْلُ الْبَيْتِ لِأَنَّهُ آدَبٌ لَّهُمْ: قامچی (ڈان) بہ دیوار ہلواسن بہ شتوہیہ ک، کہ نہ ہلی ناو مال بیبینن، چونکہ قامچی تہ می کہریانہ))

لہو کاتہی دایک و بساوک لیدان ہلڈہ بڑترین و ہک ہڑیہ کی تہ می کردن و پمروہ دہ کردنی منالان، پیوستہ ناگاداری چمند کارتیکی گرنگ بن، کہ بریتین لہ:

۱- نامپرازی لیدانہ کہ لہ نیتوان رفق و نمرم بیت، لہ عومہرہوہ گپراوہ تہوہ ﷺ کہوا قامچیہ کی رہقیان بڑ ہینارہ، نہویش گوتیہ تی: لہوہ نمرتم بڑ بیتن، جا قامچیہ کی نہرمیان بڑ ہینا و گوتی: لہوہ رفق ترم بڑ بہیتن، جا قامچیہ کیان بڑ ہینا لہ نیتوان قامچیہ رہقہ کہ و نہرمہ کہدا بو، گوتی: "لیدہ، ہمر کہسہ و مافی خوی ہی بدہ"۔

نہمیش لہ بہر نہوہیہ، گہ نامپرازی لیدان رفق ہی، نہوا دہ بیتہ سازاردانی مندال، گہر نہرمیش ہی، نہوا مانای مہبہستی لیدان لہ دست دہری، کہ ترساندنہ۔

۲- لیدانہ کہ لہ نیتوان توند و سوک بیت، نہبادا نازاری تیدا بیت۔

۳- لیدان لہیہ ک شوین نہدری، بہلکہ لہ چہند نہندامتیکی چہستہ بدری، دہربارہی نہمیش نیمامی عومہر ﷺ دہیفرمو: (اضرب، وأعط کلا حقہ)۔

۴- لیدان لہ پوخسار و سہر، یان لہ نہندامہ کانی زاوڑی نہدری، چونکہ نہم نہندامانہ زور ہستیارن، کہ بہ لیدانیتیکی سوک نازاریان پیدہ گات۔

^۱ أخرجه المصنف في "مجمع الزوائد" ج ۱۰۶/۸

^۲ ذكره البيهقي في "السنن الكبرى" ج ۳۲۶/۸

درباره‌ی نهمه‌ش پیغمبر ﷺ ده فرموی: ((إذا ضرب أحدكم، فليتق الوجه: گهر یه کینک له نئیوه دهستی به لیدان کرد، با خوی له روخسار پیاریزی))^۱
 ره‌نگه باشترین شوین بۆ لیدان؛ همدرد دهست و ژیری به‌کان و همدردو سمتی بیت، چونکه نهو شویتانه نیش و نازار ده‌گمینی به‌لام زیان ناگمینی.

۵- دایک و باوک له کاتی تورهبون له مندال نمدن، چونکه لیدان له حالتی تورهبوندا وایان لی ده‌کات له حق لابدن و له‌بهر توژه سه‌ندنموه لیتی بدن.

۶- له ده جار زیاتر له مندال نهدری، له‌بهر نهوه‌ی زیاد له‌م سنوره ده‌بیتسه زیان گمیانندن به‌مندال، لیدانه‌که له ته‌می کردنموه دهرده‌چی.

درباره‌ی نهمه‌ش پیغمبر ﷺ ده فرموی: ((لا یجلد فوق عشر جلدات إلا فی حد من الحدود: له (ده) جلدده زیاتر لی نهدری، مه‌گهر له سنوریک له سنوره‌کان بیت))^۲

۷- وه‌سیله‌ی لیدان بۆ په‌روه‌رده کردن له گهل ته‌مینی جیاجیا؛ وه‌سیله‌یه‌کی سه‌رکه‌وتو نی‌یه. له‌بهر نهوه له‌سه‌ر باو‌کانه وریا بن له لیدانی شهو مندالانه‌ی، که له ته‌مینی قوتناغی کوتایی ته‌مینی هه‌رزه‌کاریدان، چونکه لیدانیان دهره‌نجامیتی خرابی ده‌بی.

۸- له حالتی پیوستی دا له کاتی به‌کاره‌یتانی لیداندا، پیوسته ناگادار بی، که لیدانی یه‌که‌م لیدانیکی به‌نیش بی و نه‌وانی تریش سوکتر بی.

۹- له کوتاییدا هه‌رده‌بی دوباره وریایی بدین، که له‌سه‌ر دایک و باو‌کانه سورین له‌سه‌ر نهوه‌ی بۆ په‌روه‌رده و ته‌می کردن په‌نا نه‌بمن بۆ لیدان، مه‌گهر دوای به‌کاره‌یتانی نام‌پاره‌کانی تر و بی تومید بون له به‌ره‌نجامه‌کانی^۳

^۱ أخرجه ابوداود برقم (۴۴۹۳).

^۲ أخرجه البخاري برقم (۶۸۴۸).

^۳ زوره‌ی نم‌خالانه سوهد له کتبی: منهج التربية النبوية، لاهره ۳۶۵-۳۷۳ و کتبی دور‌الیهت لی تریه‌ی الطفل المسلم لاهره ۱۳۱-۱۳۵ وه‌رگروه.

ناراسته‌ی ناراسته‌وخوا

جینباسی یه‌که‌م - چیرۆک:

په‌روه‌ده‌کردن له‌ ڕینگه‌ی ناراسته‌ی ناراسته‌وخوا، به‌ هۆی ئه‌م چیرۆکه‌ی ناوه‌ڕۆکه‌ی په‌ند و ناوه‌زگاری و سوو به‌خشینه: شتوازه‌نکی نیسه‌می په‌سه‌نه، که‌ خوای گه‌وره‌ له‌ قورنانه‌ی په‌روژدا و پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ زۆر فه‌رموده‌ په‌روژه‌کانی دایناوه‌.

قورنانه‌ی په‌روژ په‌ره‌ له‌ به‌سه‌ره‌اتی پیغه‌مبه‌ران و پیاوچه‌کان و بێ باوه‌ران و لوت به‌رزان، نه‌وانه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ ویستی وابوو به‌ ته‌په‌ڕینی کات، به‌سه‌ره‌ات و سه‌رگه‌زشته‌یان بیه‌ته‌ په‌ند و ناوه‌زگاری بۆ به‌رواداران.

خوای گه‌وره‌ له‌ قورنانه‌ی په‌روژ دا جه‌ختی کرده‌وه‌ له‌سه‌ر ڕۆلی چیرۆک و گه‌نگی هه‌بونی له‌ په‌روه‌ده‌کردندا، که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿كَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءٍ مَا قَدْ سَبَقَ نَا بَعْم جَوْرَه‌ سه‌رگه‌زشته‌ی پیغه‌مبه‌رانت بۆ ده‌گه‌ڕینه‌وه‌﴾ ٩٩

هه‌روه‌ها فه‌رمویه‌تی: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ نِيْمَه‌ باشترین چیرۆکت بۆ ده‌گه‌ڕینه‌وه‌﴾ یوسف: ٣.

سه‌باره‌ت به‌ نامابه‌ی چیرۆک له‌ قورنانه‌ی په‌روژدا، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَكَلَّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ أَلرُّسُلِ مَا نُنَبِّئُ بِه‌م فُوَادَك: چیرۆکی هه‌ریه‌ک له‌ پیغه‌مبه‌رانت بۆ ده‌گه‌ڕینه‌وه‌، تا دلت به‌ی جیگه‌ر بیت.﴾ هود: ١٢٠.

بێگومان ئاده‌میزاد به‌سه‌روشته‌ی خوای هه‌ز به‌گه‌ی بیستی چیرۆک بیان خه‌تینه‌وه‌ی ده‌کات، له‌به‌ر ئه‌وه‌شه‌ گه‌ر چیرۆک له‌ گه‌م‌ل قسه‌ی دارشته‌نی ئاسایی به‌راورد به‌کری ئه‌وا خه‌راتر ده‌چه‌ته‌ ناو دل و زۆرتی کاربگه‌ری به‌سه‌ر دهرونده‌

دهی:

ثیمه تیبینی مندالانی بچوک ده‌کمین، که له دهوری داپیره خۆشه‌ویسته‌کمیان کۆ ده‌بنموه، تا چیرۆکیان بۆ بگێریتتهوه، ههروه‌ها تیبینی ده‌کمین که‌وا نه‌ر داپیره له کاتی بێزاربوونی له هه‌وار هه‌واری نه‌وه‌کانی بانگیان ده‌کات بۆ نه‌وه‌ی چیرۆکیان بۆ بگێریتتهوه، نه‌وانیش خێرا دینه‌ لای و له ده‌وری له‌ نزیکه‌وه داده‌نیشن و هه‌م‌ه‌ریان گوێ بیست ده‌بن و به‌هێمنی داده‌نیشن، هه‌یچ جوته‌ و قسه‌یه‌ک ناکه‌ن و هه‌یچ وشه‌یه‌ک له‌ وشه‌کانی چیرۆکه‌که‌ و هه‌یچ جوته‌یه‌کی داپیره له‌ گێڕانه‌وه‌ی چیرۆکه‌که‌ فهرامۆش ناکه‌ن، جا گهر داپیره له‌ باس کردنی روداوه‌کانی چیرۆکه‌که‌ وه‌ستا؛ ده‌بینین خامۆش و دل‌گران ده‌بن، جا گهر وه‌ستانه‌که‌ به‌ مه‌به‌ست بیته‌ بۆ پشودان یان مه‌به‌ست دار نه‌میته‌ وه‌ک بۆ پۆم‌ین، یان باویشک یان ناوخواردنه‌وه‌ یان دهرگا‌کردنه‌وه‌ بیته‌، نه‌ر کاته‌ ده‌بینین مندالان به‌ گهرمیه‌وه‌ چاره‌ڕیزی به‌ په‌له‌ گه‌ڕانه‌وه‌ی باس کردنی چیرۆکه‌که‌ ده‌کهن، هه‌روه‌ها شوتنه‌واری هه‌له‌چون ده‌بینین له‌ گوزارشه‌کانی مندالان که‌ گوێ بیستی روداوه‌کانی چیرۆکه‌که‌ و به‌سه‌ره‌اتی پاله‌وانه‌کانی ده‌بن، له‌ ترس یان خۆشی یان برستی یان تینه‌وه‌تی یان ماندویه‌تی یان دله‌ راوکمی و تیک چون یان سه‌رکه‌وتن یان به‌زین و زه‌بونی و دیارده‌کانی تری هه‌له‌چونه‌کان و سۆزه‌کان.

شوتنه‌واری چیرۆک له‌ سه‌ر ده‌رونی مندال کورت هه‌له‌سه‌هاتوه‌ له‌ میانه‌ی گێڕانه‌وه‌ی یان گوێ بیستی، یان خوتنه‌سه‌وه‌ی، به‌له‌که‌ مندالان زۆر سه‌یام له‌ ژبانی واقعی و کرده‌یی رۆژانه‌یام دا لاسایی نه‌و روداو و ناکار و په‌فتارانه‌ ده‌کهنه‌وه‌، که‌ له‌ چیرۆکه‌که‌دا هاتوه‌.

نه‌وه‌ی له‌ پێشه‌وه‌ باس کرا ده‌ریاره‌ی شوتنه‌واری چیرۆک لای مندالان و گوێ بیستنیان به‌باشی، له‌م رۆژانه‌ماندا به‌وتنه‌یه‌کی زۆر گه‌وره‌تر له‌ لای منداله‌کامان ده‌بینین، نه‌ویش له‌ ڕیی به‌رنامه‌کانی مندالاندا، که‌ له‌ ته‌له‌فزیۆن په‌خش ده‌کرتین له‌ زه‌هیره‌کان و گێڕانه‌وه‌کان و چیرۆک و روداوه‌کان.

پاشان شوتنه‌واری نهم چیرۆکه له گشت قۆناخه‌کانی گه‌شه‌کردنی ده‌رونی و پهره‌رده‌یی و کۆمه‌لایه‌تی‌دا هاو‌ده‌م ده‌بیت، له‌گه‌ل‌که‌سه‌که له‌بهر شه‌وه قوتایی ناماده‌یی و ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی و زانکۆیی و گشت ناده‌میزادیک چ نه‌خوینده‌وار بیت، یان رۆشنبیر ده‌که‌وینته ژێر کاریگه‌ری چیرۆک، نه‌گه‌ر چی بابه‌ته‌کان و سروشتی بابه‌ته‌کان جیایی به قۆناخه‌کانی گه‌شه‌کردنی پینکه‌هاتیی و به‌جیاوازی ناسته ژیری و کۆمه‌لایه‌تی‌سه‌کان هه‌روه‌ها جیاواز ده‌بێ به‌گوێره‌ی جیاوازی بواره‌کانی حمز و گرنگیدانه‌کان.

مامۆستا کاتیک چهند راستیه‌کی روت ده‌گه‌تێتسه‌وه، قوتاییه‌کانی بێزاری لی به‌دی ده‌که‌ن، به‌لام گه‌ر چیرۆکی له‌گه‌ل‌دابی شه‌وا گۆرانییک له‌ دانیشتنی قوتاییه‌کان به‌دی ده‌کات و واق و وهرمان له‌ چاوی ده‌نگی و گوێ شل کردنیان لی ده‌بێرنی.

هه‌روه‌ها کاتیک باوک و پهره‌رده‌یار فرمان و نامۆزگاری به‌وشکی و روتی ناراستی منداله‌کانی ده‌کات؛ قه‌ه‌کانی هه‌یچ به‌ده‌مه‌وه هاتن و وهرگرستی پینوستی نابێ، به‌لام گه‌ر شه‌و بێرۆکه‌یه‌ی ده‌یه‌وی به‌هاته‌ روو، شه‌وا له‌میانمی چیرۆکیکی سه‌رنج راکێش، زیاتر وهرده‌گه‌ی، له‌بهر شه‌وه پینوسته له‌سه‌ر دایک و باوک وریابن، که نهم کاریگه‌ره گه‌وره‌ی چیرۆک بقۆزنه‌وه که له‌ ناراسته‌کردنی مندالان و سه‌روه‌ریاندا هه‌یه.

کاریگه‌ری چیرۆک له‌سه‌ر ده‌رونی مندالاندا له‌میانمی چهند خالیکه‌وه دێته‌ دی، که گرنگه‌ترینیان بریتی‌یه له‌:

هه‌زکردنی مندالان به‌زیاده‌ فێریون، پالیان ده‌نی بۆ موتابه‌سه‌کردنی چیرۆکه‌که تا کوتایی، بۆ ناشنا بون به‌ پاشاوه‌ی روداوه‌کانی و کوتایی هاتنی، من باش له‌ یادمه له‌و کاتمی قورنایم له‌بهر ده‌ستی باوکم (خوا بێسارێزی) ده‌خوینده‌وه، کاتیک گه‌یشتمه سه‌ره‌ی یوسف زۆر حمزم کرد بێخوینسه‌وه. بێشتریش ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ سه‌راوه‌کانیم خویندبۆوه و له‌ خویندنه‌وه مانده‌

بیوم، به‌لام نه‌متوانی واز له سوره‌ته‌که بهینم، نموه بو بهرگری مانده بسوم کرد تا کو تا یم به خویندنه‌وهی هینا.

دوم شت نموه‌یه که من‌دال له چیرۆکه‌که‌دا خزی، یان یه که‌سه‌ایه‌تیانه ده‌بینیتنموه که نه‌سه‌ش پالی ده‌نی بق به‌دواداچونی چیرۆکه‌که و ناشنا‌بون به‌روداوه‌کانی.

له قورنانی پیروز و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ زرد چیرۆک هاتوه، که زرد وینه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و ده‌رونی پاده‌نوینتی: که هه‌ندیکی وه‌ک نمونه‌ی په‌روره‌دی باس ده‌که‌ین:

چیرۆکی به‌دی‌هینانی ناده‌م و سو‌جده‌ی فریشتان بۆی:

یه‌که‌م چیرۆکه‌ خوای گه‌وره له قورنانی پیروزدا باسی ده‌کات، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً قَالُوْۤا اَنْتَ جَعَلُۡ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۗ قَالَ اِنِّیْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۰﴾ وَعَلَّمَۤ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلٰی الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِئُوْنِیْ بِاَسْمَآءِ هٰۤؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ﴿۱۱﴾ قَالُوْۤا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَاۤ اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِیْمُ الْحَكِیْمُ ﴿۱۲﴾ قَالَ یٰۤاٰدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ فَلَمَّآ اَنْبَاَهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ قَالَ اَنْتُمْ اَقْلُ لَكُمْ اِنِّیْۤ اَعْلَمُ غَیْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ ﴿۱۳﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْۤا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْۤا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَۤ اَبٰی وَاَسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِیْنَ ﴿۱۴﴾ وَقُلْنَا یٰۤاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَیْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ

الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٨﴾ فَأَزَلَهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا
مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ
مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٩﴾ فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ
إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٤٠﴾ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ
مِنِّي هُدًى فَمَنِ تَّبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ
﴿٤١﴾ البقرة: ٣٠-٣٨.

مروها فمرورته: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا
لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ
﴿٣٨﴾ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ
نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿٣٩﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ
فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمٍ يَبْعَثُونَ
﴿٤١﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ فِيمَا أُغْوَيْتَنِي لِأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ لَا يَتَّبِعُهُمُ بَئِينٌ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿٤٤﴾ قَالَ أَخْرَجْ مِنْهَا
مَذَهَبًا وَمَا مَذْهُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٥﴾
وَتَتَادَمُ اسْتَكْنُ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا
هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٤٦﴾ فَوَسَّوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ
لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْءِيهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا
عَنِ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَائِكَةً أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٤٧﴾

وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢٦﴾ فَذَلَّهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا
 ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَّرَاقِ
 الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْتُ لَكُمَا إِنَّ
 الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٧﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ
 لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونُنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٨﴾ قَالَ أَهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ
 عَدُوٌّ وَلَكُم فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٩﴾ قَالَ فِيهَا تَحْبَوْنَ
 وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٣٠﴾ يَبْنِي عَادَمٌ قَدَ أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ لِبَاسًا
 يُؤَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِن آيَاتِ
 اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٣١﴾ يَبْنِي عَادَمٌ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا
 أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ
 يَرَىٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِن حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيْطَانَ أَوْلِيَاءَ
 لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿الاعراف: ١١-٢٧﴾

رله و لیدوان،

ریستی خوا و ابور، دانایی به کوی وای ده خواست ، کنادهم و نموه کانی بهدی
 بهینتی تاوه کو له سر زهوی جی نشین بین و نوژن و ناوه دانی بکنه موه. جا به
 فرشته کانی راگه یاند کما دروست کراویکی تر بهدی ده هینتی که له سر زهوی
 کوشش ده کمن و به سریدا دهرژن و له هه مو شوینه کانی زهویدا و هه کانیان بلاو
 ده بنهوه و له پرواهه کانی ده خوزن و له نار زهویدا خیر و بیتری دهرده هینن و هه ندیک
 هه ندیکیان به جی ده هیلن.

فرشته کان دروست کراویکن خوی گوره بز پرستی خوی هلی بژاردون،
 به گوره بی خوی نیعمهت و به خشش و خوزه ریستی پی به خشین، پشتیوانی

گردون بۆ ره زامه ندى خۆى، ريتونىنى كردون بۆ فرمانبهرى كردنى، جا شهوان ترسان نهو دروست كراوهى خوا، دروستكراوئىكى وهك شهوان نه بئى و كهم و كورتیان لى بئته دى، يان سهريتچى بكم، له بهر شهوه خيتر ا پاكانهى خودى خۆيان كرد و گورتیان: چۆن كه سانى تر دروست ده كهى كه نيتمه به دلسۆزى يموه بهپاكت داده نيئن و سوياست ده كهين و ناوت به پهروژ راده گرین، كه چى شهوانهى له سهر زهوى جئ نشينان ده كهى، همر ده بسى له سهر سود و قازانجى دنيايى جياوازى بكمويته نيوانيانهوه و نهوهى خيتر و بيتره بۆ خۆيان را بگيستن، جا شهوانه كاته خراپهى تيدا ده كمن و خوينى زۆر ده پيژن و گيانى پاك و بئى تاوان ده كوژن، خواى گمورهش (پاكى و بئى گهردى بۆ شهوانه) وه لامىكى دل تارام كهرى دانهوه.

خواى گموره نادهمى له قورئىكى رهش دروست كرد، له گيانى خۆى فوى پيدا كرد و بوه مرؤفئىكى ريك، پاشان خواى گموره فرمانى به فرشته كان كرد سوجهى سوياس گوزارى بۆ شادهم بيهن، شهوانيش به مل كه چيهوه وه لامى پهروهردگارىانى داوه و سوجهيان بۆ شادهم برد و به گهوره يان دانا، جگه له نييليس، سهريتچى فرمانى خواى كرد و خۆى به گهوره زانى و بوه يسه كئيك له بئى پروايان.

كاتيك خواى گموره ده ربارهى هۆى سوجه نه بردنى پرسيارى له نييليس كرد، نييليس گوتى: به ره گهز من له شادهم باشترم و له ناوه مرؤكيشمهوه لهو پاكترم، گومانى برد كه كهس لهو به توانا تر نيه و گوتى: من لهو باشترم، جا به ماشكرا سهريتچى خواى كرد و خۆى به گهوره زانى، كه فرمانى خوا جئ به جئ بكات، وهك بلى تانه و ته شمري دها له دادگهرى و زانستى خوادا، خواى گمورهش پاداشتى سهريتچى كردنه كهى دايسهوه به بئى سهش سون و ده كردن له ره همتى خوا، نييليس داواى له پهروهردگارى كرد كه تا پوژى داويى بيهيلىتمهوه و ژيانى بئى بدات، خواى گمورهش داواكمى قبول كرد.

نامانجى نييليس له مهدا برىتى بو له به كارهينانى وزه و تواناكانى له سهر

لِشَيُونانِدن و گورمراکردنی ناده‌میزاد، به‌ممش جننگ دروست بو له نیتوان ناده‌م و نموه‌کانی و نیبلیس و نموه‌کانی.

خولی گموره ناده‌م و خیزانه‌کمی له به‌مهشت نشین کرد و خۆشیه‌کانی به‌مهشتی بۆ حلال کردن، به‌مبمستی تاقی کردنه‌ویان قده‌غمی نزیک بونه‌وه له داریک له داره‌کانی کردن، یه‌کهم رویه‌رویونه‌وی نیتوان ناده‌م و نیبلیس نموه‌بو، که نیبلیس له به‌مهشت دا وه‌سومه‌ی خسته دلیموه و وای تی‌گیاندا، که شو هلوی‌ییمی و نامۆژگاری به‌راستگویی ده‌کات، جا خۆی بۆ ناده‌م و خیزانه‌کمی وا پیشاندا، که دلی بزبان دمسوتی به‌بیت‌هش بونیان له‌م نیمه‌متیان، کاتیک بینی تموان پشتی تی ده‌کمن، سوتندی بۆ خواردن که نیمتی پاکه، هر که به‌قسمیان کرد و له فرمانی په‌روهردگاریان دهرچون، خوا نیمه‌متی خۆی لی سمندنمه، به‌لام نموان په‌لمیان کرد بۆ په‌شیمان بونه‌وه و تمویه‌کردن له خوای گه‌وره و سور نمون له‌سمر سمریچی کردنی، خوای گه‌وره‌ش په‌شیمان بونه‌ویانی لی وهرگرتن و له تاوانه‌کانیان خۆش بو و خستیه تاقی کردنه‌ویه‌کی تری درتیر، که هملی زوری تیدایه بۆ په‌شیمانی و تمویه‌کردن و لیتخۆش بون و چاکسازی. له‌ماتقی کردنه‌وه‌کیاندا، نیبلیسیشی تیندا زیاد کرد تا‌وه‌کو هه‌لیکی درتیری بۆ بره‌خسی، تا خوای گه‌وره بی‌کاته به‌لکه و بیانو له‌سمری^۱

گرنگترین خاله په‌روهرده‌یه‌مکانی نه‌م چه‌رۆکه بره‌تی‌یه‌ له:

۱- خوای گه‌وره له‌میانه‌ی چند دپارده‌یه‌کدا ریزی له ناده‌م و نموه‌کانی گرتوه وه‌ک: به‌ده‌ستی خۆی دروستی کردوه، له‌گیانی خۆی گیانی پیتدا کردوه، ناوه‌کانی فیتزکردوه، فرمانی به‌فریشته‌کان کرد، که سو‌جده‌ی بۆ بیمن و له به‌مهشت نشینی کردوه، له‌سمر زه‌وی کردویه‌تیه جی‌تشین، جا له‌بهر نموه له‌سمر ناده‌میزاده سوپاسی شم نیمه‌تانه بکات، شموش به‌به‌جی هینانی مافی خوای گه‌وره و سوپاس کردنی.

^۱ قصص القرآن، ص ۵-۱۰ به‌ده‌سکاری‌هوه.

۲- خزیه کم گرتسی فریشته کان، هژیەك بو بۆ سەركەوتنیان لە تەلق
کردنەوی خۆی گەورە، لەو کاتە بە سوجدە بردن بۆ نادەم وەلامسی فەرمانی
خوایان دایەو، لە خۆبایی و خۆ بەگەرە زانی ئیبلیس هژیەك بو بۆ
توڕەبونی خۆی گەورە لیتی و دەرکردنی لە سۆز و بەزەیی خۆی گەورە.

۳- دژایەتی نیتوان ئیبلیس و نادەم و نیتوان نەوێکانی هەردو لایان؛
دژایەتیەکی دێرینە، کەواتە هەرگیز ناکرێ ئیبلیس و نەوێکەیی بینە
نامۆزگاریکەری نادەمیزاد.

لەبەر ئەوە لەسەر نادەمیزادە هۆشیار و وریایی لەو قیبل و شیوازانی
ئیبلیس، کە لە پێتانیەو دەبەوی توشی سەریتیکیەکانی خۆی گەورەیان
بکات.

۴- خۆی گەورە فریشتهکانی دروست کردووە و لە گونا و تاوان و سەریتیکی
پاراستون، نادەم و نەوێکانیشی دروست کردووە، بەلام لە هەتە و گونا
نەپاراستون، لەبەر ئەوە نادەم سەرەرای -گەورەیی پلنە و پایەیی- لە مەژگان
یەکەم کەسی تاوانکار بو، بەلام خۆی گەورە دەروازەیی تەوێ و پەشیمان
بۆنەوی بۆ کردووەتەو، لەبەر ئەوە لەسەریانە دواي هەم گوناھتیک پەلە لە
تەوێ بکەن.

۵- خۆی گەورە نادەم و نەوێکانی کردۆتە جی نشینی زەوی و زەوی بۆ
فەرەم کردون، تارەکو ئاوەدانی بکەنەو و سود لە خێر و بیتری وەرگیرن، بۆ
نەوی بیتری ئەو نەعمەتانەیی، کە خوا پیتی بەخشیون چۆن بۆ پەرستنی و
سویاسکردنی بەکاردهیتری.

۶- تاقی کردنەوش هەر بەردەوامە، مل ملانی ئیبلیس و
سەربازەکانی و لە نیتوان نادەمیزاد بەردەوامە هەتا ئەو کاتەیی زەوی و هەرچی
وا بەسەریەوێه بۆ خوا دەمیتیتەو.

نیبراهیم و نیسماعیل (سلامی خویان لی بی):

له قورسانی پیروزدا زور چیرۆك سهارهت به نیبراهیم (عليه السلام) و وتنهی جیایی ژبانی و خهبات و جیهادی لهبانگهوازی کردن بز خوا هاتوه، نیتسهش باسی به کیتک لهم چیرۆکانه ده کهین، که پسیوهندی له گهمل نیسماعیلی کوری (عليه السلام) همیه، خوی گهوره ده فمرموی:

﴿وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٠﴾ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَبْنَؤُا إِنِّي أُرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَتَأْتِيَ آفَعْلٌ مَا تُوَمَّرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٢﴾ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَدَيْنَاهُ أَنِ يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَقَدَيْنَاهُ بِدَبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَّمَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٠٩﴾﴾ الصافات: ٩٩-١٠٩.

رله و لیدوان:

خوی گهوره نیبراهیمی هه لێژارد و کردی به پیغه مبر، نیبراهیم په یامی خوی به جوانترین شیوه گمیاند و کوششکی زوری کرد، که قوممه کهی بز لای خوی گهوره بانگ بکات، به لام نهوان به توندترین چۆره کانی نازار نازاریان دا، جا که بانگهوازی کردنیان بوه مه حال: بز پرواهیتان کس به مدهم بانگهوازه کمیموه نه هات، جگه له (ساره)ی خیزانی، جا خۆی لی دوره پهریز کردن و په نای دا به لای خوی گهوره، خوی گهورهش مژدهی کوپتکی نهرم و نیانی بی به خشی.

نیبراهیم (عليه السلام) به سالآچو بو هیشتا مندالی پسی نه به خسرابو، له بهر نهوه

نیبراهیم لهم کاره سمری سورما و به دلیدا نهده هات نهمه بیی، به لام خوای گوره به یادی هینایه وه، هر که نهو کار به جی یه و زانایه به هه مو شت، به توانایه له سمر هه مو شت کدا، نهوهی بو ویستی خوا بو، جا نیبراهیم کورپنکی ژیر و زانای بی به خشرا، نیبراهیم زوری خۆش ده ویست، نهو خۆشه ویستی به سروشتی بهی، که خوای گوره له دل و دهرونی گشت باو کیتی روانده، نیبراهیم خۆشه ویستی به کهی بز کوره کهی زور تر بوو، له بهر نهوهی دواي ته مه نیتی کوری، که له مندال بی بهش بو پی به خشرا، نهم کورپه له زانست و ژیری دا رۆشنایی چاوی باوکی بو.

به لام خوای گوره ویستی راستگۆزی نیبراهیم و نیسماعیل و راستگۆزی خۆشه ویستیان بز فرمانی خوای گوره تا قی بکاته وه، تا قی کردنه وه کهش زور زهحمهت و دژواره، که جگه له پینه مبهران و خودا په رستانی راستی خاوهن عزم لی دهرناچن.

نیبراهیم له خویدا بینی و نیسماعیلی کورپی سمر ده بری، دیاره خهونی پینه مبهرانیش سروس (وحی) به، نیبراهیم دو دل نه بو گومانیشی نه بو له وهی که بینی، جا به کسهر هه والی نهمه ی به کوره کهیدا، نهویش بز فرمانی خوا وه لامی ره زامه ندی دایه وه و به باوکی گوت به فرمانی خوا بکات، جا باوکه هاته پیتشه وه بز سه رپرینی کوره کهی! کورپهش مل که چ بو بز نهوهی باوکی سمری بری، کاتیک خوای گوره راستگۆزی هه ر دوکیان و مل که چی بونیان بز فرمانه کهی بینی، سه رکه وتنیانی لهم تا قی کردنه وه یه دا ناشکرا کرد، له جیاتی نیسماعیل بهرانیکی گوره ی نارد بز سه رپرین و خه لاتی نیبراهیم (عليه السلام) کرد به وهی، که کردی به باوکی گشت نهو پینه مبهرانه ی، که له دواي نهو دین و له نه وه کهی کتیب و پینه مبهرانی دانا، گشت نه تمه و کانیش بو نه په رپه وان، هه روا خه لاتی نیسماعیلی کرد به وهی، که له نه وهی نه ودا (محمد) ﷺ کرده کوتا پینه مبهر و گوره ی هه مو کورپی ناده م، نهمه ش پاداشتی راستگۆزی یانه.

گرنگترین خاله‌کانی په‌روږده‌یی له چیرۆکه‌که به‌رتیه له،

۱- له‌سمر بانگبهری چاکه خوازه له هه‌مو رۆژگارێک دا پیتشبینی کۆسپ و له‌مپهر و نازاری دوژمنانی چاکه و ریتنمونی بکات.

۲- گهر ئاده‌میزاد هه‌ستی به‌ناو‌مینی کرد له بانگ کردنی خه‌لکانی تر و له‌نازاریان، نه‌وا له‌سهری پیتوسته که په‌نا بباته خوای گه‌وره و داوای یارمه‌تی لی بکات.

۳- توانای خوای گه‌وره هه‌یج سنورینکی نیه و هه‌یج کۆسپ و به‌ر په‌رچێک ناتوانی به‌ره و پوی به‌وستی.

۴- له‌سمر ئاده‌میزاده که داوا له‌خوا بکات و متمانه‌ی هه‌بی له قبول بونی و به‌توانایی خوا.

۵- خه‌لات و به‌خشینی خوای گه‌وره بۆ به‌نده‌کان؛ به‌تاقی کردنه‌وه و گرفتاری (ابتلاء) به‌ستراوه‌ته‌وه.

۶- تاقی کردنه‌وه‌ی خوا بۆ به‌نده چه‌ند گه‌وره بی، نه‌وا خه‌لات و پاداشتی خوا بۆ به‌نده نه‌وه‌نده گه‌وره ده‌بیت.

۷- په‌یره‌ست بونی ئاده‌میزاد به‌هه‌ر نعه‌مه‌تیک له نعه‌مه‌ته‌کانی خوای گه‌وره مال‌یان منداڵ‌یان... په‌رده ده‌خاته نیتوان به‌نده و خوای گه‌وره، نه‌م نعه‌مه‌ته‌ش ده‌بیتته نه‌مان و مایه‌ی له‌ناو چون.

سه‌باره‌ت به چیرۆکه‌کانی قورئان نمونه زۆرن و ته‌نها نه‌وه‌نده‌ی باس‌مان کرد به‌سه، ئاماره‌ش به چه‌ند چیرۆکیکی تر ده‌که‌ین، که نه‌مانه‌ن:

-چیرۆکی دو کۆره‌که‌ی ئاده‌م.

-بانگه‌واری پیغه‌مبهره‌کان بۆ قه‌ومه‌که‌یان (نوح، هود، صالح، لوط، یعقوب).

-نیبراهیم و بانگه‌وازه‌که‌ی بۆ قه‌ومه‌که‌ی.

-نیبراهیم و نیسماعیل و دروست کردنی که‌عبه.

-یه عقوب و کوره کانی.

-یوسف و زنی عزیز.

-موسا و فیرعون.

-موسا و شوعیب و کچه کانی.

-مانگاکی نه وهی نیسرائیل.

-موسا و خضر.

-سوله یان و به لقیس.

-عوزیر.

-زه کهریا و یه حیا.

-مه ریم و له دایکونی مه سیح.

-پیلانه کانی جوله که له مهر عیسا.

-ذوالقرنین.

-یارانی نه شکموت (أصحاب الکهف).

-چال لیده ران (أصحاب الاخدود).

-فیل سواره کان (أصحاب الفیل).

جگه له مانهش زور چیرۆکی تریش ههیه.

سوننه تی پیغه مبه ریش ﷺ پره له چیرۆکی ناسانجدار، که هه ندیکتی وهک

نونه لی باس ده که مین:

که چهل ، به لهک ، کویر:

نه بو هورهیره ﷻ ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرصی:

((س) پیاری بهنی نیسرائیل هه بون، به کتیکیان به لهک و گول، دوه میان

که چهل و سۆیه میان کویر بو، خوا ویستی تا قیان بکاته وه، جا فریشته یه کی له

شیهی مرۆف نارد له لایان.

یہ کہہ جا رہا ہے چوہ لای بہ لہ کہ کہ و پئی گوت: لہم جیہانہ دا چ شتیکت بہ لاولہ لہ
ہد صو شت خۆشترہ؟

نویش گوتی: حمز دہ کہم رہ نگم جوان بیٹ و یئستم چاک بیتسہوہ و نہو
شانہی کہ بہ ہوی نہوہوہ خہ لک بیترم لی دہ کہ نہوہ نہ میتن و منیش وک
مرۆقینیکی جوانم لی پئی.

فریشتہ کہ دستیکی ہینا بہ سہریدا و چی نہ خۆشی ہہو ہیچی نہ ما و بر
بہ مرۆقینیکی جوان.

نینجا فریشتہ کہ گوتی: نہی لہ مالی دنیا حمزت لہ چیہ؟
گوتی: حوشر، بہ فرمانی خوا و شترینیکی سکپری پئی بہ خشی و دوعای
بہرہ کہتی بۆ کرد.

دوای نہو چوہ لای کہ چہ لہ کہ و گوتی: کام شت لہ ہہو شتیکت لہ لا
خۆشترہ؟

نویش گوتی: قۆنکی پر و جوان و برینہ کانی سہرم چاک ببہوہ، نیر خہ لک
بیترم لی نہ کہن.

بہ فرمانی خوا سہری چاک بۆوہ و قۆنکی پر و جوانی لی پوا.
نینجا گوتی: نہی لہ مال و سامانی دنیا حمز لہ چی دہ کہیت؟
گوتی: حمز لہ مانگا دہ کہم، بہ فرمانی خوا مانگاہ کی ناوسی پئی بہ خشی
و دوعای بہرہ کہتی بۆ کرد.

دوچار چوہ لای کویرہ و پئی گوت: چ شتیکت لہ ہہو شت لہ لا خۆشترہ؟
نویش گوتی: حمز دہ کہم چاوہ کانم چاک ببہوہ و منیش وک نہو خہ لک
ہہو شتیکت ببینم.

بہ فرمانی خوا چاوہ کانی چاک بونہوہ.
نینجا پئی گوت: لہ مالی دنیا چ شتیکت لہ لا خۆشہویستہ؟
گوتی: سہر نیر بہ فرمانی خوا دو سہری نیر و می پئی بہ خشی.

خوا بهره‌گمتی خسته سامانی هه‌مویان و بونه خاو من ناژه‌تیکى زۆر.
 باش ماوه‌یه‌کی زۆر هه‌مان فریشته خۆی گۆپى و خۆی وه‌ك شه‌وان لیکرد،
 پیتش هه‌موان چوه لای به‌ئه‌که‌که و گوتى: پيساوینكى هه‌ژارم و هه‌یچ پارهم پى
 نه‌ماوه ناتوانم سه‌فهره‌که‌م ته‌واز بکه‌م، پاش خوا هیوام به‌تۆیه و بۆ خاترى شه‌مو
 خوابه‌ی، که تۆی له‌ نه‌خۆشى چاک‌کرده‌وه و شه‌م رهنه‌گه‌ جوانه‌ی پى به‌خشیت،
 شه‌م هه‌مو سامانه‌ی پى به‌خشیت، حوشتریکم بده‌یه، تا سه‌فهره‌که‌مى پى ته‌واو
 بکه‌م.

شه‌ویش له‌ وه‌لام دا گوتى: سوالکه‌م شه‌م سه‌رده‌مه‌ دا زۆرسون، من ناتوانم
 داواکه‌ت پیتشه‌ دى.

فریشته‌که‌ گوتى: وه‌ك له‌وه‌و پیتش تۆم ديبى وا به‌تۆ به‌ئه‌ك بویت و هه‌مو
 که‌س قه‌تیزان لى ده‌کردیتمه‌وه و هه‌ژار بوى، خوا شه‌م سامانه‌ی پى دای؟
 گوتى: نه‌خه‌تر من شه‌م سامانه‌م له‌ باوك و باپه‌رانه‌وه بۆ به‌جى ماوه.
 فریشته‌که‌ گوتى: شه‌گه‌ر درۆ بکه‌یت خوا وه‌ك خۆت لى بکاته‌وه.
 داوای چوه لای که‌چه‌ل و به‌هه‌مان شه‌تیه له‌گه‌لایا دا، شه‌ویش هه‌روه‌ك
 به‌ئه‌که‌که وه‌لامى دایه‌وه و هه‌یچى نه‌دایه.

به‌ویشى گوت: شه‌گه‌ر درۆ بکه‌یت خوا وه‌ك خۆت لى بکاته‌وه.
 داوا جار چوه لای کویره‌که‌ و هه‌مان داوای لى کرد و پسى گوت: به‌لکه‌و
 مه‌رینکم پى به‌خشیت تابتوانم سه‌فهره‌که‌م ته‌واو بکه‌م.
 کویره‌که‌ زۆر جوامه‌ترانه‌ بى له‌خۆ بايى بون گوتى:

من کویره‌ بوم خوا چاومى چاک‌کرده‌وه، هه‌ژار بوم خوا شه‌م سامانه‌ی پى
 به‌خشیم نیتاش من ره‌نگای هه‌یچت لى ناگرم، من خاوه‌نى هه‌یچ نیم.
 نیت فریشته‌که‌ هاته‌ قسه‌ و گوتى: مالى خۆت بۆ خۆت شه‌مه
 تاقه‌کردنه‌وه‌یه‌کی خوابی بوو، خوا له‌تۆ رازی‌یه، رق و غه‌زه‌بى داوای به‌سه‌ر دو

١(هاوریکه تدا))

رافه و لیدوان:

خوای گهوره دنیای بۆ تاقی کردنه‌وهی ئساده‌میزاد دروست کردوه و، همه‌مو ناده‌میزادیک به‌خششی زۆری داوه‌تی؛ - که زۆریه‌مان له بیریان کردوه و لێ‌ئی بۆ ناگان- شایسته‌ی سوپاس و به‌ندایه‌تی کردنه، خوای گهوره به‌رامبهر نهم نیعمه‌ته زۆرانه، گشت ناده‌میزادیکێ توشی گرفتاریه‌ک کردوه، که نارامی و رازی بونی به قه‌زا و قه‌ده‌ری خوای گهوره تاقی ده‌کاته‌وه.

پینغه‌مبهری خوا ﷺ چیرۆکی سێ که‌سی بۆ گێتیارینه‌تموه، که خوای گهوره توشی به‌له‌کی و که‌چه‌لی و کویری کردبۆن، گومانی تیدا نیه که نهم جزوه به‌لایانه زه‌حمه‌ته ناده‌میزاد خۆی له‌بهر رابگری، کاتیک هه‌ست ده‌کات خه‌لک بیژی لێ ده‌کمن و لێ‌ئی دور ده‌که‌ونه‌وه و له دانیشته‌کانیان به‌شاریان ناکمن.

جا ههر یه‌کێک له‌وانه له خوای گهوره ده‌پارایمه‌وه که لهم گرفتاریه‌ رزگاری بکات و چاکی بکاته‌وه و نیعمه‌تی به‌سهر دا برێژی، هه‌روا په‌یمان به‌خوا ده‌دات که مافی خۆی به‌جێ به‌هێنی به‌رامبهر به‌وه‌ی که نیعمه‌تی به‌سهردا کردوه و سوپاسی بکات. دیاره خوای گهوره حه‌قیقه‌تی ههر یه‌کێک له‌وان دزانی، به‌لام ریستی خوا وای خواست، که جاریکێ تر تاقی کردنه‌وه‌یه‌کی زه‌حمه‌تریان بکاته‌وه، نه‌وه‌بو فریشته‌یه‌ک له فریشته‌کانی نارد، نه‌وانیشی له نه‌خۆشی چاک کردوه و سامانیان به‌په‌یی حه‌زی خۆیان پسی به‌خشر، پاشان نۆزی تباقی کردنه‌وه هات، جا فریشته‌که وینهی ههر یه‌کێک له‌وان که‌پینشتر توشی بیون هاته لایان، جا هاته لای به‌له‌که‌که له‌سهر شێوه‌ی به‌له‌ک و هاته لای که‌چهل^١ به‌شێوه‌ی که‌چهل و بۆ لای کویر به‌ شێوه‌ی کویر و داوای یارمه‌تی لێ‌ده‌کردن، کاتیک هیچیان پێ نه‌به‌خششی خۆیان لێ گۆزا، فریشته‌که‌ش پینشینه‌مانی به‌بیر هینایمه‌وه، جا ههر یه‌کێک له به‌له‌ک و که‌چهل نکۆلی کرد، که به‌و شێوه‌یه بویی،

١ اخرجه مسلم برقم (٢٩٦٤).

همر به که بیان ده یگوت: هدلمت کرد، من پیشانیش همر وا بوم و شو مال و سامانم له باب و باپیرانم بوم به جیماوه، فریشته کهش گوتی:
گهر درۆ بکمی داوا له خوا ده کهم بتگهر پیتیموه حالتی یه کهم، که به له کی و که چهلّی و هدژاری بوه.

نمه حالی فریشته که بو له گمل به له که و که چهلّ.

به لام کویره که له تاقی کردنوه که سمر کهوت و له گمل خوای گهوره راستگۆ بو بهو په یانیه پی پی دا، جا کاتیک فریشته که له سمر شتیه ی هه ژاریک هاته لای؛ خیرا یارمهتی دا و دهستی یارمهتی بو دریز کرد و پی پی گوت: چون یارمهتیت نادهم منیش وهک تۆ بوم و به لکه که متریش، خوای گهوره چاکه ی له گه لدا کردوم، نهوه ده بینی نهو خیر و بیره ی پی به خشیم؟! که له سهرم پتویست ده کات سوپاسی نیعمه ته کانی بکه م.

فریشته که پی پی گوت: خوای گهوره به ره کهت بهاوتسه رزق و رۆزیتسه وه و چاکه و نیعمهتی خۆی بۆت زیاد بکات.

گرنگترین خاله بهروردهیی به کانی چیرۆکه که بهریتی به له:

۱- ژیا نی دنیا خانیه به لا و تاقی کردنوه یه، ناده میزاد مادام له دنیا دایه، له سهریهتی که خۆی ناماده. بکات بو دان به خۆ داگر تنسی بهرام بهر به به لا و ناخۆشی به ره زامه ندی و نیمانه وه.

۲- له سهر ناده میزاده که به کهزا و قهدهری خوا رازی بیت و داوای لهش ساغی له خوا بکات، له سهریهتی ناواته خوازی. شتیک نه بی که نازانی چاکه یان خرابه بۆی.

۳- گرنگ نیه رزق و پۆزی کهم و زۆر بیت، به لکه گرنگر له مه نهویه که خوای گهوره به ره کهتی بهاوتیه ناوی، جا گهر به ره کهتی تیدا بو؛ نهوا که مه که زۆر ده بی، گهر به ره کهتی تیدا نه بی نهوا زۆریش بیت همر که مه.

۴- گرنگرین شت که ناده میزاد سوپاسی نیعمه ته کانی خوای پی بکات؛

بریتیه له به کارهینانی نهم نیعمه تانه بۆ رهماهندی خوا.

۵- له سمر ناده میزاده که یه کیتک داوای شتیکی لی ده کات، یان داوای چاکیه کی لی ده کات به ناو میندی نیگه پرتیتیه وه، چونکه نازانی راستگۆ و درۆزن کامیانه. رهنگه نموی دهیگه پرتیتیه وه راستگۆ بیت و پتویستی پی پی بی.

۶- سوپاس کردن له سمر نیعمه ته کانی خوا و به کارهینانی له رهماهندی خوای گهوره؛ گرنگترین هزیه کانی بمرده و اسی نیعمه ته کان و زیاد بونیتهی.

۷- هه موو نیعمه تیک که خوای گهوره ببهندهی ده به خشی، یان توشی به لا و ناخوشیه کی ده کات، نهمه تاقی کردنه و یه همرده بی هه مو ناده میزادیک بمره بهامی نهم تاقی کردنه و یه له دنیا، یان له رۆژی دوایی بدریوتیه وه.

فرموده کانی پیغه مبریش ﷺ پیره له چهۆکی جوان و کاریگه، که همندیکیان درۆزه و همندیکی تر کورته، فونهش له سمری زۆره و بموهندهی بساس کرا واز دههینین، داواش له خوئنهر ده که یین گرنگی بسات بهم پرتگه پهروه ده پی یه و له ناراسته کردنی مندا لان سودی لی وهرگیری و کاریان تی بکات.

جیباسی دوهم - نمونه کان:

لیتره دا مه بهست له نمونه کان بریتیه له (هینانه وهی نمونهی شتیکی یان وه سف کردنی و پمرده لادان له سمر راستیه که ی نمویش له رنگه ی مه جازمه بیت یان وه چه حقیقهتی خۆی بهوتیک چون (تشبیه) بیت. باشترینیان بریتیه له هینانه وهی نمونهی مانای ماقول و موجهه رد - بهوتیهی بمره مست - مادی)^۱

گومانی تیدا نیه که زۆر جار ناده میزاد ناتوانی دهرک به چاکه و خراپه و

^۱ اصول التریة الاسلامیة و اسالیها، لاپه ره ۲۴۶. له (فسر القرآن الحکیم) رشید رضا لعل کراوه ج ۱/ ۱۶۷

ناکامی شو کارهی بکات، که نه بجای داوه، یان نه بجای ده دات هه تا یه کیتک دی نمونه کی باوی بز ده هینتته وه، نم کارهش زیاتر له لای مندالان دیارتره، نه وانهی ناتوانن شو شته روت و تیوریانه ههست پی بکن و بیزانن، مه گهر له و کانه نه بی که نمونه کی کردیسی له بمرده می ده هینترتسه وه، قورشانی پیرۆز و پیغه مبهر ﷺ نمونمیان له پمرورده کردن به کارهیتاوه دا بز یرن کردنه وه ی راستیه کان، نمونهش له سمر نه مه زۆره. هه مندیکیشی باس ده کمین:

خوای گموره ده فهرموی:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتِيهِمُ الْآخِرُ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١﴾
 يُخَدِّعُونَ اللَّهَ وَالدِّينَ ءَامِنُوا وَمَا يُخَدِّعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢﴾
 فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣﴾
 بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٤﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿٥﴾
 أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا كَمَا ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ
 أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾
 اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٩﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٠﴾
 مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١١﴾ صُمُّ
 بُكْمٌ عُمَىٰ فَهُمْ لَّا يَرْجِعُونَ ﴿١٢﴾ أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ

وَرَعْدٌ وَسَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصْبَعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حُدَرَ الْمَوْتِ
 وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٢٠﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ
 لَهُمْ مِّشْرًا فِيهِ إِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ
 وَأَبْصَرِهِمْ إِنَّا اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢١﴾ البقرة: ٢٠-٢١.

لهم نایه تانفی پیتشو خوی گهوره باسی دو روه کان ده کات و ده فهرموی:

نومهی نومانه له دو رویی و ده غه لیان دا وهك پیاویتك وایه، که ناگریکی
 کردیته وه له شمویکی تاریکدا له نه شکموتی کدا و خوی گهرم ده کانه وه و چوار
 ده روی خوی ده بینی و ترسی نامینی به لام، همر نهو کهسه، گهر ناگره کهی له
 تاریکایی کوزایه وه: به ترسای ده مینیتته وه، حالی دو پروانیش ناوایه، خویان
 به باوه ردار پیشان ده دن و باومریان هیتاوه و خویان و مال و مندالیان پیوی
 پاریزرابون و ژن و ژن خوازبان له گهل مسولمانان کرده، نا نه مه روناکیه که بیان،
 نه مانی روناکیه کان دیار کموتنی بیروباوه پیرانه هیز باوه رداران له سمر زمانی
 پیغه مبرمی خوا ﷺ و قورثانی پیروز دا.

لینکچواندنی نیمان به روناکی نه وه یه، کهوا روناکی نهو پمپی هیدایه ته بیز
 رنگای راست و نه مانی سمرسامی، همروه ها نیمانیش رنگه رونه یه، که
 ده تگه یه نیتته لای خوی گهوره، بی باوه ریشی چواندوه به تاریکایی، چونکه بابای
 ری لی ون بو له تاریکاید! مرؤف توشی سمرسامی ده کات.

پاشان خوی گهوره به قومیتک چواندنسی، که بارانتیکی زوریان به سمردا
 داباریوه و زهوی تاریک کرده که ههوره تریشقه و بروسکه ی توندی له گه له. جا
 نهو بروسکه یه گوئی کمر کردون و له بهر توندی یه که ی چاوی کوتر کردون، کهس
 ناتوانی له دیارده گهردونیه ترسناکه هه لی، به هه مان شیوه نه مه حالی
 نیسلام و قورثانه له گهل دو رواندا، گهر ده ست کموت و غهنیمهت و سودی
 تیتدای: روی تیده کهن، گهر لی یان تاریک بو و بهرزه ونه دینه دنیایی کانیسانی تیتدا

نهبو! نعوا وازی لی دهینن و پشی تی ده کمن^۱

همروا لهو نموانهی خوی گهوره له قورنان باسی کرده:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَلُوهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْثَانُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّيْتُهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿۳۹﴾ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظَلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدُهُ لَمْ يَكَدْ يَرْنَهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿۴۰﴾﴾ (النور: ۳۹-۴۰).

خوی گهوره باسی کرده هه کانی بسی باوهران ده کات و ده فهرموی: نمونهی کرده هه کانیان وهك نهو ناوهرنگ (سراب) هه وایه که یه کینک له سه فهر دایه و شهیدای بینین و گمیشتی ناوه و وا نه زانی ناوه، که چی خه یاله و راستی نیسه، له بهر زور گهرمایی وهك بیابان لی تی ده بیته ناو. به هه مان شیوه بسی باوهر که کرده هه ی باش ده کات و ده زانی پاداشتی له سمر وهرده گری.

جا که له رۆزی قیامت کرده وه کان و پاداشته که ی خسترایه رو، نهو پاداشته نابینی، که گومانی و ابو شایسته ی نهو پاداشته یه، که کاتی لپیرسینه وه ش هات هیچ شتی دادی نادات و هیو ابر ده بسی وهك شهو سه فهر کمره ی به هیوایه، که له لای سه رابه که ناوی ده ست بکه موی.

پاشان نمونه کی تر بو کافرانی هیناوه ته وه، که بریتی یه له وه ی کرده هه کانیان گهر باستر بیته له رۆزی قیامت دا وهك ناوهرنگ (سراب) وایه، گهر کرده هه کانیان ناشیرین بی: نهوا وهك تاریکی نوتهک و کو یو وه وایه، جا له ده ریای زور قول دا سی تاریکی کو ده بیته وه: تاریکی هه ور و تاریکی گو فتار و تاریکی کرده هه^۲

^۱ مختصر تفسیر الحازن ج ۱/ ۱۷-۱۸

^۲ مختصر تفسیر الحازن ج ۱/ ۱۷-۱۸.

همدروها لهو نموناهى قورئانى پهمدز باسى كرده: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ العنكبوت: ٤١.

خوای گموره باسى نموانه دهکات که دابهزیونه ژیرهوی هزر و بیروباوهر و بت و دار و بمردیان کرده هاویه شی خوا، جا ده فرموی نمونه نموانه، که ناینیان له نیوان ناینه کانه وهك جالجالوکه وان که ماله کمى له نیوان مالانه، همروهك خانوی جالجالوکه سسترین خانوه، بهه مان شیوه پمرستنی بت و دار و بمر، بی هیزترین و سسترین ناینه.

نمونه پموره ده کردن به نمونه هینانمونه له فرموده ی پیغه مبردا ﴿اللَّهُ نَهَى بِهِ﴾ که ده فرموی: ((أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَتَقَسَّلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، هَلْ يَنْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ؟ قَالُوا: لَا يَبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ. قَالَ: فَكَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا كَمَا رِيَّاتُكَ بِهِ بَمَرْدِهِ))
 ده گای به کیتکان دا بروت و همو رۆژ پینج جار خزی لی بشوات نایا هیچ پیسی پیوه ده میتنی؟ گوتیان: هیچ پیسی به کی پیوه نامیتنی. پیغه مبر ﴿اللَّهُ﴾ فرموی: که واته نه ممش وهك پینج نویژه که وابه، خوای گموره گوناهاه کانی پی ده سرتیهوه))

پیغه مبرى خوا ﴿اللَّهُ﴾ نمونه بۆ نویژه به روبریکى رۆیشو هیناوه تهموه، کهوا چۆن بۆ لای خوای گموره نزیکت ده کاتموه و ده بیته یاریده دمر بۆ پالآتسه کردنی دمرن له گوناھ و تاوان و له پیسی گوناهان، کهوا همر کاتیک مرۆف کاری کرد و رهنجی کیشا و نارهقی کرد و جهسته ی پیس بو، پینج جار خزی پیسی ده شوات. جا همر وهك پیسایی جهسته نار ده شوات و پاکى ده کاتموه؛ بهه مان شیوه پینج نویژه کان پیسی به کانی دمرن ده شواتموه و نمو گوناهاه ی مرۆف ده یکات

^١ أخرجه مسلم برقم (٦٦٧).

پاکی ده کاته وه.

نونهی پهروه دهیی و فیرکردن له قورشان و سوننه تدا، زۆرتسه لهوهی
بژمیردری، به لام له سمر پهروه دیاره که ههول بسات لی بی بکوئیتسه وه و
توئینه وهی له سمر بکات، بژ نه وهی له ناراسته کردنی مندا لان و پهروه ده
کردنیان سودی لی وه ریگری، هه چهند پهروه دیار نونهی زۆر له پهروه ده و
فیرکردن به کار بهینی، نه وهنده چه مکه کان له مینشکی مندا ل پونتر ده بیت و،
کرداری پهروه دهیی سهرکه وتو تر ده بیت.

وتویژ و گفتوگو

گشت باوکان و پهروه‌دیاران ده‌توانن فرمانه‌کان و قه‌ده‌غه‌کردنه‌کان راستوخو ناراسته‌ی منداله‌کانیان بکن، به‌لام که‌میکیان ده‌توانن له‌گه‌ل مندالان گف و گۆی تیدا بکن، نمان ده‌یانموی فرمانیان پی بکن و قه‌ناعه‌تیا پی به‌ینن جی به‌جی بکن.

گومانی تیدانیه گف و گو و راویژ ریبریک (مبدأ) یکی نیسلامی ره‌سه‌نه، خوی گه‌وره دایناوه بز هه‌لس و که‌وت کردنی فرماندار (حاکم) له‌گه‌ل به‌رفرمان (محکوم)، به‌ریژه‌بهر له‌گه‌ل فرمانبهرانی و ماموستا و په‌روه‌دیار له‌گه‌ل نه‌و که‌سه‌ی، که هه‌لده‌ستی به‌چاودتیری کردنیا.

خوی گه‌وره ده‌فرموی: ﴿وَأْمُرْهُمْ شُرَكَائِهِمْ﴾: مسولمانان کاروباریان له‌نیوان خویاندا به‌راویژه. ﴿الشوری: ۳۸﴾.

هه‌روه‌ها فرمویه‌تی: ﴿وَسَأْوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾: نه‌ی پیغه‌مبهر له کاروباردا راویژ به مسولمانان بکه. ﴿آل عمران: ۱۵۹﴾.

پیغه‌مبهر ﷺ له زۆر شوین دا راویژی به هاره‌له به‌ریژه‌کانی کردوه وه کاروبارده‌ریاره‌ی دیله‌کانی جه‌نگی به‌در و دهرچونی پیغه‌مبهر ﷺ بز دهره‌وه‌ی شاری مه‌دینه له جه‌نگی نو‌حود بز روبه‌روبو‌نموی موشریکان.

له‌نونه‌ی په‌روه‌رده‌یی، له‌سه‌ر شیوازی گفتوگۆی پیغه‌مبهر ﷺ له ناراسته‌کردن و په‌روه‌رده‌کردن دا، باسی نه‌م نمونه‌یه ده‌که‌ین:

له‌نه‌بی نوماه ﷺ که‌وا که‌نجیکی قورپیشی هاته لای پیغه‌مبهر ﷺ و گوتی: یا رسول الله إنلن لی فی الزنا، فأقبل علیه القوم و زجروه، فقالوا: مه، مه، واته: نه‌ی پیغه‌مبهری خوا رینگه‌م پی بده زینا بکه‌م، جا خه‌لکه‌که‌ه‌یستان لی بدن و سه‌رگۆنه‌یان کرد و گوتیان نه‌ی، نه‌ی!!!

پیتفه مبهری خوا ﷺ فرموی: نزیك بهوه، شعویش لی نزیك بسزوه و فرموی: زیناگردن بز دایکت پی خوزه؟

گوتی: نا به خوا نهی پیتفه مبهری خوا، خوا بمکاته قوریانیت. پیتفه مبهر فرموی: "خهلکیش بز دایکیان پییان ناخوزه، نایا بز کچه کهت پیت خوزه؟ گوتی: نا به خوا نهی پیتفه مبهری خوا، خوا بمکاته قوریانیت!" پیتفه مبهر ﷺ فرموی: خهلکیش بز کچه کانیان پی خوزه نیه، نایا بسز خوشکت پیت خوزه؟

گوتی: خوا بمکاته قوریانیت نا به خوا نهی پیتفه مبهری خوا. پیتفه مبهر ﷺ فرموی: خهلکیش بز خوشکه کانیان پییان خوزه نیه، پیت خوزه بز خوشکی باوک؟

گوتی: نا به خوا نهی پیتفه مبهری خوا خوا بمکاته قوریانیت. پیتفه مبهر ﷺ فرموی: "خهلکیش بز خوشکی باوکیان پییان خوزه نیه، پیت خوزه بز خوشکی دایکت؟

گوتی: نا به خوا نهی پیتفه مبهری خوا، خوا بمکاته قوریانیت! پیتفه مبهر ﷺ فرموی: خهلکیش بز خوشکی دایکیان پی خوزه نیه. نه بی نومامه گوتی: پیتفه مبهری خوا ﷺ دستی خسته سر سینگ لاره که و فرموی: ((اللهم اغفر ذنبه، و طهر قلبه، و حصن فرجه: خوابه له گوناخی خوزه به، دلی پاک راگره و داوتنی بیارتزه)) گوتی: گه نه که دوی هم دوعایه ی پیتفه مبهر، لای بهم شته نه کردهوه و ناوری لی نه داوه.

سمرنج بده بز نهم و نیانی و سینگ فراوانی پیتفه مبهر ﷺ له بیستنی قسه ی هم گه نهی که ناره زوی زیناگردنی به سردا زال بیسو، چوون پیتفه مبهری خوا ﷺ گفت و گوی له گمل ده کات همتا نهو کاته ی گه نه که لای دهروات، که هدرچی ناره زو و مهیل گردنی زیناگردنه له دلی نامینتی.

^۱ أخرجه المصنف في (مجمع الزوائد) ج ۱/۱۲۹.

گمر پیغه مبری خوا تهریقی بکردبایه وه قده غهی بکردبایه دهری بکردبا
 (وهك كه زۆر باوك ئاوا ده كمن له كاتیكدا، كه منداله كانیان بهراشكاری باسی
 نهخۆشیه دهرونی و نارهزوه كانیان ده كمن) شهوا شهوا كاته شهوا گهجه له لار
 پیغه مبری خوا ﷺ دهردهچو، وهك كه چۆن هاته لای و دلی پرسیو لهو چهز و
 نارهزوانهی، كه خوای گهوره پهی پازی نیه.

ههروا لهو نموانه: پیغه مبری خوا ﷺ بههاره له كانی فرمو: "نایه دهزانن
 غمیهت چییه؟ گوتیان: خوا و پیغه مبره كهی زاناتره، پیغه مبر ﷺ فرموی:
 ((ذَكَرَكَ أَحَاكُ بَمَا بَكَرَهُ: باس كردنی براكهته بهوهی، كه پهی ناخۆش بی))،
 گوتیان باشه نه گمر براكه م نمو سیفتهی تیندا بی؟ پیغه مبر ﷺ فرموی: گمر
 نمو سیفتهی تیندایی نهوه غمیهتت كردوه، بهلام گمر نمو سیفتهی تیندا نه بی
 نهوه بوهتانت بۆ ههلبهسته" ¹

پیغه مبر ﷺ فرمویهتی: ((أَنْصِرَ أَحَاكُ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا: براكهت سهبره
 گمر سه مكار بو یان سه م لی كراو بی))، گوتیان: نهی پیغه مبری خوا: شهوهی
 كه سه می لی كراوه شهوه سه ری ده خهین، شهدی نه گمر سه مكار بی چۆن
 سه ری بهین؟

پیغه مبر ﷺ فرموی: (دهستی ده گسری سه سه مه كه نه كات، شهوه
 سه ر خستهتی) ²

قورنایی پیروز شیوازی گفت و گۆی له زۆر شوین به کارهیناوه، دهربارهی
 گرنگترین و ترسناکترین کار، كه بیویاومره وهك خوای گموره ده فرموی:
 ﴿أَمْثَلُ خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا
 بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أُولَئِكَ مَعَ اللَّهِ

¹ أخرجه مسلم برقم (٢٥٨٩).

² أخرجه البخاري برقم (٢٤٠٣).

بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا
 أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ
 بَلٌ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ
 السُّوءَ وَيَجْعَلُ لَكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَدْعُرُونَ
 ﴿٦٢﴾ أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا
 بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾ أَمَّنْ
 يَبْدؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ
 قُلٌّ هَكَأُوذًا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾ قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ
 أَدْرَاكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾
 وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَّءَابَاؤُنَا أَإِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾
 لَقَدْ وَعَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَّءَابَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسْطِيرُ الْأُولِينَ ﴿٦٨﴾
 قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾ وَلَا
 تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَلَّتِي مِمَّا يَمْسِكُونَ ﴿٧٠﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا
 نَعْلَمُ السَّاعَةَ لَكُنَّا عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ رَدِفٌ لَكُمْ بَعْضُ
 الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ ﴿النمل: ٦٠-٧٢﴾

واته: یا نهو که‌سهی چاتره ناسمانه‌کان و زه‌مینیی وه‌دیه‌تتاوه له‌ه‌مواره‌شاوی
 بز نیوه ناردوه؟ گه‌لیک باخچی به‌دیمه‌مان به‌ناوه‌که‌ی شین‌ک‌س‌روه که‌خوتان
 نه‌تانه‌توانی داره‌کانی به‌ره‌هم بیتن؛ ناخو هیچ پ‌رستویکی له‌گه‌ل خوا‌ه‌یه؟
 نه‌خیر دیاره‌گه‌لیکی له‌ه‌حق لادرن. یا له‌و که‌سهی چاتره که‌ه‌در وه‌ختی

هومید بروایتک له بیری بیاریتتموه، ده هانای دئی و له چۆرتم^۱ رزگاری ده کا و ده تانکاته جی تشین له سمر زه مین؟

ناخۆ هیچ پهرستوونکی له گهڵ خوا ههیه؟ نه مانه کم په ند وه رده گرن.
یا نهو که سهی چاتره که له تاریکی بهژ^۲ و ده ریا، له پری شاره زاتانده کا و همر نه ویشه نهو بایانه به پری ده کا، که مزگیننی خیر و بیری نهویان پییه؟ ناخۆ هیچ پهرستوونکی له گهڵ خوا ههیه؟ خوا زۆر له وهی بهرزتره که ده یکه نه شریکی نهو.

یا نهو که سهی که بونه وه ره وه دی دینیت و له دواییدا ده بیاته وه؟ نه دی کی یه له ناسمان و زه مینه وه بۆتوتان بۆ به دی ده کا؟ ناخۆ هیچ پهرستوونکی له گهڵ وا ههیه؟ سا نه گهر پیو وایه راستن، به لگی خۆتان نیشان به دن.

بیژه: نهوانه وا له ناسمانه کان و زه میندا همن له خوا به دهر- له بهر پیوار بی خه بهرن. هه ستیش ناکمن کهنگی زیندو ده کرتتموه.

زانسته که میان برناکا سه لا رابن، دو دلن ده بی یان نابن؟ نه م چاوی دینه میان نیه. خودا نه ناسه کان وتیان: ناخۆ وه ختی ئیجه و باب و باپه رانمان بوینه خۆتیک (به زیندی له گۆر) ده مانه ئینه ده ری؟

نهو به ئینهی به مهی ده دن، له وه پیشیش به باب و کالن دراوه: نه مانه گشتی چه رۆکی پیشینه گانن.

بیژه: گهشتی به م سمر زه مینه دا بکه ن، تا ببینن سمره نجامی تاوانباران به کوئی گمیوه. خه میان مه خوه و له بهر گزیکاری نهوان دلته نگ مه به!

گفتوگۆ کردنی دایک و باوک له گهڵ مندا له کانیا ن له زۆر شتدا؛ چه ند سوردیکی ده رونی په روه رده یی گه وهی هه یه، که گرنگترینیا ن باس ده که مین:

۱- زیاده بونی متعانه به خۆبونی مندا له میانه ی هه ست کردنی به بایه خ

^۱ چۆرتم: لنگ و چه لته مه.
^۲ بهژ: وشکانی.

پیدانی و، بایخ دان بهرپایه‌کمی دهرپاره‌ی نمو بابه‌ته‌ی تاوتوی و گفتوگۆی تیندا ده‌کری.

۲- ناشابون بهو بیر و چه‌مکانه‌ی، که مندال هه‌یه‌تی بهرام‌بهر جۆره‌ها بابه‌ت و به‌هیزکردنی نمو چه‌مکانه، یان پته‌وکردن و چه‌سپاندنی.

۳- دهرنه‌کردنی بریار و فرمان له‌لایهن باوکه‌وه، که ناراسته‌ی منداله‌کمی ده‌کات، مه‌گه‌ر دوای به‌راییی و سه‌ره‌تایی‌یه‌ک بۆ قه‌ناعه‌ت پی‌کردنی منداله‌که و وهرگرتنی بریار و فرمانه‌که.

۴- مندال بهو فرمانه‌ی داوای لی کسراوه دوای راویژوکردن و تاوتوی کردن له‌گه‌لیدا، پابه‌ند بونی زۆرتی ده‌بی، نه‌مه‌ش له‌بهر شه‌وه‌ی هه‌ست به‌وه ده‌کات که بریار به‌ده‌سته و له‌سه‌ری پی‌ویسته یه‌که‌م که‌س بی بۆ پابه‌ند بون.

۵- گه‌ر گیانی راویژوکردن و گفت و گو بآلی کینشا له‌نیو دایک و باوک و نه‌ندامانی خیزان، نمو نه‌مه ده‌بیته‌ه گه‌شه‌کردنی گیانی هاوکاری و تمبایی له‌نیوان نه‌ندامانی خیزاندا.

۶- هه‌روه‌ها به‌کاره‌یتانی نمو رییره (مبدأ) ه شوینه‌وارتیکی گه‌وره‌ی ده‌بیته له‌گه‌شه‌ پیدانی توانستی داده‌ری کردن (حاکمه‌ی ژیری له لای مندالاندا که ناماده‌سازیان ده‌کات بۆ رویه‌روبوئه‌وه‌ی گرفته گه‌وره‌کان.

له‌بهر شه‌وه له‌سه‌ر دایک و باوکانه له په‌روه‌ده‌کردندا به‌پیتی توانا په‌نا بینه به‌ر نمو نامرازه (وسيلة) له کاری بچوک و گه‌وره‌دا، با باوک سووری له‌سه‌ر شه‌وه‌ی زۆریه‌ی نمو بریارانه‌ی له ماله‌وه‌دا وهرده‌گیری! بریاری به‌کۆمه‌ل بیته، که له نه‌فهامی راویژ و قه‌ناعه‌تموه ده‌رده‌چیت دهرپاره‌ی کاروباری په‌روه‌ده‌یی وه‌ک: کاتی نمو به‌سه‌ربردنی مندال له ده‌روه‌ی مال و، وانه‌کردنی له‌گه‌ل هاوپی‌تکسانی و زۆر چونه‌ده‌ر له‌گه‌لیاندا و، پاره زۆر خه‌رج کردنی و، هه‌لبژاردنی خوتندنی زانگۆ و هه‌لبژاردنی خواردنی نیوه‌رۆ و نیواره و، هه‌لبژاردنی نمو شوینه‌ی که خیزان له‌کاتی پشوی هاوین دا به‌سه‌ر ده‌بهن و، دابه‌ش کردنی زۆر له‌نیوان

نەندامانی خێزان و شتی هاوشتوی تر.

پێویستە لەسەر خێزان لە کاتی وەرگرتنی نەم نامرازه دا، سووبی لەسەر ئەوی که گفت و گۆیه که هێمن و هاوسەنگ بێ، تەواوە کەر هەر تاکە و مافی رادەربڕینی بەرپاشکاوێ هەبێت، بە پێچەوانەیی رایی تریش بێت، بۆ ئەوی گفتوگۆیه که بەرەنجامی پێویستی هەبێ.

دەبێ ناگاداریین که نەم نامرازهێ نامرازه کانی پەروەردە، ناشی بۆ هەلس و کەوت کردن لە گەڵ مندالی بچووک، که هێشتا خۆی ناناسی و چاکە و خراپە لێک جیا ناکاتەوه، بەلام قەیناکە گەر رابوێ بە مندالە بچووکە کانیان بکەن، تەنانەت بەوانەیی نەگەیشتونەتە تەمەنی خۆناسین، ئەمەش بۆ رابەتانیان لەسەر گفت و گۆ و بەشداری کردن لە بریار وەرگرتن.

هەر و لەسەریانە که خۆ دور بگرن لە فەرمانی بێ هۆ و بێ سوود، تەنانەت لە گەڵ مندالی بچووکیش دا و بەپێی توانایان.

هەر و هەموو کارانەیی که پێویستە دایک و باوک لە کاتی بەکارهێنانی رابوێ و گفت و گۆدا لێی ناگادار بن، پێزگرتنی ئەو بریارەیه که بە گفتوگۆ لە نێوان خۆیان و نێوان مندالە کانیان وەرگیراوه و پاشگەز نەبۆنەوه لێی و، گۆڕینی بە بریارێکی تاکرەو یان لە لایەن هەر یەکێک لە دایک و باوک دا، بۆ سەپاندنی بەسەر خێزاندا. چونکه نەم جوۆرە رەفتارە و بەم رێگەیه متمانە و بایەخ پێدانسی لە لایەن مندالانەوه ناهێلی.

گەر خێزان توانسی هەلسی بە گفتوگۆ کردنی کاروبارە کانی و کاروباری تاکە کانی لە بواری پەروەردەیی و رۆژانەیییدا؛ ئەوا پاش ماوهێک لە پشت بەستنی بەم شتوازه؛ بەرەنجامی گموره و سەرکەوتوی لێ دەکەوێتەوه.

نزا کردن بقره منداال

نزا (دوعا) کردن بقره منداال نامرأزیکی پهروه دهی پوختی نیسلامیه، کاتیک دایک و باوک شیواز و ریگا پهروه دهی به کانی پیشو به کار دههینسن له راست کردنموه و ریک و پیک کردنی رهفتاری مندااله کانیان، پهنا دهه بنه بهر خوی گموره به نزا کردنی راستگزی یانه که داوای چاک کردن و هدایهت دانسی مندااله کانینی لی ده کمن.

گومانی تیدا نی به نزا کردن شوینه وار یکی گموره ی له ژیانی شاده میزاد دا همیه، به تایه متی نزا کردن دایک و باوک بقره منداال.

خوای گموره له قورنانی پیروزدا له زرد شوین دا باسی سوربونی باوکان ده کات له سر نزا کردن داوای خمیر و چاکسازی و پاریزکاری و سمرکهوتویی مندااله کانیان له کاروباری دنیا و روژی دواپی یاندا.

لونهی شه مش وهک خوای گموره دهه فرموی: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَرْوَاحِنَا وَذُرِّيَّتِنَا فُرْقَةً أَتَمِّينَ وَأَجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا: نوهانی ده لیسن پهروه دگارمان له خیزانه کافان و وهجه کافان ره شنایی چار (منداال) مان پی بهه خشه و بان که به پیشموای پاریزکاران. ﴿الفرقان: ۷۴.

له سر زمانی به عقوبی پیغه مبهه (سوره) که نزا بقره مندااله کانی ده کات دهه فرموی: ﴿قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي: فرموی داوای لی خوش بوئتان له خوای گموره بقره ده کم. ﴿یوسف: ۹۸.

پیغه مبهه ﴿سوره﴾ فرمویه تی: ((ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُتَجَاهَاتٍ لَا شَكَّ فِيهِنَّ دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ لِوَالِدِهِ: سی نزا همیه گومانی تیدا نیسه گپرا ده بن: نزای ستم لیکراو، نزای سهه فرکهه، نزای باوک بقره مندااله کم.))

^۱ اخرجه ابن ماجه برقم (۳۸۶۲).

به همدان شیوه لهسمر دایک و باوکه، که ناگادارین نزا له منداله کانیان نه کمن، چونکه نهمه شوینه واریکی گهوره تری ههیه له سه رنه کهوتنیان. بیتهمبهری خوا ﷺ ده فرموی: ((لَا تَدْعُوا عَلٰی اَنْفُسِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلٰی اَوْلَادِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلٰی خَدَمِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلٰی اَمْوَالِكُمْ، لَا لَوْ اِقْبُوا مِنَ اللّٰهِ سَاعَةً لَّيْلٍ لِّهَا عَطَاءٌ فَيَسْتَجَابَ لَكُمْ: نزا له خوزتان مه کمن، نزا له منداله کانتان مه کمن، نزا له خزمه تکاره کانتان مه کمن، نزا له سامانتان مه کمن، نه بادا له گمل کاتیک ږیک بکمو، که خوای گهوره نزای تیندا گرا ده کات.))

ههروه فرمویته: ((ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُّسْتَجَابَاتٌ لَّا شَكَّ فِيْهِنَّ دَعْوَةُ الْمَظْلُوْمِ وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْوَالِدِيْنَ عَلٰی وَاٰلِهِ: سى نزا هه نیتگومان گرا ده بن: نزاى ستم لى كراوان، نزاى سه فرکر، نزاى دایک و باوک له مندال.))

نه بو هورهیره ﷺ گپراویمه تیهوه که جوهره یسی خوا په رست له بهر نو تری سونهت، داواى دایکی جی به جی نه کرده، دایکیشى نزاى لى کرده گو تیه تى: (خوايه نه میرینی ههتا له روی نافرته بى نابرو لهش فروش ده بیترى)

نهمه بو دواى نه مه بهنى نیسرائیل تاوانباریان کرد به زینا کردن و په رستگایه که میان لى روخاند. له راستی دا فیتنه یه کی گهوره بو، ههتا خوای گهوره پاکیه تى له زینا کردنى به دیار خست و نزاى دایکی جی به جی کرد.

نه وهی ژور جی مه خابنه نه وهیه، که ژور له دایک و باوکان به که مترین ره فتار و خراپى مندالان! نزاى ژور له منداله کانیان ده کمن، نزاى نهم نزا یانه شوینه واری گهوره ی ههیه له خراپ کردنى مندال.

¹ أخرجه مسلم برقم (۳۰۰۹).

² أخرجه الرمذی برقم (۱۹۰۶).

³ ذکره مسلم برقم (۲۵۵۰).

پیاویک هاته لای عبدالله ی کوری مویارهك ﷺ و سکاالی منداله‌کهی له‌لا ده‌کرد، شه‌ویش پی‌ی گوت: نزات لی‌ کرده؟ گوتی: به‌لی، گوتی که‌واته تنزه رفته‌هت تیتکداوه!

له‌سمر دایک و باوکه له‌کاتی خراپه‌کاری منداله‌کانیان له‌جیاتی بنزالی‌کردنیان، نزایان بۆ‌بکه‌ن به‌هیدایه‌ت و چاک بون.

گوتم له‌باوکیک بوو، خوای گه‌وره گرفتاری مندالیکی کردبوو، که رفته‌ستار و ره‌وشتی له‌گه‌ل خراب بو و نازاری ده‌دا، جا باوکه‌که همرده‌ده‌سته‌کانی بۆ‌لای خوای گه‌وره به‌مرز‌کرده‌وه و ده‌یگوت: خوایه لی‌ی رازی به، خوایه چاک‌ی بکه‌ی، خوایه هیدایه‌تی بده‌ی، خه‌لک پی‌یان ده‌گوت: بۆ‌چی نزای لی‌ ناکه‌ی؟ شه‌ویش ده‌یگوت: نایا به‌نزا‌کردن لی‌ی له‌ خراپه‌وه خراپتر نایی و له‌ نازار ده‌روه نازارده‌ر تر نایی؟ داوام وایه خوای گه‌وره نزا‌که‌م گه‌را بکات و هیدایه‌تی بدات، جا پیاوه‌که له‌سمر نهم گرفتاریه نارامی گرت، هه‌تا خوای گه‌وره نزا‌که‌ی گه‌را‌کرد و کوره‌کهی چاک کرد و هیدایه‌تی دا، هه‌موو شه‌مه‌ش به‌هۆی به‌ره‌کته‌ی نزاوه بو.

له‌به‌ر شه‌وه له‌سمر دایک و باوکه که له‌ بی‌ هوده‌ی نامراره‌ په‌روه‌ده‌یی سه‌که‌ن بۆ‌چاک‌سازی‌کردنی مندال نا‌نو‌مید نه‌بن، به‌لکه زۆر له‌ خوا بی‌پارتنه‌وه و نزای چاک بون و هیدایه‌ت دانیان بۆ‌بکه‌ن.

ده روزہ می پنجم

بروزنی قوتبخانه و زکات کہ بہ روزہ رو کرکوند

پۆلی قوتابخانه

وهك له پيشهوه باسمان كرد خيزان پۆلى هممه گمورهى ههيه له پهروهرده و تهمنى كرندا، نهووش له بهر زۆر هو كه له پيشهوه باسمان كرد، به لام له گهل نهووش دا ناگرى رۆلى بنكه پهروهدهيه به كانى تر فراموش بكهين، كه گرنگترينيان قوتابخانه و مزگوته.

سه بارهت به قوتابخانه، بينگومان برى ته به له مهلبه ندىكى پهروهدهيه گرنگ، كه منداال بهشى زۆرى كاتى تيدا به سهر دهبات و به ژمارهيه كى زۆر هاورى ناشنا دهيه.

مه خابن قوتابخانه بهر له چهند سالتك زۆر بايه خى به پرۆسهى پهروهدهيه دهدا له زۆر لايهندا، به لام له له گهل رۆزگاردا بايه خه پهروهدهيه به كهى كه م بۆوه و كورتى هينا.

كارى گمورى قوتابخانه له پرۆسهى پهروهدهيه دا له زۆر روهويه، كه گرنگترينيان:

۱- پيشهنگى بهك كه له مامۆستا بيته دى:

نهوهى تيبينى دهكرى نهويه كه منداال له قوناغى خوئندندا و به تاييهتى له سهره تايى دا، مامۆستا دهكهمن به پيشهنگى خيزان و ههولى لاسايى كردنهوهى دهدهن له گوفتار و پهفتار و بير و هزرياندا، جا ليره دا دهرده كهوى، كه مامۆستا نه مانه تىكى زۆر گمورهى به سهر شانويه و بهرپرستى به كهى گمورهى ههيه له ريك و پيك كردنى پهفتارى و ناگادارى گوفتاره كانى و ههلس و كهوته كانى له بهردهم قوتابياندا.

له بهر نهوه گيپراوهتهوه، كه عوتبهى كورى نهيه سوفيان به مامۆستاي كوره كهى گوته:

(نهی عبدالصمد با یه کم شت که دهستی پیّ ده‌کمی چاک کردنی خوت بی، چونکه قوتابیان چاویان به‌چاوی تزوه به‌ستراوه، چاکه لای ثومان ثومیه، که تز به‌چاکمی داده‌نتی، کرده‌وی ناشیرینیش له‌لای ثومان ثومیه، که تز به‌ناشیرینی داده‌نتی. فیتری قورنانبیان بکه و له‌سر فیژیونی قورشان زوریان لیّ مه‌که، با به‌هزیومه بیزار نه‌بن و وازیشیان لیّ مه‌هینه، که ثومان به‌یه‌کجاری وازی لیّ به‌هینن، شیعری پاکیان بۆ باس بکه و باشترین قسیمان بۆ بکه، زانستیکیان فیتر مه‌که همتا به‌ته‌واوی زانستیکی تر فیتر ده‌بن، چونکه قسه تیناخنین له گوتچکه‌دا، ناهیتلی کسی بیسراو تینگات و ری بز کمری تیّ گه‌بشینه^۱ جا گمر دایک و باوک و به‌ریریارانی په‌روورده و فیترکردن ثومیه‌یان زانی، نه‌وا له‌سریان پیترست ده‌بی که ماموستا له‌سر بنچینه‌ی ره‌وشت و نایین هه‌لبزین به‌ر له زانست و زانیاری و ناسین، نه‌مه‌ش له‌به‌ر گرنگی ماموستایه له پرۆسه‌ی په‌روورده‌بیدا.

۲- ناراسته‌ی راسته‌وخۆ و ناراسته‌وخۆ:

ماموستا له‌میانهمی نه‌و چهند کاتژمێره‌ی که بۆی ته‌رخان کراوه بۆ وانه وتنه‌وه، زۆر جار کاتی گونجایی بۆ ده‌ره‌خسێ، که هه‌ندێ تیبینی و ناراسته‌ی په‌روورده‌یی خۆی ناراسته‌ی قوتابیان بکات، جا چ راسته‌وخۆ بیست یان ناراسته‌وخۆ، زۆر جاریش نه‌م ناراستانه قوتابیان گه‌را و گونجا و ده‌گسری به‌تایبه‌تی گه‌ر له ماموستایه‌کی خۆشه‌ویست و ریزدار له‌لای منداڵانه‌وه ده‌رچوێ.

۳- ناشنایه‌تی له‌گه‌ل هاورێیان:

منداڵ له قوتابجانه‌دا ژماره‌یه‌کی زۆر له هاوره‌مه‌نی ده‌بینی و هه‌مان بایه‌خیان هه‌یه، به‌مه‌ش بواریکی فراوانی ده‌بی بۆ هه‌لبژاردنی هاورێیان،

^۱ منهج التربية النبوية للفظل ص ۲۲۵. له (نصیحة الملوك) ی ماورده‌ی ۱۷۲ و موگراوه.

نهوانه‌ی که گونجانیکی دهرونی له نیتوان خۆی و نهواندا ده‌بینی. ههروه‌ها به‌قول
بونهوه‌ی په‌یوه‌ندی نیتوانی و نیتوان هاورێ‌یه‌کانی، زۆر له‌خو و ره‌وشتی زۆریان
لی‌به‌ده‌ست ده‌هیتی.

4- له‌گرنگترین نه‌و سودانه‌ی ئاده‌میزاد له‌ فیزیون وه‌ر ده‌گرێ، پاک‌خوویی
ره‌فتاره:

چونکه‌ زانست زه‌مینه‌ ساز ده‌کات بۆ ناشنا بون به‌ ره‌فتاری باشتر و جوانتر
و فراوان بونی زانین و ژیری ئاده‌میزاد، که‌ ئاماده‌ی ده‌کات بۆ به‌ده‌ست هه‌تسانی
ره‌وشتی جوان و په‌سه‌ند له‌ ره‌فتار و هه‌لس و که‌وته‌کانیدا.

که‌واته‌ ئه‌رکی دایک و باوک که‌ بایه‌خی زۆر بدن به‌ هه‌لبژاردنی ئه‌و
قوتابه‌نامه‌ی، که‌ منداڵه‌کانیانی تیدا ده‌خوێنن، ئه‌مۆش له‌میانه‌ی ناسینی
مامۆستاگان له‌ قوتابه‌نه‌ و متمانه‌بون به‌ ئاکار و ره‌وشت و ئاینیان، به‌مه‌ش
که‌شیک له‌بار و یاریده‌ده‌ر بۆ په‌روه‌رده‌کردنی راست و دروستی منداڵه‌کانیان
ده‌سته‌به‌ر ده‌کهن.

له‌سه‌ر مامۆستایان و به‌رپۆه‌به‌رانه، له‌ قوتابه‌نه‌کاندا زۆر مکوێ بون له‌سه‌ر
رێک و پێک کردنی ره‌فتاری قوتابیان له‌ قوتابه‌نه‌که‌یاندا، هه‌روا چاو‌دێری کردنی
ره‌فتاری خۆیان تاوه‌کو له‌به‌رده‌م قوتابیاندا پێشه‌نگی باش بنوێنن.

حه‌ز ده‌که‌م ئه‌وه‌ دوایات بکه‌مه‌وه، که‌ له‌سه‌ر مامۆستایه‌ ته‌نها به‌ به‌خشینی
زانیا‌ری بۆ قوتابیان وا‌زنه‌هیتی، وا‌ گومان بیات که‌ به‌سه‌ر رۆلی پێوستی له‌سه‌ر
جوانترین شتوه‌ به‌جێ هه‌تساره، به‌لکه‌ پێوسته‌ بزانی، به‌شیک له‌ پرۆسه‌ی
په‌روه‌رده‌یی منداڵان به‌سه‌ر شانی ئه‌ودا دراوه‌.

گوێ بیستی شیخ ره‌مه‌زان دیب (خوا بیپارێزی) بوم که‌وا شیخ محمد بدرالدین
المه‌ینی جارێکیان چوه‌ لای یه‌کێ له‌ مامۆستای بیرکاری و وانه‌ی
به‌قوتابه‌یه‌کانی ده‌گوته‌وه، شیخ لی‌ی پرسی:

له وانه كه تدا يادی خوات بۆ كردن؟

مامۆستا گوتی: نه خهتر!

شیخ گوتی: خوا بتهوری، كهواته دلیانت مراند.

نالیته دا ده گمپه موه تا وریایی بدهم، كهوا نهرکی سهریره شتیاران (دایك و باوك) ه كه قوتابهانه له دلی مندالانیان خۆشموهسته بکهمن و فیهری پزگرتنسی زانست و مامۆستا و نرخی همر به کیتکیان و شوینهواری له بنیاتنانی شاده میزاد و کۆمه لگه دا بکهمن، پتهویسته هاره هاره له گهل منداله کانیان دانیشن و گری بگهی له بهری و چونیان سه باره ت به مامۆستا کهیمان و ناشنابون بهر بهره پهروه ده بهی یانهی، كه له قوتابهانه ناراسته میان ده کری، كه پهنگه له گهل بهما و چه مکه نیسه لامیه کان و ناکاریه کان نه گوئی، ههروا راست کرد نهوهی نه م فیکرانه له مێشکی مندالاندا، جا گهر نه م پهفتاره له مامۆستایه کی دیاریکراو دوباره بویهوه، لهسر باوك پتهویسته سهردانی قوتابهانه بکات و سنکالا دژی نه م مامۆستایه پیتشکهش به بهرپه بوردن بکات، كه دهیهوی - مهبهستی بی بیان هسی مهبهستی - ناده میزاد و کۆمه لگه تیک بدات و بهروختنی.

بیتگومان بهریرسانی پهروه ده و فیهر کردن به م جۆره پهفتاره پازی نابن ههروا لهسر دایك و باوکانه، كه هه ماههنگی (تنسیق) بیان هه بی له ناراسته کردن و پهروه ده کردن له نیوان خۆیان و قوتابهانه دا، نهویش له پتی زۆر سهردانی کردنی قوتابهانه و وتویۆ کردن له گهل بهرپه بهر و مامۆستایان، ههروا ناماده بونی له کۆبونهوهی سهریره شتیاران كه له قوتابهانه گری ده دری.

پہلی مزگوت له پهروه ده مکوندا

مزگوت له ژبانی مسولماناندا له زور لایستی وړحسی و زانستی و پهروه ده یی و کومه لایه تیدا به رڼلی گرنګ هه لده ستی.

نیسلام سوره له سر چونی مندالان بز مزگوت، تاوه کو له سهری راپیتن، هه روا له بهر نه وهی چونی مندالان بز مزگوت سودی زوری هیه.

جا چند وینه یه کی بایه خ دانسی پیغه ممبر ﷺ و هاوه له بهرینه کانی به ناماده بونی مندالان بز مزگوت باس ده کین:

پیغه ممبری خوا ﷺ شونتیکي تایبمتی له ریزی نویتو بز مندالان دانا بو له نیتوان ریزی پیاوان و ریزی نافره تان.

له عبداللہی کوری غمغه موره نه ویش له نبی مالکی نه شعهریوه ﷺ نه ویش له پیغه ممبری خواوه ﷺ، کهوا له نیتوان چوار رکعاته کاندای خوتندنی فاتیحه و همستانه وهی رتیک ده خست. رکعاتی یه که می له هه موان دریتو تر ده کرد، تاوه کو خه لک به نویتو بگن، پیاوی له پیش کورپوژگان داده نا و کورپوژگان^۱ له دواي نه وانه وه، نافره تانیش له دواي کورپوژگان وه.

هه روا پیغه ممبر ﷺ نویتو به سوکی ده کرد و فرمائی به پیش نویتو (امام) ده دا، نویتو که سوک بکات نه مهش له بهر مندالان بو.

وه ک که پیغه ممبر ﷺ به عوسمانی کوری نبی عاسی ﷺ فرموه: عوسمان! نویتو به سوکی بکه و نه ندازه گیری خه لک بکه بهی هیترتینیان، چونکه گه وده و مندال و نه خوشیان تیدایه، هه روا که سانتیک که له دوره هاتوه و نه ویش نیش و کاری هیه.^۲

^۱ کورپوژگه: غلام.

^۲ أخرجه الهیثمی فی (مجمع الزوائد) ج ۲/۱۳۰.

^۳ أخرجه ابوداود برقم (۵۳۱) و ابن ماجه برقم (۹۸۷).

همروه‌ها پیغه مبر ﷺ فرموده‌تی: من که نوتزه ده‌کهم، ده‌موی درتزی بکه‌مروه، به‌لام که گویم له گریانی منداآل ده‌بی بسوکی ده‌یکم نه‌بادا له‌سمر دایکی زه‌حمت و ناخوش بی.

له‌میانه‌ی نه‌وانه‌ی پیشودا سوربونی پیغه مبر ﷺ و هاوه‌له‌کانیمان بز دهرده‌که‌موی له‌سمر ناماده‌بونی منداآن بز مزگموت، نه‌مش له‌بسر نه‌و سوده په‌رومده‌بی به‌زوره‌یه، که پیشک‌شانی ده‌کات، نیمش هه‌ندیکیانی لی‌باس ده‌کمین:

۱- زیاتر نزیك بونه‌وه له خوا و هه‌ست کردن به‌چاودتیری خوا:

نه‌و ک‌شه نیمانی‌یه‌ی، که منداآل له‌ مزگموت لی‌ی ده‌ژی: شوینه‌وارتزی گه‌روه‌ی همیه له‌ به‌رزبونه‌وه و پاک کردنه‌وه‌ی دهرونی، هه‌روا زیاتر نزیك بونه‌وه‌ی له‌ خوای گه‌روه و زیاتر خوشیستنی و هه‌ست کردن به‌چاودتیری کردن، که ده‌بیته مایه‌ی چه‌سپاندنی به‌روباوهر له‌ دلیدا و پتک و پتک کردن، ره‌فتاره‌کانی.

۲- پاریزگاری کردن له‌ په‌رسته‌نه‌کان و به‌جی هیتانی به‌شیره‌یه‌کی راست

و دروست:

بینگومان منداآل که له‌ مزگموت ناماده‌ی نوتزه‌کان ده‌بی و ته‌ماشای گه‌وران ده‌کات، چون به‌شیره‌یه‌کی راست و دروست نوتزه‌کان نه‌فهام ده‌درتسن و به‌شیره‌یه‌کی راست، گوئی له‌ خویندنه‌وه‌ی نیمام ده‌بی و ته‌ماشای ده‌ستونیزگرتنی گه‌وران ده‌کات؛ نه‌وه شوینه‌وارتزی دهرونی گه‌روه‌ی همیه بز نه‌وه‌ی منداآل له‌ کاتی خویدا نوتزه‌کان نه‌فهام بدات.

همروه‌ها منداآل که له‌ مزگموت ناماده‌ی ده‌بی، فیزی چونیه‌تی هه‌ندی نوتزه‌ ده‌بی، که بوی نار‌ه‌خسی له‌ماله‌وه بیبینی و فیزی بیی وه‌ک نوتزه‌ی هه‌ینی و

^۱ أخرجه البخاري برقم (۷۰۷) و ابوداود برقم (۷۷۹).

جهژن و نویژی مردو.

۳- سود وەرگرتن له کاته کانی به تالی:

همروه ها مزگهوت رژلیکی گهروهی همیه له دابین کردنی کەشتیکی لهبار و بهسود، کهوا مندال کاته کانی به تالی به چمند شتیک به سەر بیات، که سودی گهروهی پێ بیه خشی وهک: ناماده بون له کۆری زانستی و کۆری زیکرکردن و قورشان خوێندن.

۴- ناشنابون به هاورپی چاک:

همروه ها مزگهوت بوار به مندال ده دات ناشنایهتی پمیدا بکات له گهله هاورپی چاک و سود وەرگرتن لییان و هاوکاری کردن له سەر زیاده نزیک بونهوه بۆ لای خوا.

بنیاتقانی کهسایهتی کۆمه لایهتی و ئیمانیهی مندال:

مندالان که دینه مزگهوت، سواری شهویان بۆ دهره خسی تیکهله به کۆمه لگهیه کی بسروادار بن، که جه شتیهیه کی راست و دروست په یوهندی و پیوستیه کۆمه لایه تیه کانیان تیدا موماره سه بکهن.

نهو په یوهندیه راست و دروستهش له پێی ناشنابون به گهروه و بچوکوه له لایمن پێش نویژانی مزگهوته کانهوه دیتته دی، همروه ها گفتوگۆ کردنیان و سردانی کردنیان و چونه لای نه خۆشه کانیان و سهره خۆشی کردنیان.

همروه ها مندال که له مزگهوت ناماده دهی سوومه مند دهی به ناشنابونی زانا ناودار و بانگه وازکاره مسولمانه کان، له میانیهی ته ماشا کردنیان و گوی بیستی قسه کانیان و، دوعا بۆ کردنیان فەر و بهره که تیان به ربیکهوی.

له بهر نهوه پیوسته باوک سووی له سەر نهوهی، که منداله کانی له گهله خۆی بباته مزگهوت و هانیان بدات، که ته نیا بچنه مزگهوت له کاتیک، خۆی سمرقاله

و ناتوانی له گهلان بچیت.

پیتویسته باوک ناگاداری و وریابی، نه کا شو مندالانه له گهل خوی بیاته مزگهوت که له تمه نیک دان ناتوانن میز و بیسای رابگرن، چونکه نهم جوړه ره فتاره مزگهوت و مسولمانان نازار ده دات، همروه ها که منداله کانی ده باته مزگهوت، پیتویسته ناگاداریان بکات ده بی پاهند بن به نادابه کانی مزگهوت و، پیروزی مزگهوت بیاریزن و له کاتی نه نجام دانی پهرسته کان! نیحامی مزگهوت همراسان نه کهن و لی تیگ نه دن.

جا گمر همو نه مانه مان زانی، شو مسودای که متخرخه می باوکامان بز دهرده کموی، له بایه خ دان به پوئی مزگهوت و بردنی منداله کانی بز مزگهوت، همرو مسودای سرپرشتیاری خزمه تکردنی مزگهوتان بز دهرده کموی، کاتی به توپه می پوه ته ماشای شو کهسه ده کهن، که کوره که یسان که که له گهل خوی هیناوه ته مزگهوت، به لکه - زورجار - ناهیلن مندال بیته مزگهوت و ده زانن کاریکی باشیان نه نجام داوه!

ده روزهی ششم

به روزه روی. جنبی مند و نوا

په پله یی و ناسانکاری له خستنه روی رؤشنبری جنسی بو مندالان

تا نیتاش له کومه لگه نیسلامیه کافان قسه کردن سه بارهت به (جنسی) گرفتیکي گوره یه، که چی جنس له رۆژناوادا به شتیوه یه کی ناشیرین و بسی نابروی و وروژینه ر له بهردهم گوره و بچوک له شقام و قوتابخانه و تله فزیون دا ده خریتته رو.

له کومه لگه نیسلامیه کاند قسه کردن ده باره ی جنس تاوانیکي ره وشتی و کومه لایه تیه، بیگومان نه وه ی حقه نه وه یه، که میان روی بکریت و هه لویتستی میانیه یی (وسط) له نیتوان زیاده رۆیی و بهزایه دان وه ریگمی.

گرفتی هه ره گوره ی نه مهش نه وه یه، نیتسه هه ردهم گشت هه لویتستیکي سلبی وه رده گرین له دژی قسه کردن سه بارهت به جنس و په روه رده ی جنسی تاک و کومه لگه، به چهند پاساو تکوه که دهیده یه پال نیسلام و، هه لویتستی خراب و سلبی له دژی جنس بۆی ده نوینین، که نیسلام پی یی ناشنا نه بوه و نه یناسیوه، مه گه ره له رۆژانی دوا که وتویمان ناسراوه و پالمان داوه به نیسلام.

نهو راستیه یی لای زۆریه ی باوکان و په روه رده یاران شاراوه یه نه وه یه، که په روه رده ی جنسی په یوه ندییه کی گوره ی به نیسلامه وه هه یه، هه ره وه خواردن و خواردنه وه: پاسای تاییه تی نیسلامی هه یه.

هاوه له بهرینه کان رهزای خویان لی یی- پرسپاری زۆریان ده باره ی گرفته جنسیه کان له پیغه مبه ر ﷺ ده کرد و قسمیان له گه لدا ده کرد. پیغه مبه ریش ﷺ وه لای ده دانه وه به بی نه وه ی سه رزه نشتی یان بکات، یان بهر په رچی یان بداته وه، یان پی یان رابگه یه نی دروست نیه قسه ده رساره ی شه م بابه تانه بکری، فونه ی نه مهش:

مِقْدَادٌ رضی اللہ عنہ گوتویه تی: عدلی رضی اللہ عنہ پتی گوت که پرسیار له پیغه مبهری خوا
 بکات دهراره ی نوو پیواهی، که له ژنه کھی نزیک ده بیتموه و مهزی لی
 دهرده چی، نایه چی له سهره بیکات، بویه من پرسیاره که ناکم چونکه کچی
 پیغه مبهری خوا له لایه و شهرم ده کم نهم پرسیاره ی لی بکم، مقداد گوتی:
 پرسیارم له پیغه مبهری خوا کرد، نه ویش فرموی: ((إِذَا وَجَدَ أَحَدَكُمْ ذَلِكَ
 فَلْيَنْضَحْ فَرْجَهُ وَيَتَوَضَّأْ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ: گهر به کتیک له منیوه نوو مهزیه یینی،
 با داوتی به ناو بشوات و وهک بو نویژ ده ستنویژ بگری.))

خاتو عانیسه (رهزای خوی لی بی) گوتویه تی: سه بارهت به نیحتلامی پیوا
 پرسیار له پیغه مبهری خوا کرا، (أم سلیم) گوتی: ههروه ها ژنیش گهر نیحتلامی
 بو، نایه خۆشوشنی له سهره؟ پیغه مبهری رضی اللہ عنہ فرموی: ((لَعَمْرُكَ، النِّسَاءُ شَقَائِقُ
 الرِّجَالِ: به لی، نافرتهان هاوشیوه و هاوشان و نیوهی پیوازن.))

خاتو عانیسه (رهزای خوی لی بی) گوتویه تی: نه سمای کچی شکل، سه بارهت
 به خۆشوشنی نافرتهی حمیزدار پرسیار ی له پیغه مبهری رضی اللہ عنہ کرد، پیغه مبهریش
 فرموی:

((تَأْخُذُ إِحْدَاكُنْ مَامَهَا وَيَسْبِرُهَا فَتَطْهَرُ فَتَحْسِنُ الطُّهُورَ فَتَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا
 فَتَذُلُّكُهُ دَلْكًا شَدِيدًا حَتَّى تَبْلُغَ شَوْوْنَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ
 فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَطْهَرُ بِهَا: ههر به کی له منیوه به باشی به ناو خۆی پاک بکاتهوه
 کهوا ناو به سه ریدا بکات و به توندی دهستی پیدایینی ههتا دهستی ده گاته سه
 پیستی سهری، پاشان ناوی به سه ردا بکات، پاشان به پارچه لۆکه به کی بۆغشوش
 کراو خۆی پی پاک بکاتهوه))

نه سما گوتی: چۆن خۆمی پی پاک بکه سهوه؟ پیغه مبهری رضی اللہ عنہ فرموی:
 "سبحان الله، خۆتی پی پاک بکه رهوه" خاتو عانیسه گوتی: بیهینه به شوین

¹ أخرجه أبو داود برقم (٢٠٧) و مالك في (الوطأ) ١٠٦
² أخرجه أبو داود (٢٣٦) و الترمذي (١١٣).

خوتنه که دا.

نینجا خاتو عانیسه (رهزای خوی لی بی) گوتی: ((نِعْمَ النِّسَاءُ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ لَمْ يَمْتَنِعْنَ الْأَحْزَاءُ أَنْ يَتَّقَهُنَّ فِي الدِّينِ: باشتین شافرهت، نافرهته نه نساریه کانن، شهرم کردنیان نه بۆته هۆی نه وهی له ناین شارهزا نه بن.))

تا بهم شتیویه لهم وینه بهی که سوننه تی پیغه مبهه ﷺ ده بخته پرو، شهو نازادی و سر به ستیه به دی ده کهین، که پیغه مبهه به یارانن ده به خشی بۆ شهوهی باس له گرفت و پرسیاره جنسیه کانیان بکرتت، به بی شهوهی سه زه نشت بکرتین: نه م سه رهست پیدانه ی پیغه مبهه ﷺ له بهر شهوه بووه، تا زانیاریه کان به راستی و دروستی بی یان بگات، بیگومان شارد نه وه و بوار نه دان بهم جوژه پرسیارانه، ده بیته مایه ی دروست بونی تنگه یشتن و بی و بۆچونی هه له و پرزیه (شاذ) ده باریه ی نه م بابه تانه.

گه وه ره ترین نمونه ش نه و واقعه یه، که زۆربه ی لاوه کانی کۆمه لگاگانان و نه وانه ی بهر وه ره و پۆشنیبری جنسیان له هاوری یانینان، یان له په رتوک و گوشار و ویستگه کانی ته له فزیۆنه وه ره ده گسن، که ژه هر و بی ره وشتی پیشکesh ده کات، نه مه ش مه ترسیه کی گه وه ره یه پیوسته له سه ره بهر برسانی پرۆسه ی بهر وه ره یی له مال و، له مزگه وت و، له قوتابخانه و هۆیه کانی راگه یانندن له بری هۆشیار کردنه وه و بهر وه ره ی راست و دروست دژایه تی و موچاره به بکری.

له و نمونه ی سه باره ت بهم بهر وه ره داخراوه ی که من له گه لیدا ژیا م شه وه بو، که له خوتندنی ناماده یی دا هاوری یه کم هه بو، له خیزاننکی دینداری زۆر ساده و ساکار ده ژیا، دیدی بۆ قسه کردن سه باره ت به جنس دیدیکی قیزه ون و ناشیرین بو، ته نانه ت نه م دیده ببوه مایه ی شه وه ی نه م هاوری یه، که گه یشتیوه ته مه نی پیگه یشتن هه یج شتیکی ده باریه ی خۆشوشتنی شه یتان پیگه نین (احتلام) نه زانی،

¹ اخرجه مسلم (۳۳۲).

همر له بنمره توه ناتوانی نهم حقیقته به کس و کاری رابگیه نی، گرفتی همره گمورهش نهویه، که خیزانه کسی له ههفتهیه کدا یهک رۆژیان تهرخان کردبو، که نه نامانی خیزان خیزانی تیتدا بشۆن، جا پری به هیچ یه کی له نه نامانی خیزان نادری له رۆژیانی تردا خوی بشوات!

له بر نموه دویاتی ده که مهوه، دایک و باوک گرنگی بدن به پمورده کردن و رۆشنبری جنسی بز مندالان، نهم رۆشنبری به شیوه یه کی ساده و ساکار و راست و دروست پیتشکهش بکری، که نامانجه نیسلامیه کان له پمورده کردن و پیتگیاندنی مندال به جی بهتری، نه مهش له پری نهم حقیقته راسته قینه به که مانوه به جی ده هینری!

۱- پیتسته باوکان و پمورهدیاران دیدیان بز پموردهی جنسی بریتی بی لموهی، که به شیکه له پرۆسهی پموردهی، که پرۆسهیه که تاکی تیتدا فیری زیان ده بیت و به ساغ و دروستی که سایه تی یه که ی تیتدا گمشه ده کات.

۲- مندال هم به مندالیتی نامینتیهوه، به لکه گموره ده بی و جنسی پیده گات، کمواته سه بارهت به قۆناعی پیتگیشتن و پیتگیشتنی جنسی؛ پیتستی به زانیاری راست و دروست هیه.

۳- سه ره پای نموهی گۆرانکاریه فسیۆلۆجیه کانی پیتگیشتنی جنسی ده که ویتته ماوهی ههرزه کاری، به لام هیزی جنسی پیتوست ههر له مندالیهوه کاری خوی ده کات.

۴- ههرزه کار زۆر ههز ده کات ناشنایی هه بیت به راستیه کانی جنسی، جا گهر له لایم دایک و باوکه وه به شیوه یه کی راست و دروست نهم راستیانهی پی نه گوتری، نهوا همول ده دات به پری یه کی نادرسته وه زانیاری جنسی به ده ست بیتنی.

۱ لم لیکۆلینه ودا سودم له کنهی (تربیه الاولاد و آلهاء فی الاسلام) و کنهی (علم نفس النور) و مرگوتوه

۵- غم‌ریزه‌ی جنسی هیژ و کاریگری خوی همیه و ناکری خوی لی بی‌تاگا بکری، همروا ناکری شوته‌واروی له‌سمر درون و ره‌فتاری مندال بی‌تاگا بکری.
 ۶- به‌درکه‌وتنی پالنمر و نارەزوی جنسی له‌لای مندال، به‌تایه‌تی له‌لای هم‌رزه‌کاراندا، کرده‌یه‌کی به‌کسان و سروشتی‌یه، که ناکامیتی حقی همیه بز گه‌شه‌کردنی.

۷- په‌روه‌رده‌کردنی ساغ و دروستی جنسی مندالان؛ گرن‌گترین هوی سمرکه‌وتیانه له ره‌فتاری جنسیدا، له‌کاتی هاوسەرگرتندا.

۸- بی‌تاگابون له رۆل و کاریگری غم‌ریزه‌ی جنسی مندال؛ ده‌بیته‌ مایه‌ی نه‌وی که ناکامیتی زۆر خرابی هه‌بیت، کما منداله‌که له ره‌فتار و هه‌لس و که‌وتیدا ریزه‌پ (شاذ) ده‌رچیت.

له‌وی رابردو گرن‌گی و پۆلی په‌روه‌رده‌ی جنسی مندالمان بز دهرده‌که‌وی له هه‌بونی کاریگری به‌سمر ره‌فتار و ره‌وشتیاندا، زۆریش گرن‌گه‌ دایک و باوک ناشابن به‌و ته‌مه‌نی که په‌روه‌رده و رۆش‌بیری پت‌شکه‌ش به مندال ده‌کمن.

له‌راستی‌دا پت‌یوسته‌ په‌روه‌رده‌ی جنسی به‌شیوه‌یه‌کی پله‌پله‌یی (تس‌درج) ناراسته‌ی مندال بکرت، که له شته سمره‌تایی‌یه‌کان ده‌ست‌پن‌ده‌کرت و به‌پیری قۆناغه‌کانی ته‌مه‌ن و پت‌داویستی هه‌ر قۆناغ‌تیک، راستیه‌کانی به‌م شیوه‌یه‌ی خوارمه‌ ناراسته‌ ده‌کری:

- له ۹ تا ۶ سالی: مندال فیزی نادابی مؤلته و مرگرتن ده‌کرت بز هاتنه ژوره‌وه و چاو دانه‌واندن له شتی هه‌رام.

- له ۱۰ تا ۱۴ سالی: مندال له‌و شتانه دور ده‌خرت‌ه‌وه که ده‌بیته‌ مایه‌ی وروژاندنی جنسی و تیکه‌لاوی، همروا زانیاری پت‌یوست دهر‌باره‌ی پت‌گه‌شتن (بلوغ) و خوش‌وشنی ناراسته‌ ده‌کری.

- له ۱۵ تا ۱۶ سالی: مندال فیزی حه‌قیقه‌تی جوت‌سون و ناوی (وه‌دی) و (هه‌زی) و (هه‌نی)، (خوتنی بی‌نوژی، خون‌ه‌ چرکه‌ زه‌رداری، کله‌ه)، له‌م

تعمه‌نهدا وریایی دهریته مندال له مه‌ترسیه‌کانی (شذوذ جنسی) و لاپتیون (انحراف)، نه‌ویش به‌میزادانی خوا له پزژی دوابی، یان به‌ نه‌خوشتی و مه‌ترسیه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان له دنیا‌دا و چاندنی ترسی خوا له‌دلدا و چاودیزی کردنی خوژی و، باس کردنی هه‌ندی نمونه‌ی چاک له گه‌نج و لاوه داوین پاک و ته‌قوا داره‌کان بۆ مندال.

له‌ نمونه‌ی نه‌و گه‌نجه‌ داوین پاکانه: چیرۆك و به‌سه‌رهاتی یوسفه (عَلَيْهِ السَّلَام)، كه‌وا چون ژنی عه‌زیزی میسر ته‌مای تیکرد و خوژی بۆ ناماده‌کرد و هه‌ره‌شه‌ی لیکرد گه‌ر نه‌م کاره‌ی له‌گه‌ل نه‌نجام نه‌دا، به‌لام یوسف له‌بهر دینداری و ترسان له‌ خوای گه‌وره‌ نه‌م کاره‌ی نه‌کرد، خوای گه‌وره‌ش سه‌رفراز و سه‌رکه‌وتوی کرد. وه‌ك خوای گه‌وره‌ ده‌سه‌رموی: ﴿وَرَأَوَدْتُهُ الْآبِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَن نَّقِيذٍ وَعَلَّقَتِ الْأَبْيُوبَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَشَاوِي إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَن رَّءَا بُرْهَانَ رَبِّهٖم كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوٓءَ وَالْفَحْشَآءَ إِنَّهُ مِنۢ مِّنۢ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ﴾: نه‌و ژنه‌ وا یوسف له‌مالی نه‌وا بو، ته‌مای تیکرد و دهرگا‌کانی لی داخت و گوتی: به‌له‌ز ناماده‌یه: گوتی: شه‌ی په‌نا به‌خوا، نه‌و نا‌غامه، قه‌دری گرتوم، (بسی نه‌مه‌گانی داوین پیس) كه‌ ناهه‌قن، پزگار نابن، وی په‌لاماری نه‌وی دا و نه‌میش گه‌ر به‌لگه‌ی په‌روهردگاری نه‌دیبا، ناوقای ده‌بو، بۆ نه‌مه‌ بو كه‌ خراب و شوهره‌ی لی به‌سپه‌تته‌وه، نه‌م به‌كه‌ی بو له‌ عه‌به‌ده‌ دلپا‌كه‌كانان. ﴿ یوسف: ۲۳-۲۴.

له‌ په‌رتوکی ته‌فسیره‌کاندا هاتوه، ژنی عه‌زیزی میسر، كه‌ داواکاری خراپه‌ی له‌ یوسف کرد په‌ی گوت: یوسف! روه‌سارت چه‌ند جوانه‌ یوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) گوتی: په‌روهردگارم له‌ مندال‌دان وینه‌ی کیشام. ژنه‌كه‌ گوتی: یوسف! قوت چه‌ند جوانه‌!

یوسف گوتی: یه کهم شتمه که له گۆزدا دهفوتی و نامینی.

ژنه که گوتی: یوسف! چاره کانت چه ند جوانه!

یوسف گوتی: به هردو چاوانم ته ماشای پمروه ردگارم ده کهم.

ژنه گوتی: یوسف! نهوه من لیت نزیك ده بهمهوه، که چی تو لیم دور

ده که ویموه.

یوسف گوتی: بهم دور که وتنموه به ده مهوی له پمروه ردگارم نزیك بهمهوه.

ژنه که گوتی: یوسف! نهوه نوینم بۆ راخستوی، وهره ژورهوه.

یوسف گوتی: نوین و پیتخهف له پمروه ردگارم ناشارتتموه.

ژنه که گوتی: یوسف! نهوه ناویریشم بۆ راخستوی، ههسته کاری خۆتم

له گه لدا بکه.

یوسف گوتی: که واته له بهههشت بی ته به دهیم^۱

ههروه ها لهو جوهره نونانه، نمونه بابای بۆن میسکه، که بازرگانی قوماش

بوه و بهناو کۆلانه کاندای گهراوه، شافره تیککی دهوله مه ندیش بانگی ده کات بۆ

ژورهوه گوايه ده مهوی ته ماشای قوماشه کانی بکات، پاشان ژنه که هه ره شهی

لینده کات، کهوا به خه لک ده لێ نه م پیاوه ده مهوی ده ست درێژی لی بکات و کاری

خرایی له گه لدا بکات، پیاوه بازرگانه که ش فیتلی لی کرد و پیری گوت: یه که به جار

ده مهوی به چه ناوده ست، جا که چه ناوده ست پیاسی به خۆی هه لسووی و هاته

ده مهوه و چه ژوری ژنه که، کاتی ژنه که بهم شیتوه بهی بینسی و بۆنی ناخۆشی

لینده هات، یه که سر رایکرد و هه لات، پیاوه که ش له م کاره خراپه به به ساغی

ده ربازی بو، نه م پیاوه پیری با شتر بو خه لک بهم حالته مهو به بینسن، نه ک سه ری تچی

خوا بکات، پاشان چه مالی خۆی و خۆی شوست، دوا ی نه مه له هه ر شو تینیک

بایه بۆنی میسکی لینده هات.

هه ر لهو نونانه، به سه ره هاتی نهو ژنه جوانه به، که له مه که که بوه و می ترو دار

^۱ تفسیر القرطبی ج ۹/ ۱۶۵

بو، جا له بمر ناوینه ته ماشای روخساری خۆی کردوه و به میرده که می گوتنوه:
واده بیینی یه کێک نهم روخساره بیینی و پیری شیت و شهیدا نهن؟

میرده که می گوتی: به ئی.

ژنه که گوتی: کی.

میرده که می گوتی: عبید بن عمیر.

ژنه که گوتی: رینگه م پی بده ده چه لای و توشی فیتنه ی ده که م.

میرده که می گوتی: نهوا رینگه م پیدای.

جا ژنه که وه ک پرسیار که ریک چه لای و له لایه کی مزگه وته که له گه ئی
دانیشته و په رده ی له سهر دم و چاوی هه لدا یه وه، ده تگوت مانگی چوارده یه.

عبید بن عمیر پیری گوت: دم و چاوت دا پۆشه.

ژنه که گوتی: من مه فتونی تۆم.

عبید گوتی: گهر ههر پرسیار تیکت لی بکه م، به راستی وه لاهم بده یته وه، نهوا

چاوتیک به کاره که ت داده خشینمه وه.

ژنه که گوتی: ههر پرسیار تیکم لی بکه ی به راستی وه لاهم بده یته وه.

عبید گوتی: یتیم بلی! گهر مهرگه وان (ملك الموت) هاته لات گیانت

بکیشی، یتیم خۆشه کاره که ت بۆ به جی یتیم (زینات له گه لدا بکه م)؟

ژنه که گوتی: نا به خوا.

عبید گوتی: راستت گوت، گهر خه لک نامه ی کرده وه کانسان پیتسراوه تۆش

نازانی نامه که ت به دهستی راسته ده دریتی، یان به دهستی چه پ، نایا له و

کانه دا یتیم خۆشه کاره که ت بۆ به جی به یتنابای؟

ژنه که گوتی: نا به خوا.

عبید گوتی: گهر بۆ لیتیرسینه وه له به ردهستی خوا ی گه وره رابوهستی، نایه

یتیم خۆشه کاره که ت بۆ به جی به یتنابای؟

ژنه که گوتی: نا به خوا.

عیبید گوتی: راست گوت، کهواته له خوا بترسه، نهوه خوا نیهمهت و چاکه‌ی له‌گه‌لدا کردوی.

ژنه‌ک‌ش گه‌راپه‌وه لای میزده‌که‌ی و گوتی: چیت کرد؟
گوتی: تو ناراستی و نیتمه ناراستین، ئینجا ژنه‌که ده‌ستی کرد به نوژی و رۆژو گرتن و عیبادهت کردن.

همروه‌ها هر له‌م لوانانه، نهو به‌سه‌رهاتمه‌یه که له (عبدالرحمن بن ابي عمار) ده‌گپز نه‌وو که ناسرابو به (قس)، یه‌کیتک بوه له همره خوا په‌رسته‌کانی مه‌ککه و به (عطاء بن ابي رباح) ده‌چوتندرا.

رۆژنیک گوتی له گوزانی (سلامه) سو به‌بئی نه‌وه‌ی به‌مه‌به‌ست گوتی لی رابگری، جا گوزانیه‌که‌ی زۆر به‌لاوه خو‌ش سو، خزمه‌تکاری (سلامه) (قس‌ی) بی‌نی و پی‌ی گوت: ده‌ته‌وی (سلامه) ت بو بیتنم، یان تو پچیه لای تا گوتی بیستی گوزانیه‌که‌ی بی؟ نه‌ویش نه‌هیتشتی نه‌و بیتته لای و نه‌خو‌یشی چوه لای، خزمه‌تکاری (سلامه) گوتی: من (سلامه) دینم له شورتینیک دایده‌دینم گوت له گوزانیه‌که‌ی بی و نه‌بیینی، نه‌ویش نه‌هیتشت، جا به‌م شیره‌یه مایه‌وه، هه‌تا هاته ژوره‌وه و گوزانیه‌که‌ی خو‌ی دا به‌گوتی (قس)، نه‌ویش پی‌ی سمرسام سو، پی‌ی گوت: ده‌مه‌وی (سلامه) ت بو بیتنم، نه‌ویش نه‌هیتشت بو‌ی بی‌نی، به‌لام نه‌و بو‌ی هینسا و له‌به‌رده‌می داینا، جا (سلامه) هونه‌رکاری خو‌ی پانواند، (قس) یش دلی پتوه نوسا و (سلامه) ش دلی به‌و نوسا و شه‌یدای بو.

خه‌لکی مه‌ککه‌ش به‌م مه‌سه‌له‌یان زانی.

رۆژنیک (سلامه) گوتی: به‌خوا تو‌م خو‌ش ده‌وی.

(قس) یش گوتی: به‌خوا منیش تو‌م خو‌ش ده‌وی.

(سلامه) گوتی: حمز ده‌که‌م نامیزت پیندا بگرم.

(قس) گوتی: به‌خوا منیش حمز ده‌که‌م.

^۱ رانواندن: خسته رور.

(سلامه) گوتی: نه‌دی بوچی له نامیژم ناگری، به‌خوا نیره شوینیکی چۆله.
 (قس) گوتی: گوتم له فرموده‌ی خوا بوه که ده‌فرموی: ﴿الْأَخِلَّاءُ
 يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾: نه‌وی رۆژی یاران هم‌مو ده‌بنه
 نه‌یاری به‌کتری؛ جا مه‌گین خۆ پارێزه‌کان. ﴿الزخرف: ۶۷﴾.
 پاشان (قس) هه‌ستا و چو به‌لای خواپه‌رسته‌که‌یه‌وه^۱
 ده‌ریاره‌ی داوین پاک‌ی و له‌خواترسانی پیاوچاکان و دانانی خوا به‌چاودێر
 له‌کاتی روبرو‌بوونه‌ویان بو‌فیتنه و کاری خراپه‌ نمونه‌ زۆره، به‌نونه‌ هه‌تانه‌وه‌ی
 نه‌م چیرۆک و به‌سه‌رهاتانه، رۆلی کاریگه‌ریان ده‌بیت له‌سه‌ر چه‌پاندنی ره‌وشت
 و نایینی مندالان و پاراستیان له‌هه‌ل‌خه‌لیسکانه‌کانی ئاره‌زوبازی و سه‌ریتچی و
 تاوانکاری.

هه‌روه‌ها له‌و کاته‌ی کوپ و کچ نزیك ته‌مه‌نی هاوسه‌رگرتن (زواج) ده‌بن،
 پێویسته له‌سه‌ر دایک و باوک‌ان زانیاری راشکاو و راست و دروست ده‌ریاره‌ی
 جوتبونی راست و دروستی ژن و میترد له‌لایه‌نی (وظیفی) و ده‌رونی‌یان بده‌نسی،
 که نه‌مه‌ش ده‌بیتته‌ یاریده‌ده‌ریان بو‌سه‌ره‌تای پمپوه‌ندیه‌کانی هاوسه‌رگرتیان
 به‌شێوه‌یه‌کی راست و دروست.

گه‌وره‌ترین هه‌له‌ که دایک و باوک ته‌یی ده‌که‌وی نه‌وه‌یه، که کچ یان کوپ به‌بی
 نه‌وه‌ی هه‌یج ئامۆژگاری، یان زانیاریان ده‌ریاره‌ی په‌یوه‌ندی جنسی و چۆنه‌ته‌نی
 مامه‌له و کارلێکردنی ژن و میترد له‌لایه‌ن دایک و باوک‌یانم‌وه‌ وه‌رگرتی؛ ده‌چنه
 خانوی ژن و میتردایه‌تیه‌وه.

^۱ صفحات مشرقه، ظلال عن كتاب (الاعاين) ج ۶/۸-۷، سرنج بده‌ له‌و جهاوازه‌ زۆره‌ی نوان
 حه‌لیقه‌نی په‌یوه‌ندی نوان (سلامه) و (القس) و له‌و وێنه‌یه‌ی که له‌سه‌ر شاشه‌ی سه‌نما ده‌ریاره‌یان
 نه‌قل کراوه.

نامانجه‌کاني په‌روه‌ده‌ی جنسي

بؤ نهموی قسه‌کافان دهریاری په‌روه‌ده‌ی جنسي تیؤر (نظري) په‌رت و بلاو نه‌بی، پیوسته پرسپاریتکی زؤر گرنګ بکريت، ثعیش نه‌وه‌یه:

نهو نامانجه‌انه چین، که نیسلام ده‌یموی له‌میان‌ه‌ی په‌روه‌ده‌کردنی جنسي مندالدا به‌جی‌یان بهیټی^۱؟

له راستیدا وه‌لامدانه‌وه‌ی نه‌م پرسپاره له‌پروانگه‌ی نیسلامیه‌وه پیوستی به توؤزینعه‌وه‌یه‌کی فراوان و گشتگور (شامل) همه‌یه دهریاری نه‌م بابه‌ته، هیچیشی تیا نه‌ه، نامانجه هره گرنګه‌کان باس بکريت، که شه‌مانن:

۱- زانیاری راست و دروست دان سه‌بارت به کرؤک و ماهیه‌تی چالاکي جنسي، له‌میان‌ه‌ی ناسینی به‌شه‌کاني کؤشه‌ندلمی زاؤزی‌ی پیاو و ژن و چؤنیه‌تی کارکردنی هره‌یه‌کیتکيان، همروا ناشابون به‌حه‌قیقه‌تی و نامانجی جوتسون، همرو نه‌مانه‌ش به‌پله‌پله‌ی نه‌نجام ده‌دری و به‌شټویه‌ک که له‌گمل ته‌مهنی مندال بگوئی و له‌ژیر ریتماییه‌کاني قورنانی په‌ؤز و سوننه‌تی پیغه‌مبسر ﷺ و په‌رتوکه زانستی‌یه‌کان بیټ.

۲- پاکخویی کردن (تهذب) په‌فتاری مندالان و په‌روه‌ده‌کردنی ره‌شتیان، له‌میان‌ه‌ی ناراسته نیسلامیه‌کان و په‌وشته تاییه‌ته‌کاني نادابی ره‌فتاری جنسي و دورکه‌وتنمعه له‌وروژتنمعه جنسيه‌کان.

۳- هاندانی له‌سر گه‌شه‌پیدانی به‌ننویه‌ست (ضوابط) و ریمت (ارادی)‌یه‌کان بؤ پالنهر و ناروزه جنسيه‌کاني و همستکردنی به‌بمیرسپاریتی تاکي و کؤمه‌لایه‌تی و ناشابون به‌مه‌ترسی نازاری جنسي له‌سر تاک و کؤمه‌لگه‌دا.

۴- راستکردنمعه‌ی نه‌و زانیاری و بیروا هه‌لانه‌ی، که دهریاری رؤل و

^۱ نه‌م لیکؤلنمعه له‌کهنی (حرية الاولاد و الابهاء في الاسلام) لاهره ۲۴۷ و مهرگروه که له‌کهنی (علم نفس النور) گواسراوه‌نمعه.

حقیقتی جنس را نواندنراوه، هرروا هاندانی لهسر نهوی که بیروپاکانی خزی
دبراره‌ی جنس بگاته رو، تاوه‌کو جنس نه‌بیته کهل و په‌لیک به‌دهستی
بازرگانه‌کانیموه بی‌نیتموه و مانموه‌که‌ی له‌تاریکی فیکردا بقوزنموه و دوری له
خسته روی راست و تاوتوی کردنی ساغ و دروست.

۵- پیشکه‌شکردنی کومه‌لیک ناراسته‌ی سوزداری بمرز و داب و نمریتی
راست و بمرز به‌مندالان^۱

۶- هوشداریدانی مندالان لهو تیور و به‌ویژ‌چونه در‌دیانه دبراره‌ی جنس
ده‌گوتری، هرروا به‌مندال رابگه‌ی‌نری که جنس گرنگترین چه‌کی دوژمنانی
مسولمانانه، که بز روخان و تیکدانی نیسلام به‌کاری دینن.

۷- گشتگیری و تیر و ته‌وای واقعی نیسلام دبربخری، هرروا دبربخری که
نیسلام چاره‌سری گشت گرفته‌کانی مرؤفایه‌تی ده‌کات^۲

^۱ خطایا المرهقه، ص ۱۱۶

^۲ الغریبة الجنسية في الاسلام، ص ۱۳

بهر ره حممتی خوا کهوی نمو کهسهی نهم چند دیره ی گوتوه:

كل الحوادث مبدأها من النظر و معظم النار من مستصغر الشرر
كم نظرة فتكت في قلب صاحبها فتك السهام بلا قوس ولا وتر
والمرء مادام ذا عينين يُقلبها في أعين الغيد موقوف على الخطر
يسر مقلته ماضر مُهَجَّتُهُ لا مرحباً بسرور عاد بالضرر
گهر مندال همر له مندالیموه لهسر چاو دانواندن راهیترا و پهرومده بو،

نموا بهرگری کردنی بز وروزیتهره جنسیهکان زور زور دهیی.

بزیه نیسلام لهسر نهم رهوشته زور هانیداوه، خوی گهوره دهفهرموی: ﴿وَمَا
أَصْبَحُكُمْ مِنْ مَّصِيْبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ﴾ همر کاتی
توشی بهلایهک بون، بههوی کردهوی خزانه، لهزور گوناههکانیشتان چاو
دهپوشی ﴿الشوری: ۳۰﴾.

پیغه مبریش ﷺ فهرمویهتی: ((مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَنْظُرُ إِلَىٰ مَخَافِنِ امْرَأَةٍ لَمْ
يَلْقُصْ بِصَرَّةٍ، إِلَّا أَخَذَتْ اللَّهُ لَهُ عِبَادَةً يَجِدُ حَلَاوتَهَا: همر مسولمانیک
تهماشای زنیکی جوان بکات و پاشان چاوی دانمویتی، نموا خوا نمو چاو
دانواندنه ی بز دهکاته عیبادهت و لهدلیدا همت به شیرینهکهی دهکات.))

همروهها دهفهرموی: ((النظرة سهم مسموم من سهام إبليس، من تركها
من مخافتی ابدلته ایماناً، یجد حلاوته فی قلبه: روانینی حرام تیریکی زههرای
شمیتانه، همرکهسی لهترسی من روانینی حرام وازیتی، نموا لهبری نموه پروای
بز زیاد دهکم، که لهدلیدا همت به شیرینهکهی دهکات.))

همروهها دهفهرموی: ((بَا عَلِيٍّ لَا تَنْبَغِ النَّظْرَةُ النَّظْرَةُ فَإِنَّ لَكَ الْأَوْسَى
وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ: عملی نهمزه لهدوای نهمزه نهکهی، یهکهمت بز دروسته،

^۱ أخرجه المصنف في (مجمع الزوائد) ج ۶۳/۸

^۲ أخرجه الحاكم في المستدرک، ج ۳۱۴/۴.

به لام دروم جار تمه‌اشای بگه‌یه‌وه بۆت دروست نیه ((^۱

۲- جیاکردنه‌وه‌ی شوئینی خه‌وتن:

له رتیمایی‌یه‌کانی پیئغه‌مبەر ﷺ ده‌رباره‌ی ریگرتن له‌و شتانه‌ی ده‌بیته‌ه‌زی وروژاندنی جنسی منداڵ: جیاکردنه‌وه‌ی شوئینی خه‌وتنیانه، نه‌بادا له‌کاتی نوسته‌ن شذوذی جنسی له‌نیوانیان رویدات.

ده‌رباره‌ی جیاکردنه‌وه‌ی نوسته‌ن پیئغه‌مبیری خوا ﷺ ده‌فرموی: ((مُروا اولادکم بالصلاة وهم أبناء سبع، واضربوهم علیها وهم أبناء عشر، وفرقوا بینهم فی المضاجع: له‌ تمه‌نی جهوت سالی فرمان به منداڵه‌کانتان بکه‌ن نوژی بکه‌ن، له‌ تمه‌نی ده‌سالی له‌سەر نوژی‌کردن لی‌یان ده‌ن و جیگه‌ی خه‌وتنیان لیک جیابکه‌نه‌وه))^۲

نه‌مش لایه‌تیکه‌ پیوسته‌ وریابین، تاوه‌کو منداڵان نه‌بنه‌ قوریانی فسرمانۆش (إهمالی سهره‌رشتیاران.

۳- نه‌هینشتنی تیکه‌لاوی و به‌ته‌ن‌ها بون له‌گه‌ل نافرته‌ی بیگانه:

نیسلام سوره‌ له‌سەر قه‌ده‌غه‌کردنی تیکه‌لاوی و کۆبونمه‌وه به‌ته‌ن‌ها له‌گه‌ل نافرته‌ی بیگانه، نه‌مش له‌بەر نه‌ویه‌ تا وروژینه‌ره جنسیه‌کان که‌م بیته‌مه‌وه. ده‌رباره‌ی نه‌مه‌ پیئغه‌مبەر ﷺ ده‌فرموی: ((مَا خَلَا رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا كَانَ الشَّيْطَانُ ثَالِثُهُمَا: هه‌ر پیاویک به‌ته‌ن‌ها له‌گه‌ل ژنیک دابنیشی: نه‌وا سی‌یه‌میان شه‌یتانه))^۳

هه‌روه‌ها فرمویه‌تی: ((إِيَّاكُمْ وَالذُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ.. فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْأَنْصَارِ: أَفَرَأَيْتَ الْحَمْرُ؟ قَالَ: الْحَمْرُ الْمَوْتُ: نه‌که‌ن به‌ته‌ن‌ها بجه‌ن لای

^۱ أخرجه الترمذي برقم (۲۷۷۸) و أبو داود برقم (۲۱۴۹).

^۲ أخرجه أبو داود (۴۹۵) و أحمد في مسنده ج ۱۸۰/۲

^۳ أخرجه الهيثمي في مجمع الزوائد ج ۲۲۵/۵

نافره‌تان، بی‌او تکی نه‌نسازی گوتی: نه‌دی نه‌گهر نه‌ؤ کهسه خزمی می‌زده‌کسی بو؟ پی‌نغه‌مبهر ﷺ فرموی: خزمی می‌زده، نه‌وه همر مردنه.))^۱

بینگومان نه‌و تیتکه‌لاویه‌ی نی‌سلام قده‌غهی کرده، نه‌و تیتکه‌لاویه‌یه که نافره‌تان تی‌سدا یابه‌ند نین به بنچینه‌کانی نی‌سلامی، که فرمان ده‌کات به‌حیجاب پوشین و قده‌غهی کُزبونه‌وه به‌ته‌نھا له‌گملْ نافره‌تی بینگانه ده‌کات.

به‌لام گهر نافره‌ت یابه‌ندبو به رنساکانی نی‌سلام و حیجابی پوشی، نه‌وا تیتکه‌لاوی گرفت نیه، به‌لگهی نه‌مه‌ش نه‌ویه، که له زیانی گشتی کُزمه‌لاپه‌تی هاوه‌لان دا، زُور ها‌توه کما نافره‌تانی هاوه‌لان له‌گملْ هاوه‌لان تیتکه‌لْ بون، پی‌نغه‌مبهریش ﷺ شی‌قراری له‌سهر کرده.

۴- یابه‌ندبون به حیجاب پوشین و به‌ده‌رنه‌خستنی جوانی و رازاوه‌یی:

خوای گه‌وره ده‌فرموی: ﴿وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ﴾ وک

دوران‌ی زه‌مانی نه‌زانی پینشو، خشل و رازاوه‌یی خو‌تان نیشان مه‌دن .

بینگومان کچان که ده‌چنه ده‌روه و به‌سغوری و به‌خو جوان کردن و نارایش کردنه‌وه به‌دیار ده‌کمون، له‌گرنگترین هُویه‌کانی وروژاندنی جنسی گنج و لاوانه، دوا‌ی نه‌مه‌ش گرنگترین هُویه‌کانی که‌وتنه نی‌و ره‌فتاره هه‌له‌کانه‌ویه.

همر له‌بهر نه‌وه‌شه نی‌سلام سوره له‌سهر نه‌وه‌ی نافره‌ت پیش نه‌وه‌ی بلوغی بی‌تت، ده‌بی حیجابی نی‌سلامی بی‌پوشی، حیجاب‌ک‌ه‌ش به‌شیتویه‌ک ده‌پوشی، که‌هه‌مو له‌شی بگری‌تته‌وه جگه له دم و چاو و همر دو ده‌ستی، به‌بی نه‌وه‌ی خو‌ی نارایش بکات.

درباره‌ی حیجاب پوشینیش پی‌نغه‌مبهر ﷺ ده‌فرموی: ((يَا أَسْمَاءُ، إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَىٰ مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا، وَأَشَارَ إِلَىٰ وَجْهِهِ وَكَفَيْهِ: نه‌سا! نافره‌ت که خو‌نی بی‌نو‌ژی بی‌نی، بۆی دروست نیه هیچ

^۱ أخرجه البخاري (٤٩٣٤).

شونتینکی له‌شی ببینری، مه‌گهر نه‌مه و نه‌وه نه‌بیت، پیغه‌مبسر ﷺ ناماژه‌ی
بۆ دەم و چاوی و هەردو دەستی کرد.

له‌بەر نه‌وه پتویسته دایک و باوک سوورین له‌سەر راهیتانی کچه‌که‌یان که
حیجابی نیسلاسی بپوشی، نه‌وه‌ش به‌په‌لمه‌می و هیندی هیندی ده‌بیت، به‌ر له‌وه‌ی
له‌سەری پتویست (واجب) ببی، هەروا له‌سەر حیجاب پۆشین رابه‌یتنری و هانی
بدریت.

هاندانه‌که‌ش به‌وه دیته‌ دی، که‌وا دایک و باوک هەردەم له‌لای کچه‌که‌یان
باسی نه‌وه بکه‌ن هەر کاتی‌ گه‌یشه‌ ته‌مه‌نیتکی دیساریکراو، پتویسته له‌سەری
حیجاب بپوشی، وه‌ک چۆن دایکی و پوره‌کانی ده‌پۆشن، هانی بدری به‌وه‌ی هەر
کاتی‌ نه‌م حیجاب ده‌پۆشی زۆر پیری جوان ده‌بی.

هەروه‌ها هەر له‌ مندالیه‌وه کچ رابه‌یتنری، که‌ جلی کورت له‌بەر نه‌کات، که
قاچ و شانی به‌ده‌ر ده‌خات.

هەروه‌ها له‌ هۆیه‌کانی هاندانی حیجاب پۆشین نه‌وه‌یه، که‌ به‌مۆنه‌ی حیجاب
پۆشینه‌وه، ناهه‌نگی بۆ ساز بکری و هاوریتکانی و خزمه‌کانی بانگ بکرتین بۆ
نه‌وه‌ی به‌شداری نه‌م بۆنه‌یه بکه‌ن و چاوی لی‌ بکه‌ن.

پتویسته قه‌ناعه‌ت به‌کچ به‌یتنری، که‌ حیجاب پۆشین فه‌ره‌مانی خوایه، نه‌م
حیجاب‌ه‌ش گه‌وره‌یی به‌ بۆی و ریزی زیاتر ده‌کات و هەرگیز ری‌ ناگری له‌ جوله‌ و
تیکه‌ل‌ بون به‌ کۆمه‌ل‌گه‌.

دوهم: ترساندن‌ی به‌ سزادانی لارییه جنسیه‌کان (الانحرافات
الجنسیه):

له‌و هۆیانه‌ی که‌ نیسلا بۆ په‌روه‌رده‌ی جنسی فه‌ره‌وان کرده‌وه، ترساندن‌ه‌ به
سزا و خه‌شم و توپه‌یی خوا گه‌ر قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی خوا پیتشیل‌ کرا و سنور به‌زین

¹ امرجه ابروداد (٤٦٠٥).

کرا.

شیتکی به سوده دایک و باوک له بمرده می هندالاندا سوره تی نور بخویننه وه و مانایان بۆ بکمن و نمو سنور (حدود) انه میان پی بناسیتی، که خوا دایناوه بۆ سزادانی ریزیهران (الشاذین)، نهوانی پیچهوانی شهرعی خوا ده کمن.

سی یه م: ته رکیزکردنه سمر رۆلی عیبادهت کردن:

نهو بهرستانه ی مرۆف نه نجامی ده دات، کاریگره کی گموره ی همیه له چاندنی دلنیا یی و دلنموایی له دهرونی و له راستکردنمو ی رفتار و رهوشته کانیدا. خوای گه و ره ده فرموی: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ نوتۆکردن مرۆف له کاری ناشیرین و نارها ده پاریزی، یادی خوا هیتۆ تره. ﴿العنکبوت: ۴۵﴾.

پیغه مبریش ﷺ فرمویه تی: ((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ نَهَى كَوْمَهُ لِي گه نجان، همر که سیک له نیتوه توانای بهریتوه بردن و ههستان به نه که کان و بهریرسیارتی هاوسرگرتنی همیه، با هاوسر بۆ خوی پمیدا بکات، همر که سیکیش نه ییتوانی با بهرۆژو ببی، چونکه رۆژو ده بیتته قه لجان، که له خراپه ی دور ده خاتموه.))
سه ره رای نمو ی نهو شوینمواره ی که عیبادهت له سمر دهرون به جبه ی دیتی، رۆژو له عیباده ته کانی تر زیاتر شوینمواری گموره ی همیه له پالاوته کردنی دهرون و بی هیتۆکردنی غم ریزه ی جنسی گه نجان.

چواره م: پپرکردنمو ی کاتی به تالی همرزه کار:

همرزه کار که ههست به کاتی به تالی ده کات، شوینمواری گموره ی ده بیتت له

^۱ أخرجه البخاري (۱۸۰۶) و مسلم (۱۴۰۰).

لاری بونی و کهوتنه ناو هه‌له‌وه، له‌بەر ئه‌وه پیتووسته دایک و باوک کاته‌کانی هه‌رزه‌کار به‌کارکردن و هه‌رزش پڕ بکه‌نه‌وه، شاراوه‌ش نیسه و هه‌رزش شوێنه‌واری خۆی هه‌یه به‌تایبه‌تی له‌ به‌تال‌کردنی وزه‌ی هه‌رزه‌کار.

بهر له‌وه‌ی بابته‌ی په‌روه‌رده‌کردنی جنسی منداڵ‌کوژایی پسی بێنینه، ده‌بسی وریابین کاتی هه‌ست ده‌که‌مین منداڵ‌نه‌ریتتیک‌ی جنسی ریزی‌ه‌ر (شاژ) موماره‌سه ده‌کات، یان دو‌چاری گرفته‌کانی جنسی یوه، ده‌رگای گفتو‌گۆ کردن له‌گه‌ڵ منداڵ‌ بکه‌ینه‌وه و توند و تیژی له‌گه‌ڵیان به‌کارنه‌هێنینه، باشتر وایه باو‌کان نه‌هێلن منداڵه‌کانیان هه‌ست به‌وه بکه‌ن، که نه‌وان ناگاداری ره‌فتاره‌کانیان، به‌لکه ده‌بی له‌ بۆنه‌یه‌کدا ناهاژه به‌وه کرده‌وه‌یان بکری، که نه‌مه گونجاو و لایه‌ق به‌وان نیه نه‌م کاره ناشیرینه بکه‌ن و پڕواش نا‌کری نه‌م کرده‌وه‌یه له‌وانه‌وه ده‌ریچیت. بێشتریش با‌سمان کرد چۆن پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ گفتو‌گۆ قه‌ناعه‌تی به‌وه گه‌نجه هینا زینا نه‌کات، که هاتبو مۆلته و هه‌ریگری زینا بکات^۱.

^۱ بگه‌ڕۆه بابته‌ی (گفتو‌گۆ و مونا‌لمه‌ه) له‌م په‌رتو‌که‌دا.

ده روازه می حوتیم

به روزی که در همه روزگار

پیتاسه و مهترسی هرزه‌کاری

ناده‌میزاد له‌میانهای ریژموی ژیانیدا هر له دایک بونیموه تا مردن، به‌چهند قوناخیکدا تیده‌په‌ری.

سه‌هتا منداله، پاشان کورپژگه‌یه، پاشان هرزه‌کاره، پاشان ده‌بیتسه گهنج پاشان کامل‌ده‌بی، پاشان په‌ده‌بی.^۱

ماوه‌ی هرزه‌کاری له‌گرنه‌گرتین و مهترسی‌ترین نمو ماواندیه، که‌سه‌روژ پیتیدا تپه‌ر ده‌بیت، نمو ماوه‌یه که له یازده سالی‌یه‌وه درنژه ده‌کیشی و هه‌ندی جار هه‌تا بیست و چوار سالی، هر چه‌نده په‌روهردیاران ده‌ساره‌ی نهم ماوه‌یه جیاران، ده‌بی تیبینی نمو بگری، که ماوه‌ی هرزه‌کاری به‌په‌ی جیاوازی نمو کۆمه‌لگه و رۆشنه‌ریانه‌ی هرزه‌کاران تیتیدا ده‌ژین درنژه ده‌کیشی و کورت ده‌بیتسه‌وه.

به‌لام له‌زمانه‌وانیدا: زمانه‌وانان دیدیان وایه هرزه‌کاری به‌ر له‌بالغ بون دست پیتسه‌کات و له‌تسه‌نی بالغ بون کوتایی دی.^۲

په‌روه‌دیاران به‌چهند پیتاسه‌یه‌کی جیا‌جیا پیتاسه‌ی هرزه‌کاری ده‌که‌ن، به‌لام له زۆر خالدا هاویه‌شن، نمو پیتاسانه دوان باس ده‌که‌ین:

- هرزه‌کاری بریتی‌یه له‌په‌له‌په‌یی ورده ورده پتگمیشتنی جه‌سته‌یی و جنسی و عه‌قلی و هه‌لچون (انفعال).^۳

- هرزه‌کاری کۆمه‌له‌گۆرانه‌کاره‌که به‌سه‌ر کهچ و کوردا دیت، چ له‌لایه‌نی جه‌سته‌یی، یان جنسی، یان عه‌قلی، یان سه‌زدار، یان کۆمه‌له‌یه‌تی، که‌وا

^۱ قۆناغه‌کانی گه‌سه‌کردنی ژن و په‌ار، قۆناغی زۆری هه‌ن، به‌لام من به‌م شیره‌به کورتم کردۆله‌وه، بز زنده‌زالیاری بگه‌رتوه په‌رئوکی (الله‌الله و سر‌العریه) لایمه‌ ۸۲-۸۵.

^۲ القاموس المحیط ج ۳/۳۴۹ و المصباح المنیر ج ۱/۴۴۲

^۳ ماذا تعرف عن المراهقة، لایمه‌ (۱).

لهبارى دايه سايكولوزجى مندال و همزره كارى له ماوهى منداليسوه بگوازتسوه
بۆ قوناغى گهنجيتى و پياوهتى^۱

همروه ها همزره كارى قوناغيتك نيه سمرهخۆ و جيا بى له رابردو و داهاتو،
بهلكه به پتچهوانهوه، پميرهندى بهپيش و دواى قوناغهكانهوه هميه.

نهو كهسى هلتن و كهوت له گهل همزره كار دهكات، زۆر گرنه باش نهوه
بزانتى، كه نهه قوناغه چهند مهترسى داره و بۆ همزره كار چهند گرنكى هميه،
بهرامبر بهه قوناغه همزره كار چهند ههستياره.

پتويسته باش بزانتى كه گهشه كرهن و پتگهپشتنى جهستى و عهقلى
همزه كار، بههمان خيراى و ههمان ناست پتكمه نارۆن، بهلكه پتگهپشتنى
جهستى پيش گهشه و پتگهپشتنى عهقلى دهكهوت.

جا لهبر نهوه نيشانه و دياردهى پياوهتى بهسهر همزه كاروه دهبيترى، وهك
پتگهپشتنى جنسى و بهدهركهوتنى سمبل و درۆى زياتر دهبيست، دهنگى گر و
گهوره دهبيت، وا له دهروبهرى دهكات ههست بكن، كه بهراستى بۆته پياو و
وهك پياو مامهله و رهفتارى له گهلدا بگرى، له راستيش دا عهقل و
ههلهچونهكانى له نيوان مندالتى و پياوهتى دايه.

بۆ نهوهى فراوانتر و قولتر له رۆلى سروشتى همزه كارى و چۆنيهتى
مامهله كردنى پهروورديار له گهل همزه كاردا تيبگهين، با گوى بيستى
كورتهميهكى بهسردى قسهى بهرتر (محمد فضل الله) بين، كه دهلى:

(قوناغى همزه كارى همروهك هاوسهنگى دهريا وايه، وهك بلىنى نهوه
مروقهى دپته ناو قوناغى دوهى بزافى ئادهميرادهوه، چاوهرى بونيكسى نووى
دهكات و له نهزمونى مروقتيكسى تره و (انطلاق) دهكات، يان چاوهرى
دۆزينهوهى بنكهيهك دهكات بۆ قوناغيتكى تر، بهلام رۆلى پهروورده پاراستنى
مروقه له گوم بون و تياچون، چونكه شيتايهتى غهريزه ماناى بيداركردهوهى

^۱ خطايا المرافقه، لاپهه (۱۵).

بزاځي ياځي بوني ناده ميژاده و پيترانيته بهرهو ناسوي ناديار، رهنګه مرؤف وا لي بکات هاوسهنگي خوي له دست بدات، چونکه مرؤف پيشتر شمزمونتيکي نه بوه، تا بؤ هاوسهنگ بون پشتي پي بهستي.

جا کاتي ديراسي همو نه مانه ده که مين، مه سه له ي همزه کاري له مرؤفدا به حاله تيکي سروشي داده نيين، چونکه نوو حاله تيه که نم به دپه پتراوه تيدا نيتيلاق ده کات، که کرداري گه شمي جه ستمي تيدا جولهي کردوه، به پرتګه يه ک که هر له سره تاوه چند فروسمان (ايماء) يکي ته ماوي بؤ ساز کردوه، پاشان خستويه تيه ناو که شيکي وروژاوي ياځي و هه لګه پراوه، که له حالتي مل که چي و گهردن که چي بؤ به کتيکي تر ده گوازيتموه بؤ حالتي هست کردن به بوني و سره خوي خوي، به لام به بي نه وي هيلي راست و روون و هينم هه بي، نه مه ي بؤ دويات بکاتموه^۱

له راستيدا پيشان همزه کاري بهم شيويه ي وه که نه مري گيرو گرفت نه بو، چونکه نوو ماوه زه مه نيي که همزه کار به ميري ده برد تا نم قوناغه تي پيرني و بجيته قوناغي پياوه تي، ماويه کي کورت بو، که بهر له بالغ بون دست پنده کات و به بالغ بون کوتايي ديت.

ده کوي نم ديارديه له ژياني روژانه ماندا له گونده کان سرنج يدرې، کهوا به ژوي ماوه ي همزه کاري به ساغ و سه لامه تي تيپه ده بي، هزي نه مه ش بؤ دوستي سره کي ده گه رتتموه:

۱- له م کومه لګايانه دا گنج و لاو بهر پرسيارتي هه لده گرن و به کرده و دپنه ناو ژيانموه و هه لس و کهوت له گمل پياوان ده که ن، هر له زوهه تيکه ل به کومه لګه که میان ده بن.

۲- همروه ها زو ژن هينان و زو شوکردن و تيربوني پالنمري جنسي له م کومه لګانه دا، شوتنمواي گه وري هه يه له جتګيري هه لچونه ويژدانيه کان و

^۱ دنيا الشهاب ص ۸۰ به دستکار بهره.

پیتگیشتنی همرزه کار^۱

لمبمر گرنگی و مهترسی نهم ماوهیهی ژیانی مندالان و، بونسی حماسیهتی له مامه له کردنی دایک و باوک و سمریرشتیاران له گسل همرزه کاردا، بهباشمان زانی که میک به درژی باسی گرنگترین تاییهتیه کانی و گرفته کانی نهم قزناخه بکمین، تا دایک و باوک و مندالان لی بههره مهنند بین.

^۱ سیکولوجیة الطفولة و المراهقة، ص ۱۵۹

گرفتمکلی همزه‌کاری

له‌ماوه‌ی همزه‌کاریدا، همزه‌کار و خیزان توشی چهنده‌ها گرفتیی جهمته‌یی و ده‌رونی ده‌بن، گرنه‌ترینیان نه‌مانه‌ن:

یه‌که‌م: همزه‌کار همست به‌ماندو یون ده‌کات:

همزه‌کار سکا‌لای زۆر همست کردنی به‌ماندوبون و پیوست بونی به‌پشو و همسانه‌وه ده‌کات، زۆر دایک و باوکیش نه‌م سکا‌لایه فراموش ده‌که‌ن، بیان بروای پی‌ناکه‌نه وای داده‌نین نه‌م سکا‌لا کردنه راست نیه و همزه‌کار خۆی واده‌نوئینی، تاوه‌کو سۆزیان بۆی بھولنی و بایه‌خی پی‌بدھن.

به‌لام راستی‌یه‌که‌ی پی‌جموانه‌ی نه‌وه‌یه، چونکه همزه‌کار هم‌که‌میک جهمته‌ی بھاته کار، با کاره‌که ناسانیش بیته؛ به‌خیزایی همست به‌ماندوبون ده‌کات، نه‌م ماندوبونه‌شی به‌هۆی نه‌م گۆپانکاریه خیزایانه‌یه، که به‌سه‌ر نه‌رکه فیزیۆلۆجیه‌کانی دادیت، که ره‌نگه‌ خه‌وشیک له (غدد الصم)^۱ دروست بوین.

همروه‌ها خیزاً گه‌شه‌کردنی همزه‌کار شوئنه‌واری خۆی همیه له زیادکردنی ماندوبون و شله‌ژانی نه‌رکی کۆنه‌ندامه‌کانی.

به‌فونه له‌کاتی له‌دایک بوندا دلی مندالی ساوا له چرکه‌یه‌کدا بیست گرام خۆین فری ده‌دات، له ته‌مه‌نی چوارده سالی‌شدا ده‌گاته سه‌د و چل و یه‌ک گرام، به‌واتای زیاتر له ۲۰% له‌و به‌ره‌ی که له مندالی‌سدا ده‌ینارد، بۆ زانین دل قه‌باره‌که‌ی ۳۰% گموره ده‌بیته؛ نه‌مه‌ش له ناکامی زیادبونی قه‌باره‌ی جهمسته و گوشاری دل، به‌هۆی زیادبونی هیزی پال پی‌وه نان و چه‌ندیتی خۆین ده‌بیته^۲

همروه‌ها زۆر کچ له‌کاتی خۆینی پی‌نوئیددا دوچارای نازار و سه‌ر نیشه و

^۱ سکولوجیه‌ الطفولة و المراهقة ص ۱۶۶-۲۴۶

^۲ خفايا المراهقة ص ۲۸

گرژی نعباب و نازاری مه‌مک دهبن، جا به‌هزی نموده له‌شیان خار ده‌بیته‌وه
و زیاتر توشی ماندویون و بی‌زاری دهبن^۱

له‌بهر نموه پتویسته له‌سەر دایک و باوک و په‌روه‌دیاران وریا و ناگاداری نهم
لایه‌نه بن، هم‌رزه‌کاران له‌سروی وزه‌ی خۆیان نهم‌کبار نه‌کمن، چونکه
نهم‌کبار‌کردنیان، چهند گرفتگی جه‌ستمی و ده‌رونی لی‌ده‌که‌ویته‌وه.

دوهم: هه‌ستیاری و خه‌مۆکی:

به‌گشتی هم‌رزه‌کاران زۆر هه‌ستیار ده‌بن و سۆز (عاطفة) به‌سەر
بیر‌کردن‌ه‌میاندا زال‌ده‌بیت، که توشی زۆر گرفتگی ده‌رونیان ده‌کات و به‌زۆری
ده‌بیته‌ مایه‌ی خه‌مۆکی (اكتئاب).

عاتیفه‌ی هم‌رزه‌کار جی‌گیر و هاوسه‌نگ نیه، ده‌کری به‌بازدانگی هه‌لچون و
زۆر گۆرانکاری وه‌سف بکرت^۲

هۆی هه‌ستیار (حساسیة)ی هم‌رزه‌کار ده‌که‌پیته‌وه بۆ هه‌ست کردنی به‌ دوره
په‌ریزی (عزلة) و قبول‌نه‌کردن و را‌وه‌رنه‌گرتنیه‌تی له‌ لایهن خه‌یزان و
کۆمه‌لگه‌وه وه‌ک پیاوینگی پینگیشتو و کامل، به‌لکه مامه‌له‌یه‌کی وای له‌که‌لنا
ده‌کهن، که هیشتا هه‌ر منداله.

هه‌روه‌ها هۆیه زۆر هه‌ستیاره‌کانی خودی هم‌رزه‌کار که پیتوه‌ی ده‌نالتنی،
به‌هۆی زۆر بیر‌کردن‌ه‌یه‌تی له‌ خودی خۆی، هه‌روا خه‌لکانی تر چۆن ته‌ماشای
ده‌کهن، هه‌روه‌ها زۆر گرنگی دان به‌خۆی، له‌بهر نموه هه‌ر په‌فتارتگی خرابی که
له‌گه‌ل‌بکری، یان توانای به‌که‌م دا‌بنری، نه‌وا سوکایه‌تی کردن به‌ که‌رامه‌تی و
تانه و ته‌شهری داده‌نی.

هه‌روه‌ها له‌ هۆیه‌کانی هه‌ستاری و خه‌مۆکی و خۆ وێک هه‌ینانه‌وه‌ی، بریتی‌یه

^۱ خطایا المراهقة ص ۲۹

^۲ خطایا المراهقة ص ۵۰

لهوئى كه ههست به ناشيرينى روخسارى دهكات، بهتاييهتى گمر زيبكه (حب الشباب)ى له دهم و چاو هاتيب، ههروهها له هۆيهكان ئهويه كه وا ههست دهكات ئهئندامهكانى جهستهى ريك و پيك نيه، دياره ئهوش شتيكى سروشتيه، چونكه هيشتا همر له قوناغى گهشهكردن دايه. ههمو ئهوشتانه وشتى ترش كه باس كران، وا له ههرزهكار دهكات لهناخهوه ههست بكات له كۆمهلگهدا جهى نايتهوه، بۆيه خۆى وىك دپنيتسهوه و ههول ددهات له كۆمهلگه دوره پهريز بيت، كهواته ئهركى دايك و باوك و پهروهردياران گرنگه، كه ئاگادار و هۆشيار بن لهم سههلهيه و ههول بدن ههر شتى دهبيته مايهى پروژاندنسى ههستيارى ههرزهكار، ههروا دهبيته مايهى ئاكاميتكى خراپى دهرونى، دورى بجهنمه.

سىيهم: خۆويستى و خۆبهدهرخستن:

ههرزهكار زۆر بهخۆى دهنازى و تهماشاي خيتران و كۆمهلگه و تهناهت جيهان و دهووبهري دهكات وهك بلى تهنه له تهوهرى ئهوه دهخوليتسهوه، ههمو ههرزهكارىكيش وادهزانى توانست و وزهى فيكرى و دهرونى وا زۆرى ههيه، كه نهوانى له دهووبهريدان نهياندۆزيتسهوه و نايانهوى ئهئندازهى بگهن، لهبهر ئهوه لهههمو بۆنهيهكدا دهيهوى خۆى بهسليتى و وزهى خۆى بهدهرجهات.

ئهو دياردانهى كه له پهفتارىدا بهدهر دهكوى:

١- ياخى بون و رهخنهگرتن:

ههرزهكار بۆ نهوى جهخت له كهسايهتى خۆى بكات و خۆى بهشپوهيهكى سهريهخۆ دهبرهات، همز دهكات رهخنهى زۆر بگري له ههلس و كهوت و پهفتارى ئهوه كهسانهى لهو گهورهترن و له دهووبهريدان، جا پهخنه دهگري له بيروبوچون و ههلس و كهوت و قهكانيان و جل و بهرگيان و شتوازي ژيانيان و

به‌رنامه‌ی رۆژانه‌یان، هه‌روه‌ها په‌خه‌ده‌گرێ له‌ مامۆستا‌یان و میوانان و بیژهران، جا ئه‌م په‌خه‌نه‌ به‌قه‌ناعه‌ته‌وه‌ بێ، یان نا ئه‌م په‌خه‌ ده‌گرێ، هه‌ول ده‌ده‌ت هه‌رده‌م به‌چیتته‌ نار گه‌توگۆ و مونا‌قه‌شه‌ی تونده‌وه‌ تا به‌مرگه‌ی له‌ بیروبو‌چونه‌کانی بکات، هه‌رده‌م به‌رواله‌تی یاخی و نارازی به‌م په‌وشه‌ خۆی پیشان ده‌دات، که به‌رای ئه‌م په‌وشه‌ هه‌له‌یه‌.

بیتگومان تونده‌ی ئه‌م دیارده‌یه‌ له‌گه‌ل کات و رۆژگارا‌دا که‌م ده‌بیتته‌وه‌، که‌ تا پاش ماوه‌یه‌ک ده‌گاته‌ حالته‌ی مام ناوه‌ندی، که‌واته‌ پیتویسته‌ له‌سه‌ر دایک و باوکان له‌گه‌ل هه‌رزه‌کاران تینک نه‌گیرین، به‌لکه‌ پیتویسته‌ ده‌روازه‌ی گه‌توگۆی له‌گه‌ل دا بکه‌نه‌وه‌، به‌گیانیکی لی‌بو‌رده‌یی مونا‌قه‌شه‌کانی وه‌ریگیرین، پیتویسته‌ ناگاداری نه‌وه‌ش بێ، که‌ به‌مرگه‌ی کردنی گیانی یاخی بسون و سه‌ری‌چی کردنی هه‌رزه‌کار زیاتر ده‌بیت له‌و کاته‌ی، که‌ زۆر هه‌ست به‌ زال‌بو‌ن ده‌کات^۲

۲- گومان:

دیارده‌ی گومان له‌لای هه‌رزه‌کار دیارده‌یه‌کی سه‌روشته‌یه‌، ئه‌م گومانه‌ش له‌ناکامی کرانه‌وه‌ی عه‌قل و گه‌شه‌کردنی هه‌سته‌کانیه‌تی، هه‌روا بو‌ زنده‌ دو‌یات کردنه‌وه‌ی خودی خۆی و سه‌ربه‌خۆیسی خۆیه‌تی، له‌به‌ر ئه‌وه‌ هه‌رزه‌کار گومان به‌ هه‌مو که‌سێک ده‌بات که‌ له‌گه‌لیدا ده‌ژێ و ده‌یه‌وی لێی دلتیا بیت، ته‌نانه‌ت گومانی له‌ خۆشویستنی دایک و باوکیشی هه‌یه‌، گومانی له‌ خۆشویستنی هاوڕێکانی هه‌یه‌، گومانی له‌ راستی و دروستی زۆر له‌ بیروباوه‌ره‌ ناینیه‌کان هه‌یه‌ وه‌ک: هه‌بون و توانایی خوا، به‌هه‌شت و دۆزه‌خ، فریشته و شتی تر.

زۆر جار هه‌رزه‌کار که‌ باسی ئه‌م جهۆه‌ شتانه‌ له‌به‌رده‌م دایک و باوکی ده‌کات، روه‌په‌روی وه‌لام دانه‌وه‌یه‌کی زۆر توند ده‌بیتته‌وه‌، په‌تگه‌ لێشی به‌دری. له‌ راستیدا پیتویسته‌ دایک و باوک بزانه‌ن، که‌ ئه‌م گومانه‌ سه‌رج نیه‌ به‌قه‌ناعه‌تی دلی

رهبوش: بارودۆخ.

^۲ خطایا المراهقة ص ۵۷- ۶۷ ماذا تعرف عن المراهقة، ص ۱۶- ۸۵.

همرزه کار بیت، به لکه زور جار بز سرنج پاکیشان و خو سلمانن بیت^۱

۳- جگه ره کیشان:

دیاردهی جگه ره کیشان له لای همرزه کاران دیاردهیه کی زور بدریلاوه، رهنگه کم همرزه کار هبئی جگه ره نه کیشابئی و بز ماوهیه کی کم له سمری رانه هاتبئی، په روره دیاران نم دیاردهیه له لای همرزه کاران به جوریک له خو سلمانن و ههست کردن به پیاوهتی داده نین، کموا همرزه کار واده زانئی مافی سروشتی خو به تی، نهو شتانه موماره سه بکات، که پیاوانی تر نه لجامی ددهن، هر له بهر نه وه شه همرزه کار جگه ره ده کیشی، هر چنده قوتیشی نه داته وه و چیژی لی وه رنه گری.

نهوهی زور گرنگه نهوهیه دایک و باوک خو یان له م دیاردهیه بی ناگسا بکمن و نه هیلن کوره که ههست بهوه بکات، که نهوان به جگه ره کیشانی نهو ناگسدارن، نابئ هرگیز پیری بگوتری، چونکه نم جو ره ره فتاره ده بیتسه مایه ی به ره وهام بونی ره فتاره خرابه کی و گوی نه دان به زانینه کی نهوان.

به لکه پیویسته دایک و ساوک ناراسته وخو، ناراسته ی بکمن و زیانه کانی جگه ره بز به دیار بکمن و پیری بلین جگه ره کیشان لایه تی نهو که سانه نیسه که خاوهن ره وشتن.

۴- زور گرنگیدان به رواله تی خو ی:

همرزه کار زور سوره له سمر نهوهی که لهش و لاری خو یی به جوانترین شیوه به دیار بجات، بز نهوهی بونی خو ی به سه لیتنی و سمر فی خه لکی بز لای خو ی راکیشی، به تاییه تی جنسی مبینه.

بایه خ دانسی همرزه کار به لهش و لاری خو ی، له سی خالی بنه رتهی چر

ده بیتسه وه:

^۱ ماذا تعرف عن المراهقة، ص ۶۰

• -گرنگیدانی به جل و بمرگ: نه مهش له لایهنی هه لێو لردنی پهنگ و نمو پهنگانهی سهرنج راکێشن، جا بۆ نه مه زۆرینهی پارهی بۆ خمرج دهکات^۱

• -گرنگیدانی به قو: ههرزه کار زۆر گرنگی ده دات بهر تیکه خست و برینی قو بی پرسی مۆدیلی نوێ و گۆرینی به چنده ها جۆری برین، قویش به ناو نیشانی جوانی دهانی، هه مو نه م گرنگیدانهش بسز سهرنج راکێشانی خه لکه بسز لای خۆی^۲

• -خۆ بۆن خۆش کردن: بێگومان بۆن خۆشی شوێنه وار تکی گهره ی هه به له سهرنج راکێشانی خه لکانی تر، هه ر له بهر نه مه شه هه رزه کار زۆر سور ده بی: که هه مرده م بۆنی خۆشی لی ئی.

۵- نویسه وه ی یاداشته کان:

نویسه مه وه ی بیره وه ری و یاداشته کان له نیوه ندی هه رزه کاراندا دیار ده به کی به ربلاوه، دیار ده که چه ند مانایه کی زۆر له خۆی ده گری، له وانه هه رزه کار هه مست به گرنگی خۆی و گرنگی نمو رودا وانه ی له گه لیدا ده بن ده کات و، هه مۆل ده دات خۆی وه که سێکی گرنگ پێشان بدات.

زۆر جار بیره وه ریه کان له بریتی هاو پین، که وا بابای هه رزه کار خه مباری خۆی و دان پێانانی خۆی بۆ ده رده خات بۆ که م کردنه وه ی هه مست کردن به گونا هه کان، هه روا هیوا و ناوات و پرۆژه کانی بۆ باس ده کات، که واته بیره وه ریه کان هۆیه که بۆ پشردان و خۆ سه لماندن.

له بهر نه وه هه رزه کار بیره وه ریه کانی خۆی زۆر له لا نازیز و خۆ شه میسته و له شوێنی وا ده یشار ته وه، که ده ستی که سی نه گاتی و له بهر چا و نه بیته، له هه مان کاتیشدا له هه ندی ناوهرۆکی شه م بیره وه ریه دا زۆر شه رم ده کات که بیه خاته رو.

^۱ تریه الاولاد و الابه، ص ۲۱۲

^۲ تریه الاولاد و الابه، ص ۲۱۲.

هست کردن به گوناگونی له ووه ره گ داده کوتی؛ له بهر شه وه هندی جار
هیما بۆ شه شتانه دادنی که له شه ده ترسی ناشکرا بیت، شه نهیته شه
دیاردیه که له بیره وریه کانی همزه کاران بهر بلاوه.

بابای همزه کار ریگه به هیچ که س، یان هیچ هاوپی شه کی نازیز نادات که
متمانه ی تهواری پی ده کات، بیره وریه کانی بیینی مه گهر دوی تپیه پونی
قوناغی همزه کاری.

یه کیک له همزه کاران له سهر بیره وریه کانی نویبو (دوی مردم ده سوتیری
و خۆله میشه که ی به سهر گۆزه که م دا بلاو بکرته شه). شه کاره شه بۆ دویات
کردنوه ی بهرخی و نهیته شه

پیتیسته دایک و باوک به پیتزه وه مامه له له گه ل بیره وریه کانی منداله
همزه کاره کانیان بکه ن، له مرده م منداله کانیان گاته و قه شه مری به م دیارده یه
نه که ن.

زۆر گرنگه دایک و باوک مۆلت له منداله کانیان وه ریگرن بۆ خوتندنوه ی
شه بیره وریه یانه، چونکه سودی زۆری تیدایه بۆ ناشنا بون به سهروشتی بهر کردنوه و
گرنگی پیدانی منداله کانیان، گهر مندالان ریگه یان به دایک و باوک نه دا
بیره وریه کانیان بیین، پیتیسته دایک و باوک ناماده نه بونی مندالان له ماله وه
بقوزنوه، بۆ نمونه که ده چنه قوتاجانه، بی شه وه ی مندالان ناگسدارین
بیره وریه کانیان بخوتندنوه، له کاته دا زۆر پیتیسته نه هیلری منداله کانیان
بزانن، که بیره وریه کانیان خوتندۆته وه.

۶- زۆر وینه گرتن و پیشاندانی وینه ی خۆی:

له وه ره قتاره سهرنج راکیشانه ی همزه کار خۆی پی به دیار ده خات و خۆی
پی ده سه لینی، وینه گرتیه تی له گشت بۆنده کدا، همروه ها گه وره کردنی وینه ی

^۱ خطایا المراهقة ص ۵۵-۵۶. ماذا تعرف عن المراهقة، ص ۷۸

خۆی و هه‌ل‌واسینی به‌شوێنی دیاری ماله‌که‌ی، وه‌ك ژوری صالتون و ژوری تاییه‌ت.

زۆر گرنگه‌ دايك و باوك وریابن نهم جۆره‌ ره‌فتاره‌ی هه‌مرزه‌كار به سوک و کهم نه‌زانن و رو‌به‌رویان نه‌بنه‌وه، به‌لکه له‌سه‌ریان پێتۆسته گری‌ به‌م ره‌فتارانه‌ نه‌ده‌ن و به‌شێوه‌یه‌کی ناراسته‌وخۆ رێنمایی و ناراسته‌ی هه‌مرزه‌كار بکری‌ت به‌وه‌ی، که رینگای راست بۆ خۆ به‌ده‌رخست‌ن و خۆ سه‌لماندن بریتی‌یه له‌وه‌ی مرۆڤ خۆی به‌ره‌وشتی جوان بپازیتیته‌وه و له‌بواری زانست و فیزیوندا به‌ده‌ریکه‌وی، یان له‌ هه‌ر بواریکی به‌سود بۆ کۆمه‌لگه، نه‌ك به‌م جۆره‌ ره‌فتاره‌ شکلیاتانه.

چواره‌م: دودلی و گۆڤان و شله‌ژاوی:

گرنگترین گه‌رتی فیکری و ده‌رونی که هه‌مرزه‌كار پێتۆه ده‌نالیتنی: زۆر دودلی و گۆڤانه.

یه‌کێک له هه‌مرزه‌کاران ده‌لی: (هه‌ندی جار هه‌مرزه‌كار له ژيان وه‌رس و بیتزار ده‌بی و رقی لی ده‌بیته‌وه و ناواته خوازی مردن. ده‌بی، یان زۆر به‌توندی په‌خنه له خۆی ده‌گری، کاتی واش هه‌یه ده‌بینی هه‌ز به ژيان ده‌کات و به‌ختیاره و زۆر به‌خۆی سه‌رسام ده‌بی)^۱

هه‌مرزه‌كار هه‌ر جاره‌ی به‌جۆرێک ده‌پوانیته‌ کۆمه‌لگه و نایینه‌، ده‌بینی جارێک به‌ره‌و روی ده‌چی و گه‌ش بینه، جارێکی تر ناو‌میتد و دارپو‌خواه، هۆی نهم پوانینه‌ش بۆ نه‌وه ده‌گه‌ریته‌وه، هه‌مرزه‌كار واده‌بینی خۆی مرۆڤیکی جیا‌کار (متمیزه و خاوه‌نی وزه و توانستی بسی وینه‌یه، ده‌وره‌به‌ره‌که‌ی ده‌بینن له کۆمه‌لگه‌یه‌کدا‌یه، که هه‌یج بواریکی بۆ نه‌و تیدا نیه و نایینه‌دی له‌به‌رده‌م دا به‌ دا‌خراوی ده‌بینی و هه‌یج بواریک له ناسۆی ژيانیدا نایینی، له‌به‌ر نه‌وه هه‌مرزه‌كار بیه‌ ده‌کاته‌وه، ده‌بی دوا‌ی ته‌واو‌کردنی قۆناغی دوا ناوه‌ندی چی بکات؟ له

^۱ خفايا المراهقة ص ۵۲.

زانکودا چ کولښتیک هه لده پښتیری؟ نه دی دوی دهرچونی له زانکو چی ده کات؟
نایا باشر وایه واز له خویندن بیتسی و همر له نیتستاوه دهست به کارکردن
بکات؟ یان نه دی چی بکات؟

نا بهم شتویه نه هم همر هه لښاردنانه ی بمرده می و بهزه همت په سه ندرکدنی
یه کتیکیان، همرزه کار دودل ده کات له نیتوان نه هم هه لښاردنانه دا، همر جاره ش
ناره زوی یه کتیکیان ده کات، زور جاریش همر پرتگانکی له بمرده م داده خریت.
له بر نموه پتویسته دایک و باوک هه ولی یارمه پیدانی مندل بدن بؤ
هه لښاردنی شت و خورگری و هه ول بدن فیری شتوازی بیرکردنه وی راست و
دروستی بکمن و، متمانه بون به خوا و به خودی خوئی و، گهراندنه وهی
کاروباره کان بؤ لای خوی گوره له دلیدا پروینن.

گرنگترین هویه کانی شله ژان و شپزه یی، کد همرزه کار تیندا ده ژی نه مانه ی
خواره ون:

۱- گوربانکاری خیرا له هندی نمرکه فیولوزجیه کانی همرزه کار، که نه وه ش
خهوشیک له (غدد الصم) دروست ده کات.

۲- جهسته به شتویه ک زیاد و گشه ده کات و به خیراییه ک، که پیش
گه شه ی ژیری ده کموته وه، نه مه ش ده بیته هوئی هاودژی (تناقض) له په فتاری
همرزه کار و هه لس و که وتی که سانی تر له گه لیدا.

۳- نمو وه هم و خیهالهی که همرزه کار تیندا ده ژیی، نه ویش له ناکامی زیاده
میسالیته و، دوچار بون به چهند جاره ی صده ماته، که نه ویش له ناکامی
نه گونجانی میسالیته له گمل واقع دا.

۴- نه شماره زایی له رویه رویه ونه وهی ژیاندا.

۵- نه و توندی خفه (کبت) هی همرزه کار له هندی خیراندا پتویه دنالیتنی.

پینجهم: زینده خموی

له قوناغی همزره کاریدا خمیالی همزره کار زۆر گهشه دهکات، شوینهواری زۆری و بهپیتیه کەش له نیگار کێشان و پهخشان و هۆنراوهکسانی رهنهنگ دههاتهوه، همروهها همزره کار رو له جوان کردن و رازاندنموی خهیال دهکات.^۱

له گرنگترین دیاردهکانی گهشهکردن و پیتگهیشتنی خمیالی همزره کار بریتییه له: دیاردهی زینده خموی، کهوا همزره کار خمیالی دهروا و دور دهکەویتهوه له جیهانی راستهقینه و نمو واقیعی دهوهری دههات، پمنا دههاته بهر خهیال بز بهجی هینانی نمو هیوا و ئاواتانهی، که واناسینی له ژسانی ئاسایدا جی به جی بییت^۲

زینده خویش هۆیه کهمی یان ههولدانه بز ههلاتن نمو واقیعی، که همزره کار توشی هاتوه و کۆشش دهکات لێی دههراز بییت، یان بههۆی ههست کردنی همزره کاره بهگریهی ههست به (نقص) کردن له بهارهی شتیکی دیاریکراو و له توانستهکانی، جا دهیموی لمیری زینده خهویدا خهیال بکات، که ههست به (نقص) کردنه که قههه بو بکاتهوه.

نونهی ههست به (نقص) کردن نمونه همزره کاری ههزار و نه دار وا خهیال بکات، که دهوله مهنده و ههمو هۆیهکانی خۆشی و رهفاهیتهی ههیه، بههۆینهوه خهنگ ریزی دهگرن و بههۆی سامانه کهیمه مامهلهی پێژدارانهی له گهلهدا دهکهن.

یان نمو همزره کاره له خویندن سهرکهوتو نهبره خهیال بکات، که زیره که و سهرکهوتوه و مامۆستا و کهس و کاری، زۆر ستایشی دهکهن و پیایدا ههلهدهن.

دهکری ههندی جار بابای همزره کار هاوریکانی بهشداری زینده خهون بکات،

^۱ ماذا تعرف عن المراهقة ص ۶۲-۶۳

^۲ ماذا تعرف عن المراهقة ص ۶۳

گمر زینده خهونه که لهیهك بیروچکمی هاو ویتسهوه درهچیتت له زیهنی همزه کاراندا، به نمونه کۆمه له همزه کارتک همزه م خهون بهوهوه ده بیئن که لهجو واقعهوه ههلبیئن که پیری رازی نین، جا ئهوانه ههول ده دهن به شیتویهکی هاویهش لهم خهونه دا بریتن.

پیتوسته وریایی بدری که زۆر خهفه کردن و سه ریسته نهدان به همزه کار له لایهن خیتزانهوه، گرنگترین هۆکاره کانی زینده خهوه^۱ همزه ها زۆر خهفه کردن له لایهن خیتزانهوه؛ ده بیته مایه ی نانهوه ی ناکامی ترسناکی تر، که گرنگترینیان:

۱- خه مۆکی (الکآبة): خه مۆکی که توشی همزه کار ده بیئت به هوی رازی نه بونی به واقعه ی، کهوا ههست ده کات گموره کان دایان ناوه بۆ ئهوه ی شاره زو و بهرزه وه ندیه کانیان چی سه جی بن، به بی ره چاو کردنی شاره زو و بهرزه وه ندی کمانی تر.

۲- یاخی بون و ههلویتستی توند و هرگرتن دژی ده سه لاتی باوکایه تی و ده سه لاتی قوتابخانه و یاسا.^۲

لیره دا گرنگ ئه وه یه زینده خهوی همزه کار به وه ته ماشا نه کمین، که دیارده یه کی نه خۆشی و نانهاساییه، ئه م دیارده یه ش به زۆری یان به کۆتایی هاتنی ماوه ی همزه کاری نامیتنی، یان به نه مانی هۆی په یدا بونیه وه نامیتنی، به لآم گمر دوا ی ماوه ی همزه کار ئه م دیارده یه بهر دهوام بسو، ئه موا دیارده یه کی نه خۆشیه.

^۱ سیکولوجیة الطفولة و المراهقة ص ۱۶۶

^۲ سیکولوجیة الطفولة و المراهقة ص ۱۶۶.

شمشمه: همزه‌کار و نایین:

• هدرستی همزه‌کار بهرامبر به نایین به جیاوازی نمو ژینگه‌به جیاوازی ده‌بیت، که تیتیدا پتنگه‌یشتوه و به جیاوازی پمیره‌ندیان له‌گمل نایین و له‌و ماوه‌به‌ی که پیش همزه‌کاری کموتوه.

گمر همزه‌کار له‌ کمش و ره‌وشتیکی هوشیار و پابه‌ند به نایین‌موه پتنگه‌یشتین: نمو هه‌لس و کموتی له‌گمل نایین له‌ماوه‌ی همزه‌کاریدا زور جیاوازی ناییت، له‌ بواره‌کانی ژیانیشیدا به‌نایین و پره‌نسیب (مبادی) ه‌کانیه‌وه پابه‌ند ده‌بیت. ره‌نگه له‌ ماوه‌ی همزه‌کاریشدا گمر و گوری و دینداری زیاتر بیت. هه‌لبه‌ت دینداری همزه‌کار شوتینه‌وارتیکی گوره‌ی همیه له‌ سوک کردنی گرفته‌کانی همزه‌کاری و کورت کردنه‌وه‌ی ماوه‌ی همزه‌کاری.

به‌لام نمو همزه‌کاری بمر له‌ ماوه‌ی همزه‌کاریدا، کمش و ره‌وشتیکی هوشیاری نایینی بۆ نهره‌خساوه، ده‌بینین نمو همزه‌کاره‌ گومانی دهره‌سق به نایین بۆ دروست ده‌بی و سوکایه‌تی به‌ رتیب و به‌هاکانی نایین ده‌کات، همروه‌ها نهم پرسیارانه‌ی خواره‌وه‌ی زور له‌ لا دروست ده‌بی:

- گمر خوا همو شتیک ده‌زانن و همو شتیکی به‌نه‌ندازه‌گیری داناوه، که‌واته بۆچی کار و کۆشش بکمین؟

- گمر له‌ کاته‌ی خوا مرۆقی به‌دیهینا راوژۆی پی نه‌کرد، نه‌دی بۆچی لییان ده‌پرستیموه و تاقی‌یان ده‌کاته‌وه؟

- نه‌مه و جگه له‌ پرسیری تر، که گومان لای همزه‌کار دهره‌سق به نایین دروست ده‌کات.

هندلی جاریش همزه‌کار رۆلی بی پروایه‌ک، یان سروشت پرستیک ده‌بینن، که هیچ پروای به‌ رتیبه‌کانی نایین‌موه نیه، به‌لکه کرد و کۆشش ده‌کا بۆ به‌برمه‌کانیکردنی نایین، زور جاریش نهم ره‌فتاره‌ی همزه‌کار له‌ قناعتی

خۆبەدە سەرچاوەی نەگرتووە، بەلکو تەنھا ھمز دەکات ئەزموون و بەرێسەرەکانی و یاخیبونی خۆی بۆ شتیکی ھۆگر (مألوف) دەریبێ، ھەرۆھە بۆ خۆ سەپاندن و جیاکاری لە خەلکانی ترە.

ئەوی جۆی سەرفەھە ئەوێ، کە زۆر جار ھەرزەکار بایەخ بە مەسەلە نایینەکان دەدات، ھەولیش دەدات بەشداری ھەموو ئەو گفتوگۆیانە بکات، کە پەییوەندی بە کاروبارەکانی ناینەو ھەبێ.

بەھەر حال لە لای ھەرزەکار زۆر جار گومان بەرامبەر بە نایین بەکۆتا ھاتنی ماوەی ھەرزەکاری بەرەو گەرم و گۆپی یەکی زۆر وەردەچەرخێ.

ھەوتەم: ھاوڕێبەستی کردن و ھاوڕێیان:

ھاوڕێبەستی کردن و ھاوڕێیان بە گەرنگترین گەرفتی ھەرزەکار دادەنرێت، کە لە ژبانی داوڕێبەستی دەبێتەو، ھەرزەکار لە ژبانی داوڕێبەستی زۆر گەرنگ دادەنرێت و پۆلی گەورە ھەبێ لە کات بەسەربردن و چارەسەرکردنی گەرفتەکاندا.

ھەرزەکار دەبێت بۆ خۆی ھاوڕێ ھەلبژێرێ، ھەر ھاوڕێبەستی دایک و باوکی بۆ ھەلبژێرێ ئەو پەتە دەکاتەو و پەتە پەتە نایێ، بەبێچەوانە ھەبێ، کە ھەرگیز پێ لە دایک و باوک ناگەرن ھەندێ ھاوڕێیان بۆ ھەلبژێرێ، یان نامازە بۆ بکەن کە پەییوەندی خۆی لە گەلیان بچەپێت.

نا بەم شتێو ھەبێت دەست خستە نساو ھەبێ دایک و باوک بۆ کاروباری ھاوڕێیان و پەییوەندی ھەرزەکاران لە گەلیاندا، لە لای ھەرزەکار بایەستیکی زۆر ھەستیارە.

بەشتێو ھەبێ گەشتی ھەرزەکاران بە چاوتیکی پەرزۆو دەپوانن ھاوڕێبەستی، ھاوڕێبەستییان لە پێش خۆشک و برا و کەس و کاریان زیاتر دادەنرێت، بە ھەموو

^۱ ماذا عرف عن المرافقة ص ۹۷

و سبیلهمیک ههول ده دین پمیهندی هاوپییهتی بهتین و بههتیز بکمن، بابای همزره کار ۹۰ مئی کاتی خۆی له گهمل هاوپییکانی بمر دهبات و زۆریه بیروچکه کانی نهوان وهرده گری، له بهر نهوه هاوپی کاربگهری گموره و متریسی داری له سمر همزره کار ههیه.

ههر له زوهه پتیهسته دایک و باوک بمر له هاتنی ماوهی همزره کاری، دهست پیتخهری بکمن له هاوکاری کردنی مندال بۆ ههلبواردنی هاوپیی باش، هتا ده گاته قوناغی همزره کاری به بهردهوامی هاوپیی بن، چونکه شم کاره ده بیته پاراستنی همزره کار له ههله و ناتهواوی له ماوهی همزره کاریدا.

-هاوپیی جیاکار (المین): دیاردهی هاوپیی جیاکار له لای زۆریهی همزره کاران دیاردهیه کی بهرچاوه، کهوا زۆریه همزره کاران حمز به ناشنایی زۆری هاوپیی و تیکمیل بونی کهسانی تر ده کهن، هه مو نه مانمش به مه بهستی ناشنابون به هاوپیی جیاکاره، تا له گهلی بگوهی و یهک بیروبوچون، یان یهک نامانج و نارمزویان هه بی.

-هاوپییهتی کردن له گهمل کچان: زۆریه همزره کاران به چه ند پالتهریکی جیا جیا حمز به هاوپییهتی کچان ده کمن، که گرنگرینیان نه مانمن:

۱- ناشنابون به جیهانیککی نوی و نادیار.

۲- بهریمره کانیکردنی شته یاساغه کان و ههست کردن به یاخی بون.

۳- ههولتان بۆ نهوهی بزانی تا چه ندی، کچ شمویان دهوی و تا چه ندی شم سمرنج راکیشمه.

۴- تهنها بۆ لاسایی کردنهوه، لاسایی رهفتاری هه ندی هاوپیی بکاتمهوه.

له راستیدا هاوپییهتی کردنی کچ و کوپ بۆ یه کتری له پروانگهی نیسلام و رهوشتموه یاساغه و ره تکرارهیه، چونکه پمیهندیکی ناسروشی و تا کام باش نیه، برواش ناکری پمیهندی دلپاکانه له نیتوان کچ و کوپدا هه بیته، بهتاییهتی له قوناغی ته مه نه دا، که سۆز و غه ریزه کان له لای کچ و کوپدا به شتیه یهک

کلیه دہدات و ہنہلدہچی، کہ زہجمتہ ہیچ کامتکیان بہسمریدا زال بن و کونترولی بکن.

بہہر حال ہر کاتی دایک و باوک ہستیان کرد بہ ہسبونی پیوہندی لہ نیوان کورہکیان و کچیک؛ پیوستہ لہسریان یہ کسر روہروی نہہنہوہ، بہلکہ پیوستہ گفتوگزی لہگہلدا بکن و ناگاداری بکنہوہ لہ خراپہکاری نہم پیوہندیہدا، ناگاداری بکنہوہ کہ پیوہندی بہستن لہگہل کچ بہ شعرعی خرا و عورفہوہ، یاساغہ و دہست درژی کردنہ بؤ سہر ناہروی خہلک.

ناگاداری بکنہوہ کہوا چون نہو رازی نابی خوشکی پیوہندی بہستی لہگہل کوریکدا، کہواتہ نہویش نابی رازی بی پیوہندی لہگہل کچیک بہستی، کہ خوشکی یہکیکہ.

بہشتیہکی گشتی لہسہر خیزان پیوستہ ہہرزہکار ناگادار بکنہوہ لہ زہورہتی ہسبونی ہاوسہنگی و مام ناوہندی لہ بہستنی پیوہندی لہگہل ہاوپیکانی، ہہروا مانای ہاوپیہتی و شوتنہواری ترسناکی لہ ژسانی مرؤف رون بکنہوہ، ناگاداری بکنہوہ کہپیوستہ لہسہری زور ناگاداری لہ ہاوپیی خراپ، ہاوپیی خراپ و چاکیش لہیہکتری جیا بکاتہوہ!

گہر دایک و باوک توانیان قناعہت بہ ہہرزہکار بیتن بینہ ہاوپیی و، بہوپیری ریز و تہقدیرہوہ مامہلہی لہگہلدا بکن و بہروپای خویسانی بہسہر دا فرز نہکن و کونترولی نہکن، نہوا نہم رہفتارہ ہہرزہکار لہ زور مہترسی دہپاریزی و زیدہرزیی کردن لہ پیوہندی ہہرزہکار بہہاوپیکانی کہم دہکاتہوہ.

ہہشتم: خوشہویستی

شلہزان و نہبونی نہو جیگری سوزداری و دہرونیہی، کہ ہہرزہکار تیبیدا دہژی، وا لہ ہہرزہکار دہکات کہ ہیزی سوزداری لہلای زور توند بیت، ہہروہا دہیوی لہمیانی خوشہویستیہوہ جیگری سوزداری بہدہست بیت.

هر به خیزی ده لیتین: خوشمویستی راسته قینه جولمیه کی لمویست به دهر (لا ارادی) به و له سرۆف دا ناره زویه کی فیطریه، نیسلام خوشمویستی یاساغ نه کردوه، به لام نهو خوشمویستیه یاساغ ده کات، که تنهایی و بهینه گهیشتنی ناشهرعی تیدا بیت.

گرفتیی هه زه کار نمویه، کهوا ده زانی هه شیعجابیتک، یان ته ماشا کردنیکی کچ بۆ کوپ بریتی به له په یوهندی خوشمویستی. بههزی به هیزی خمیال کردن و زۆری سۆز و عاتیفه لای هه زه کار، خهون و ناواتی زۆر بنیات دهنی، که په نگه نه م خمیال و هیوا و ناواته ی هه زه کار له کاتی شکستی نه م په یوهنده به دا، یان لهو کاته ی لایه نی بهرام بهر نه م شیعجاب و ناره زوه ی له گه لدا ناگۆریتمهوه؛ بیته سه دمیه کی ده رونی گهوره.

به هر حال لیره دا رۆلی دایک و باوک و خیزان لهوه به دهر ده کموی، که ههول بدن هر له به نه تدا نه هیلن نه م په یوه ندیه دروست بیته، نهوش له ریی نهوهوه دیته دی، که هانی کوپ بدریت نه روانیته شتی حه رام و له گه ل کچ به ته نها له ژوریتک کۆ نه بنهوه و تیکه ل نه بن، هه روا حه قیقه تی خوشمویستی بۆ رون بکرتمهوه، کهوا خوشمویستی راسته قینه بریتی به لهوه ی، که به هاوسه رگرتن کۆتایی بیت.

بیته مبهری خوا ﷺ دهر به ره ی نه مه ده فهر موی: ((لَمْ تَرَ لِمُتَحَائِنٍ بِفِئْلِ النَّكَاحِ: وانا بنین بۆ خوشمویستان هیچ شتیك وهك هاوسه رگرتن، هباشتر و چاره ساز بیت.))

به لام جگه له مه، نهوا نهو خوشمویستی به ته نها خمیاله و شه که تی و ماندو کردنی جهسته و سۆز (عاطفه) و نازاردانی دهرون و به فیهردانی کاته.

¹ أخرجه ابن ماجه برقم (٢٨٤٧).

نویسه: جنس

گرنگترین شت که ماوهی همزه‌کاری بی جیاکار ده‌بی نوویه، که نم ماویه قوناخی ته‌قینموی وزه‌ی جنسیه له‌لای همزه‌کاردا، مامه‌له‌کردنی همزه‌کاریش له‌گه‌ل نم وزه (طاقة) نوی‌یه‌دا به گرنگترین گرفته‌کانی همزه‌کار داده‌نری.

یه‌که‌م ره‌فتاری جنسی که له همزه‌کار تیبینی ده‌کری نوویه، که پیوستی به زور ناشابون به مه‌سه‌له جنسیه‌کان همیه و پینداگیری زوری لمسر ده‌کات، نه‌مدش له‌میان‌یه‌ی چند شتیکه‌وه به ده‌ده‌که‌وی که گرنگترینیان:

-ته‌ماشاگردنی گوژار و کتیبه جنسیه‌کان.

-ته‌ماشاگردنی وینه‌ی روت.

-ده‌سپەر (العاده السریة).

-گوژگرتنی همزه‌کار له قسه و باس و چوژکی جنسی.

بهبوژانه‌وه ده‌لین: نم جوژه ره‌فتار و کرده‌وانه زور شتیکی سروشتین، چونکه نم کار و هه‌ستانه له‌لای همزه‌کار شتیکی نوی‌یه و ده‌یسوی به‌شویه‌کی گه‌وره‌تر و کرده‌یی پی‌یی ناشنا بیت، تاوه‌کو‌شاره‌زو و پالنه‌ره‌کانی رازی بکات، جا ورده ورده نم کارانه لای همزه‌کار ده‌بیتته کارتیکی ناسره‌کی (شانوی).

پیوسته له‌سی خالی بنه‌ره‌تیوه همزه‌کار ناراسته و رینمای جنسی بکری:

۱- همزه‌کار پیوسته بزانی که مه‌سه‌له و په‌یوه‌ستیه‌کانی جنسی، کارتیکی

سروشتیه و همو خه‌لک هه‌یه‌تی، که‌واته پیوست به شهرم کردنی ناکات.

۲- به‌شویه‌کی راسته‌وخو و ناراسته‌وخو همزه‌کار رینمای بکری، که

مه‌به‌ستی همه‌به‌مرزی پالنه‌ری جنسی بریتی‌یه له مندال بون و به‌رده‌وامی

جوژه‌کانی خه‌لک و تاوه‌دان‌کردنه‌وی بونه‌وره، همروه‌ها رینمای بکری که مندال

کومتومه شتیکی سروشتیه و به شیوهی جیاجیا له جیهانی ناژهل و پروه کدا:
همیه^۱

۳- گرننگرین شت که مرۆفی پی له ناژهل جیا ده کاتومه نهویه، که پالنمیری
جنسی لای مرۆژ، پیوسته مل کهچی نهراده و عهقل و شمرع بیته و،
په یوهندی جنیش په یوه ندییه کی مه ترسی دار و پروزه^۲

دهیه م: کهلله رهقی (العناد)

گشت همرزه کارتک به دیاردهی کهلله رهقی و به پای خۆکردن جیا ده بیتهوه،
نهوش دیاردهیه کی سروشتیه و بۆ چهند هۆبهک ده گه ریتومه، گرننگرینیان:

۱- نمو خۆ پهنندیی که همرزه کار تیبسا دهژی، ههروه ها زۆر گرنگیدانی
به هه مو نهوانی لیهوه دهرده چی و پروابونی بهوهی، که هه مو را و بۆچون و
رهفتاری راست و دروسته و، پیوستی به ریزگرتنی ده کات.

به همر حال پیوسته دایک و بیاوک له گهل همرزه کار تیک نه گیرین و راو
بۆچونی به کهم نه گیریت، پیوسته فیری شیوازی گفتوگۆکردن و موناقه شهی
هیمنانه بکهن، نه مهش له ریی ریزگرتنی راوی بۆچونی و موناقه شهی بابه تیانه
به بی بریندار کردن و به سوک سهیر نه کردنیوه دیته دی.

^۱ ماذا تعرف عن المراهقة ص ۱۱۴

^۲ ماذا تعرف عن المراهقة ص ۱۱۶، بۆ زنده زانیاری بگه رتوه باسی په روه دهی جنسی نم کتیه.

همرزه کار و دهزگا پەروەردەییەکان

لە ماوەی همزره کاریدا همزره کار لە گەڵ چەندھا دەزگای پەروەردەیی هەلس و کەوت دەکات، هەر یەکێک لەو دەزگایانەش لاسی و تەواستی همزره کاردا پۆلی خۆی هەیە، هەر دەزگایه کیش له کاتی مامەتە کردنی له گەڵ همزره کاردا کۆمه لێک نەمک داوا دەکات، لەبەر ئەوە پێویستە لە هەر سەرپەرشتیارانی ئەم دەزگایانە، گەرنگترین سیفەت و تایبەتەئییەکانی همزره کاری بزانی.

یەكەم: همزره کار و خیزان:

دیاره خیزان یەكەم دەزگای پەروەردەییە، كە همزره کار مامەتی له گەڵا دەکات، زۆر جاریش همزره کار لە گەڵ خیزانه کە ی تیک دەگیری و بەدەست دەسلاتی دایک و باوکی و هەولدا نیان بۆ زال بون بەسەر هەلس و کەوت و پەفتاری دەنالی، پەنگە لەناو خیزانه کەیدا خۆی بەنامۆ بزانی. بە کورتیش گەرنگترین گەفته کانی همزره کار لە گەڵ خیزانه کە ی باس دەکەین کە بریتین له:

١- نەبونی شونینکی تایبەت بە همزره کار لە ممال دا:

همزره کار حمز دەکات هەردەم کە سایەتی خۆی بەدەر بھات و خۆی بەسلین و خۆی له خیزانه کە ی بەسەر بھۆ بزانی، یەکی لەو دیاردە ی ئەم سەربە خۆبونه ئەو یە، کە همزره کار حمز دەکات شونینکی تایبەتی لە ممال بۆ تەرخان بکری، گەر خانووە کە گەورە بو هەول دەدات قەناعەت بە خیزانه کە ی پینسی ژورتکی بۆ تەرخان بکەن، با لەسەر بانیش بیت، شینجا سوردە ی بۆ پێک و پینک کردنی و

^١ سکولوجیة الطفولة و المراهقة ص ٢٤٦، لم یاسدا سودم له سەردەری بەخەکان وەرگرتو، بەلام شرح و فراوانکردنی یاسە کە، لەو هەمان لە ئەزمونی خۆمە.

دەرکردنی کهل و پهلې کسانې تر، کاتیکیش که له مال نابې دایده خات، نه گهر به هژۍ ته سکی شویته که وه نه کرا ژوریکسی بڼو ترخان بکړت، ههول ددهات نه گهر دۆلابیکې بچوک، یان چه که جهیهک بیت یان شتیکی تر بڼخوږی ترخان بکات.

نهمهش له لای همزه کار به گرفت داده نرتت. کهواته پتویسته دایک و باوک گهر بکړی ههول بدهن نهم حهزه ی همزه کاران جی به جی بکمن، نه گهر چی به که مترین پلهش بیت همروا ریزی نهم تاییه تمه نندیه ی بگرن.

۲- هه بونی به ربه ست له نیوان همزه کار و دایک و باوکی:

زۆرینه ی همزه کاران سکالای هه بونی به ربه ست ده کمن له نیوان خوږان و دایک و باوکیان، کهوا پمیره ندییه کی راست و ناشکرا و راشکاوانه نیه له نیوانیاندا، نهمهش ده بیته هژۍ دور که مونه وه له نیوان دایک و باوک و منداله کان، په ننگه بیته مایه ی رودانی روبرو بونموه و لیک دابران.

له راستیدا زۆر به ی باوکسان و دایکان به ربه ست داده نین له نیوان خوږان و منداله کانیان، وا دهمانن نهم به ربه ست هه بیته و ریزیان بڼو دروست ده کات، نهمهش زیان به زۆرینه ی پمیره ندی مندالان له گهل باوکانیان ده گمینه ی و ناکامی پمرومده ی هه له ی لی ده که مونه وه، له بهر نهمه پتویسته دایک و باوک دهر وازه ی گفتوگو له نیوان خوږان و منداله کانیان بکمنه وه و به شداریان بکمن له مورناقه شه کانیان و یاریه کانیان، بڼو نهمه ی خوږه ویستی و متانمیان به ده ست بیتن.

۳- شه پر کردن له گهل خوشک و براکانی:

شهر و ناکوکی نیوان خوشک و برا همزه کاره کان، یان له نیوان همزه کار و برا و خوشکه گچکه کانی یان له گهل گهوران، دیارده یه که له بنه رته وه بڼو دو هژۍ گرننگ ده گهر پتموه:

-همرزه کار به هه مو شتواز و رینگه یهك ده یهوی خۆی به دیار هات، لهو شتوازان هه شمر کردنه.

-زۆر هه ستیاری همرزه کار له هه ره فئاریك، یان له وشه یهك كه له ده می یه كێ له خوشك و براكانی ده ده چی، نهوا به ده ست درێژی كردنه سهر نازادی و كه سایه تی خۆی ده زانی.

له بهرامبهر نه م ره فئاره دا، پنیسته دایك و باوك تیکه له به شمر و ناكۆکی مندالانه مه نه بن، مه گهر كاتی كه ده گاته قوناغی مه تر سیدار، هه مروا مندالان فیر بكرین كه ریزی گه مروان بگهرن و گه مورانیش سۆز و به زه یی یان هه بی بۆ مندالان، هه مروا له بهرامبهر ره فئاریكی ناشهرین و خراب دا لیبوره بن.

4- بونی جیاوازی كردن له خێزاندا:

لهو گرفتانه ی كه له هه ندی خێزاندا هه مه، جیاوازی كردنی دایك یان باوكه بۆ یه كێك له منداله كان، نه مه ش ده بیته هۆی زۆر گرفتنی خێزان.

هه ندی جار دایك و باوك هه چ جیاوازیهك له منیوان منداله كاندا ناكهن، به لام هه ستیاری همرزه کار وا به خه یالی دا دینی، كه له خێزانه كه میدا جیاوازی كردن هه مه و نهو له ناو خێزانه كه میدا خۆشه ویست نیه و ناویستری.

له بهر نه مه پنیسته دایك و باوك هه لس و كهوتیان بهرامبهر هه مرزه کار چر بگهن و كه میك گرنگی پێ بدن، به لام بی نه مه ی خوشك و براكانی پێی بزانهن، تاوه كو هه ستیان نه جولی و نه مورۆژی.

5- ده ست هاویشته نه ناوه ی هه مو كاروباره كانی هه مرزه کار:

هه مرزه کاران به گه شتی سكالای زۆر ده ست هاویشته نه ناوه ی دایك و باوك ده كهن له كاروباریاندا، هۆیه كه شتی نه مه یه كه هه مرزه کار خۆی وا ده بینسی، قوناغی مندالی كۆتایی هاتوه و بۆته پیار و كه مس بۆی نیه ده ست بهاوتیه كاروباریه مه، كه چی دایك و باوك به ته واوی پێچه وانه ی نهو ده پرانسه هه مرزه کار،

شوان همر به چاوی مندالیموه دهروانته شو و پیویسته دست بهاوینه همرو
کارتکی گچکه و گموره، دیاره نهمهش زور زیان به همزه کار ده گه مینی.
لهمر دایک و باوکانه زور به کمه می دست بهاونه کساری همزه کار، همروا
ریتنایی ناراستموخوی بکن، چونکه همزه کار زور به پرسیاری دایک و باوکی
هراسان ده بی وه:

-بۆچی درهنگ هاتیموه؟

-له کوئی بوی؟

-له گمل کی بوی؟

-بۆچی به ته له فۆن هه والت پی نه داین؟

-بۆچی به ته نهایی داده نیشی؟

-بۆچی نهم پانتۆله له بهر ده کمه؟

-باشتر وایه نهم بۆنه له خۆت نه دهی.

-بۆ مالتی خزمان بۆچی له گمل نینه نایمیت؟

نونهی نهم جزره پرسیار و خۆههلقورتاندنه زۆرن، له بهر نهمه پیویسته دایک
'و باوک بزائن، که همزه کار بهم جزره خۆههلقورتاندنانهی خیزان هراسان
ده بی، چونکه نهم همزه کاره منداله که ی جاران نیه به شارهزو و ههلبژاردنی
شوان به جل و بهرگه که ی رازی بی و بهو شوینه رازی بیست، که شوان دیاری
ده کهن و نهم هاورپی پانهی که ده کری هاورپی پانیا بکات.

همزه کار وا ههست ناکات خیزان نهم هه مو مافانهی به سه ره وه همیه،
خیزانیش مافی ره خنه گرتنی ره ها، یان قه ده غه کردنی بی پاساوی بۆ نیه، یان
مافی تانه و ته شمرگرتن له که سایه تی همزه کار نیه، یان به بهر ده وامی
همره شهی لی بکات.

همزه کار ههستیکی راستگزیانهی همیه، کما ههست ده کات پیویستی به
جۆرتیک له سه ره خۆیی همیه، به تایبه تیش شو شتانهی که تایبه تن پس ی وه:

جل و بهرگی و قشوی و هاوریتکانی و خوتندنهوی پهرتوک یان گۆشار، یان گفتوگۆیهکی تهلهفۆنی و هار وینهی نهو شتانه^۱

به کورتی بۆ سوک کردنی مل ملانی و کیشهی نیتوان دایک و باوک و مندانه ههرزه کاره کانیان، پیتیسته له سمریان ههولّ بدن له پروانگهی ههرزه کارانهوه پروانه کیشه و گرفته کانیان، نهک له پروانگهی گهوره و پیگه میشتوان، نه مهش یاریده یان ده دات، که له زۆر گرفت دوریکه ویتتهوه.

ههروهها پیتیسته دایک و باوک له گهله ههرزه کاران زۆر توند و تیسر نهبن و خه فهیان نه کمن، به لکه ده بی چاوی بۆشی له هه ندی شت بکری، که له وانسهوه ده رده چیت، با ههرزه کار له ناو خیزانه کهیدا ههست به نرخ و بایه خهی خۆی بکات^۲

پیتیسته دایک و باوک بزانه، ههرزه کار زۆر کاری له خیزان ده ویت، ههروهها خیزانیش چهند کاریکی له ههرزه کار ده ویت، گرنگترین نهو شتانهی ههرزه کار له خیزانه کهی ده ویت بریتین له^۳:

- ۱- ده بی دایک و باوک جی متمانه و ریزی ههرزه کار بن.
- ۲- ده بی دایک و باوک ریزی متمانهی خۆیان بۆ ههرزه کار ده برین.
- ۳- ده بی دایک و باوک به لایه نی که سه وه مافی ههرزه کار بدن، تا له سنوری کاره تایبه تیه کانی هه لس و کهوت بکات.
- ۴- به هیچ جۆرتک ده بیته هه وانه کاره بچو که کانی.
- ۵- هه لس و کهوت و قسه ی دایک و باوک وهک یهک بن و دژ یهک نه بن، بۆ نه وهی بترانه پاساوی هه لۆیسته کانی خۆیان بیننه وه.
- ۶- ریتگه به ههرزه کاران بدن له چوار چیه وهی خیزانه کهیدا، به شتیه کهی کاتی

^۱ تریبه الاولاد و الاباء في الاسلام ص ۲۰۳

^۲ سیکولوجیة الطفولة و المراهقة ص ۲۲۲.

^۳ سیکولوجیة الطفولة و المراهقة ص ۳۳۸.

دوهم: همزره كار و قوتابخانه:

له پراستيدا شوپش و ياخى بون و بيزارى همزره كار، تنهها ئاراسته
خيزانه كەى نيه، به لكر له هه مان كاتدا قوتابخانهش ده گرتتوه، چونكه
له پوانگهى همزره كار موه دريژه پتدمهري دهسه لاتی دايك و باوكه و هيمای
سنوردانانی نازاديه كه يه تى، جا كارنامه و مامۆستايان و سيستمى قوتابخانه و
شتى تر، هه مويان چهند شتيكتين، كه كۆت به ندى همزره كار ده كات و ده بيته
پالنهري ناره زايى و بيزارى دهربرين و ياخى بون.

له بهر نهوه ده بينين همزره كار ههمل ده قوزتتوه بۆ ده برينى بيزارى خۆى و
عميب و خهوشى قوتابخانه به گچكه و گهوره يسهوه باسى ده كات، پهنگه نمر
عهيبانه كه متريش بى لهو عهيبانهى له مالهوه رو ده دن، به لام له گهمل نهوه شدا
ده بيته مایهى هه لچونى.

بۆ ناشابون بهو شتانهى همزره كار له قوتابخانه حمزى پسى ناكات چهند
پايرسى يهك نه خجام درا، هه ندى ناكامى نهو پايرسيانهش باس ده كهين:
۱- مامۆستا بيروپاى ههله بهرام بهر به قوتابى دروست ده كات، جا له سهر
به نه رتهى نه م بيروبوچونه هه له يهش هه لس و كهوتى له گه لدا ده كات.
۲- زۆرى نمر كه كانى قوتابخانه و ههست كردنى قوتابى به قورسى بهرنامه و
پرزگراهه كان به چهندى و چۆنيه تيهوه.

۳- سزادانى به كۆمه ل، يان سزادان له بهر شتيك كه قوتابيه كه نه يكرده.
۴- بهرپۆه بهر و مامۆستايان، كاروبارى قوتابخانه ده دنه دهست دهستيه كى
كه مى قوتابيان.

۵- لپيرسي نه وهى قوتابى له كاتى تا قى كرد نه وه له سهر نه وهى، كه پيت به پيت
نوسپويه تى و له سهر تىگه يشتن و تينه گه يشتنى نه ينوسپويه.

رهنګه هۆی راسته قینهی یاخی بونی قوتابی، بریتی بی له خوژیایی بونهی، که همرزه کار دهیکاته هۆسهک بۆ پشتگهیی کردنی خۆی، همرهها رهنګه هۆیه کهی بریتی بی له ههست کردن به دهژایه تیکی شاراهوی نیتوان خۆی و مامۆستاکه ی، که گوايه نهو دهسه لاتیته که و هه ره شه له خردی نهو دهکات و دهیموی به سه ریدا زال بیت^۱.

له بهرامبهر نهو هه شدا، هه ندی هه رزه کار له قوتابجانه دا زۆر شتیان بۆ به جهی دهه یتری.

هه رزه کاران له قوتابجانه دا چهنده ها هاوړی بۆ خۆیان ده گرن، که به شداریان ده کمن له خهون و بیروراکانیان، همرهها زۆرینه ی هه رزه کاران سه رسامن به هه ندی مامۆستاکانیا ن و ده یانکه نه پشه نگی خۆیان له رهفتار و هه لس و کهوتیا نندا.

نه م دیاردهه ش له لای که چه هه رزه کاره کان روتو به دی ده کړی، هه ر بۆه ش زۆر هه ز ده کمن، زۆریه ی کاته کانیا ن له قوتابجانه به سه ر به من.

سه یه م: کۆمه لکه و هه رزه کار:

هه لس و کهوتی راست و دروستی کۆمه لکه له گه ل هه رزه کار، شوینه وار تیکی کهوړه ی ده بیت له سوک کردنی قهیران و زو پینگه یشتن و تینگه یشتنی هه رزه کار. توێزینه وه کانی نیستا به ده ریان خسته وه، که نهو کۆمه لگانه ی هه من و هاوسه نگن، هه رزه کاری هه من و هاوسه نگ وه به ردینی، همرهها گرفتسی هه رزه کاری زۆر که مته ره لهو کۆمه لگانه ی، که دله راوکی و مونا فسه و خه یرای تیدا هه یه^۲

هه رزه کاریش له گه ل گرفته کانی کۆمه لکه دا زۆر کارلیتک ده کات، جا هه ر

^۱ ماذا تعرف عن المراهقة ص ۹۴-۹۵ به ده ستکاری هه وه.

^۲ ماذا تعرف عن المراهقة ص ۱۸

چهند له کاروباری ژياندا شاره‌زایی زیاتر بیت؛ هوشیاری بۆ گرفته‌کانی کۆمه‌لگه زیاده‌بیت، وهک خرابی دابه‌ش کردنی سمروه و سامان و هم‌ژاری و گوشار خستنه سمر هم‌ژاران و بی‌ده‌سه‌لاتان.

پازی نه‌بونی هم‌ره‌کار به‌م واقیعه، دلی نازار ده‌خوات به‌نازار و مینه‌تی خه‌لک، هم‌ولیش ده‌دات یارمه‌تیا بده‌ت. نهم جۆره هه‌ست کردنه هانی هم‌ره‌کاران ده‌دات، به‌شداری بکه‌ن له‌کرده‌وهی چاک و ده‌زگا کۆمه‌لایه‌تیه خیره‌خواریه‌کان، یان ته‌نانه‌ت به‌شداری بکه‌ن له‌په‌تکه‌خواه فیداکاریه‌کاندا.

نه‌وانی به‌چاودیری کردنی نهم جۆره کاروبارانسه هه‌لده‌ستن پتویسته هه‌ول بدنه نهم گهرم و گوریهی هم‌ره‌کاران بقۆزنه‌وه و سودی لی‌ و مریگرن و، به‌مره کاری سودبه‌خش ناراسته‌ی بکه‌ن.

زۆر چاک له‌یاده‌ کاتی ته‌مه‌م شازده سالان بو، چۆن له‌گه‌ل هاورپوتیانی هاور ته‌مه‌م کاتم به‌سمر دهبرد له‌مانگی ره‌مه‌زان، همر له‌ نوژی عه‌سمروه تا کاتی نوژی مه‌غریب به‌مالاندا ده‌گه‌راین بۆ کۆکردنه‌وهی خیره و صه‌ده‌قه بۆ په‌کتیک له‌ کۆمه‌له خیره‌خواریه‌کان.

هه‌ندی جار هم‌ره‌کار له‌ کۆمه‌لگه‌که‌ی خزیدا هه‌ست به‌ دوره‌ په‌رتزی ده‌کات و هه‌ست به‌وه ده‌کات که کۆمه‌لگه نه‌ویان ناوی.

له‌ راستیدا نه‌ننازه‌ی پازی بونی هم‌ره‌کار به‌ کۆمه‌لگه و ناوتته بونی تیبیدا، ده‌گه‌رتمه‌وه بۆ چه‌ندیته‌ی بیزاریبونی کۆمه‌لگه به‌ هم‌ره‌کار، دوره‌ په‌رتزی و په‌فتاری سلبی هم‌ره‌کار له‌بهر زۆر هۆ په‌میدا ده‌بن، که‌وا کۆمه‌لگه به‌خرابی له‌گه‌ل هم‌ره‌کار هه‌لس و که‌وت ده‌کات وهک:

۱- کۆمه‌لگه‌ گالته و قه‌شمه‌ری به‌هه‌ست و به‌یروپا و په‌فتاره‌کانی هم‌ره‌کار ده‌کات.

۲- فه‌رامۆشکردنی کۆمه‌لگه‌ بۆ هم‌ره‌کار و به‌سوک سه‌میرکردنی توانا و

وزه‌گانی و دان‌بیانه‌نانی^۱

به‌شیوه‌یکی گشتی نمرکی هم‌و نمر که‌سانیه، که مامده له‌گمل^۱ همزه‌کار ده‌گمن چ له خیزان بی، یان له قوتابخانه بی یان له کۆمه‌لگه؛ چاودتیری و ره‌چاوی همزه‌کار بگمن و یارمستی بدن بۆ نه‌وه‌ی نهم: قوناغه به‌سمرکه‌وتویی و سه‌لامتی بیری، چاودتیره‌گمش له‌میانه‌ی نه‌مانه‌ی خواروه‌ه دیتهدی:

۱- چاندنی متمانه به‌خۆکردن له‌لای همزه‌کاردا و هاندانی بۆ وهرگرتنی ره‌خه‌می خه‌لکانی تر و تاوتوی‌کردنی هه‌له‌گانی له‌گه‌لیاندا.

۲- هه‌هلدان بۆ دۆزینموی توانا و وزه‌گانی همزه‌کار و ناراسته‌کردنی به‌روه‌باشتر.

۳- له‌ناراسته‌کردن و ریتنمایی‌کردنی همزه‌کاردا پله‌پله‌یی و له‌سهرخۆیی و نارامی به‌کاربه‌تیری.

۴- له‌کات و شوینی خۆی و له‌کاتی پتیوست دا، شیوازی توند و نهرم له مامده‌کردنی همزه‌کار به‌کار به‌تیری.

۵- هه‌هل‌بدری همزه‌کار. له‌سهر بنه‌مای راست و دروست به‌کۆمه‌لگه‌وه په‌یوه‌ست بکرتیت.

۶- ریزگرتنی هه‌ست‌کردنی همزه‌کار به‌پیاوه‌تی خۆی و سه‌ریه‌خۆیی خۆی، هه‌روا مامده‌کردنی له‌میانه‌ی نهم روانگه‌وه.

۷- هه‌هل‌بدری کاته‌گانی همزه‌کار به‌شتی سود به‌خش پر بکرتیتوه و ته‌نگی و بیزاری له‌سهر لایبدری، که همزه‌کار توشی ده‌بی، نه‌مه‌ش له‌میانه‌ی زانیسی به‌هره و ناره‌زه‌گانیه‌وه دیته‌دی.

۸- هاندانی بۆ په‌رسته‌ه جیا‌جیا‌کان، وه‌ک نوێوی به‌کۆمه‌ل و ناماده‌بون له‌کۆری زانستی و خوتندنی ویرده‌کان و پۆژو‌گرتن، چونکه نهم په‌رسته‌شانه شوته‌واری گه‌وره‌ی هه‌یه بۆ پاک‌خویی (ته‌له‌یب) خودی خۆی و چاندنی دل‌یایی

^۱ سکولوجیة الطفولة و المراهقة، ص ۲۲۲

و دلته وایی.

۹- شیمانهای نموه ده کړی کرده ووه و رهفتاری همراسانکهر (مزعج)ی لیتوه دهریچی، نموهش بهمه بهستی ناگالی بون و سمرنج راکیشانی خه لکانی تره بز لای خزی.

۱۰- به همد هه لته گرتنی نمو بیروپایانهی همززه کار ده پخاته رو، بهتایبه تی نمو بیروپایانهی دهریاره ی ناین و به هاکانی رهوشت دهرده بری، چونکه بیروپاکانی تنها گوزارش کردنه لهو بی سمرویه ری و شله ژانه دهرونی و فیکریه ی که تیبدا ده ژبی، یان گوزارش له همولدان بز خو درخستن و دهمه قالی و موناقه شه کردن ده کات.

له کوتایی دا دویاره جهخت له سر نموه ده کهینه موه، که همززه کاری ماویه کی زه همت و مه ترسیداره له ژیانی مندالاندا، تیگه یشتنی دایک و باوک و په روه ردیارانیش له تایبه تمندیه کانی هم قوناغه و ناشنایی یان به چو نیستی مامه له کردن له گمل همززه کار، شوینه واری گه وری همه له سوك کردنی توندی و مه ترسیی هم قوناغه.

جا بز نموه ی په روه رده که سرکه موتو بی پیویسته هاوکاری و هبه ما هنگی له نیتوان خیزان و قوتابخانه و مرگموت و همو لایه نه په یوه ننداره کانی پرژسه ی په روه رده یی هه بیته.

کهنای

نیستاش لهم بابه‌دا گه‌بیشینه کۆتایی، سوپاسی خوا ده‌گه‌مین، که کار ناسانی بۆ کردین تا نهم کتیبه ته‌واو بکه‌مین، له خوای گه‌وره داواخوازم گیرای بکات و ته‌نها له‌بهر خاتری نه‌و بی، مسولمانانیش لی‌ی به‌هره‌مه‌ند بن، همر له‌و رۆژه‌ی نیستامان، تا رۆژی دوا‌یی.

هیوادارام له‌ رونکردن‌وه‌ی گرن‌گترین بینه‌ما و نامانج و وه‌سیله ئیسلامیه‌کان سرکه‌وتو بوم، که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ داین‌اوه بۆ بنیاتسانی مرۆف و بینگه‌یشتیکی راست و دروستانه.

جا مادام مرۆف و کۆمه‌لگه‌ی مرۆفایه‌تی، دوری له‌ به‌رنامه و منه‌ه‌جی خوا، همر له‌ یاسادانان و فێزکردن و په‌روه‌رده‌دا، نه‌وا نهم کۆمه‌لگانه به‌ده‌ست مه‌رگه‌سات و ناخۆشی و گرفتسی زۆره‌وه ده‌نالتینی، که هه‌ره‌شه‌ی تیاچون و فه‌وتانی لی‌ ده‌کات، هیچ چاره‌سازیه‌کیشی بۆ نادۆزریتسه‌وه، دیاره‌ نه‌رکی ئیسه‌ی مسولمان زۆر گه‌وره‌یه و نه‌و نه‌مانه‌ته‌ی له‌سمر شامانه قورسه، نه‌ویش رون کردن‌وه‌ی حه‌قیقه‌تی نهم تاییسه‌یه، نه‌ویش به‌ ناساندنی ریبیر (مه‌بادی) ه‌کانی و نامافه‌ه‌کانیه‌تی به‌چاکترین شتیوه و باشترین قه‌ناعه‌ت پینکردن، تاوه‌کو مرۆفایه‌تی له‌و تاریکی و گومراییه‌یه‌ی رزگار بکه‌مین، به‌ره‌و رپی راست و رونه‌کی و رینگای سرکه‌وتن و سه‌رفرازی.

نهم کاره‌ش به‌ توژیسه‌وه و تینگه‌یشتن له‌ ئیسلام و کاری‌کردنی و په‌یره‌وکردنی دیته‌ دی، هه‌تا بینه‌ پینشه‌نگینی چاک بۆ که‌سانی تر به‌ گوتار و کردار خه‌لك فێر بکه‌مین.

ناوهزگ

- پیتسه کی ۵
- دهروزه ی په کم: بهرلیی دهریاره ی بډلی خیزان له پوره ده کردن و پتگاکانی پاراستنی. ۹
- بهرلیی ۱۱
- په کم: هاندان و ناره زودانی هاوسه رگرتن: ۱۴
- دوهم: هه لیزاردنی ژن و میژد ۱۷
- ۱- تاییین و پوهوش: ۱۹
- ۲- بینه مای ناویری: ۲۰
- ۳- په چه له ک و پله و پایه ی کرمه لایه تی: ۲۱
- ۴- جوانی: ۲۲
- سی په م: هه لسوراندنی خیزان بده سستی پیاوینی: ۲۴
- چواره م: فه رمان به میژد کرلوه چاکه له گه ل هاوسه ره که ی بکات و پیزی بگری: ۲۵
- پینجم: کاری ژن نوره په له ماله ره نؤقره بگری و، هه سستی به چاودیری کردنی
کاروباره کانی: ۳۶
- شه شه م: چاکه کردن له گه ل مندالاندا: ۳۷
- حورته م: چاکه کردن له گه ل دایک و باوک: ۳۸
- هه شتم: سیله ی رهم (په یوه ندی خزمایه تی): ۳۹
- دهروزه ی دوهم: پیناسه و بهرپرستی و شوینه واری پوره ده ۴۱
- پیناسه ی پوره ده و پینگه پشتن ۴۳
- بهرپرستی دایک و باوک له پوره ده کردنی مندالاندا ۳۶
- شوینه واری پوره ده له دهرونی مندال دا ۳۹
- دهروزه ی سینیهم: نامانجی پوره ده له نیسلام دا ۴۳
- چاندنی بیرویاوه پی رست له دهرونی مندالاندا ۴۵
- په کم: په کفوا پهرستی ۴۶
- دوهم: خوا به ده پینراوه کانی بل خزمه تی تاده میزاد رام کرده: ۴۸
- سینیهم: باوه په به قهزا و قهدهر و تنه نا پشت به ستن به خوا ۴۹
- چواره م: خوشیستنی پیتسه مبه ر ﷺ: ۵۲
- راهینانی مندالان به به جی هینانی نهره کانی خوا ۵۶

- ۶۳ رنگ کردنی رهفتاری صدالآن به رهوشت و نادابی گشتی.
- ۶۳ نادابی نان خواردن:
- ۶۴ ۱- دست شوشتن بهر له خواردن و دوی خواردن:
- ۶۴ ۲- پیش نان خواردن بگوتری (بسم الله):
- ۶۴ ۳- له بهردهمی خرق خواردن بظوری:
- ۶۵ ۴- به پادانتهوه نهخوات:
- ۶۵ ۵- دست به نان خواردن نهکات گهر بهکیک له و گورهتر تاماده بو:
- ۶۵ ۶- عیب له خواردنه نهگویی که دیتنه بهردهمی:
- ۶۵ ۷- پاراستنی خواردن هر چه نده که میش بی:
- ۶۶ ۸- گدهی پم له خواردن نهکات:
- ۶۶ ۹- دست له خواردن هاننگویی تا خه لکانی تر دست هاننگین:
- ۶۷ ۱۰- گهر سیر و پیازی خوارد خلی دور بجات له کلر و مه جلیسی گشتی:
- ۶۷ نادابی تاو خواردنهوه:
- ۶۷ ۱- به یهک جار تاو نهخواتهوه:
- ۶۷ ۲- تاو خواردنهوه که به مزین بی:
- ۶۸ ۳- لو له جام (په رداخ) که نهکات:
- ۶۸ نادابی مزلهت وهرگرتن بل چونه لای که سینک:
- ۶۸ ۱- نه چیتنه لای که سینک مه گهر دوی نین وهرگرتن:
- ۶۸ ۲- سی جار نین وهریگری؛ گهر نین پی تهره بگه پیتنهوه:
- ۶۸ ۳- به که سجار سه لام بکات، نینجا نین وهریگری:
- ۶۹ ۴- ناری خلی تاشکرا بکات:
- ۶۹ ۵- له کاتی نین وهرگرتندا له لایه کی ده رگاره بهوستی:
- ۷۰ نادابی سه لام کردن:
- ۷۰ ۱- سه لام کردن له کاتی هاتنه ئودهوه و چونه دهرهوه:
- ۷۰ ۲- وه لاسی سه لاسی نو که سه به جوانتر بدانتهوه، که سه لاسی له دهکات:
- ۷۱ ۳- سه لام کردن به پویه کی خندهوه:
- ۷۱ ۴- سه لام کردن که توهقی له گه له بی:
- ۷۱ ۵- بچوک سه لام له گوره بکات، که میش له زقد:
- ۷۱ ۶- سوری سه لام له پیاده بکات و پیادهش له دلنیشنو، که میش له زقد:
- ۷۲ نادابی پزمین:
- ۷۲ ۱- دهنگی نرم بکات و دهمی دابهقی:
- ۷۲ ۲- دوی پزمین سوپاسی خوا بکات:
- ۷۲ رهزگرتنی خه لکانی تر:

- نادایی گفتوگو: ۷۲
- ۱- فسه نه کردن له کږېک که په کښک له وگوره تری لږی: ۷۳
- ۲- به باشی گوی بگری وه ک چرن که به باشی فسه ده کات: ۷۴
- ۳- له فسه ی ناشیرین دور بگوتنه وه: ۷۴
- بنیات نانی که سایه تی سه ربه خو و سه نگین ۷۶
- ۱- سه لام کردنی پتفه مبر کله له مندانان: ۷۶
- ۲- په پیمان وهرگرتنی پتفه مبر کله له مندانان: ۷۷
- ۳- ناماده بونی مندان له کږی گه وړاندا: ۷۷
- ۴- سه ردنی مندان له کانی نه خوشیدا: ۷۸
- ۵- پامینانی مندان له سه ر کار کردن و سامان په بدل کردن: ۷۹
- راهینانی مندانان بڼ سود وهرگرتن له کانه کانیان ۸۳
- ناره زوی خویندنه وه و کانه کانی به تالی: ۸۶
- مندان و ته له فریڼ: ۸۹
- مندان و ورزش: ۹۲
- مندان و گهفت و گوزار: ۹۳
- ده روزه ی چوارم: شنبوز و نامرزه کانی په روزه ده ی سه رکه وتو. ۹۵
- سوز و به زه یی: ۹۷
- ۱- له نامیز گرتن و ماچ کردن: ۹۸
- ۲- دست هیتان به سه ر سه ر و گه مه کردن له گلی: ۹۹
- ۳- به باشی پینلوانی کردن مندانان و به باشی تواندنیان: ۹۹
- ۴- له خوگرتنه وه بڼ مندانان: ۱۰۰
- ۵- دادگه ری و په کسانی له نیوان مندانان: ۱۰۱
- پیشه نگی باش (القدوه السنه) ۱۰۸
- باریکردن له گل مندانان ۱۱۵
- پولی باوکان له باریکردن له گل منداناندا: ۱۱۹
- هه لبرازنی هاروی چاک بڼ مندانان ۱۲۵
- نوستنی مندان و وانه کردنی له دهره وه ی مالدا: ۱۲۹
- پله پله یی له په روزه ده دا ۱۳۱
- ناراسته ی راسته وخو ۱۳۴
- هاندان و ترساندن ۱۳۸
- چؤر اوجؤری هاندان: ۱۳۹
- چؤر اوجؤری ترساندن: ۱۴۱
- لیدانی مندان و جیا رای په روزه دیاران: ۱۴۳

- ۱۴۹..... ناراسته‌ی ناراسته و خق.....
- ۱۴۹..... جیناسی یه کهم- چیرۆك:
- ۱۵۲..... چیرۆکی به دهیئانی ئادهم و سوچه‌ی فریشتان بۆی:
- ۱۵۸..... ئیبراهیم و ئیسماعیل (سهلامی خولیان لئی):
- ۱۶۱..... که چه‌ل، به‌لک، کوێز:
- ۱۶۶..... جیناسی دوهم- نمونه‌کان:
- ۱۷۲..... وتوێژ و گلتوگر.....
- ۱۷۹..... نزاکردن بۆ منداڵ.....
- ۱۸۲..... ده‌روازه‌ی پێنجهم: رۆلی قوتابخانه و مزگوت له په‌روه‌رده‌کردندا.....
- ۱۸۵..... رۆلی قوتابخانه.....
- ۱۸۵..... ۱- پێشه‌نگی‌یه‌ك که له ماموستا بێته‌ دی:
- ۱۸۶..... ۲- ناراسته‌ی راسته‌ و خق و ناراسته‌ و خق.....
- ۱۸۶..... ۳- ئاشناپه‌تی له‌گه‌ڵ هاوڕه‌ی‌یان:
- ۱۸۷..... ۴- گرتنه‌ترین ئهو سه‌ولنه‌ی ئاده‌میزاد له‌ فیزیۆن وه‌رده‌گرێ، پاکه‌ری ره‌فقاره.....
- ۱۸۹..... رۆلی مزگوت له‌ په‌روه‌رده‌کردندا.....
- ۱۹۰..... ۱- زیاتر نزیک بونه‌وه له‌ خوا و هه‌ست کردن به‌ چاودێری خوا:
- ۱۹۰..... ۲- پارێزگاری کردن له‌ په‌رسنه‌کان و به‌جیه‌ئانی به‌شێوه‌یه‌کی راست و دروست.....
- ۱۹۱..... ۳- سود وه‌رگرتن له‌ کاته‌کانی به‌تالی:
- ۱۹۱..... ۴- ئاشناپه‌ن به‌ هاوڕه‌ی چاک:
- ۱۹۱..... بنیاتنانی که‌سایه‌تی کۆمه‌لایه‌تی و ئیمانیه‌ی منداڵ:
- ۱۹۳..... ده‌روازه‌ی شه‌شهم: په‌روه‌رده‌ی جنسی منداڵان.....
- ۱۹۵..... په‌له‌یه‌ی و ئاسانکاری له‌ خسته‌ی رۆی رۆشنه‌ری جنسی بۆ منداڵان.....
- ۲۰۵..... ئامانجه‌کانی په‌روه‌رده‌ی جنسی.....
- ۲۰۷..... ئه‌وه‌ و سه‌یلانه‌ی ئیسلام بۆ پاراستنی تاك له‌ هه‌لخه‌یسکه‌ینه‌کانی جنسی گرتوته‌ به‌ر.....
- ۲۰۷..... یه‌که‌م: پێگه‌ریکردن له‌ روه‌ژینه‌ره‌ جنسه‌یه‌کان:
- ۲۰۷..... ۱- چاودانه‌واندن:
- ۲۰۹..... ۲- جیاکردنه‌وی شوێنی خه‌وتن:
- ۲۰۹..... ۳- نه‌هه‌شتنی تێکه‌لاوی و به‌ته‌نانه‌ی بون له‌گه‌ڵ ئاهاوه‌تی بێگانه:
- ۲۱۰..... ۴- پابه‌ندبون به‌ حه‌جاب پۆشین و به‌ده‌رنه‌خسته‌نی جوانی و رازاوه‌یی:
- ۲۱۱..... روه‌م: ترساندنی به‌ سزادانی لاره‌یه‌ جنسه‌یه‌کان (الانه‌رفات الجنسیه‌):
- ۲۱۲..... سه‌یه‌م: نه‌رکیزکردنه‌ سه‌ر رۆلی عه‌باده‌ت کردن:
- ۲۱۲..... چواره‌م: په‌رکیزه‌وی کاتی به‌تالی هه‌زه‌کار:
- ۲۱۵..... ده‌روازه‌ی حه‌وته‌م: په‌روه‌رده‌کردنی هه‌زه‌کار.....

- ۲۱۷..... پیناسه و مەترسی ھەرزەکاریی
- ۲۲۱..... گرافتەکانی ھەرزەکاریی
- ۲۳۱..... یەكەم: ھەرزەكار ھەست بەمانئو بون دەگات:
- ۲۲۲..... نووم: ھەستیاری و خەمۆکی:
- ۲۲۳..... سۆیەم: خۆھەستی و خۆ بەدەرخستن:
- ۲۲۳..... ۱- یاخی بون و رەخنە گرتن:
- ۲۲۴..... ۲- گومان:
- ۲۲۵..... ۳- جگەرە کێشان:
- ۲۲۵..... ۴- زۆر گرنگیدان بە رولانی خۆی:
- ۲۲۶..... ۵- نوسینەوی یاداشتەکان:
- ۲۲۷..... ۶- زۆر وینە گرتن و بیشاندانی وینە ی خۆی:
- ۲۲۸..... چوارەم: دودلی و گۆپان و شلە ژاوی:
- ۲۳۰..... پینجەم: زیندە خەوی:
- ۲۳۲..... شەشەم: ھەرزەکار و ئایین:
- ۲۳۳..... ھەوتەم: ھاویتیەتی کربن و ھاویتیان:
- ۲۳۵..... ھەشتەم: خۆشەویستی:
- ۲۳۷..... نۆیەم: جنس:
- ۲۳۸..... دەیەم: کەللە رەقی (العناد):
- ۲۳۹..... ھەرزەکار و دەزگا پەرۆدەییەکان
- ۲۳۹..... یەكەم: ھەرزەکار و خێزان:
- ۲۳۹..... ۱- نەبونی شوینیکی تاییەت بە ھەرزەکار لە مال دا:
- ۲۴۰..... ۲- ھەبونی بەریەست لە نێوان ھەرزەکار و دایک ویاوکی:
- ۲۴۰..... ۳- شەپکۆرین لە گەل خۆشک و بولکانی:
- ۲۴۱..... ۴- بونی جیاوازی کربن لە خێزلندا:
- ۲۴۱..... ۵- دەست ھاویشتنە ناوھەوی ھەمو کاروبارەکانی ھەرزەکار:
- ۲۴۴..... نووم: ھەرزەکار و فوتابخانە:
- ۲۴۵..... سۆیەم: کۆمەلگە و ھەرزەکار:
- ۲۴۹..... کرتایی
- ۲۵۱..... ناوھەزۆک

وهرگنېر له چەند دېرنگدا

- له سالى ۱۹۶۵ له دايك بوه.
- نه داسى كومه لهى خوځښوسانى عىراق به غدا- بوه.
- نه داسى كومه لهى خوځښوسانى كوردستانه.
- له سالانى ۱۹۸۰-۱۹۸۱-۱۹۸۲-۱۹۸۳-۱۹۸۷-۱۹۸۸-۱۹۹۱ له چەندەها پېښانگى شپوه كارى به چەند تابلقه يكي خوځښوسى به شدارى كړوه.
- له سالى ۱۹۸۹ پېښانگه يه كى تايه نى هونەرى خوځښوسى كړدوله وه.
- له چەند روژنامه يه ك چاپيڼگه وتنى سه باره ت به هونەرى خوځښوسى له گدا كړوه.
- به شدارى له فيستالنى دوه مى هوليتر بل خوځښوسى و نه خځمسازى كړوه كه له ۱/۱۰۰۰ سازدراو پروانامه ي ريزلنناني پندراوه.
- به شدارى پيښېرگنې دوى پيښجى هونەرى خوځښوسى له تورگيا كړوه كه له شويانى ۲۰۰۱ سازدرا.
- له سالى ۲۰۰۲ به شدارى پيښېرگنې خوځښوساتى هوليترى كړد، پلەى په كەمى له خەتى (المنخ) به دەست هيتا.
- له پيښېرگنې دوى طه شەمى هونەرى خوځښوسى له تورگيا به شدارى كړد، كه له شويانى ۲۰۰۴ سازدرا.

نوم كڅيپ و ناميلگانەى له زمانى عەرەبى وهرگنېرلومته سەر زمانى كوردى:

- ۱- ژن و ميتردى ئيسلامى به خخته وەر (سئ جار چاپ كړلوه توه).
- ۲- سوپاگەى پيښه مبه رځ:
- ۳- چەند وانه يه ك له پيښه مبه رى سه ركړده له شارلوهى نهينى دا.
- ۴- چوڼ بونيه و بناغه ي ئيسلاصيمان له روخان ده پارتيڼ.
- ۵- ۳۰ نيشانه ي موناڤيلان (سو جار چاپ كړلوه توه).
- ۶- مەرجه گانې حېجابى ئافره تى مسولمان له قورئان و سوننه تدا (سو جار چاپ كړلوه توه).
- ۷- ئايا دهمانى جوره گانې شيرك چين؟
- ۸- ئايا دهمانى جوره گانې كره چين؟
- ۹- ئايا دهمى ولاء و براءمان بل كى بن؟
- ۱۰- مندالى مسولمان چى دهلن؟

نوم ناميلگانەى ئاماده ي كړوه:

- ۱- له فيقه شاره زا به به پرسيدار و وهلام (سو جار چاپ كړلوه توه).
- ۲- گولڼوڼرېك له فه نواى هاوچه رخ سه باره ت به ئافره تان (سو جار چاپ كړلوه توه).
- ۳- ۱۰ ئادابى كومه لايه تى له قورئان و سوننه تدا.
- ۴- فره زنى له نيوان فيقهى ئيسلام و ويستى پياوډا.
- ۵- خيزانه كەت به باره مەزەندە ناكوت.
- ۶- كچ له نيوان واقيعى ئيسلام و داب و نهرىتى جاهيلى دا.
- ۷- ويته ي سه ر تابلقو ويته ي فوټو غرالى له پروانگى ئيسلامدا.
- ۸- مافه گانې ژن و ميترد له ئيسلامدا.

بهنمای هر بهرنامه و پهیرهویکی پهروهدهیی بریتیه له و
بیروباوه‌ره‌ی که له میان‌ه‌یه‌وه ده‌ست پیده‌کات و
ده‌رده‌چیت، نامانجیشی پته‌وکردن و توکمه‌بونی ده‌بی،
له‌بهر نه‌وه نه‌بونی پهروه‌ده‌ی ئیسلامی له بهرنامه و
پروگرامی پهروه‌ده و ئاراسته و رینمایی له کومه‌لگه‌دا:
ده‌ردیکی کوشنده‌یه و سه‌ره‌تای خیرا کوتا هاتی ئه‌م
ئوممه‌ته‌یه.

له راستیدا ئوسهر و تویره‌ر و پهروه‌دیاره ئیسلامیه‌کان
له‌م کاره وریابونه‌وه و له روانگه‌ی جوراوجور و جیاجیادا،
کومه‌له تویره‌ینه‌وه و جیباسی پهروه‌ده‌یی ئیسلامیان
پیشک‌ه‌ش کرد، چا ج به ته‌واومه‌ندی بویت، یان به
هه‌نده‌کی، که په‌رتوکخانه‌ی ئیسلامی و په‌رتوکخانه‌ی
پهروه‌ده‌یی ده‌وله‌مه‌ند کرد.

منیش هه‌زم کرد له‌م بواره‌دا ته‌سپی خوم تاو‌ده‌م، له‌خوای
گه‌ورم داوایه یارمه‌تیم بدات و پاداشتم بداته‌وه.
هه‌ولیشم داوه سود له نوسینه‌کانی بیریاره ناموسلمان‌ه‌کان
وه‌برگرم، وپرای سود وه‌رگرتن له سه‌رچاوه ئیسلامیه‌کان،
بو به‌ده‌رخستتی ئاد‌گاره‌کانی پهروه‌ده‌یی ئیسلامی
ره‌سه‌ن به‌چیری، ئه‌م کتیبه‌ش ته‌نها به‌شدازیه‌کی بجوکه
له‌ بواری پهروه‌ده و پیگه‌یاندنی ئیسلامیدا.

محمد رفیع زاهدی